LL
P7217Bru

Titus Maccius Plautus ...

M. ACCI PLAUTI

COMOEDIAE

SUPERSTITES VIGINTI

NOVISSIME RECOGNITAE

ET EMENDATAE

[edid. R. F. P. Brunck]

VOLUMEN SECUNDUM

BIPONTI

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS

CIƆIƆCCLXXXVIII

3529 (3 vol.)

M. ACCI PLAUTI
MOSTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

TRANIO, } *servi.*
GRUMIO, }

PHILOLACHES, *adolescens.*

PHILEMATIUM, *meretrix.*

SCAPHA, *ancilla.*

CALLIDAMATES, *adolescens.*

DELPHIUM, *meretrix.*

THEUROPIDES, } *senes.*
SIMO, }

DANISTA.

PHANISCUS, *advorsitor.*

SERVUS *alius.*

PUER.

M. ACCI PLAUTI
CURCULIO.

DRAMATIS PERSONAE.

PALINURUS, servus.

PHAEDROMUS, adolescens.

LENA, anus.

PLANESIUM, virgo.

CAPPADOX, leno.

COQUUS.

CURCULIO, parasitus.

LYCO, trapezita.

CHORAGUS.

THERAPONTIGONUS, miles.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

CURCULIO missu Phaedromi it Cariam,
Ut petat argentum. ibi ille eludit anulo
Rivalem. scribit atque obsignat literas.
Cognoscit signum Lyco, ubi vidit, militis:
Ut amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in jus rapit.
Ipsus sororem, quam peribat, reperit:
Oratu quojus Phaedromo nuptum locat.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

HUJUS Comoediae argumentum est tenue ac simplex, in sola Parasiti fraude fortuita paulo plenius. Nam introducitur adolescens amans puellam a lenone avaro, quam ille quidem redimeret, nisi pecunia deesset. Hanc in Caria se posse mutuo sumere sperans, mittit illo Parasitum suum, qui petat. Is pecuniam quidem, quam mutuo accipiat, reperit nullam: sed anulum in potu suffuratur Militis, a quo fuerat ad coenam invitatus. Atque ut de eodem cognoverat, quod emisset puellam a Lenone, et

pecuniam sitam esse apud Trapezitam, consignat anulo Militis literas, easque Trapezitae reddit, atque opera hujus, mulierem abducit, tamquam a Milite missus. Venit postea Miles, et se circumventum, inque ira et indignatione mulierem illam sororem esse suam cognoscit. Itaque petenti haec datur Phaedromo: et a Lenone XXX minae exiguntur. Res geritur Epidauri.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PALINURUS, PHAEDROMUS.

PALINURUS.

Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras
Cum istoc ornatu, cumque hac pompa, Phaedrome?

PHAEDROMUS.

Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque amor.
Si media nox est, sive est prima vespera:
Si status condictus cum hoste intercedit dies,
Tamen est eundum, quo imperant, ingratiis.

PALINURUS.

At tandem tandem.

PHAEDROMUS.

Tandem es odiosus mihi.

PALINURUS.

Istuc quidem nec bellum 'st, nec memorabile:
Tute tibi puer es: lautus luces cereum.

PHAEDROMUS.

Egon' apicularum opera congestum non feram;
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?

PALINURUS.

Nam quo te dicam ego ire?

PHAEDROMUS.

Si tu me roges,
Dicam, ut scias.

PALINURUS.

Si rogitem, quid respondeas?

PHAEDROMUS.

Hoc Aesculapi fanum 'st.

PALINURUS.

Plus jam anno scio.

PHAEDROMUS.

Huic proxumum illud ostium occlusissimum.
Salve: valuistin' usque, ostium occlusissimum?

PALINURUS.

Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri coenavistine?

PHAEDROMUS.

Deridesne me?

PALINURUS.

Quid tu ergo, insane, rogitas, valeatne ostium?

PHAEDROMUS.

Bellissumum, hercle, vidi, et taciturnissumum.
Numquam ullum verbum muttit: quom aperitur, tacet:
Quomque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.

PALINURUS.

Numquid tu, quod te aut genere indignum sit tuo
Facis, aut inceptas facinus facere, Phaedrome?

Num tu pudicae quoipiam insidias locas?
Aut quam pudicam oportet esse?

PHAEDROMUS.

Nemini.
Nec me ille sirit Juppiter.

PALINURUS.

Ego item volo.
Ita tuum conferto amare semper, si sapis,
Ne id quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato ne sis intestabilis:
Quod amas, amato testibus praesentibus.

PHAEDROMUS.

Quid istuc est verbi?

PALINURUS.

Caute ut incedas via.

PHAEDROMUS.

Quin leno hic habitat.

PALINURUS.

Nemo hinc prohibet, nec vetat,
Quin quod palam 'st venale, si argentum 'st, emas.
Nemo ire quemquam publica prohibet via.
Dum ne per fundum septum facias semitam,
Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine,
Juventute, et pueris liberis; ama quid lubet.

PHAEDROMUS.

Lenonis hae sunt aedes.

PALINURUS.

Male istis eveniat.

PHAEDROMUS.

Qui?

PALINURUS.

Quia scelestam servitutem serviunt.

PHAEDROMUS.

Obloquere.

PALINURUS.

Fiat maxume.

PHAEDROMUS.

Etiam taces?

PALINURUS.

Nempe obloqui me jusseras.

PHAEDROMUS.

At nunc veto.
Id uti occepi dicere; ei ancillula 'st.

PALINURUS.

Nempe huic lenoni, qui hic habitat?

PHAEDROMUS.

Recte tenes.

PALINURUS.

Minus formidabo, ne excidat.

PHAEDROMUS.

Odiosus es.
Eam volt meretricem facere: ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.

PALINURUS.

Quid ita?

PHAEDROMUS.

Quia pròprium facio: amo pariter simul.

PALINURUS.

Malus clandestinus est amor, damnum 'st merum.

PHAEDROMUS.

Est, hercle, ita ut tu dicis.

PALINURUS.

Jamne ea fert jugum?

PHAEDROMUS.

Tam a me pudica'st, quam si soror mi sit: nisi
Si est osculando quidpiam inpudicior.

PALINURUS.

Semper, tu scito, flamma fumo 'st proxuma.
Fumo conburi nil potest, flamma potest.
Qui e nuce nucleum esse volt, frangit nucem.
Qui volt cubare, pandit saltum saviis.

PHAEDROMUS.

At illa 'st pudica, neque dum cubitat cum viris.

PALINURUS.

Credam, pudor si quoipiam lenoni siet.

PHAEDROMUS.

Immo ut illam censes? ut quaeque illi occasio 'st
Surripere se ad me, ubi savium oppegit, fugit.
Id eo fit, quia hic leno aegrotus incubat
In Aesculapi fano, is me excruciat.

PALINURUS.

Quid est?

PHAEDROMUS.

Alias me poscit pro illa triginta minas,

Alias talentum magnum. neque quidquam queo
Aequi bonique ab eo inpetrare.

PALINURUS.

Injuriu 's,
Qui, quod lenoni nulli 'st, id ab eo petas.

PHAEDROMUS.

Nunc hinc Parasitum in Cariam misi meum,
Petitum argentum a meo sodali mutuum:
Quod si non affert, quo me vortam nescio.

PALINURUS.

Si Deos salutas, dextrovorsum censeo.

PHAEDROMUS.

Nunc ara Veneris haec est ante horunc foris.
Me inferre Veneri vovi jam jentaculum.

PALINURUS.

Quid? an te pones Veneri jentaculo?

PHAEDROMUS.

Me, te, atque hosce omnis.

PALINURUS.

Tum tu Venerem vomere vis?

PHAEDROMUS.

Cedo, puere, sinum.

PALINURUS.

Quid facturus?

PHAEDROMUS.

Jam scies.
Anus hic solet cubitare custos, janitrix,
Nomen ei est lenae, multibiba atque merobiba.

PALINURUS.

Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet
Chium esse.

PHAEDROMUS.

Quid opu 'st verbis? vinosissuma 'st,
Eaque, extemplo ubi vino has conspersi foris,
De odore adesse me scit, aperit illico.

PALINURUS.

Eine hic cum vino sinus fertur?

PHAEDROMUS.

Nisi nevis.

PALINURUS.

Nolo hercle. nam istunc qui fert, afflictum velim:
Ego nobis afferri censui.

PHAEDROMUS.

Quin tu taces?
Si quid super illi fuerit, id nobis sat est.

PALINURUS.

Quisnam istic fluviu 'st, quem non recipiat
mare?

PHAEDROMUS.

Sequere hac, Palinure, me ad foris: ſi mi obsequens.

PALINURUS.

Ita faciam.

PHAEDROMUS.

Agite, bibite, festivae fores;
Potate, ſite mihi volentes propitiae.

PALINURUS.

Voltisne olivas, aut pulmentum, aut capparim?

PHAEDROMUS.

Exsuscitate vostram huc custodem mihi.

PALINURUS.

Profundis vinum; quae te res agitant?

PHAEDROMUS.

Sine.

Viden' ut aperiuntur aedes festivissumae?
Num muttit cardo? est lepidus.

PALINURUS.

Quin das savium.

PHAEDROMUS.

Tace: occultemus lumen et vocem.

PALINURUS.

Licet.

SCENA II.

LENA, PHAEDROMUS, PALINURUS.

LENA.

FLOS veteris vini meis naribus objectus est.
Ejus amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Ubi ubi est? prope me est. euax habeo. Salve, animе mi,
Liberi lepos. ut veteris vetusti cupida sum!
Nam omnium unguentum odor prae tuo, nautea est.

Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa,
Tu crocinum et casia es, tu bdellium: nam ubi
Tu profusus, ibi ego me pervelim sepultam.
Sed quom adhuc naso, odos, obsecutus es meo,
Da vicissim meo gutturi gaudium.
Nihil ago tecum. ubi est ipsus? ipsum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim. sed hac abiit, hac persequar.

PHAEDROMUS.

Sitit haec anus.

PALINURUS.

Quantillum sitit?

PHAEDROMUS.

Modica est,
Capit quadrantal.

PALINURUS.

Pol, ut tu praedicas,
Vindemia haec huic anui non satis est soli.
Canem esse hanc quidem magis par fuit: sagax
Nasum habet.

LENA.

Amabo, quoia vox sonat procul?

PHAEDROMUS.

Censeo hanc appellandam anum. adibo. redi,
Et respice ad me huc, lena.

LENA.

Imperator quis est?

PHAEDROMUS.

Vini pollens, lepidus Liber,

Tibi qui screanti, siccae, semisomnae
Affert potionem, et te sedatum it.

LENA.

Quam longe a me abest?

PHAEDROMUS.

Lumen hoc vide.

LENA.

Grandiorem gradum ergo fac ad me, obsecro.

PHAEDROMUS.

Salve.

LENA.

Egon' salva sim, quae siti sicca sum?

PHAEDROMUS.

At jam bibes.

LENA.

Diu fit.

PHAEDROMUS.

Hem tibi anus lepida.

LENA.

Salve, oculissime homo.

PALINURUS.

Age, effunde hoc cito
In barathrum: propere prolue cloacam.

PHAEDROMUS.

Tace.
Nolo huic maledici.

PALINURUS.

Faciam igitur male potius.

LENA.

Venus, de paulo paululum hoc tibi dabo,
Haud lubenter. nam tibi amantes, propinantes,
Vinum potantes dant omnes: mihi haud saepe
Eveniunt tales hereditates.

PALINURUS.

Hoc vide, ut
Ingurgitat inpura in se merum avariter,
Faucibu' plenis!

PHAEDROMUS.

Perii hercle! huic quid primum dicam
Nescio.

PALINURUS.

Hem istuc, quod mihi dixti.

PHAEDROMUS.

Quid id est?

PALINURUS.

Periisse ut te dicas.

PHAEDROMUS.

Male tibi Dii faciant!

PALINURUS.

Dic isti.

LENA.

Ah!

PALINURUS.

Quid est? ecquid lubet?

LENA.

Lubet.

PALINURUS.

Etiam mihi quoque stimulo fodere lubet te.

PHAEDROMUS.

Tace, noli.

PALINURUS.

Taceo. ecce autem bibit arcus; pluet
Credo hercle hodie.

PHAEDROMUS.

Jamne ego huic dico?

PALINURUS.

Quid dices?

PHAEDROMUS.

Me periisse.

PALINURUS.

Age dice.

PHAEDROMUS.

Anus, audi. hoc volo
Scire te, perditus sum miser.

LENA.

At pol ego oppido
Servata. sed quid est, quid lubet perditum
Dicere te esse?

PHAEDROMUS.

Quia id, quod amo, careo.

LENA.

Phaedrome mi, ne plora, amabo. tu me
Curato ne sitiam; ego tibi, quod amas, jam huc adducam.

PHAEDROMUS.

Tibi nae ego, si fidem servas mecum,
Vineam pro aurea statua statuam, quae tuo
Gutturi sit monumentum. qui me in terra aeque
Fortunatus erit, si illa ad me bitet,
Palinure?

PALINURUS.

Edepol, qui amat, si eget, misera afficitur
Aerumna.

PHAEDROMUS.

Non ita res est: nam confido
Parasitum hodie adventurum cum argento ad me.

PALINURUS.

Magnum inceptas, si id exspectas, quod nusquam 'st.

PHAEDROMUS.

Quid si adeam ad foris, atque occentem?

PALINURUS.

Si lubet,
Neque veto, neque jubeo: quando ego te video
Inmutatis moribus esse, here, atque ingenio.

PHAEDROMUS.

Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto; atque obsecro,
Gerite amanti mihi morem amoenissumi:
Fite caussa mea Lydi barbari,
Sussilite, obsecro, et mittite istanc foras,
Quae mihi misero amanti ebibit sanguinem.
Hoc vide, ut dormiunt pessuli pessumi,

Nec mea gratia conmovent se ocius.
Respicio, nihili meam vos gratiam facere.
Sed tace, tace.

PALINURUS.

Taceo hercle. quid est?

PHAEDROMUS.

Sentio sonitum.
Tandem edepol mihi morigeri pessuli fiunt.

SCENA III.

LENA. PLANESIUM. PHAEDROMUS. PALINURUS.

LENA.

Placide egredere, et sonitum prohibe forium, et crepitum cardinum:
Ne quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium.
Mane, suffundam aquulam.

PALINURUS.

Viden' ut anus tremula medicinam facit.
Eapse merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.

PLANESIUM.

Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis?
Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me.

Sisto ego tibi me, et mihi contra itidem te ut sistas suadeo.

PHAEDROMUS.

Assum: nam si absim, haud recusem quin mihi male sit, mel meum.

PLANESIUM.

Anime mi, procul amantem te abesse haud consentaneum 'st.

PHAEDROMUS.

Palinure, Palinure.

PALINURUS.

Eloquere. quid est, quod Palinurum voces?

PHAEDROMUS.

Est lepida.

PALINURUS.

Nimis lepida.

PHAEDROMUS.

Sum Deus.

PALINURUS.

Immo homo haud magni preti.

PHAEDROMUS.

Quid vidisti, aut quid videbis magis Diis aequiparabile?

PALINURUS.

Male valere te, quod mi aegre 'st.

PHAEDROMUS.

Male mi morigerus, tace.

PALINURUS.

Ipsus se excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.

PHAEDROMUS.

Recte objurgas: sane haud quidquam 'st, magis quod cupiam jamdiu.

PLANESIUM.

Tene me, amplectere ergo.

PHAEDROMUS.

Hoc etiam 'st, quamobrem cupiam vivere.
Quia te prohibet herus, clam hero potior.

PLANESIUM.

Prohibet, nec prohibere quit,
Nec prohibebit, nisi mors meum animum abs te abalienaverit.

PALINURUS.

Enimvero nequeo durare, quin ego herum accusem meum:
Nam bonum 'st, pauxillum amare sane; insane, non bonum 'st:
Verum totum insanum amare, hoc est, quod meus herus facit.

PHAEDROMUS.

Sibi sua habeant regna reges, sibi divitias divites:
Sibi honores, sibi virtutes, sibi pugnas, sibi proelia:
Dum mi abstineant invidere, sibi quisque habeant quod suum 'st.

PALINURUS.

Quid tu? Venerin' pervigilare te vovisti, Phaedrome?
Nam hoc quidem edepol haud multo post luce lucebit.

PHAEDROMUS.

Tace.

PALINURUS.

Quid taceam? quin tu is dormitum?

PHAEDROMUS.

Dormio, ne occlamites.

PALINURUS.

Tu quidem vigilas.

PHAEDROMUS.

At meo more dormio: hic somnu 'st mihi.

PALINURUS.

Heus tu mulier: male merere de inmerente inscitia 'st.

PLANESIUM.

Irascare, si te edentem hic a cibo abigat.

PALINURUS.

Ilicet.
Pariter hos perire amando video. uterque insaniunt.
Viden', ut misere moliuntur! nequeunt conplecti satis.
Etiam dispertimini?

PLANESIUM.

Nulli 'st homini perpetuum bonum.

Jam huic voluptati hoc adjunctum est odium.

PALINURUS.

Quid ais, propudium?

Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas?

Ebriola, persolae nugae.

PHAEDROMUS.

Tun' meam Venerem vituperas?

Quod quidem mihi polluctus virgis servos sermonem serat.

At nae tu, hercle, cum cruciatu magno dixisti id tuo.

Hem tibi maledictis pro istis: dictis moderari ut queas.

PALINURUS.

Tuam fidem, Venus noctuvigila!

PHAEDROMUS.

Pergin' etiam, verbero?

PLANESIUM.

Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.

PALINURUS.

Flagitium probrumque magnum, Phaedrome, expergefacis:

Bene monstrantem pugnis caedis, hanc amas: nugas meras.

Hoccine fieri, ut inmodestis te hic moderere moribus?

PHAEDROMUS.

Auro contra cedo modestum amatorem. a me aurum accipe.

PALINURUS.

Cedo mihi contra aurichalco, quoi ego sano serviam.

PLANESIUM.

Bene vale, ocule mi: nam sonitum et crepitum claustrorum audio,
Aedituum aperire fanum. quousque, quaeso, ad hunc modum
Inter nos amore utimur semper surrepticio?

PHAEDROMUS.

Minume. nam Parasitum misi nudius quartus Cariam,
Petere argentum: is hodie hic aderit.

PLANESIUM.

Nimium consultas diu.

PHAEDROMUS.

Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduum numquam sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.

PLANESIUM.

Facito ut memineris. tene etiam, priusquam hinc abeo, savium.

PHAEDROMUS.

Siquidem, hercle, mihi regnum detur, numquam id potius persequar.

Quando ego te videbo?

PLANESIUM.

Hem, istoc verbo vindictam para.
Si amas, eme. ne rogites; facito ut pretio pervincas tuo.
Bene vale.

PHAEDROMUS.

Jamne ego relinquor? pulchre, Palinure, occidi.

PALINURUS.

Ego quidem, qui et vapulando et somno pereo.

PHAEDROMUS.

Sequere me.

ACTUS II.

SCENA I.

CAPPADOX. PALINURUS.

CAPPADOX.

Migrare certum'st jam nunc e fano foras,
Quando Aesculapi ita sentio sententiam,
Ut qui me nihili faciat, nec salvom velit.
Valetudo decrescit, accrescit labor.
Nam jam, quasi zona, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

PALINURUS.

Si recte facias, Phaedrome, auscultes mihi,
Atque istam exturbes ex animo aegritudinem.
Paves, Parasitus quia non rediit Caria.
Afferre argentum credo. nam si non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet se huc cessim ad praesepim suam.

CAPPADOX.

Quis hic est, qui loquitur?

PALINURUS.

Quojam vocem ego audio?

CAPPADOX.

Estne hic Palinurus Phaedromi?

PALINURUS.

Qui hic est homo
Cum conlativo ventre, atque oculis herbeis?
De forma novi, de colore non queo
Novisse. jamjam novi: leno 'st Cappadox.
Congrediar.

CAPPADOX.

Salve, Palinure.

PALINURUS.

O scelerum caput,
Salveto. quid agis?

CAPPADOX.

Vivo.

PALINURUS.

Nempe ut dignus es.

Sed quid tibi est?

CAPPADOX.

Lien necat, renes dolent,
Pulmones distrahuntur, cruciatur jecur,
Radices cordis pereunt, hirae omnes dolent.

PALINURUS.

Tum te igitur morbus agitat hepatarius.

CAPPADOX.

Facile 'st miserum inridere.

PALINURUS.

Quin tu aliquot dies
Perdura, dum intestina exputescunt tibi.
Nunc dum salsura sat bona 'st, si id feceris;
Vaenire poteris intestinis vilius.

CAPPADOX.

Lien dierectu 'st.

PALINURUS.

Ambula, id lieni optumum 'st.

CAPPADOX.

Aufer istaec, quaeso, atque hoc responde quod rogo.
Potin' conjecturam facere, si narrem tibi,
Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

PALINURUS.

Vah! solus hic homo 'st, qui sciat divinitus.
Quin Conjectores a me consilium petunt:
Quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

SCENA II.

COQUUS, CAPPADOX, PALINURUS, PHAEDROMUS.

COQUUS.

PALINURE, quid stas? quin depromuntur mihi,
Quae opus sunt: Parasito ut sit paratum prandium,
Quom veniat?

PALINURUS.

Mañe sis, dum huic conjicio somnium.

COQUUS.

Tute ipse, si quid somniasti, ad me refers.

PALINURUS.

Fateor.

COQUUS.

Abi, deprome.

PALINURUS.

Age, tu interea hùic somnium
Narra: meliorem, quam ego sum, suppono tibi.
Nam quod scio, omne ex hoc scio.

CAPPADOX.

Operam ut det.

PALINURUS.

Dabit.

CAPPADOX.

Facit hic quod pauci, ut sit magistro obsequens.
Da mi igitur operam.

COQUUS.

Tametsi non novi, dabo.

CAPPADOX.

Hac nocte in somnis visus sum viderier,
Procul sedere longe a me Aesculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
Visu 'st.

COQUUS.

Item alios Deos facturos scilicet.
Sane illi inter se congruunt concorditer.
Nihil est mirandum, melius si nihil sit tibi:
Namque incubare satius te fuerat Jovi,
Qui tibi auxilium in jurejurando fuit.

CAPPADOX.

Siquidem incubare velint, qui perjuraverint,
Locus non praeberi potis est in Capitolio.

COQUUS.

Hoc animum advorte: pacem ab Aesculapio
Petas, ne forte tibi eveniat magnum malum,
Quod in quiete tibi portentum 'st.

CAPPADOX.

Bene facis.

Ibo, atque orabo.

COQUUS.

Quae res male vortat tibi.

PALINURUS.

Pro Dii inmortales, quem conspicio! qui illic est?
Estne hic Parasitus, qui missu 'st in Cariam?
Heus Phaedrome! exi, exi: exi, inquam, ocius.

PHAEDROMUS.

Qui istic clamorem tollis?

PALINURUS.

Parasitum tuum
Video occurrentem, ellum usque in platea ultima.
Hinc auscultemus quid agat.

PHAEDROMUS.

Sane censeo.

SCENA III.

CURCULIO. PHAEDROMUS. PALINURUS.

CURCULIO.

Date viam mihi, noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
Facio: fugite omnes, abite, et de via secedite:
Ne quem in cursu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc subito, propere, et celere objectum 'st mihi negotium.
Nec quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in via,
Nec strategus, nec tyrannus quisquam, nec agoranomus,

Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.
Tum isti Graeci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis,
Constant, conferunt sermones inter sese drapetae:
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis,
Quos semper videas lubentes esse in thermopolio:
Ubi quid surripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Tristes atque ebrioli incedunt: eos ego si offendero,
Ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum isti qui ludunt datatim servi scurrarum in via,
Et datores, et factores omnis subdam sub solum.
Proinde se domi contineant, vitent infortunio.

PHAEDROMUS.

Recte hic monstrat, si imperare possit. nam ita nunc mos viget,
Ita nunc servitium'st: profecto modus haberi non potest.

CURCULIO.

Ecquis est, qui mihi conmonstret Phaedromum genium meum?

Ita res subita 'st: celeriter mi hoc homine convento 'st opus.

PALINURUS.

Te ille quaerit.

PHAEDROMUS.

Quid si adeamus? heus, Curculio, te volo.

CURCULIO.

Quis vocat? quis nominat me?

PHAEDROMUS.

Qui te conventum cupit.

CURCULIO.

Haud magis cupis, quam ego te cupio.

PHAEDROMUS.

O mea Opportunitas!
Curculio exoptate, salve.

CURCULIO.

Salve.

PHAEDROMUS.

Salvom gaudeo
Te advenire. cedo tuam mihi dextram. ubi sunt spes meae?
Eloquere, obsecro, hercle.

CURCULIO.

Eloquere, te obsecro, ubi sunt meae?

PHAEDROMUS.

Quid tibi 'st?

CURCULIO.

Tenebrae oboriuntur, genua inedia succidunt.

PHAEDROMUS.

Lassitudine, hercle, credo.

CURCULIO.

Retine, retine me, obsecro.

PHAEDROMUS.

Viden' ut expalluit! datin' isti sellam, ubi assidat, cito,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocius?

CURCULIO.

Animo male 'st.

PHAEDROMUS.

Vin' aquam?

CURCULIO.

Si frustulenta 'st, da obsecro, hercle; obsorbeam.

PHAEDROMUS.

Vae capiti tuo!

CURCULIO.

Obsecro, hercle, facite ventum ut gaudeam.

PHAEDROMUS.

Maxume.

CURCULIO.

Quid facitis, quaeso?

PALINURUS.

Ventum.

CURCULIO.

Nolo equidem mihi
Fieri ventulum.

PHAEDROMUS.

Quid igitur vis?

CURCULIO.

Esse, ut ventum gaudeam.

PHAEDROMUS.

Juppiter te Diique perdant.

CURCULIO.

Perii, prospicio parum,
Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame,
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

PHAEDROMUS.

Jam edes aliquid.

CURCULIO.

Nolo, hercle, aliquid: certum quam aliquid mavolo.

PHAEDROMUS.

Immo si scias, reliquiae quae sint.

CURCULIO.

Scire nimis lubet
Ubi sient: nam illis conventis sane opu 'st meis dentibus.

PHAEDROMUS.

Pernam, abdomen, sumen, suis glandium.

CURCULIO.

Ain' tu omnia haec?
In carnario fortasse dicis.

PHAEDROMUS.

Immo in lancibus:
Quae tibi sunt parata, postquam sciimus venturum.

CURCULIO.

Vide,
Ne me ludas.

PHAEDROMUS.

Ita me amabit, quam ego amo, ut ego haud mentior.
Sed quo te misi, nihilo sum certior.

CURCULIO.

Nihil attuli.

PHAEDROMUS.

Perdidisti me.

CURCULIO.

Invenire possim, si mihi operam datis.
Postquam tuo jussu profectus sum, perveni in Cariam.
Video tuum sodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
Scires velle gratiam tuam; noluit frustrarier:
Ut decet velle hominem amicum amico, atque opitularier.
Respondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter,
Quod tibi est, item sibi esse magnam argenti inopiam.

PHAEDROMUS.

Perdis me tuis dictis.

CURCULIO.

Immo servo, et servatum volo.
Postquam mihi responsum 'st, abeo ab illo maestus ad forum
Me illo frustra advenisse. forte aspicio militem.
Aggredior hominem: saluto adveniens. Salve, inquit mihi,
Prehendit dextram, seducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illo advenisse, animi caussa. ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam noverim?
Dico me novisse. quid lenonem Cappadocem? annuo
Visitasse. sed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, vestem, aurum: et pro iis decem coaccedunt minae.
Dedisti tu argentum? inquam. Immo apud trapezitam situm 'st,
Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandavi, qui anulo meo
Tabulas obsignatas attulisset, ut daret operam,
Ut mulierem a lenone cum auro et veste abduceret.
Postquam hoc mihi narravit, abeo ab illo. revocat me illico,

Vocat ad coenam: religio fuit, denegare nolui.
Quid si adeamus, ac decumbamus? inquit. consilium placet.
Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.
Omnis res parata 'st: et nos, quibus paratum 'st, assumus.
Postquam coenati atque appoti, talos poscit sibi in manum.
Provocat me in aleam, ut ego ludam: pono pallium.
Ille suum anulum opposuit. invocat Planesium.

PHAEDROMUS.

Meosne amores?

CURCULIO.

Tace parumper. jacit voltorios quatuor.
Talos arripio, invoco almam meam nutricem Herculem.
Jacto basilicum. propino magnum poculum: ille ebibit:
Caput deponit: condormiscit. ego ei subduco anulum.
Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat.
Rogant me servi, quo eam? me dico ire, quo saturi solent.
Ostium ubi conspexi, exinde me illico protinam dedi.

PHAEDROMUS.

Laudo.

CURCULIO.

Laudato, quando illud quod cupis, effecero.

Eamus nunc intro, ut tabellas consignemus.

PHAEDROMUS.

Num moror?

CURCULIO.

Atque aliquid prius obtrudamus, pernam, sumen, glandium:
Haec sunt ventri stabilimenta, panem et assa bubula,
Poculum grande. aula magna: ut satis consilia suppetant.
Tute tabellas consignato: hic ministrabit: ego edam.
Dicam quemadmodum conscribas. sequere me hac intro.

PHAEDROMUS.

Sequor.

ACTUS III.

LYCO, CURCULIO, LENO.

LYCO.

Beatus videor: subduxi ratiunculam,
Quantum aeris mihi sit, quantumque alieni siet.
Dives sum, si non reddo eis, quibus debeo:
Si reddo illis, quibus debeo, plus alieni 'st.
Verum, hercle, vero cum belle recogito,
Si magis me instabunt, ad Praetorem sufferam.
Habent hunc morem plerique argentarii,
Ut alius alium poscant, reddant nemini:

Pugnis rem solvant, si quis poscat clarius.
Qui homo mature quaesivit pecuniam,
Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quaeratur. usus est pecunia.

CURCULIO.

Nil tu me saturum monueris: memini et scio.
Ego hoc effectum lepide tibi tradam: tace.
Edepol nae ego hic me intus explevi probe,
Et quidem reliqui in ventre cellae uni locum,
Ubi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, qui operto capite Aesculapium
Salutat? atat! quem quaerebam: sequere me.
Simulabo quasi non noverim. heus tu! te volo.

LYCO.

Unocule, salve.

CURCULIO.

Quaeso, deridesne me?

LYCO.

De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt unoculi.

CURCULIO.

Catapulta hoc ictum 'st mihi
Apud Sicyonem.

LYCO.

Nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere effossus siet?

CURCULIO.

Superstitiosus hic quidem 'st: vera praedicat:

Nam illaec catapultae ad me crebro conmeant.
Adulescens, ob Rempublicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quaeso, ne me incomities.

LYCO.

Licetne inforare, si incomitiare non licet?

CURCULIO.

Non inforabis me quidem: nec mihi placet
Tuum profecto nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quaero, conmonstrare si potes,
Inibis a me solidam et grandem gratiam.
Lyconem quaero trapezitam.

LYCO.

Dic mihi,
Quid eum nunc quaeris? aut cuiatis?

CURCULIO.

Eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.

LYCO.

Novi edepol nomen: nam mihi istoc nomine,
Dum scribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quaeris?

CURCULIO.

Mandatum 'st mihi,
Ut has tabellas ad eum ferrem.

LYCO.

Quis tu homo es?

CURCULIO.

Libertus illius, quem omnes Summanum vocant.

LYCO.

Summane, salve. qui Summanus? fac sciam.

CURCULIO.

Quia vestimenta, ubi obdormivit ebrius,
Summano; ob eam rem me omnes Summanum vocant.

LYCO.

Alibi te meliu 'st quaerere hospitium tibi:
Apud me profecto nihil est Summano loci.
Sed istum quem quaeris, ego sum.

CURCULIO.

Quaeso, tune is es
Lyco trapezita?

LYCO.

Ego sum.

CURCULIO.

Multam me tibi
Salutem jussit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me jussit.

LYCO.

Mihin'?

CURCULIO.

Ita.
Cape, signum nosce. nostin'?

LYCO.

Quid ni noverim?
Clypeatus elephantum ubi machaera dissicit.

CURCULIO.

Quod istic scribtum 'st, id te orare jusserat,

Profecto ut faceres, suam si velles gratiam.

LYCO.

Concede, inspiciam quid sit scribtum.

CURCULIO.

Maxume,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.

LYCO.

Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit.

CURCULIO.

Meus hic est, hamum vorat.

LYCO.

Tecum oro, et quaeso, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur, quam istic emi virginem,
Quod te praesente istic egi, teque interprete,
Et aurum, et vestem: jam scis, ut convenerit.
Argentum des lenoni. huic des virginem.
Ubi ipsus? cur non venit?

CURCULIO.

Ego dicam tibi:
Quia nudius quartus venimus in Cariam
Ex India: ibi nunc statuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quae siet
Septempedalis: factis monumentum suis.

LYCO.

Quamobrem istuc?

CURCULIO.

Dicam: quia enim Persas, Paphlagonas,

Sinopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam et Perbibesiam,
Centauromachiam, et Classiam Unomammiam,
Libyamque oram omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum usque omnium
Subegit solus intra viginti dies.

LYCO.

Vah!

CURCULIO.

Quid mirare?

LYCO.

Quia enim in cavea si forent
Conclusi, itidem uti pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo, hercle, te esse ab illo: nam ita nugas blatis.

CURCULIO.

Immo etiam porro, si vis, dicam.

LYCO.

Nihil moror.
Sequere hac; te absolvam, qua advenisti gratia.
Atque eccum video. Leno, salve.

LENO.

Dii te ament.

LYCO.

Quid hoc, quod ad te venio?

LENO.

Dicas quid velis.

LYCO.

Argentum accipias, cum illo mittas virginem.

LENO.

Quid, quod juratus sum?

LYCO.

Quid id refert tua,
Dum argentum accipias?

LENO.

Qui monet, quasi adjuvat.
Sequimini.

CURCULIO.

Leno, cave in te sit mihi mora.

ACTUS IV.

SCENA I.

CHORAGUS.

Edepol nugatorem lepidum lepide hunc nactu 'st Phaedromus.
Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.
Ornamenta, quae locavi, metuo ut possim recipere.
Quamquam cum istoc mihi negoti nihil est: ipsi Phaedromo
Credidi. tamen asservabo. sed dum hic egreditur foras,

Conmonstrabo, quo in quemque hominem facile inveniatis loco,
Ne nimio opere sumat operam, si quem conventum velit,
Vel vitiosum, vel sine vitio: vel probum, vel inprobum.
Qui perjurum convenire volt hominem, mitto in Comitium.
Qui mendacem et gloriosum, apud Cloacinae sacrum.
Ditis, damnosos maritos sub Basilica quaerito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum conlatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri.
Confidentes, garrulique, et malevoli supra Lacum,
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quod in se possit vere dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quique accipiunt foenore.
Pone Castoris, ibi sunt, subito quibus credas male.
In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.
In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel haruspicem,

Vel qui ipsi vortant, vel qui aliis ut versentur praebeant.
Ditis, damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere: linguae moderandum 'st mihi.

SCENA II.

CURCULIO, CAPPADOX, LYCO.

CURCULIO.

I TU prae, virgo: non queo, quod pone me est, servare.
Et aurum, et vestem omnem suam esse aibat, quidquid haec haberet.

CAPPADOX.

Nemo it infitias.

CURCULIO.

Attamen meliusculum 'st monere.

LYCO.

Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta.

CAPPADOX.

Meminero. de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico.

CURCULIO.

Et conmeminisse ego haec volam te.

CAPPADOX.

Memini, et mancupio tibi dabo.

CURCULIO.

Egon' ab lenone quidquam
Mancupio accipiam? quibus sui nihil est, nisi una lingua,
Qui abjurant, si quid creditum 'st. alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alienisque imperatis.
Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli.
Item genus est lenonium inter homines, meo quidem animo,
Ut muscae, culices, pedesque, pulicesque,
Odio et malo et molestiae: bono usui estis nulli.
Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.
Qui constitit, culpant eum, conspuitur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametsi nihil fecit, aiunt.

LYCO.

Eedepol lenones, meo animo, novisti, lusce, lepide.

CURCULIO.

Eodem, hercle, vos pono et paro. parissumi estis iibus.
Hi saltem in occultis locis prostant, vos in foro ipso.

Vos foenore, hi male suadendo, et lustris lacerant homines.
Rogitationes plurimas propter vos populus scivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.
Quasi aquam ferventem, frigidam esse, ita vos putatis leges.

LYCO.

Tacuisse mavellem.

CAPPADOX.

Au! male meditate male dicax es.

CURCULIO.

Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico:
Verum si dignis dicitur, benedictum 'st, meo quidem animo.
Ego mancipem te nil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, numquid vis?

LYCO.

Bene vale.

CURCULIO.

Vale.

CAPPADOX.

Heus tu, tibi ego dico.

CURCULIO.

Eloquere, quid vis?

CAPPADOX.

Quaeso, ut hanc cures, bene ut sit isti.

Bene ego istam eduxi meae domi et pudice.

CURCULIO.

Si hujus miseret,
Ecquid das, quì bene sit?

CAPPADOX.

Malum.

CURCULIO.

Tibi opu 'st hoc, qui te procures.

CAPPADOX.

Quid, stulta, ploras? ne time; bene, hercle, vendidi ego te.
Fac sis bonae frugi sies. sequere istum bella belle.

LYCO.

Summane, numquid nunc jam me vis?

CURCULIO.

Vale atque salve,
Nam et operam et pecuniam benigne praebuisti.

LYCO.

Salutem multam dicito patrono.

CURCULIO.

Nuntiabo.

LYCO.

Numquid vis, Leno?

CAPPADOX.

Istas minas decem, qui me procurem,
Dum melius sit mihi, des.

LYCO.

Dabuntur. cras peti jubeto.

CAPPADOX.

Quando bene geſſi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam illam minis olim decem puellam parvolam emi.
Sed eum, qui mihi illam vendidit, numquam poſtilla vidi:
Periiſſe credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini Dei ſunt propitii, lucrum ei profecto objiciunt.
Nunc rei divinae operam dabo. certum 'ſt bene me curare.

SCENA III.

THERAPONTIGONUS, LYCO.

THERAPONTIGONUS.

Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
Sed eapſe illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc niſi tu mihi propere properas dare jam triginta minas,
Quas ego apud te depoſivi, vitam propera ponere.

LYCO.

Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio:

Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.

THERAPONTIGONUS.

Ne te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.

LYCO.

Nec tu me quidem umquam subiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus sum.

THERAPONTIGONUS.

Idem ego istuc quom credebam, credidi
Te nihil esse redditurum.

LYCO.

Cur nunc a me igitur petis?

THERAPONTIGONUS.

Scire volo quoi reddidisti.

LYCO.

Lusco liberto tuo,
Is Summanum se vocari dixit, eii reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit.

THERAPONTIGONUS.

Quas tu mihi tabulas?
Quos tu mihi luscos libertos? quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus ullu 'st.

LYCO.

Facis sapientius,
Quam pars latronum, libertos qui habent, et eos deserunt.

THERAPONTIGONUS.

Quid feciſti?

LYCO.

Quod mandaſti, feci tui honoris gratia;
Tuum qui ſignum ad me attuliſſet, nuntium ne
ſpernerem.

THERAPONTIGONUS.

Stultior ſtulto fuiſti, qui iis tabellis crederes.

LYCO.

Quis res publica et privata geritur, nonne iis
crederem?
Ego abeo. tibi res ſoluta 'ſt recte. bellator, vale.

THERAPONTIGONUS.

Quid valeam?

LYCO.

At tu aegrota, ſi lubet, per me, aetatem
quidem.

THERAPONTIGONUS.

Quid ego nunc faciam? quid refert me feciſſe
regibus,
Ut mihi obedirent, ſi hic me hodie umbraticus
deriſerit?

SCENA IV.

CAPPADOX, THERAPONTIGONUS.

CAPPADOX.

Quoi homini Dii ſunt propitii, ei non eſſe
iratos puto.

Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exsulatum abierit, argentum ut petam:
Ut ego potius comedim, quam ille.

THERAPONTIGONUS.

Jusseram salvere te.

CAPPADOX.

Therapontigonoplatagidore, salve: salvos quom advenis
In Epidaurum, hic hodie apud me numquam delinges salem.

THERAPONTIGONUS.

Bene vocas. verum vocata res est, ut male sit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te?

CAPPADOX.

Nihil apud me quidem.
Ne facias testes: neque equidem debeo quidquam.

THERAPONTIGONUS.

Quid est?

CAPPADOX.

Quod fui juratus, feci.

THERAPONTIGONUS.

Reddin', an non, virginem,
Priusquam te huic meae machaerae objicio, mastigia?

CAPPADOX.

Vapulare ego te vehementer jubeo : ne me territes.
Illa abducta 'st : tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto : quoi ego, nisi malum, nihil debeo.

THERAPONTIGONUS.

Mihin' malum minitare?

CAPPADOX.

Atque edepol non minitabor, sed dabo,
Mihi si pergis molestus esse.

THERAPONTIGONUS.

Leno minitatur mihi?
Meaeque pugnae proeliares plurimae obtritae jacent?
At ita me machaera et clypeus
Bene juvent pugnantem in acie : nisi mihi virgo redditur,
Jam ego te faciam ut hic formicae frustillatim differant.

CAPPADOX.

At ita me volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, meaque axicia, linteumque extersum ;
Ut ego tua magnifica verba, neque istas tuas magnas minas
Non pluris facio, quam ancillam meam, quae latrinam lavat.

Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit.

THERAPONTIGONUS.

Quis is est homo?

CAPPADOX.

Tuum libertum sese ajebat esse Summanum.

THERAPONTIGONUS.

Meum?

Atat! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quom cogito.

Is mihi anulum surripuit.

CAPPADOX.

Perdidistin' tu anulum?

Miles pulchre centuriatus est expuncto in manipulo.

THERAPONTIGONUS.

Ubi nunc Curculionem inveniam?

CAPPADOX.

In tritico facillume

Vel quingentos Curculiones pro uno faxo reperias.

Ego abeo. vale atque salve.

THERAPONTIGONUS.

Male vale; male sit tibi.

Quid ego faciam? maneam an abeam? siccine mihi esse os oblitum?

Cupio dare mercedem, qui illunc, ubi sit, commonstret mihi.

ACTUS V.

SCENA I.

CURCULIO.

ANTIQUOM Poëtam audivi scribsisse in Tragoedia:
Mulieres duas pejores esse, quam unam. res ita 'st.
Verum mulierem pejorem, quam haec amica 'st Phaedromi,
Non vidi, neque audivi, neque pol dici, nec fingi potest
Pejor, quam haec est: quae ubi me habere hunc conspicata 'st anulum,
Rogat unde habeam. quid id tu quaeris? quia mihi quaesito 'st opus.
Nego me dicere. ut eum eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me abripui, atque effugi. apage istanc caniculam.

SCENA II.

PLANESIUM, PHAEDROMUS, CURCULIO, THERAPONTIGONUS.

PLANESIUM.

PHAEDROME, propera.

PHAEDROMUS.

Quid properem?

PLANESIUM.

Parasitum ne amiseris.
Magna res est.

PHAEDROMUS.

Nulla 'st mihi: nam, quam habui, absumsi celeriter.

PLANESIUM.

Tene.

PHAEDROMUS.

Quid negoti est?

PLANESIUM.

Rogita, unde istunc habeat anulum:
Pater istum meus gestitavit.

CURCULIO.

At mea matertera.

PLANESIUM.

Mater ei utendum dederat.

CURCULIO.

Pater tuus rursum mihi.

PLANESIUM.

Nugas garris.

CURCULIO.

Soleo. nam propter eas vivo facilius.
Quid nunc?

PLANESIUM.

Obsecro, parentisne meos mihi prohibeas?

CURCULIO.

Quid? ego sub gemman' abstrusos habeo tuam matrem et patrem?

PLANESIUM.

Libera ego sum nata.

CURCULIO.

Et alii multi, qui nunc serviunt.

PLANESIUM.

Enimvero irascor.

CURCULIO.

Dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit.
Quotiens dicendum 'st? elusi militem, inquam, in alea.

THERAPONTIGONUS.

Salvos sum: eccum, quem quaerebam. quid agis, bone vir?

CURCULIO.

Audio.
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem.

THERAPONTIGONUS.

Quin tu is in malam crucem
Cum boletis, cum bulbis: redde etiam argentum, aut virginem.

CURCULIO.

Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
Me reposcis?

THERAPONTIGONUS.

Quam ab lenone abduxti hodie, scelus viri.

CURCULIO.

Nullam abduxi.

THERAPONTIGONUS.

Certe eccistam, video.

PHAEDROMUS.

Virgo haec libera 'st.

THERAPONTIGONUS.

Mean' ancilla libera ut sit? quam ego numquam emisi manu.

PHAEDROMUS.

Quis tibi hanc dedit mancupio? aut unde emisti? fac sciam.

THERAPONTIGONUS.

Ego quidem pro istac rem solvi ab trapezita meo.
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te et lenone auferam.

PHAEDROMUS.

Qui scias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in jus.

THERAPONTIGONUS.

Non eo.

PHAEDROMUS.

Licet te antestari?

THERAPONTIGONUS.

Non licet.

PHAEDROMUS.

Juppiter te male perdat: intestatus vivito.

CURCULIO.

At ego, quem licet, te. accede huc.

THERAPONTIGONUS.

Servom antestari! vide.

CURCULIO.

Hem! ut scias me liberum esse.

THERAPONTIGONUS.

Ergo ambula in jus. hem tibi!

CURCULIO.

O cives, cives!

THERAPONTIGONUS.

Quid clamas?

PHAEDROMUS.

Quid istum tibi tactio est?

THERAPONTIGONUS.

Quia mi libitum 'st.

PHAEDROMUS.

Accede huc tu: ego illum tibi dedam, tace.

CURCULIO.

Phaedrome, obsecro, serva me.

PHAEDROMUS.

Tamquam me et Genium meum.

Miles, quaeso ut mihi dicas, unde illunc habeas anulum,

Quem Parasitus hic te elusit.

PLANESIUM.

Per tua genua te obsecro, Ut nos facias certiores.

THERAPONTIGONUS.

Quid istuc ad vos attinet?
Quaeratis chlamydem et machaeram hanc, unde ad me pervenerit.

CURCULIO.

Ut fastidit gloriosus!

THERAPONTIGONUS.

Mitte istum: ego dicam omnia.

CURCULIO.

Nihil est, quidquid ille dicit.

PLANESIUM.

Fac me certiorem, obsecro.

THERAPONTIGONUS.

Ego dicam: surge. hanc rem agite, atque animum advortite.
Pater meus habuit Periphanes.

PLANESIUM.

Periphanes?

THERAPONTIGONUS.

Is, priusquam moritur, mihi dedit tamquam suo,
Ut aequom fuerat, filio.

PLANESIUM.

Proh Juppiter!

THERAPONTIGONUS.

Et iste me heredem fecit.

PLANESIUM.

Pietas mea,
Serva me, quando ego te servavi sedulo.
Frater mi, salve.

THERAPONTIGONUS.

Qui credam istuc ego? cedo,
Si vera memoras, quae fuit mater tua?

PLANESIUM.

Cleobula.

THERAPONTIGONUS.

Nutrix quae fuit?

PLANESIUM.

Archestrata.
Ea me spectatum tulerat per Dionysia.
Postquam illo ventum 'st, jam ut me conlocaverat,
Exoritur ventus turbo: spectacula ibi ruunt:
Ego pertimesco: tum ibi me, nescio quis, arripit,
Timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam.
Nec, quo me pacto abstulerit, possum dicere.

THERAPONTIGONUS.

Memini istanc turbam fieri: sed tu dic mihi,
Ubi is est homo, qui te surripuit?

PLANESIUM.

Nescio.

Verum hunc servavi semper mecum una anulum.
Cum hoc olim perii.

THERAPONTIGONUS.

Cedo, ut inspiciam.

CURCULIO.

Sanan' es,
Quae isti conmittas?

PLANESIUM.

Sine modo.

THERAPONTIGONUS.

Proh Juppiter!
Hic est quem ego tibi misi natali die.
Tam facile novi, quam me. salve, mea soror.

PLANESIUM.

Frater mi, salve.

PHAEDROMUS.

Deos volo bene vórtere
Istam rem vobis.

CURCULIO.

Et ego nobis omnibus;
Tu ut hodie adveniens coenam des sororiam:
Hic nuptialem cras dabit.

PHAEDROMUS.

Promittimus.

THERAPONTIGONUS.

Tace tu.

CURCULIO.

Non taceo, quando res vortit bene.

Tu istanc desponde huic, miles: ego dotem dabo.

PHAEDROMUS.

Quid dotis?

CURCULIO.

Egone? ut semper, dum vivat, me alat.

THERAPONTIGONUS.

Verum, hercle, dico, me lubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.

PHAEDROMUS.

Quamobrem istuc?

THERAPONTIGONUS.

Quia ille ita repromisit mihi:
Si quisquam hanc liberali asseruisset manu,
Sine controversia omne argentum reddere.

PHAEDROMUS.

Nunc eamus ad lenonem.

THERAPONTIGONUS.

Laudo.

PHAEDROMUS.

Hoc prius volo,
Meam rem agere.

THERAPONTIGONUS.

Quid id est?

PHAEDROMUS.

Ut mihi hanc despondeas.

CURCULIO.

Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare?

THERAPONTIGONUS.

Si haec volt.

PLANESIUM.

Mi frater, cupio.

THERAPONTIGONUS.

Fiat.

CURCULIO.

Bene facis.

PHAEDROMUS.

Spondesne, miles, mihi hanc uxorem?

THERAPONTIGONUS.

Spondeo.

PHAEDROMUS.

Et ego huic cibum una spondeo.

THERAPONTIGONUS.

Lepide facis.

Sed eccum lenonem, incedit, thesaurum meum.

SCENA III.

CAPPADOX. THERAPONTIGONUS. PHAEDROMUS. PLANESIUM.

CAPPADOX.

ARGENTARIIS mále credi qui ajunt, nugas praedicant;

Nam et bene et male credi dico: id adeo hodie ego expertus sum.

Non male creditur, qui numquam reddunt, sed prorsum perit.
Velut decem minas dum hic solvit, omnis mensas transiit.
Postquam nihil fit, clamore hominem posco. ille in jus me vocat.
Pessume metui, ne mihi hodie apud Praetorem solveret.
Verum amici conpulerunt, reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum 'st.

THERAPONTIGONUS.

Heus tu, Leno, te volo.

PHAEDROMUS.

Et ego te volo.

CAPPADOX.

At ego vos nolo ambos.

THERAPONTIGONUS.

Sta, sis, illico,
Atque argentum propere propera vomere.

CAPPADOX.

Quid mecum 'st tibi?
Aut tecum? aut?

THERAPONTIGONUS.

Quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium:
Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultae solent.

PHAEDROMUS.

Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes,
Ferreo ego dico.

CAPPADOX.

At ego vos ambo in robusto carcere
Ut pereatis.

THERAPONTIGONUS.

Collum obstringe, abduce istum in malam crucem.

PHAEDROMUS.

Quid? quid est? ipse ibit potius.

CAPPADOX.

Proh Deum atque hominum fidem!
Hoccine pacto indemnatum atque intestatum me abripi?
Obsecro, Planesium, et te, Phaedrome, auxilium ut feras.

PLANESIUM.

Frater, obsecro te, noli hunc condemnatum perdere.
Bene et pudice me domi habuit.

THERAPONTIGONUS.

Haud voluntate id sua:
Aesculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam si is valuisset, jam pridem, quoquo posset, mitteret.

PHAEDROMUS.

Animum advortite, si potis sum hoc inter vos conponere.
Mitte istunc. accede huc, Leno. dicam meam sententiam:
Siquidem voltis, quod decrero, facere.

CAPPADOX.

Tibi permittimus:
Dum quidem, hercle, ita judices, ne quisquam a me argentum auferat.

THERAPONTIGONUS.

Quodne promisti?

CAPPADOX.

Qui promisi?

PHAEDROMUS.

Lingua.

CAPPADOX.

Eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratia, haec nata 'st mihi.

THERAPONTIGONUS.

Nihil agit: collum obstringe homini.

CAPPADOX.

Jamjam faciam ut jusseris.

THERAPONTIGONUS.

Quando vir bonus es, responde, quod rogo.

CAPPADOX.

Roga quod lubet.

THERAPONTIGONUS.

Promistin', si liberali quisquam hanc assereret manu,
Te omne argentum redditurum?

CAPPADOX.

Non conmemini dicere.

THERAPONTIGONUS.

Quid? negas?

CAPPADOX.

Nego hercle vero. quo praesente? quo in loco?

THERAPONTIGONUS.

Me ipso praesente et Lycone trapezita.

CAPPADOX.

Non taces?

THERAPONTIGONUS.

Non taceo.

CAPPADOX.

Non? ego te floccifacio, ne me territes.

THERAPONTIGONUS.

Me ipso praesente et Lycone factum 'st.

PHAEDROMUS.

Satis credo tibi.
Nunc adeo, ut tu scire possis, Leno, meam sententiam:
Libera haec est, hic hujus frater est, haec autem illius soror.
Haec mihi nubet: tu huic argentum redde. hoc judicium meum 'st.

THERAPONTIGONUS.

Tu autem in nervo jam jacebis, nisi mihi argentum redditur.

CAPPADOX.

Hercle, istam rem judicasti perfidiose, Phaedrome.
Et tibi oberit: et te, miles, Dii Deaeque perduint!
Tu me sequere.

THERAPONTIGONUS.

Quo sequar ego te?

CAPPADOX.

Ad trapezitam meum,
Ad Praetorem. nam inde rem solvo omnibus, quibus debeo.

THERAPONTIGONUS.

Ego te in nervom, haud ad Praetorem hinc rapiam, ni argentum refers.

CAPPADOX.

Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias.

THERAPONTIGONUS.

Itane vero?

CAPPADOX.

Ita hercle vero.

THERAPONTIGONUS.

Novi ego hos pugnos meos.

CAPPADOX.

Quid tum?

THERAPONTIGONUS.

Quid tum? rogitas? hisce ego, si tu me inritaveris,
Placidum ted hodie reddam.

CAPPADOX.

Age ergo, recipe actutum.

THERAPONTIGONUS.

Licet.

PHAEDROMUS.

Tu, miles, apud me coenabis. hodie fient nuptiae.

THERAPONTIGONUS.

Quae res bene vortat mihi et vobis, spectatores, plaudite.

M. ACCI PLAUTI
EPIDICUS.

DRAMATIS PERSONAE.

EPIDICUS, } servi.
THESPRIO, }

STRATIPPOCLES, } adolescentes.
CHAERIBULUS, }

APOECIDES, } senes.
PERIPHANES, }

MILES.

PHILIPPA, mulier.

VIRGO.

FIDICINA.

DANISTA.

GREX.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Emit fidicinam, filiam credens, senex
Persuasu servi, aliam qui conducticiam
Iterum pro amica ei subjecit. filio
Dat herili argentum. eo sororem destinat
Inprudens juvenis. mox conpressae, ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Ut ille amicam, haec quaeritabat filiam.
Sed inventa gnata, servolum emittit manu.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

Periphanis senis filius Stratippocles, cum amaret quandam, proficiscitur in militiam. Cumque crebras literas mitteret ad servum Epidicum, de redimenda amica, id tandem effectum servus dedit: cum senex filiam, quam susceperat ex quadam Epidauria, captam redimi jussisset. nam pro illa fidicinam, quam filius amabat, seni adduxit. Postea adolescens aliam amare coepit absens inter captivas, et quadraginta illam minis mercatus fuit Thebis. Ea erat amissa filia, et jussa requiri soror adolescentis. Sed hoc ille ignorabat. Oportebat autem argen-

tum, quod foenore acceptum solverat, statim numerari Danistae, qui mox adventurus erat cum adolescente. Id negotii datur Epidico, qui arte circumvenit senem, et persuadet ei, ut praemercetur fidicinam, quam filius perdite amaret. Ita illas minas XL elicit, et conductam fidicinam, quasi ad rem divinam, adducit ad senem. Cum omnia facta palam, et Epidicus in summo periculo esset, agnoscitur filia amissi senis: quae quasi opera ac diligentia reperta sit sua, ita servus libertatem obtinet. Fabula est eleganter composita, in magna varietate, cujus laus apud ipsum auctorem exstat in Bacchidibus, Act. II, 2, *ubi ille,* illam tamquam se ipsum amare, *ait.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

EPIDICUS, THESPRIO.

EPIDICUS.

Heus adulescens.

THESPRIO.

Quis properantem me prehendit pallio?

EPIDICUS.

Familiaris.

THESPRIO.

Fateor: nam odio es nimium familiariter.

EPIDICUS.

Respice vero, Thesprio.

THESPRIO.

Oh! Epidicumne ego conspicor?

EPIDICUS.

Certe oculis recte uteris.

THESPRIO.

Salve.

EPIDICUS.

Dii dent, quae velis.
Venire salvom gaudeo.

THESPRIO.

Quid ceterum?

EPIDICUS.

Quod eo assolet,
Coena tibi dabitur.

THESPRIO.

Spondeo.

EPIDICUS.

Quid?

THESPRIO.

Me accepturum, si dabis.

EPIDICUS.

Quid tu? agis ut velis?

THESPRIO.

Exemplum adest.

EPIDICUS.

Intellego. eugepae!
Corpulentior videre atque habitior.

THESPRIO.

Huic gratia.

EPIDICUS.

Quam quidem jamdiu te perdidisse oportuit.

THESPRIO.

Minus jam furtificus sum, quam antehac.

EPIDICUS.

Quid ita?

THESPRIO.

Rapio propalam.

EPIDICUS.

Dii inmortales infelicitent! ut tu es gradibus grandibus!

Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occepi sequi:
Vix adipiscendi potestas modo fuit.

THESPRIO.

Scurra es.

EPIDICUS.

Scio,
Te esse quidem hominem militarem.

THESPRIO.

Audacter quamvis dicito.

EPIDICUS.

Quid ais, perpetuon' valuisti?

THESPRIO.

Varie.

EPIDICUS.

Qui varie valent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

THESPRIO.

Quid tibi vis dicam, nisi quod est?

EPIDICUS.

Ut illa respondeas probe.
Quid herilis noster filius? valet?

THESPRIO.

Pugilice atque athletice.

EPIDICUS.

Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti. sed ubi

Est is?

THESPRIO.

Adveni simul.

EPIDICUS.

Ubi is ergo est? nisi si in vidulo,
Aut si in melina attulisti.

THESPRIO.

Dii te perdant.

EPIDICUS.

Te volo
Percontari: operam da, opera reddibitur tibi.

THESPRIO.

Jus dicis.

EPIDICUS.

Me decet.

THESPRIO.

Jam tu autem nobis praeturam geris?

EPIDICUS.

Quem dices digniorem esse hominem hodie Athenis alterum?

THESPRIO.

At unum a praetura tua, Epidice, abest.

EPIDICUS.

Quidnam?

THESPRIO.

Scies.
Lictores duo, duo viminei fasces virgarum.

EPIDICUS.

Vae tibi!

Sed quid ais?

THESPRIO.

Quid rogas?

EPIDICUS.

Ubi arma sunt Stratippocli?

THESPRIO.

Pol illa ad hostis transfugerunt.

EPIDICUS.

Armane?

THESPRIO.

Atque quidem cito.

EPIDICUS.

Serione dicis tu?

THESPRIO.

Serio, inquam: hostes habent.

EPIDICUS.

Edepol facinus inprobum!

THESPRIO.

At jam ante alii fecerunt idem. Erit illi illa res honori.

EPIDICUS.

Qui?

THESPRIO.

Quia antea aliis fuit.

EPIDICUS.

Mulciber, credo, arma fecit, quae habuit Stratippocles:
Travolaverunt ad hostis. tum ille prognatus Theti,

Sine, perdat: alia apportabunt eii Nerei filiae.
Id modo videndum 'st, ut materies suppetat scutariis,
Si in singulis stipendiis is ad hostis exuvias dabit.

THESPRIO.

Supersede istis rebus jam.

EPIDICUS.

Tu ipse, ubi lubet, finem face.

THESPRIO.

Desiste percontarier.

EPIDICUS.

Eloquere, ipse ubi est Stratippocles?

THESPRIO.

Est caussa, qua caussa simul mecum ire veritu 'st.

EPIDICUS.

Quidnam id est?

THESPRIO.

Patrem videre se non volt etiam nunc.

EPIDICUS.

Quapropter?

THESPRIO.

Scies.
Quia forma lepida et liberali captivam adulescentulam
De praeda mercatu 'st.

EPIDICUS.

Quid ego ex te audio?

THESPRIO.

Hoc quod fabulor.

EPIDICUS.

Cur eam emit?

THESPRIO.

Animi caussa.

EPIDICUS.

Quot illic homo animos habet?
Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo,
Ipse mandavit mihi, ab lenone ut fidicina,
Quam amabat, emeretur sibi. id ei inpetratum reddidi.

THESPRIO.

Utcumque in alto ventus est, Epidice, exin velum vortitur.

EPIDICUS.

Vae misero mihi! male perdidit me.

THESPRIO.

Quid istuc? quidnam est?

EPIDICUS.

Quid? istanc quam emit, quanti eam emit?

THESPRIO.

Vili.

EPIDICUS.

Haud istuc te rogo.

THESPRIO.

Quid igitur?

EPIDICUS.

Quot minis?

THESPRIO.

Tot.

EPIDICUS.

Quadraginta minis!

THESPRIO.

Id adeo argentum ab Danista apud Thebas sumsit foenore,
In dies minasque argenti singulas, numis.

EPIDICUS.

Papae!

THESPRIO.

Et is Danista advenit una cum eo, qui argentum petit.

EPIDICUS.

Dii inmortales, ut ego interii basilice!

THESPRIO.

Quid jam? aut quid est, Epidice?

EPIDICUS.

Perdidit me.

THESPRIO.

Quis?

EPIDICUS.

Ille, qui perdidit arma.

THESPRIO.

Nam Quid ita?

EPIDICUS.

Quia cotidie ipse ad me ab legione epistolas

Mittebat. sed taceam optumum 'st. plus scire satiu 'st, quam loqui
Servom hominem. ea sapientia 'st.

THESPRIO.

Nescio edepol, quid tu timidu 's.
Trepidas, Epidice: ita voltum tuum video. videre conmeruisse
Hic, me absente, in te aliquid mali.

EPIDICUS.

Potin' ut molestus ne sis?

THESPRIO.

Abeo.

EPIDICUS.

Asta, abire hinc non sinam.

THESPRIO.

Quid nunc me retines?

EPIDICUS.

Amatne istam, quam emit de praeda?

THESPRIO.

Rogas? deperit.

EPIDICUS.

Detegetur corium de tergo meo.

THESPRIO.

Plusque amat, quam te umquam amavit.

EPIDICUS.

Juppiter te perduit!

THESPRIO.

Mitte nunc jam: nam ille me vetuit domum

Venire: ad Chaeribulum jussit huc in proxumum: ibi manere jussit.
Eo venturu 'st ipse.

EPIDICUS.

Quid ita?

THESPRIO.

Dicam. quia patrem prius
Se convenire non volt, neque conspicari, quam id argentum,
Quod debetur pro illa, dinumeraverit.

EPIDICUS.

Heu edepol res turbulentas!

THESPRIO.

Mitte me, ut eam nunc jam.

EPIDICUS.

Haeccine ubi scibit senex? puppis
Pereunda 'st probe.

THESPRIO.

Quid istuc ad me attinet, quo tu intereas modo.

EPIDICUS.

Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum,
Benevolens cum benevolente.

THESPRIO.

Abi in malam rem maxumam a me
Cum istac conditione.

EPIDICUS.

I sane, si quid festinas magis.

THESPRIO.

Numquam hominem quemquam conveni, unde abierim lubentius.

EPIDICUS.

Illic hinc abiit: solus es nunc. quo in loco haec res sit, vides,
Epidice: nisi quid tibi in tete auxili 'st, absumtus es.
Tantae in te inpendent ruinae, nisi suffulcis firmiter,
Non potes subsistere, itaque in te inruunt montes mali.
Neque, ego nunc quomodo me expeditum ex inpedito faciam,
Consilium placet. ego miser perpuli meis dolis senem,
Ut censeret suam sese emere filiam. is suo filio
Fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens mandavit mihi.
Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi
Caussa. corium perdidi: nam ubi senex senserit
Sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum.
At enim tu praecave. nihil est istuc. plane hoc conruptum 'st caput.
Nequam homo es, Epidice. qui tibi libido 'st male loqui?
Quia tute te deseris. quid faciam? men' tu rogas?
Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua.

Quid? quid? aliqua reperiundum 'st. sed ego cesso ire obviam
Adulescenti, ut, quid negoti sit, sciam? atque ipse illic est.
Tristis est. cum Chaeribulo incedit aequali suo.
Huc concedam, orationem unde horum placide persequar.

SCENA II.

STRATIPPOCLES, CHAERIBULUS, EPIDICUS.

STRATIPPOCLES.

REM tibi sum elocutus omnem, Chaeribule, atque admodum
Meorum maerorum atque amorum summam edictavi tibi.

CHAERIBULUS.

Praeter aetatem et virtutem stultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia captivam, genere prognatam bono,
In praeda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?

STRATIPPOCLES.

Qui invident, omnis inimicos mi istoc facto reperi:
At pudicitiae ejus numquam nec vim, nec vitium attuli.

CHAERIBULUS.

Jam istoc probior es, meo quidem animo, quom in amore temperes.

STRATIPPOCLES.

Nihil agit, qui diffidentem verbis solatur suis.
Is est amicus, qui in re dubia re juvat, ubi re est opus.

CHAERIBULUS.

Quid tibi me vis facere?

STRATIPPOCLES.

Argenti dare quadraginta minas,
Quod Danistae detur, unde ego illud sumsi foenore.

CHAERIBULUS.

Si hercle haberem, non negarem.

STRATIPPOCLES.

Nam quid te igitur retulit,
Beneficum esse oratione, si ad rem auxilium emortuum 'st?

CHAERIBULUS.

Quin edepol egomet clamore diffatigor, differor.

STRATIPPOCLES.

Malim istiusmodi mihi amicos furno mersos, quam foro.
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioso velim.
Quem quidem ego hominem inrigatum plagis pistori dabo;

Nisi hodie prius conparassit mihi quadraginta minas,
Quam argenti fuero elocutus ei postremam syllabam.

EPIDICUS.

Salva res est: bene promittit: spero servabit fidem.
Sine meo sumtu paratae jam sunt scapulis symbolae.
Aggrediar hominem. advenientem peregre herum suum Stratippoclem
Salva inpertit salute servos Epidicus.

STRATIPPOCLES.

Ubi is est?

EPIDICUS.

Adest.
Salvom te gaudeo huc advenisse.

STRATIPPOCLES.

Tam tibi istuc credo, quam mihi.

EPIDICUS.

Benene usque valuisti?

STRATIPPOCLES.

A morbo valui, ab animo aeger fui.

EPIDICUS.

Quod ad me attinuit, ego curavi: quod mandasti mihi,
Inpetratum 'st: emta ancilla 'st, quod tute ad me literas
Missiculabas.

STRATIPPOCLES.

Perdidisti omnem operam.

EPIDICUS.

Nam qui perdidi?

STRATIPPOCLES.

Quia meo neque cara 'st cordi, neque placet.

EPIDICUS.

Quid retulit
Mihi tantopere te mandare, et mittere ad me epistolas?

STRATIPPOCLES.

Illam amabam olim, nunc jam alia cura inpendet pectori.

EPIDICUS.

Hercle miserum 'st, ingratum esse id omne quod facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.

STRATIPPOCLES.

Desipiebam mentis, cum illas scribtas mittebam tibi.

EPIDICUS.

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam?
Ut meum tergum stultitiae tuae subdas succidaneum?

CHAERIBULUS.

Quid istic verba facimus? huic homini opu'st quadraginta minis
Celeriter calidis, Danistae quas resolvat, et cito.

EPIDICUS.

Dic modo, unde auferre me vis? a quo trapezita peto?

STRATIPPOCLES.

Unde libet. nam ni ante Solem occasum hoc argentum eloces,
Meam domum ne inbitas: tu te in pistrinum recta inferas.

EPIDICUS.

Facile tu istuc sine periculo et cura, corde libero
Fabulare. novi ego nostros: mihi dolet, quom ego vapulo.

STRATIPPOCLES.

Quid tu nunc? patierin' ut ego me interimam?

EPIDICUS.

Ne feceris.
Ego istuc accedam periculum potius atque audaciam.

STRATIPPOCLES.

Nunc places; nunc ego te laudo.

EPIDICUS.

Patiar ego istuc quod lubet.

STRATIPPOCLES.

Quid de illa fiet fidicina igitur?

EPIDICUS.

Aliqua reperibitur:
Aliqua ope exsolvam, extricabor aliqua.

STRATIPPOCLES.

Plenus consili es.

Novi ego te.

EPIDICUS.

Est Euboicus miles locuples, multo auro potens,
Qui ubi tibi istam emtam esse scibit, atque hanc adductam alteram,
Continuo te orabit ultro, ut illam transmittas sibi.
Sed ubi illa 'st, quam tu adduxisti tecum?

STRATIPPOCLES.

Jam faxo hic erit.

CHAERIBULUS.

Quid hic nunc agimus?

STRATIPPOCLES.

Eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem
Luculente habeamus.

EPIDICUS.

Ite intro. ego de re argentaria
Jam senatum convocabo in corde consiliarium,
Quoi potissumum indicatur bellum, unde argentum auferam.
Epidice, vide quid agas: ita res subito haec objecta 'st tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia 'st.
At eumdem senem oppugnare certum 'st consilium. i, i, abi
Intro, atque adulescenti dic jam nostro herili filio,
Ne hic foras ambulet, neve usquam veniat obviam seni.

ACTUS II.

SCENA I.

APOECIDES, PERIPHANES.

APOECIDES.

Plerique homines, quos quom nihil refert, pudet: ubi pudendum 'st,
Ibi eos deserit pudor, quom usus est, ut pudeat. is adeò tu es. quid
Est, quod pudendum siet, genere natam bono, pauperem domum
Ducere uxorem? praesertim eam, qua ex tibi conmemores
Hanc, quae domi 'st, filiam prognatam.

PERIPHANES.

Revereor filium.

APOECIDES.

At pol ego te credidi uxorem, quam tu extulisti, pudore exsequi:
Quoius quotiens sepulcrum vides, sacruficas illico Orco hostiis:
Neque adeo injuria, quia licitum 'st eam tibi vivendo vincere.

PERIPHANES.

Oh! Hercules ego fui, dum illa mecum fuit. neque sexta aerumna
Acerbior Herculi, quam illa mihi est objecta.

APOECIDES.

Pulchra Edepol dos pecunia 'st.

PERIPHANES.

Quae quidem pol non maritata 'st.

SCENA II.

EPIDICUS, APOECIDES, PERIPHANES.

EPIDICUS.

St, st! tacete. habete animum bonum. liquido exeo foras
Auspicio, avi sinistra: acutum cultrum habeo, senis qui exenterem
Marsupium. sed eccum ipsum ante aedis conspicor Apoecidae,
Qualis volo, vetulos duo. jam ego me convortam in hirudinem,
Atque eorum exsugebo sanguinem, senati qui columen cluent.

APOECIDES.

Continuo ut maritus fiat.

PERIPHANES.

Laudo consilium tuum.

APOECIDES.

Nam ego illum audivi in amore haerere, apud nescio quam fidicinam.

PERIPHANES.

Id ego excrucior.

EPIDICUS.

Dii, hercle, omnes me adjuvant, augent, amant.

Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.

Age nunc jam orna te, Epidice, et palliolum in collum conjice;

Itaque assimulato, quasi per urbem totam hominem quaesiveris.

Age, si quid agis. Dii inmortales, utinam conveniam domi

Periphanem! per omnem urbem quem sum defessus quaerere:

Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio, atque in foro,

Per myropolia, et lanienas, circumque argentarias.

Rogitando sum raucus factus, paene in cursu concidi.

PERIPHANES.

Epidice.

EPIDICUS.

Epidicum quis est qui revocat?

PERIPHANES.

Ego sum Periphanes.

APOECIDES.

Et ego Apoecides sum.

EPIDICUS.

Et ego quidem sum Epidicus. sed, here, optuma
Vos video ambo advenire opportunitate.

PERIPHANES.

Quid rei est?

EPIDICUS.

Mane: sine respirem, quaeso.

PERIPHANES.

Immo acquiesce.

EPIDICUS.

Animo male est.
Recipiam anhelitum.

APOECIDES.

Clementer requiesce.

EPIDICUS.

Animum advortite.
A legione omnes remissi sunt domum Thebis.

APOECIDES.

Quis hoc
Scit factum?

EPIDICUS.

Ego ita esse factum dico.

PERIPHANES.

Scin' tu istuc?

EPIDICUS.

Scio.

PERIPHANES.

Qui tu scis?

EPIDICUS.

Quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, et jumenta ducunt.

PERIPHANES.

Nimis factum bene!

EPIDICUS.

Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines,
Binos, ternos: alius quinque: fit concursus per vias.
Filios suos quisque visunt.

PERIPHANES.

Hercle rem gestam bene!

EPIDICUS.

Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatae occurrebant suis quaeque amatoribus:
Eos captabant. id adeo, qui maxume animum advorterim,
Pleraeque hae sub vestimentis secum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illic video praestolarier:
Et cum ea tibicinae ibant quatuor.

PERIPHANES.

Quicum, Epidice?

EPIDICUS.

Cum illa, quam tuus gnatus annos multos deamat, deperit,
Ubi fidemque, remque, seque, teque properat perdere:
Ea praestolabatur illum apud portam.

PERIPHANES.

Viden' veneficam!

EPIDICUS.

Sed vestita, aurata, ornata, ut lepide! ut concinne! ut nove!

PERIPHANES.

Quid erat induta? an regillam induculam, an mendiculam,
Inpluviatam? ut istae faciunt vestimentis nomina.

EPIDICUS.

Utin' inpluvium induta eat?

PERIPHANES.

Quid istuc est mirabile?
Quasi non fundis exornatae multae incedant per vias.
At tributus quom imperatu 'st, negant pendi potesse:
Illis, quibus tributus major penditur, pendi potest.
Quid istae, quae vesti quotannis nomina inveniunt nova:
Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum caesicium,

Intusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Subparum aut subnimium, ricam, basilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum. gerrae maxumae!
Cani quoque etiam ademtum 'st nomen.

EPIDICUS.

Qui?

PERIPHANES.

Vocant Laconicum.
Haec vocabula auctiones subigunt ut faciant viri.
Quin tu, ut occepisti, loquere.

EPIDICUS.

Occepere aliae mulieres
Duae post me sic fabulari inter sese. ego abscessi solens
Paulum ab illis: dissimulabam me harum sermoni operam dare.
Nec satis exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen,
Quae loquerentur.

PERIPHANES.

Id lubido est scire.

EPIDICUS.

Ibi illarum altera
Dixit illi, quicum ipsa ibat.

PERIPHANES.

Quid?

EPIDICUS.

Tace ergo, ut audias.

Postquam illam sunt conspicatae, quam tuus gnatus deperit,
Quam facile et quam fortunate evenit illi, obsecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! quisnam is est? inquit altera
Illi. ibi nominat Stratippoclem Periphanae filium.

PERIPHANES.

Perii
Hercle! quid ego ex te audio?

EPIDICUS.

Hoc quod actum. egomet post, ubi illas audivi loqui,
Coepi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
Quasi retruderet hominum me vis invitum.

PERIPHANES.

Intellego.

EPIDICUS.

Ibi illa interrogavit illam: qui scis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatae sunt tabellae ad eam a Stratippocle, eum
Argentum sumsisse apud Thebas ab Danista foenore:
Id paratum, et sese ob eam rem id ferre.

PERIPHANES.

Cedo, ego occidi!

EPIDICUS.

Haec aibat sic audivisse se ab ea, atque ab epistola.

PERIPHANES.

Quid ego faciam nunc? consilium a te expetesso, Apoecides.

APOECIDES.

Reperiamus aliquid calidi conducibilis consili.
Nam ille quidem aut jam hic aderit credo hercle, aut jam adest.

EPIDICUS.

Si aequom siet
Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,
Quod laudetis, ut ego opinor, uterque.

PERIPHANES.

Ergo ubi est, Epidice?

EPIDICUS.

Atque ad eam rem conducibile.

APOECIDES.

Quid istuc dubitas dicere?

EPIDICUS.

Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Qui plus sapitis.

APOECIDES.

Eia vero, age dic.

EPIDICUS.

At deridebitis.

APOECIDES.

Non edepol faciemus.

EPIDICUS.

Immo, si placebit, utitor

Consilium: si non placebit, reperitote rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur: nisi ea, quae tu vis, volo.

PERIPHANES.

Gratiam habeo: fac participes nos tuae sapientiae.

EPIDICUS.

Continuo arbitretur uxor tuo gnato. atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quae illum conrumpit tibi,
Ulciscare: atque ita curetur, usque ad mortem ut serviat.

APOECIDES.

Fieri oportet.

PERIPHANES.

Facere cupio quidvis, dum id fiat modo.

EPIDICUS.

Hem!
Nunc occasio 'st faciundi, priusquam in urbem advenerit,
Sicut cras hic aderit: hodie non venerit.

PERIPHANES.

Qui scis?

EPIDICUS.

Scio.
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.

PERIPHANES.

Quin tu eloquere: quid faciemus?

EPIDICUS.

Sic faciundum censeo.
Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia,
Quasique ames vehementer tu illam.

PERIPHANES.

Quam ad rem istuc refert?

EPIDICUS.

Rogas?
Ut enim praestines argento, priusquam veniat filius,
Atque ut eam te in libertatem dicas emere.

PERIPHANES.

Intellego.

EPIDICUS.

Ubi erit emta, ut aliquo ex urbe amoveas: nisi quid tua
Secus sententia 'st.

PERIPHANES.

Immo docte.

EPIDICUS.

Quid tu autem, Apoecides?

APOECIDES.

Quid ego jam? nisi te conmentum nimis astute intellego.

EPIDICUS.

Jam tunc igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum, ne gravetur, quod velis.

APOECIDES.

Vive sapis: et placet.

EPIDICUS.

Tum tute igitur callide, quidquid acturus, age.

PERIPHANES.

Rem, hercle, loquere.

EPIDICUS.

Et reperi, haec te qui abscedat suspicio.

PERIPHANES.

Sine me scire.

EPIDICUS.

Scibis: audi.

APOECIDES.

Sapit hic pleno pectore.

EPIDICUS.

Opus est homine, qui illo argentum deferat pro fidicina.

Nam te illo non aeque opus facto 'st.

PERIPHANES.

Quid jam?

EPIDICUS.

Ne te censeat

Fili caussa facere.

PERIPHANES.

Docte.

EPIDICUS.

Quo illum ab illa prohibeas,

Ne qua ob eam suspicionem difficultas eveniat.

PERIPHANES.

Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem?

EPIDICUS.

Hic erit optumus.

Hic poterit cavere recte, Jura qui et Leges tenet.

APOECIDES.

Epidice, habeas gratiam.

EPIDICUS.

Sed ego istuc faciam sedulo.

Ego illum conveniam, atque adducam huc ad te, quoia 'st fidicina,

Atque argentum ego cum hoc feram.

PERIPHANES.

Quanti emi potest minimo?

EPIDICUS.

Illane?

Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minis.

Verum, si plus dederis, referam: nihil in ea re captio 'st.

Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.

PERIPHANES.

Qui dum?

EPIDICUS.

Quia enim mulierem illam alius adulescens deperit,

Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hostium,

Gloriosus. hic emet illam de te, et dabit aurum lubens.

Face modo: est lucrum hic tibi amplum.

PERIPHANES.

Deos quidem oro.

EPIDICUS.

Inpetras.

APOECIDES.

Quin tu is intro, atque huc argentum promis. ego visam ad forum:
Epidice, eo veni.

EPIDICUS.

Ne abeas, priusquam ego ad te venero.

APOECIDES.

Usque opperiar.

PERIPHANES.

Sequere tu intro.

EPIDICUS.

I, numera: nil ego te moror.

SCENA III.

EPIDICUS.

Nullum esse opinor ego agrum in agro Attico
Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes:
Quin ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, si senex resciverit,
Ne ulmos parasitos faciat, quae usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apoecidi

Quam oſtendam fidicinam aliqua conducticiam.
Atque id quoque habeo. mane me juſſit ſenex
Conducere aliquam fidicinam ſibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret ſibi.
Ea conducetur, atque ei praemonſtrabitur,
Quo pacto fiat ſubdola advorſus ſenem.
Ibo intro, argentum accipiam ab damnoſo ſene.

ACTUS III.

SCENA I.

STRATIPPOCLES, CHAERIBULUS.

STRATIPPOCLES.

Exspectando exedor miser, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eveniant. nimis diu maceror.
Sitne quid, necne ſit, ſcire cupio.

CHAERIBULUS.

Per illam tibi copiam,
Copiam parare aliam licet: ſcivi equidem in principio
Illico nullam tibi eſſe in illo copiam.

STRATIPPOCLES.

Interii hercle ego!

CHAERIBULUS.

Abſurde facis, qui angas te animi.

STRATIPPOCLES.

Si hercle ego illum ſemel prehendero,

Numquam inridere nos illum inultum sinam servom hominem.

CHAERIBULUS.

Quid illum ferre vis?

STRATIPPOCLES.

Quid? tibi quoi divitiae domi maxumae
Sunt, is nummum nullum habes, nec sodali tuo in te copia 'st.

CHAERIBULUS.

Si, hercle, habeam, pollicear lubens: verum aliquid, aliqua, aliquo modo,
Alicunde, ab aliqui, aliqua tibi spes est fore mecum fortunam.

STRATIPPOCLES.

Vae tibi, murcide homo.

CHAERIBULUS.

Qui tibi lubet mihi male loqui?

STRATIPPOCLES.

Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,
Quod nusquam 'st: neque ego id inmitto in auris meas. nec mihi
Plus adjumenti ades, quam ille qui numquam etiam natu 'st.

SCENA II.

EPIDICUS, STRATIPPOCLES, CHAERIBULUS.

EPIDICUS.

Fecisti jam officium tu tuum: me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet esse. hoc quidem jam periit:
Ni quid tibi hinc in spem referas. hoc oppido politum 'st.
Crede modo tu mihi. sic ego ago, sic egere nostri.
Pro Dii inmortales, mihi hunc diem dedistis luculentum!
Ut facilem, atque inpetrabilem! sed ego hinc migrare cesso,
Ut inportem in coloniam hunc auspicio commeatum?
Mihi cesso, quom sto. sed quid hoc? ante aedis duos sodalis,
Herum et Chaeribulum conspicor. quid hic agitis? accipe hoc sis.

STRATIPPOCLES.

Quantum hic inest?

EPIDICUS.

Quantum sat est, et plus satis: supersit.
Decem minis plus attuli, quam tu Danistae debes.

Dum tibi ego placeam, atque obsequar, meum tergum floccifacio.

STRATIPPOCLES.

Nam quid ita?

EPIDICUS.

Quia ego tuum patrem faciam perenticidam.

STRATIPPOCLES.

Quid istuc est verbi?

EPIDICUS.

Nil moror vetera et vulgata verba,
Peratim ductare: at ego follitim ductitabo.
Nam leno omne argentum abstulit pro fidicina: ego resolvi:
Manibus his dinumeravi; pater suam natam quam esse credit.
Nunc iterum ut fallatur pater, tibique auxilium apparetur,
Inveni viam. ita ego suasi seni, atque hanc habui orationem,
Uti, tu quom redisses, ne tibi ejus copia esset.

STRATIPPOCLES.

Euge, euge!

EPIDICUS.

Ea jam domi 'st pro illa.

STRATIPPOCLES.

Teneo.

EPIDICUS.

Nunc auctorem

Dedit mihi ad hanc rem Apoecidem. is apud forum manet me:
Quasi quoi emeret, caveat.

STRATIPPOCLES.

Haud male.

EPIDICUS.

Jam ipse cautor captu 'st.
Ipse in meo collo tuus pater cruminam conlocavit.
Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.

STRATIPPOCLES.

Uno persuadebit modo, si illam, quae adducta 'st mecum,
Mihi ademsit Orcus.

EPIDICUS.

Nunc ego hanc astutiam institui.
Deveniam ad lenonem domum egomet solus. eum ego docebo,
Si qui ad eum adveniant, ut sibi datum esse argentum dicat
Pro fidicina: argenti minas se habere quinquaginta.
Quippe ego qui nudiustertius meis manibus dinumeravi
Pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur.
Ibi leno sceleratum caput suum inprudens alligabit,

Quasi pro illa argentum acceperit, quae tecum adducta nunc est.

CHAERIBULUS.

Vorsutior es, quam rota figularis.

EPIDICUS.

Jam ego parabo
Aliquam dolosam fidicinam, nummo conducta quae sit:
Quae se emtam simulet, quae senes duo docta ludificetur.
Eam ducet simul Apoecides ad tuum patrem.

STRATIPPOCLES.

Ut parate!

EPIDICUS.

Eam permeditatam meis dolis, astutiisque onustam
Mittam. sed nimis longum loquor: diu me estis demorati.
Haec scitis jam, ut futura sint. abeo.

STRATIPPOCLES.

Bene ambulato.

CHAERIBULUS.

Nimis doctus ille est ad malefaciendum.

STRATIPPOCLES.

Me quidem certo
Servavit consiliis suis.

CHAERIBULUS.

Abeamus intro hinc ad me.

STRATIPPOCLES.

Atque aliquanto lubentius quam abs te sum egressus intus.
Virtute atque auspicio Epidici cum praeda in castra redeo.

SCENA III.

PERIPHANES, APOECIDES, SERVUS.

PERIPHANES.

NON oris caussa modo homines aequom fuit
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suum:
Sed, qui perspicere possent cor, sapientiae.
Fuit conducibile hoc quidem mea sententia,
Igitur perspicere ut possent cordis copiam.
Ubi id inspexissent, cogitarent postea,
Vitam ut vixissent olim in adulescentia.
Vel quasi egomet, qui dum fili caussa coeperam
Ego me excruciare animi, quasi quid filius
Meus deliquisset mederga: aut quasi non plurimum
Malefacta mea essent solida in adulescentia.
Profecto deliramus interdum senes.
Sed meus sodalis it cum praeda Apoecides.
Venire salvom mercatorem gaudeo.
Quid fit?

APOECIDES.

Dii Deaeque te adjuvant.

PERIPHANES.

Omen placet.

A P O E C I D E S.

Quoi omini omnes suppetunt res prosperae.
Sed tu hanc intro jubeas abduci.

P E R I P H A N E S.

Heus! foras
Exite huc aliquis. duce istam intro mulierem,
Atque audin'?

S E R V U S.

Quid vis?

P E R I P H A N E S.

Cave siris cum filia
Mea copulari hanc, neque conspicere: jam tenes?
In aediculam istanc seorsum concludi volo.
Divortunt mores virgini longe ac lupae.

A P O E C I D E S.

Docte et sapienter dicis. non nimis potest
Pudicitiam quis suae servare filiae.
Edepol nae istam tempore gnato tuo
Sumus praemercati.

P E R I P H A N E S.

Quid jam?

A P O E C I D E S.

Quia dixit mihi
Jamdudum se alius tuum vidisse hic filium.

P E R I P H A N E S.

Hanc edepol rem apparabat.

A P O E C I D E S.

Plane hercle hoc quidem 'st.

Nae tu habes servom graphicum, et quantivis
preti!
Non caru 'st auro contra. ut ille fidicinam
Fecit nescire prorsus, se esse emtam tibi!
Ita ridibundam atque hilaram huc adduxit simul.

PERIPHANES.

Mirum, hoc qui potuit fieri!

APOECIDES.

Te pro filio
Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit.

PERIPHANES.

Recte institit.

APOECIDES.

Immo ipsus illi dixit, conductam esse eam,
Quae hic administraret ad rem divinam tibi.
Ego illic me autem sic assimulabam quasi
Stolidum, quom bardum me faciebam.

PERIPHANES.

Immo ita decet.

APOECIDES.

Res magna amici apud forum agitur. ei volo
Ire advocatus.

PERIPHANES.

At quaeso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo.

APOECIDES.

Continuo hic ero.

PERIPHANES.

Nihil homini amico est opportuno amicius:
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.
Ego si allegassem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum, minusque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset. itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissumo.
Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicor,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

SCENA IV.

MILES. PERIPHANES. FIDICINA.

MILES.

CAVE praeterbitas ullas aedis, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.
Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.

PERIPHANES.

Adulescens, si istunc hominem, quem tu quaeritas,
Tibi conmonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?

MILES.

Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnis mortalis deceat agere gratias.

PERIPHANES.

Non reperisti, adulescens, tranquillum locum,

Ubi tuas virtutes explices, ut postulas.
Nam strenuiori deterior si praedicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidae.
Sed istum quem quaeris Periphanem Platenium,
Ego sum, si quid vis.

MILES.

Nempe quem in adulescentia
Memorant apud reges, armis, arte duellica
Divitias magnas indeptum?

PERIPHANES.

Immo si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.

MILES.

Pol ego magis unum quaero, meas quoi praedicem,
Quam illum, qui memoret suas mihi.

PERIPHANES.

Hic non est locus.
Quin tu alium quaeras, quoi centones sarcias.
Atque haec stultitia 'st me illi vitio vortere,
Egomet quod factitavi in adulescentia:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum auris, quando occeperam.

MILES.

Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intellegas.
Meam amicam audivi te esse mercatum.

PERIPHANES.

Atate!

Nunc demum scio ego hunc, qui sit; quem dudum Epidicus
Mihi praedicavit militem. adulescens, ita 'st
Ut dicis: emi.

MILES.

Volo te verbis pauculis,
Si tibi molestum non est.

PERIPHANES.

Non edepol scio,
Molestumne sit mihi, nisi dicis quid velis.

MILES.

Mihi illam ut tramittas: argentum accipias.

PERIPHANES.

Habeas.

MILES.

Nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,
Mihi concubina quae sit.

PERIPHANES.

Te absolvam brevi:
Argenti quinquaginta mihi illa emta est minis.
Si sexaginta mihi denumerantur minae,
Tuas possidebit mulier faxo ferias:
Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.

MILES.

Estne emta mihi haec?

PERIPHANES.

Istis legibus habeas licet.

MILES.

Conciliavisti pulchre.

PERIPHANES.

Heus, foras educite
Quam introduxistis fidicinam. atque etiam fides,
Ei quae accessere, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc sis.

MILES.

Quae intemperiae te tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin tu fidicinam
Produci intus jubes.

PERIPHANES.

Haec ergo est fidicina.
Hic alia nulla 'st.

MILES.

Non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?

PERIPHANES.

Haec, inquam, est.

MILES.

Non haec, inquam, est: non novisse me
Meam rere amicam posse?

PERIPHANES.

Hanc, inquam, filius
Meus deperibat fidicinam.

MILES.

Haec non est ea.

PERIPHANES.

Quid? non est?

MILES.

Non est.

PERIPHANES.

Unde haec igitur gentium 'st?
Equidem hercle argentum pro hac dedi.

MILES.

Stulte datum
Reor, atque peccatum largiter.

PERIPHANES.

Immo haec ea 'st:
Nam servom misi, qui sectari solet meum
Gnatum. ipse hanc emit fidicinam.

MILES.

Hem! istic homo
Articulatim te concidit, senex, tuus
Servos.

PERIPHANES.

Quid? concidit?

MILES.

Mihi sic suspicio 'st.
Nam pro fidicina haecce supposita 'st tibi.
Senex, tibi os est sublitum plane et probe.

PERIPHANES.

Ego illam requiram jam, ubi ubi est. bellator, vale.
Euge! frugi, Epidice, frugi es! pugnasti. homo es,
Qui me emunxisti mucidum, minimi preti.

Mercatus te hodie est de lenone Apoecides?
Ehodum!

FIDICINA.

Ego istunc hominem numquam audivi ante hunc diem,
Neque me quidem emere quisquam ulla pecunia
Potuit: plus jam sum libera quinquennium.

PERIPHANES.

Quid tibi negoti 'st meae domi igitur?

FIDICINA.

Audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem divinam faceret.

PERIPHANES.

Fateor me omnium
Hominum esse Athenis Atticis minimi preti.
Sed tu novistin' fidicinam Acropolistidem?

FIDICINA.

Tam facile, quam me.

PERIPHANES.

Ubi habitat?

FIDICINA.

Postquam libera 'st, ubi
Habitet dum, incerto scio.

PERIPHANES.

Eho! ain'? quis eam liberaverit,
Volo scire, si scis.

FIDICINA.

Id quod audivi, audies.

Stratippoclem audivi Periphani filium
Absentem curavisse, ut fieret libera.

PERIPHANES.

Perii hercle! si istaec vera sunt, planissume
Meum exenteravit Epidicus marsupium.

FIDICINA.

Haec sic audivi: numquid me vis ceterum?

PERIPHANES.

Malo cruciatu ut pereas, atque abeas cito.

FIDICINA.

Fides non reddis?

PERIPHANES.

Neque fides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, si te Dii amant.

FIDICINA.

Abiero.
Flagitio cum majore post reddes tamen.

PERIPHANES.

Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis,
Eumne ego sinam inpune? immo etiamsi alterum
Tantum perdundum 'st, perdam potius, quam sinam
Me inpune inrisum esse habitum, depeculatum eis.
Sic data esse verba praesenti palam!
Atque me minoris facio prae illo, qui omnium
Legum atque jurium fictor, conditor cluet.
Is etiam sese sapere memorat; malleum
Sapientiorem * * * manubrio.

ACTUS IV.

SCENA I.

PHILIPPA, PERIPHANES.

PHILIPPA.

Si quid homini miseriarum, quod miserescat miseri ex animo, est,
Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quae meum
Pectus pulsant simul: multiplex aerumna me exercitam habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi, neque ubi meas conlocem spes,
Habeo usquam munitum locum. ita gnata mea hostium 'st potita:
Atque ea nunc ubi sit nescio.

PERIPHANES.

Quis illaec est mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quae ipsa se miseratur?

PHILIPPA.

In his dictu 'st
Locis habitare mihi Periphanes.

PERIPHANES.

Me nominat haec: credo ego,
Illi hospitio usus venit.

PHILIPPA.

Pervelim mercedem dare,

Qui monstret eum mihi hominem, aut ubi habitet.

PERIPHANES.

Noscito ego hanc.
Nam videor, nescio ubi, me vidisse prius. estne ea, an non
Est, quam animus retur meus?

PHILIPPA.

Dii boni! visitavi antidhac.

PERIPHANES.

Certe ea est, quam in Epidauro pauperculam memini conprimere.

PHILIPPA.

Plane hic ille est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit.

PERIPHANES.

Quae meo conpressu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo.

PHILIPPA.

Quid si adeam?

PERIPHANES.

Haud scio, an congrediar, si haec ea 'st.

PHILIPPA.

Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam dant.

PERIPHANES.

Longa

Dies meum incertat animum. sin ea est, quam incerto autumo, hanc
Congrediar astu.

PHILIPPA.

Muliebris adhibenda mihi malitia nunc est.

PERIPHANES.

Conpellabo.

PHILIPPA.

Orationis aciem contra conferam.

PERIPHANES.

Salva sis!

PHILIPPA.

Salutem accipio mihi et meis.

PERIPHANES.

Quid ceterum?

PHILIPPA.

Salvos sis: quod credidisti, reddo.

PERIPHANES.

Haud accuso fidem.
Novin' ego te?

PHILIPPA.

Si ego te novi, animum inducam, uti noveris.

PERIPHANES.

Ubi te visitavi?

PHILIPPA.

Inique injuriu's.

PERIPHANES.

Quid jam?

PHILIPPA.

Quia

Tuae memoriae interpretari me aequom censes.

PERIPHANES.

Commode
Fabulata es.

PHILIPPA.

Mira memoras.

PERIPHANES.

Hem! istuc rectius.
Meministin'?

PHILIPPA.

Memini id.

PERIPHANES.

In Epidauro.

PHILIPPA.

Ah! guttula
Pectus ardens mi aspersisti.

PERIPHANES.

Virgini pauperculae,
Tuaeque matri me levare paupertatem.

PHILIPPA.

Tun' is es;
Qui per voluptatem tuam in me aerumnam obsevisti gravem?

PERIPHANES.

Ego sum. salve.

PHILIPPA.

Salva sum, quia te esse salvom sentio.

PERIPHANES.

Cedo manum.

PHILIPPA.

Accipe. aerumnosam et miseriarum conpotem
Mulierem retines.

PERIPHANES.

Quid est, quod voltus se turbat tuus?

PHILIPPA.

Filiam, quam ex te suscepi.

PERIPHANES.

Quid eam?

PHILIPPA.

Eductam perdidi.
Hostium est potita.

PERIPHANES.

Habe animum lenem, et tranquillum face:
Domi meae eccam salvam et sanam. nam postquam audivi illico
Ex meo servo, illam esse captivam, continuo argentum dedi
Ut emeretur. ille eam rem adeo sobrie et frugaliter
Accuravit, ut alias res est inpense inprobus.

PHILIPPA.

Fac videam, si me vis.

PERIPHANES.

Eho, istinc, Canthara, jube
Statim Telestidem prodire filiam ante aedis meam,
Ut suam videat matrem.

PHILIPPA.

Remigrat animus nunc demum mihi.

SCENA II.

FIDICINA, PERIPHANES, PHILIPPA.

FIDICINA.

Quid est, pater, quod me excivisti ante aedis?

PERIPHANES.

Ut matrem tuam
Videas, adeas, advenienti des salutem atque osculum.

FIDICINA.

Quam meam matrem?

PERIPHANES.

Quae exanimata exsequitur aspectum tuum.

PHILIPPA.

Quis istaec est, quam tu osculum mihi ferre jubes?

PERIPHANES.

Tua filia.

PHILIPPA.

Haeccine?

PERIPHANES.

Haec.

PHILIPPA.

Egone osculum huic dem?

PERIPHANES.

Cur non, quae ex te nata sit?

PHILIPPA.

Tu homo insanis.

PERIPHANES.

Egone?

PHILIPPA.

Tute.

PERIPHANES.

Cur?

PHILIPPA.

Quia ego hanc, quae siet,
Neque scio, neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.

PERIPHANES.

Scio, quid erres, quia vestitum atque ornatum mutabilem
Habet haec.

PHILIPPA.

Aliter catuli longe olent, aliter sues. nego
Eam me novisse, quae sit.

PERIPHANES.

Pro Deum atque hominum fidem!
Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi,
Atque argentum egurgitem domo prorsum. quid tu, quae patrem
Tuum vocas me, atque osculare? quid stas stupida? quid taces?

FIDICINA.

Quid loquar vis?

PERIPHANES.

Haec negat se tuam esse matrem.

FIDICINA.

Ne fuat,
Si non volt. equidem hac invita tamen ero matris filia.
Non me istanc cogere aequom 'st meam esse matrem, si nevolt.

PERIPHANES.

Cur me igitur patrem vocabas?

FIDICINA.

Tua istaec culpa 'st, non mea.
Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me appelles filiam?
Hanc quoque etiam, si me appellet filiam, matrem vocem.
Negat haec, filiam me suam esse, non ergo haec mater mea 'st.
Postremo haec mea culpa non est: quae didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magister fuit.

PERIPHANES.

Perii! plaustrum perculi.

FIDICINA.

Numquid ego ibi peccavi?

PERIPHANES.

Si hercle te umquam audivero patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, pessuma.

FIDICINA.

Non voco.

Ubi voles pater esse, ibi esto: ubi noles, ne fueris pater.

PHILIPPA.

Quid? ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus? quibus
De signis agnoscebas?

PERIPHANES.

Nullis.

PHILIPPA.

Quare filiam
Credidisti nostram?

PERIPHANES.

Servos Epidicus dixit mihi.

PHILIPPA.

Quid si servo aliter visum 'st? non poteras novisse, obsecro?

PERIPHANES.

Quid ego? qui illam, ut primum vidi, numquam vidi postea?

PHILIPPA.

Perii misera!

PERIPHANES.

Ne fle, mulier: intro abi, habeto animum bonum.
Ego illam reperiam.

PHILIPPA.

Hinc Athenis civis eam emit Atticus:
Adulescentem equidem dicebant emisse.

PERIPHANES.

Inveniam, tace:

Abi modo intro, atque hanc asserva Circam, Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quaerendo dabo:
Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc, ut fiat, diem.

ACTUS V.

SCENA I.

STRATIPPOCLES, EPIDICUS, DANISTA, VIRGO.

STRATIPPOCLES.

Male morigerus mihi est Danista, qui de me argentum non petit,
Neque illam adducit, quae emta ex praeda 'st. sed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc est, quod illi caperat frons severitudine?

EPIDICUS.

Si undecim Deos praeter sese secum adducat Juppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi. aderat ibi una Apoecides.
Nunc homines me quaeritare credo. senserunt: sciunt

Sibi data esse verba.

STRATIPPOCLES.

Quid agis, mea commoditas?

EPIDICUS.

Quod miser.

STRATIPPOCLES.

Quid est tibi?

EPIDICUS.

Quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priusquam pereo. nam per urbem duo defloccati senes
Quaeritant me, in manibus gestant copulas sescuncias.

STRATIPPOCLES.

Habe bonum animum.

EPIDICUS.

Quippe ego, quoi libertas in mundo sita 'st?

STRATIPPOCLES.

Ego te servabo.

EPIDICUS.

Edepol me illi melius, si nacti fuant.
Sed quis est haec muliercula, et illic gravastellus qui venit?

STRATIPPOCLES.

Hic est Danista: haec illa 'st autem, quam emi ex praeda.

EPIDICUS.

Haeccine 'st?

STRATIPPOCLES.

Haec. estne, ut tibi dixi? aspecta.

EPIDICUS.

Haec?

STRATIPPOCLES.

Contempla, Epidice:
Usque ab unguiculo ad capillum summum 'st festivissuma.
Estne? considera. vide! signum pictum pulchre videris.

EPIDICUS.

Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum praedicas:
Quem Apelles atque Zeusis duo pingent pigmentis ulmeis.

STRATIPPOCLES.

Dii inmortales! otiose isse admiror. pedibus pulmoneis
Qui perhibetur, prius venisset, quam tu advenisti mihi.

DANISTA.

Haec edepol remorata med est.

STRATIPPOCLES.

Siquidem istius gratia
Es remoratus, quod ista voluit, nimium advenisti cito.

DANISTA.

Age, age, absolve me, atque argentum numera, ne comites morer.

STRATIPPOCLES.

Pernumeratum est.

DANISTA.

Tene cruminam: huc inde.

STRATIPPOCLES.

Sapienter venis.

Opperire, dum effero ad te argentum.

DANISTA.

Matura.

STRATIPPOCLES.

Domi est.

EPIDICUS.

Satin' ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?

E Philippa matre natam a Thebis, Epidauri satam,

Videon' ego Telestidem te, Periphani filiam?

VIRGO.

Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras, et meum?

EPIDICUS.

Non me novisti?

VIRGO.

Quod quidem nunc veniat in mentem mihi.

EPIDICUS.

Non meministi me auream ad te afferre natali die

Lunulam, atque anellum aureolum in digitum?

VIRGO.

Memini, mi homo.

Tun' is es?

EPIDICUS.

Ego sum, et istic frater tuus est, alia matre, uno patre.

VIRGO.

Quid, pater meus? vivu'st?

EPIDICUS.

Animo liquido et tranquillo es, tace.

VIRGO.

Dii me ex perdita servatam cupiunt, si vera autumas.

EPIDICUS.

Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler.

STRATIPPOCLES.

Accipe argentum hoc, Danista. hic sunt quadraginta minae.
Si quid erit dubium, inmutabo.

DANISTA.

Benefecisti! bene vale.

STRATIPPOCLES.

Nunc enim tu mea es.

VIRGO.

Soror quidem edepol, ut tu aeque scias.
Salve, frater!

STRATIPPOCLES.

Sanan' haec est?

EPIDICUS.

Sana, si appellat suum.

STRATIPPOCLES.

Quid? ego modo huic frater factus, dum intro eo atque exeo?

EPIDICUS.

Quod boni 'st, id tacitus taceas tute tecum, et gaudeas.

STRATIPPOCLES.

Perdidisti, et reperisti me, soror.

EPIDICUS.

Stultus tace!
Tibi quidem, quod ames, domi praesto 'st fidicina, opera mea:
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.

STRATIPPOCLES.

Epidice, fateor.

EPIDICUS.

Abi intro, ac jube huic aquam calefieri.
Cetera haec posterius faxo scibis, ubi erit otium.

STRATIPPOCLES.

Sequere hac me, mea soror.

EPIDICUS.

Ego ad vos Thesprionem jussero
Huc transire. sed memento, si quid saeviunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre.

STRATIPPOCLES.

Facile istuc erit.

EPIDICUS.

Thesprio, exi istac per hortum, affer domum auxilium mihi.

Magna 'st res. minoris multo facio, quam dudum, senes.
Remeabo intro, ut accurentur advenientes hospites.
Eadem haec intus edocebo, quae ego scio, Strattippoclem.
Non fugio. domi adesse certum 'st. neque ille haud objiciet mihi
Pedibus sese provocatum. abeo intro. nimis longum loquor.

SCENA II.

PERIPHANES, APOECIDÊS, EPIDICUS.

PERIPHANES.

SATIN' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet?

APOECIDES.

Immo edepol tu quidem miserum me habes miseris modis.

PERIPHANES.

Tace sis modo. sine me hominem apisci.

APOECIDES.

Dico ego tibi jam, ut scias.
Alium tibi te comitem melius quaerere: ita, dum te sequor,
Lassitudine invaserunt misero in genua flemina.

PERIPHANES.

Quot illic hodie me exemplis ludificatu'st, atque te?
Ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias!

APOECIDES.

Apage illum a me, nam ille quidem Volcani irati 'st filius:
Quaqua tangit, omne amburit: si prope astes, aestu calefacit.

EPIDICUS.

Duodecim Deis plus quam in coelo est Deorum inmortalium,
Mihi nunc auxilio adjutores sunt, et mecum militant.
Quidquid ego malefeci, auxilia mihi et suppetiae sunt domi.
'Απολακτίζω inimicos omnis.

PERIPHANES.

Ubi illum quaeram gentium?

APOECIDES.

Dum sine me quaeras, quaeras mea caussa vel medio in mari.

EPIDICUS.

Quid me quaeris? quid laboras? quid hunc solicitas? ecce me.
Num te fugi? num ab domo absum? num oculis concessi tuis?
Nec tibi supplico. vincire vis? hem! ostendo manus.

Tu habes lora: ego te emere vidi. quid nunc cessas? conliga.

PERIPHANES.

Ilicet. vadimonium ultro mihi hic facit.

EPIDICUS.

Quin conligas?

PERIPHANES.

Edepol mancupium scelestum!

EPIDICUS.

Te profecto, Apoecides,

Nihil moror mihi precatorem. —

APOECIDES.

Facile exoras, Epidice.

EPIDICUS.

Eho! quid agis?

PERIPHANES.

Tuon' arbitratu?

EPIDICUS.

Meo hercle vero, atque haud tuo,

Conligandae hae sunt tibi hodie.

PERIPHANES.

At non lubet.

EPIDICUS.

Non conligas?

PERIPHANES.

At mihi magis lubet solutum te rogitare.

EPIDICUS.

At nihil scies.

APOECIDES.

Tragulam in te injicere adornat. nescio, quam fabricam facit.

EPIDICUS.

Tibi moram facis, quom ego solutus asto. alliga, inquam, conliga.

PERIPHANES.

Quid ago?

APOECIDES.

Quid agas? mos geratur.

EPIDICUS.

Frugi es tu homo, Apoecides.

PERIPHANES.

Cedo manus igitur.

EPIDICUS.

Morantur nihil. atque arte conliga.
Nihil vero obnoxiose.

PERIPHANES.

Facto opere arbitraminor.

EPIDICUS.

Bene hoc habet: age nunc jam ex me exquire. rogita quod lubet.

PERIPHANES.

Qua fiducia ausus primum, quae emta 'st nudius tertius,
Filiam meam dicere esse?

EPIDICUS.

Libuit: ea fiducia.

PERIPHANES.

Ain' tu, libuit?

EPIDICUS.

Aio: vel da pignus, ni ea sit filia.

PERIPHANES.

Quam negat novisse mater?

EPIDICUS.

Ni ergo matris filia 'st,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da.

PERIPHANES.

Enim istaec captio 'st.
Sed quis ea 'st mulier?

EPIDICUS.

Tui gnati amica, ut omnem rem scias.

PERIPHANES.

Dedin' tibi minas triginta ob filiam?

EPIDICUS.

Fateor datas,
Et eo argento illam me emisse amicam fili fidicinam
Pro tua filia. istis adeo te tetigi triginta minis.

PERIPHANES.

Quomodo me ludifecisti de illa conducticia
Fidicina?

EPIDICUS.

Factum hercle vero, et recte factum judico.

PERIPHANES.

Quid postremo argento factum 'st, quod dedi?

EPIDICUS.

Dicam tibi.
Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Stratippocli.

PERIPHANES.

Cur dare ausus?

EPIDICUS.

Quia mihi libitum 'st.

PERIPHANES.

Quae haec, malum, ferocia 'st?

EPIDICUS.

Etiam inclamitor quasi servos?

PERIPHANES.

Quom tu es liber, gaudeo.

EPIDICUS.

Merui, ut fierem.

PERIPHANES.

Tu meruisti?

EPIDICUS.

Vise intro: ego faxo scies
Hoc ita esse.

PERIPHANES.

Quid est negoti?

EPIDICUS.

Jam ipsa res dicet tibi.
Abi modo intro.

PERIPHANES.

Hei! non illuc temere 'st! asserva istunc, Apoecides.

APOECIDES.

Quid illuc, Epidice, est negoti?

EPIDICUS.

Maxima hercle injuria

Vinctus asto, quojus haec hodie opera inventa 'st filia.

APOECIDES.

Ain' tu te illius invenisse filiam?

EPIDICUS.

Inveni, et domi est.
Sed ut acerbum 'st, pro benefactis quom mali messem metas!

APOECIDES.

Quemne hodie per urbem uterque sumus defessi quaerere?

EPIDICUS.

Ego sum defessus reperire, vos defessi quaerere.

PERIPHANES.

Quid istic oratis opere tanto? meruisse intellego,
Ut liceat merito hujus facere. cedo tu, ut exsolvam, manus.

EPIDICUS.

Ne attigas.

PERIPHANES.

Ostende vero.

EPIDICUS.

Nolo.

PERIPHANES.

Non aequom facis.

EPIDICUS.

Numquam, hercle, hodie, nisi supplicium mihi das, me solvi sinam.

PERIPHANES.

Optumum atque aequissumum oras. soccos, tunicam, pallium
Tibi dabo.

EPIDICUS.

Quid deinde porro?

PERIPHANES.

Libertatem.

EPIDICUS.

At postea?
Novo liberto opu' est, quod pappet?

PERIPHANES.

Dabitur. praebebo cibum.

EPIDICUS.

Numquam, hercle, hodie, nisi me orassis, solves.

PERIPHANES.

Oro te, Epidice,
Mihi ut ignoscas, si quid inprudens culpa peccavi mea.
At ob eam rem liber esto.

EPIDICUS.

Invitus do hanc veniam tibi,
Nisi necessitate cogar. solve sane, si lubet.

GREX.

Hic is homo 'st, qui libertatem malitia invenit sua.
Plaudite, valete: lumbos surgite atque extollite.

M. ACCI PLAUTI

MENAECHMEI.

DRAMATIS PERSONAE.

PENICULUS, *parasitus.*

MENAECHMUS *surreptus.*

EROTIUM, *meretrix.*

CYLINDRUS, *coquus.*

MENAECHMUS *Sosicles.*

MESSENIO, *servos.*

MULIER, *uxor.*

SERVOS *alius.*

ANCILLA.

SENEX.

MEDICUS.

LORARII.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

MERCATOR Siculus, cui erant gemini filii,
Ei, surrepto altero, mors obtigit.
Nomen surrepticii illi indit, qui domi est,
Avus paternus, facit Menaechmum Sosiclem.
Et is germanum, postquam adolevit; quaeritat
Circum omnes oras. post Epidamnum devenit:
Hic fuerat auctus ille surrepticius.
Menaechmum civem credunt omnes advenam:
Eumque appellant, meretrix, uxor, et socer.
Ii se cognoscunt fratres postremo invicem.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

HUJUS argumentum Fabulae venustum est, et varietate quadam delectabile, quae de similitudine nascitur geminorum fratrum. Nam Syracusanus quidam, cum ex sua uxore geminos suscepisset liberos, inter se simillimos, et unum ex his abductum secum ad mercatum amisisset: alter non desistendum putavit, dum requisitum illum inveniret. Venit tandem Epidamnum, *quae Illyriae urbs* Dyrrachium *a Rom. appellata fuit. ibi et ab amica, et uxore, et socero fratris appellatur, quasi ille ipse esset. Tandem post multiplices ludificationes, et nonnullas turbas, agnoscitur uterque a servo: et re palam facta, servus libertate donatur.*

PROLOGUS.

Salutem primum jam a principio propitiam
Mihi, atque vobis, spectatores, nuntio.
Apporto vobis Plautum lingua, non manu:
Quaeso, ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atque animum advortite.
Quam potero in verba conferam paucissuma.
Atque hoc Poëtae faciunt in Comoediis.
Omnis res gestas esse Athenis autumant,
Quo vobis illud Graecum videatur magis.
Ego nusquam dicam, nisi ubi factum dicitur,
Atque adeo hoc argumentum Graecissat, tamen
Non Atticissat, verum Sicilicissitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit..
Nunc argumentum vobis demensum dabo,
Non modio, neque trimodio, verum ipso horreo:
Tanta ad narrandum argumentum est benignitas.
Mercator quidam fuit Syracusis senex,
Ei sunt nati filii gemini duo,
Ita forma simili pueri, uti mater sua
Non internosse posset, quae mammam dabat;
Neque adeo mater ipsa, quae illos pepererat:
Ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, ne quis vostrum censeat.
Postquam jam pueri septuennes sunt, pater
Oneravit navem magnam multis mercibus.

Inponit alterum geminum in navem pater,
Tarentum avexit secum ad mercatum simul:
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant; quom illuc venit:
Mortales multi, ut ad ludos, convenerant.
Puer aberravit inter homines a patre.
Epidamniensis quidam ibi mercator fuit:
Is puerum tollit, avehitque Epidamnium.
Pater ejus autem, postquam puerum perdidit,
Animum despondit: eaque is aegritudine
Paucis diebus post Tarenti emortuu 'st.
Postquam Syracusas de re ea nuntius redit
Ad avom puerorum, puerum subreptum alterum,
Patremque pueri Tarenti esse emortuum,
Inmutat nomen avos huic gemino alteri:
Ita illum dilexit, qui subreptu 'st, alterum.
Illius nomen indit illi, qui domi 'st:
Menaechmo idem quod alteri nomen fuit,
Et ipsus eodem 'st avos vocatus nomine:
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, jam nunc praedico prius.
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum 'st mihi,
Ut hanc rem vobis examussim disputem.
Si quis quid vostrum Epidamnum curari sibi
Velit, is audacter imperato et dicito:
Sed ita, ut det, unde curari id possit sibi.
Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit:

Qui dederit, magis majores nugas egerit.
Verum illuc redeo, unde abii, atque uno asto in loco.
Epidamniensis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui subripuit alterum,
Ei liberorum, nisi divitiae, nihil erat:
Adoptat illum puerum subrepticium
Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit:
Eumque heredem fecit, quom ipse obiit diem.
Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat,
Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
Rapidus raptori pueri subduxit pedes,
Abstraxitque hominem in maxumam malam crucem..
Illi divitiae evenerunt maxumae.
Is illic habitat geminus subrepticius.
Nunc ille geminus, qui Syracusis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum servo suo
Hunc quaeritatum geminum germanum suum.
Haec urbs Epidamnus est, dum haec agitur Fabula:
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiae quoque solent mutarier:
Modo enim idem fit leno, modo adulescens, modo senex,
Pauper, mendicus, rex, parasitus, ariolus.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PENICULUS.

JUVENTUS nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.
Homines capteivos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitivis servis indunt conpedes,
Nimis stulte faciunt, mea quidem sententia.
Namque homini misero si ad malum accidit malum,
Major lubido 'st fugere, et facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum conpediti anum lima praeterunt,
Aut lapide excutiunt clavom: nugae sunt eae.
Quem tu asservare recte, ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi, quod edat et quod potet, praebeas,
Suo arbitratu et affatim cotidie,
Numquam edepol fugiet, tametsi capital fecerit.
Facile asservabis, dum eo vinclo vincies.
Ita istaec nimis lenta vincla sunt escaria:
Quam magis extendas, tanto astringunt artius.
Nam ego ad Menaechmum nunc eo, quo jam diu
Sum judicatus, ultro eo ut me vinciat.
Nam illic homo homines non alit, verum educat

Recreatque: nullus melius medicinam facit.
Ita est adulescens ipsus escae maxumae,
Cerealis coenas dat, ita mensas exstruit:
Tantas struices concinnat patinarias;
Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mihi intervallum jam hos dies multos fuit:
Domi domitus fui usque cum caris meis.
Nam neque edo, neque emo, nisi quod est carissumum.
Id quoque jam cari, qui instruuntur, deserunt.
Nunc ad eum inviso. sed aperitur ostium.
Menaechmum eccum ipsum video, progreditur foras.

SCENA II.

MENAECHMUS surreptus, PENICULUS.

MENAECHMUS.

Ni mala, ni stulta sis, ni indomita inposque animi,
Quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas.
Praeterhac si mihi tale post hunc diem
Faxis, faxo foris vidua visas patrem.
Nam quotiens foras ire volo, me retines, revocas,
Rogitas, quo ego eam, quam rem agam, quid negoti geram,
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi. ita omnem mihi
Rem necesse loqui est, quidquid egi, atque ago.

Nimium ego te habui delicatam.
Nunc adeo, ut facturus, dicam. quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, vestem, purpuram bene praebeo: nec quidquam eges:
Malo cavebis, si sapis: virum observare desines.
Atque adeo, ne me nequidquam serves, ob eam industriam
Hodie ducam scortum, atque ad coenam aliquo condicam foras.

PENICULUS.

Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur mihi.
Nam si foris coenat, profecto me, haud uxorem, ulciscitur.

MENAECHMUS.

Euax, jurgio hercle tandem uxorem abegi ab janua.
Ubi amatores sunt mariti? dona quid cessant mihi
Conferre omnes, congratulantes, quia pugnavi fortiter?
Hanc modo uxori intus pallam subripui, ad scortum fero.
Sic decet dari facete verba custodi catae.
Hoc facinus pulchrum 'st, hoc probum 'st, hoc lepidum, hoc factum 'st fabre.
Meo malo a mala abstuli: hoc ad damnum deferetur.
Averti praedam ab hostibus, nostrum salute socium.

PENICULUS.

Heus adulescens, ecqua in istac pars inest praemi mihi?

MENAECHMUS.

Perii! in insidias deveni.

PENICULUS.

Immo in praesidium. ne time.

MENAECHMUS.

Quis homo est?

PENICULUS.

Ego sum.

MENAECHMUS.

O mea commoditas, o mea opportunitas,
Salve!

PENICULUS.

Salve!

MENAECHMUS.

Quid ais?

PENICULUS.

Teneo dextera Genium meum.

MENAECHMUS.

Non potuisti magis per tempus mihi advenire, quam advenis.

PENICULUS.

Ita ego soleo: commoditatis omnis articulos scio.

MENAECHMUS.

Vin' tu facinus luculentum inspicere?

PENICULUS.

Quis id coxit coquus?

Jam sciam, si quid titubatum 'st, ubi reliquias videro.

MENAECHMUS.

Dic mihi, numqua tu vidisti tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

PENICULUS.

Saepe. sed quid istae picturae ad me attinent?

MENAECHMUS.

Age, me aspice.
Ecquid assimulo similiter?

PENICULUS.

Qui istic est ornatus tuus?

MENAECHMUS.

Dic hominem lepidissumum esse me.

PENICULUS.

Ubi esuri sumus?

MENAECHMUS.

Dic modo hoc, quod ego te jubeo.

PENICULUS.

Dico: homo lepidissume.

MENAECHMUS.

Ecquid audes de tuo istuc addere?

PENICULUS.

Atque hilarissume.

MENAECHMUS.

Perge.

PENICULUS.

Non pergo hercle ego, nisi scio qua gratia.

Litigium 'st tibi cum uxore. hoc mihi abs te caveo cautius.

MENAECHMUS.

Clam uxorem ubi sepulcrum habeamus, et hunc conburamus diem.

PENICULUS.

Age sane igitur, quando aequom oras, quam mox incendo rogum?

Dies quidem jam ad umbilicum 'st dimidiatus mortuus.

MENAECHMUS.

Te morare, mihi quom obloquere.

PENICULUS.

Oculum effodito persolum

Mihi, Menaechme, si ullum verbum faxo, nisi quod jusseris.

MENAECHMUS.

Concede huc a foribus.

PENICULUS.

Fiat.

MENAECHMUS.

Etiam concede huc.

PENICULUS.

Licet.

MENAECHMUS.

Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.

PENICULUS.

Heu edepol, nae tu, ut ego opinor, esses agitator probus.

MENAECHMUS.

Quidum?

PENICULUS.

Ne te uxor sequatur, respectas identidem.

MENAECHMUS.

Sed quid ais?

PENICULUS.

Egone? id enim quod tu vis, id aio, atque id nego.

MENAECHMUS.

Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
Facere conjecturam?

PENICULUS.

Captum sit collegium augurum.

MENAECHMUS.

Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam. quid olet? abstines?

PENICULUS.

Summum olfactare oportet vestimentum muliebre,
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore inlutibili.

MENAECHMUS.

Olfacta igitur hinc, Penicule lepide. ut fastidis!

PENICULUS.

Decet.

MENAECHMUS.

Quid igitur? quid olet? responde.

PENICULUS.

Furtum, scortum, prandium.

MENAECHMUS.

Nunc ad amicam deferetur hanc meretricem Erotium.
Mihi, tibi, atque illi jubebo jam apparari prandium.
Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.

PENICULUS.

Expedite fabulatu's: jam foris ferio?

MENAECHMUS.

Feri.
Vae! mane etiam.

PENICULUS.

Mille passum conmoratu's cantharum.

MENAECHMUS.

Placide pulta.

PENICULUS.

Metuis, credo, ne fores Samiae sient.

MENAECHMUS.

Mane, mane obsecro hercle: ab se ecca exit.

PENICULUS.

Oh! Solem vides.
Satin' ut occaecatu'st prae hujus corporis candoribus?

SCENA III.

EROTIUM. PENICULUS.
MENAECHMUS surreptus.

EROTIUM.

ANIME mi, Menaechme, salve.

PENICULUS.

Quid ego?

EROTIUM.

Extra numerum es mihi.

PENICULUS.

Idem istuc aliis adscribtivis ad legionem fieri solet.

MENAECHMUS.

Ego istic mihi hodie apparari jussi apud te proelium.

EROTIUM.

Hodie id fiet.

MENAECHMUS.

In eo uterque pro Ilio potabimus,
Uter ibi melior bellator erit inventus cantharo.
Tua est legio: adjudicato, cum utro hanc noctem sies.
Ut ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi male!

EROTIUM.

Interim nequis, quin ejus aliquid indutus sies.

Quid hoc est?

MENAECHMUS.

Induviae tuae, atque uxoris exuviae, rosa.

EROTIUM.

Superas facile, ut superior sis mihi, quam quisquam qui inpetrant.

PENICULUS.

Meretrix tantisper blanditur, dum illud, quod rapiat, videt.

Nam si amabas, jam oportebat nasum abreptum mordicus.

MENAECHMUS.

Sustine hoc, Penicule: exuvias facere, quas vovi, volo.

PENICULUS.

Cedo: sed obsecro hercle salta sic cum palla postea.

MENAECHMUS.

Ego saltabo? sanus hercle non es.

PENICULUS.

Egone, an tu magis?

Si non saltas, exue igitur.

MENAECHMUS.

Nimio ego hanc periculo

Subripui hodie. meo quidem animo, ab Hippolyta succingulum

Hercules haud aeque magno umquam abstulit periculo.

Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus.

Hoc animo decet animatos esse amatores probos.

PENICULUS.

Qui quidem ad mendicitatem se properent detrudere.

MENAECHMUS.

Quatuor minis ego emi istanc anno uxori meae.

PENICULUS.

Quatuor minae periere plane, ut ratio redditur.

MENAECHMUS.

Scin' quid volo ego te accurare?

EROTIUM.

Scio. curabo quae voles.

MENAECHMUS.

Jube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atque aliquid scitamentorum de foro obsonarier,
Glandionidam suillam, laridum pernonidem, aut
Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum:
Madida quae mihi apposita in mensam, milvinam suggerant.
Atque actutum.

EROTIUM.

Licet ecastor.

MENAECHMUS.

Nos prodimus ad forum.
Jam nos hic erimus: dum coquitur, interim potabimus.

EROTIUM.

Quando vis veni, parata res erit.

MENAECHMUS.

Propera modo.

Sequere tu.

PENICULUS.

Ego hercle vero te et servabo, et te sequar:
Neque hodie ut te perdam, meream Deum divitias mihi.

EROTIUM.

Evocate intus Culindrum mihi coquum actutum foras.

SCENA IV.

EROTIUM, CYLINDRUS.

EROTIUM.

SPORTULAM cape atque argentum. eccos tris nummos habes.

CYLINDRUS.

Habeo.

EROTIUM.

Abi atque obsonium affer, tribus vide quod sit satis;
Neque defiat, neque supersit.

CYLINDRUS.

Quojusmodi hi homines erunt?

EROTIUM.

Ego, et Menaechmus, et Parasitus ejus.

CYLINDRUS.

Jam isti sunt decem:
Nam parasitus octo hominum munus facile fungitur.

EROTIUM.

Elocuta sum convivas, ceterum cura.

CYLINDRUS.

Licet.
Cocta sunt. jube ire accubitum.

EROTIUM.

Redi cito.

CYLINDRUS.

Jam ego hic ero.

ACTUS II.

SCENA I.

MENAECHMUS Sosicles. MESSENIO.

MENAECHMUS.

NULLA 'st voluptas navitis, Messenio,
Major, meo animo, quam quom ex alto procul
Terram conspiciunt.

MESSENIO.

Major, non dicam dolo,
Si adveniens terram videas, quae fuerit tua.
Sed quaeso, quamobrem nunc Epidamnum venimus?

An, quasi mare, omnis circumimus insulas?

MENAECHMUS.

Fratrem quaesitum geminum germanum meum.

MESSENIO.

Nam quid modi futurum 'st illum quaerere?
Hic annus sextus, postquam ei rei operam damus.
Istros, Hispanos, Massilienses, Illurios,
Mare superum omne, Graeciamque exoticam,
Orasque Italicas omnis, qua adgreditur mare,
Sumus circumvecti. si acum credo quaereres,
Acum invenisses, si appareret, jam diu.
Hominem inter vivos quaeritamus mortuum:
Nam invenissemus jam diu, si viveret.

MENAECHMUS.

Ergo istuc quaero certum qui faciat mihi,
Qui sese dicat scire, eum esse mortuum.
Operam praeterea numquam sumam quaerere.
Verum aliter vivos numquam desistam exsequi.
Ego illum scio, quam cordi sit carus meo.

MESSENIO.

In scirpo nodum quaeris. quin nos hinc domum
Redimus, nisi si historiam scribturi sumus?

MENAECHMUS.

Dictum facessas doctum, et discaveas malo,
Molestus ne sis. non tuo hoc fiet modo.

MESSENIO.

Hem,
Illoc enim verbo esse me servom scio.
Non potuit paucis plura plane proloqui.

Verum tamen nequeo continere, quin loquar.
Audi, Menaechme: quom inspicio marsupium,
Viaticati hercle admodum aestive sumus.
Nae tu hercle, opinor, nisi domum revorteris,
Ubi nil habebis, geminum dum quaeris, gemes.
Nam ita est haec hominum natio Epidamnia,
Voluptarii atque potatores maxumi:
Tum sycophantae et palpatores plurimi
In urbe hac habitant: tum meretrices mulieres
Nusquam perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum'st,
Quia nemo ferme huc sine damno divortitur.

MENAECHMUS.

Ego istuc cavebo: cedodum mihi huc marsupium.

MESSENIO.

Quid eo vis?

MENAECHMUS.

Jam abs te metuo de verbis tuis.

MESSENIO.

Quid metuis?

MENAECHMUS.

Ne mihi damnum in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es, Messenio:
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id utrumque, argentum quando habebo, cavero,
Ne tu delinquas, neve ego irascar tibi.

MESSENIO.

Cape atque serva. me lubente feceris.

SCENA II.

CYLINDRUS. MENAECHMUS Sosicles. MESSENIO.

CYLINDRUS.

BENE obsonavi, atque ex mea sententia
Bonum anteponam prandium pransoribus.
Sed eccum Menaechmum video. vae tergo meo!
Prius jam convivae ambulant ante ostium,
Quam ego obsonatu redeo. adibo atque alloquar.
Menaechme, salve.

MENAECHMUS.

Dii te amabunt. scis quis ego sum?

CYLINDRUS.

Non hercle vero! ubi convivae ceteri?

MENAECHMUS.

Quos tu convivas quaeris?

CYLINDRUS.

Parasitum tuum.

MENAECHMUS.

Meum parasitum? certe hic insanu 'st homo.

MESSENIO.

Dixin' tibi esse hic sycophantas plurimos?

MENAECHMUS.

Quem tu parasitum quaeris, adulescens, meum?

CYLINDRUS.

Peniculum.

MESSENIO.

Eccum! in vidulo salvom fero.

CYLINDRUS.

Menaechme, numero huc advenis ad prandium.
Nunc obsonatu redeo.

MENAECHMUS.

Responde mihi,
Adulescens, quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres sinceri?

CYLINDRUS.

Nummo.

MENAECHMUS.

Eum a me accipe.
Jube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.

CYLINDRUS.

Culindrus ego sum: non nosti nomen meum?

MENAECHMUS.

Seu tu Culindrus, seu Coliendrus, perieris.
Ego te non novi, neque novisse adeo volo.

CYLINDRUS.

Est tibi Menaechmo nomen tantum, quod sciam.

MENAECHMUS.

Pro sano loqueris, quom me appellas nomine.
Sed ubi novisti me?

CYLINDRUS.

Ubi ego te noverim?

Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium.

MENAECHMUS.

Neque hercle habeo, neque te, quis sis homo, scio.

CYLINDRUS.

Non scis quis ego sim? qui tibi saepissume
Cyathisso apud nos, quando potas.

MESSENIO.

Hei mihi!
Quom nihil est, illi qui homini diminuam caput.

MENAECHMUS.

Tun' cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum numquam vidi, neque veni?

CYLINDRUS.

Negas?

MENAECHMUS.

Nego hercle vero.

CYLINDRUS.

Non tu in illisce aedibus
Habitas?

MENAECHMUS.

Dii illos homines, qui illic habitant, perduint.

CYLINDRUS.

Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi.
Audin', Menaechme?

MENAECHMUS.

Quid vis?

CYLINDRUS.

Si me consulas,

Nummum illum, quem mihi dudum pollicitu's dare,
Jubeas, si sapias, porculum afferri tibi.
Nam tu quidem hercle certo non sanus satis,
Menaechme, qui nunc ipsus maledicas tibi.

MESSENIO.

Heu hercle hominem multum et odiosum mihi!

CYLINDRUS.

Solet jocari saepe mecum illo modo.
Quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest.

MENAECHMUS.

Quid ais tu?

CYLINDRUS.

Quid vis, inquam? satin' hoc, quod vides,
Tribus vobis obsonatum 'st? an obsono amplius,
Tibi et parasito et mulieri?

MENAECHMUS.

Quas tu mulieres,
Quos tu parasitos loquere?

MESSENIO.

Quod te urget scelus,
Qui huic sis molestus?

CYLINDRUS.

Quid tibi mecum est rei?
Ego te non novi: cum hoc, quem novi, fabulor.

MENAECHMUS.

Non edepol tu homo sanus es, certo scio.

CYLINDRUS.

Jam ergo haec madebunt faxo: nihil morabitur.

Proin tu ne quo abeas longius ab aedibus.
Numquid vis?

MENAECHMUS.

Ut eas maxumam in malam crucem.

CYLINDRUS.

Ire hercle meliu 'st te interim, atque accumbere,
Dum ego haec appono ad Volcani violentiam.
Ibo intro, et dicam te hic astare Erotio,
Ut te hinc abducat, potius quam hic astes foris.

MENAECHMUS.

Jamne abiit? edepol haud mendacia
Tua verba experior esse.

MESSENIO.

Observato modo.
Nam istic meretricem credo habitare mulierem,
Uti quidem ille insanus dixit, qui hinc abiit modo.

MENAECHMUS.

Sed miror, qui ille noverit nomen meum.

MESSENIO.

Minime hercle mirum. morem hunc meretrices habent:
Ad portum mittunt servolos, ancillulas,
Si qua peregrina navis in portum advenit,
Rogant, cujatis sit, quid ei nomen siet.
Post illae extemplo se applicant, agglutinant.
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Nunc in istoc portu stat navis praedatoria,
Abs qua cavendum nobis sane censeo.

MENAECHMUS.

Mones quidem hercle recte.

MESSENIO.

Tum demum sciam
Recte monuisse, si tu recte caveris.

MENAECHMUS.

Tacedum parumper: nam concrepuit ostium.
Videamus, qui hinc egreditur.

MESSENIO.

Hoc ponam interim.
Asservatote haec, sultis, navales pedes.

SCENA III.

EROTIUM, CYLINDRUS, MENAECHMUS Sosicles, MESSENIO.

EROTIUM.

SINE foris sic: abi, nolo operiri.
Intus para, cura, vide, quod opus est, ut
Fiat: sternite lectos, incendite odores.
Munditia inlecebra animo est amantum.
Amanti amoenitas malo est, nobis lucro est.
Sed ubi ille est, quem coquus ante aedis esse ait?
Atque eccum video, qui mihi est usui, et
Plurimum prodest: item huic ultro fit, ut
Meret, potissumus nostrae domi ut sit:
Nunc eum adibo, alloquar ultro.
Animule mi, mihi mira videntur,

Hic te stare foris, fores quoi pateant
Magis, quam domus tua, domus quom haec tua sit.
Omne paratum est,
Ut jussisti, atque ut voluisti: neque tibi est
Ulla mora intus. prandium, ut jussisti, hic
Curatum est: ubi lubet, ire licet accubitum.

MENAECHMUS.

Quicum haec mulier loquitur?

EROTIUM.

Equidem tecum.

MENAECHMUS.

Quid mecum tibi
Fuit umquam, aut nunc est negoti?

EROTIUM.

Quia pol te unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare: atque id haud inmerito tuo.
Nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis.

MENAECHMUS.

Certo haec mulier aut insana, aut ebria est, Messenio,
Quae hominem ignotum conpellet me tam familiariter.

MESSENIO.

Dixin' ego istaec hic solere fieri? folia nunc cadunt,
Prae ut si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.

Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebrae argentariae.
Sed sine me dum hanc conpellare. Heus mulier! tibi dico.

EROTIUM.

Quid est?

MESSENIO.

Ubi tu hunc hominem novisti?

EROTIUM.

Ibidem, ubi hic me jam diu,
In Epidamno.

MESSENIO.

In Epidamno? qui huc in hanc urbem pedem,
Nisi hodie, numquam intro tetulit.

EROTIUM.

Eia, delicias facis,
Mi Menaechme. quin, amabo, is intro: hic tibi erit rectius.

MENAECHMUS.

Haec quidem edepol recte appellat meo me mulier nomine.
Nimis miror, quid hoc sit negoti.

MESSENIO.

Oboluit marsupium
Huic istuc, quod habes.

MENAECHMUS.

Atque edepol tu me monuisti probe.
Accipedum hoc. jam scibo, utrum haec me mage amet, an marsupium.

EROTIUM.

Eamus intro, ut prandeamus.

MENAECHMUS.

Bene vocas: tam gratia 'st.

EROTIUM.

Cur igitur tibi me jussisti coquere dudum prandium?

MENAECHMUS.

Egone te jussi coquere?

EROTIUM.

Certo tibi et parasito tuo.

MENAECHMUS.

Quoi, malum, parasito? certo haec mulier non sana 'st satis.

EROTIUM.

Peniculo.

MENAECHMUS.

Quis iste est Peniculus? qui extergentur baxeae?

EROTIUM.

Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detulisti, quam ab uxore tua subripuisti.

MENAECHMUS.

Quid est?
Tibi pallam dedi, quam uxori meae subripui? sanan' es?
Certe haec mulier cantherino ritu astans somniat.

EROTIUM.

Qui lubet ludibrio habere me, atque ire infitias mihi,
Facta quae sunt?

MENAECHMUS.

Dic quid est id, quod negem, quod fecerim?

EROTIUM.

Pallam te hodie mihi dedisse uxoris.

MENAECHMUS.

Etiam nunc nego.
Ego quidem neque umquam uxorem habui, neque habeo: neque huc
Umquam, postquam natus sum, intra portam penetravi pedem.
Prandi in navi. inde huc egressus sum, te conveni.

EROTIUM.

Eccere,
Perii misera! quam tu nunc mihi navem narras?

MENAECHMUS.

Ligneam,
Saepe tritam, saepe fixam, saepe excussam malleo,
Quasi supellex pellionis, palus palo proxumus est.

EROTIUM.

Jam me, amabo, desine ludos facere, atque i hac mecum simul.

MENAECHMUS.

Nescio quem, mulier, alium hominem, non me, quaeritas.

EROTIUM.

Non ego te novi Menaechmum, Moscho prognatum patre?
Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,
Ubi Rex Agathocles regnator fuit, et iterum Pinthia:
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit.
Nunc Hiero 'st.

MENAECHMUS.

Haud falso, mulier, praedicas.

MESSENIO.

Pro Juppiter!
Num istaec mulier illinc venit, quae te novit tam cate?

MENAECHMUS.

Hercle opinor pernegari non potest.

MESSENIO.

Ne feceris.
Peristi, si intrassis intra limen.

MENAECHMUS.

Quin tace modo:
Bene res geritur: assentabor, quidquid dicet, mulieri:
Si possim hospitium nancisci. Jamdudum, mulier, tibi
Non inprudens advorsabar: hunc metuebam, ne meae
Uxori renuntiaret de palla et de prandio.

Nunc, quando vis, eamus intro.

EROTIUM.

Etiam Parasitum manes?

MENAECHMUS.

Neque ego illum maneo, neque floccifacio: neque, si venerit,
Eum volo intromitti.

EROTIUM.

Ecastor haud invita fecero.
Sed scin' quid te amabo ut facias?

MENAECHMUS.

Impera quidvis modo.

EROTIUM.

Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem ut deferas,
Ut reconcinnetur, atque ut opera addantur, quae volo.

MENAECHMUS.

Hercle quin tu recte dicis: eadem ignorabitur:
Ne uxor cognoscat te habere, si in via conspexerit.

EROTIUM.

Ergo mox auferto tecum, quando abibis.

MENAECHMUS.

Maxume.

EROTIUM.

Eamus intro.

MENAECHMUS.

Jam sequar te. hunc volo etiam conloqui.

Eho Messenio, accede huc.

MESSENIO.

Quid negoti 'st?

MENAECHMUS.

St! scire vis?

MESSENIO.

Quid ergo?

MENAECHMUS.

Opu 'st.

MESSENIO.

Quid opu 'st?

MENAECHMUS.

Scio, ut me dices.

MESSENIO.

Tanto nequior es.

MENAECHMUS.

Habeo praedam: tantum incepi operis. i, quantum potest:
Abduc istos in tabernam actutum diversoriam.
Tum facito ante solis occasum, ut venias advorsum mihi.

MESSENIO.

Non tu istas meretrices novisti, here?

MENAECHMUS.

Tace, inquam.
Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero.
Mulier haec stulta atque inscita 'st, quantum perspexi modo.

Est hic praeda nobis.

MESSENIO.

Perii!

MENAECHMUS.

Jamne abis?

MESSENIO.

Periit probe.
Ducit lembum dierectum navis praedatoria.
Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
Sequimini, ut, quod imperatum est, veniam advorsum tempori.

ACTUS III.

SCENA I.

PENICULUS.

Plus triginta natus annis sum, quom interea loci
Numquam quidquam facinus feci pejus, neque scelestius,
Quam hodie, quom in concionem mediam me inmersi miser.
Ubi ego dum hieto, Menaechmus se subterduxit mihi,
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.

Qui illum Dii omnes perduint, qui primus conmentus est
Concionem, hac reque homines occupatos occupat.
Non ad eam rem otiosos homines decuit deligi?
Qui nisi assint, cum citentur, census capiant illico.
Affatim est hominum, in dies qui singulas escas edunt:
Quibus negoti nihil est: qui esum neque vocantur, neque vocant.
Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
Quoi tam credo datum voluisse, quam me video vivere.
Ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego video Menaechmum? cum corona exit foras.
Sublatum est convivium. edepol venio advorsum tempori.

SCENA II.

MENAECHMUS Sosicles, PENICULUS.

MENAECHMUS.

POTI' ne ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe

Lepideque concinnatam referam tempori?
Non faxo eam esse dices: ita ignorabitur.

PENICULUS.

Pallam ad phrygionem fert, confecto prandio,
Vinoque expoto, parasito excluso foras.
Non hercle is sum, qui sum, nisi hanc injuriam,
Meque ultus pulchre fuero. observabo, quid agat,
Hominem. post adibo atque alloquar.

MENAECHMUS.

Pro Dii inmortales, quoi homini umquam uno die
Boni dedistis plus, qui minus speraverit!
Prandi, potavi, scortum accubui, abstuli
Hanc, quoius heres numquam erit post hunc diem.

PENICULUS.

Nequeo, quae loquitur, exaudire clanculum:
Satur nunc loquitur de me et de parti mea.

MENAECHMUS.

Ait hanc dedisse me sibi, atque eam meae
Uxori subripuisse. quoniam sentio
Errare, extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
Coepi assentari. mulier quidquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis verbis opu'st?
Minore nusquam bene fui dispendio.

PENICULUS.

Adibo ad hominem: nam turbare gestio.

MENAECHMUS.

Quis hic est, qui advorsum fit mihi?

PENICULUS.

Quid ais, homo
Levior quam pluma, pessume et nequissume,
Flagitium hominis, subdole, ac minimi preti?
Quid de te merui, qua me caussa perderes?
Ut subripuisti te mihi dudum de foro!
Fecisti funus, med absenti, prandio.
Cur ausu's facere, quoi ego aeque ac heres eram?

MENAECHMUS.

Adulescens, quaeso, quid tibi mecum est rei,
Qui mihi male dicas homini ignoto insciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Postea?

PENICULUS.

Eam quidem edepol te dedisse intellego.

MENAECHMUS.

Responde, adulescens, quaeso, quid tibi nomen est?

PENICULUS.

Etiam derides, quasi nomen non noveris?

MENAECHMUS.

Non edepol ego te, quod sciam, umquam ante hunc diem
Vidi, neque novi, verum certo quisquis es,
Aequom si facias, mihi odiosus ne sies.

PENICULUS.

Non me novisti?

MENAECHMUS.

Non negem, si noverim.

PENICULUS.

Menaechme, vigila.

MENAECHMUS.

Vigilo hercle equidem, quod sciam.

PENICULUS.

Tuum parasitum non novisti?

MENAECHMUS.

Non tibi
Sanum 'st, adulescens, sinciput, ut intellego.

PENICULUS.

Responde, subripuistin' uxori tuae
Pallam istanc hodie, atque dedisti Erotio?

MENAECHMUS.

Neque hercle ego uxorem habeo; neque ego Erotio
Dedi, nec pallam subripui.

PENICULUS.

Satin' sanus es?
Occisa 'st haec res. non ego te indutum foras
Exire vidi palla?

MENAECHMUS.

Vae capiti tuo!
Omnis cinaedos esse censes, tu quia es.
Tun' me indutum fuisse pallam praedicas?

PENICULUS.

Ego hercle vero.

MENAECHMUS.

Non tu abis, quo dignus es?
Aut te piari jubes, homo insanissume?

PENICULUS.

Numquam edepol me quisquam exorabit, quin tuae
Uxori rem omnem jam, uti sit gesta, eloquar.
Omnes in te istaec recident contumeliae.
Faxo haud inultum prandium comederis.

MENAECHMUS.

Quid hoc negoti 'st? satin' ut quemque conspicor,
Ita me ludificant? sed concrepuit ostium.

SCENA III.

ANCILLA, MENAECHMUS Sosicles.

ANCILLA.

MENAECHME, amare ait te multum Erotium,
Ut hoc nunc una opera ad aurificem deferas,
Atque huic ut addas auri pondo unciam,
Jubeasque spinther novum reconcinnarier.

MENAECHMUS.

Et istud, et aliud, si quid curari volet,
Me curaturum dicito, quidquid volet.

ANCILLA.

Scin' quod hoc sit spinther?

MENAECHMUS.

Nescio nisi aureum.

ANCILLA.

Hoc est, quod olim clanculum ex armario

Te subripuiſſe ajebas uxori tuae.

MENAECHMUS.

Numquam hercle factum 'st.

ANCILLA.

Non meminiſti, obſecro?
Redde igitur ſpinther, ſi non meminiſti.

MENAECHMUS.

Mane,
Immo equidem memini. nempe hoc eſt, quod illi dedi.

ANCILLA.

Iſtuc.

MENAECHMUS.

Ubi illae armillae ſunt, quas una dedi?

ANCILLA.

Numquam dediſti.

MENAECHMUS.

Nam pol hoc una dedi.

ANCILLA.

Dicam curare?

MENAECHMUS.

Dicito: curabitur.
Et palla et ſpinther faxo referantur ſimul.

ANCILLA.

Amabo, mi Menaechme, inauris da mihi
Faciundas pondo duum nummum ſtalagmia,
Ut te libenter videam, quom ad nos veneris.

MENAECHMUS.

Fiat. cedo aurum, ego manupretium dabo.

ANCILLA.

Da sodes abs te, post ego reddidero tibi.

MENAECHMUS.

Immo cedo abs te.

ANCILLA.

Ego post tibi reddam duplex.

MENAECHMUS.

Non habeo.

ANCILLA.

At tu, quando habebis, tum dato.
Numquid me vis?

MENAECHMUS.

Haec me curaturum dicito,
Ut, quantum possint, quique liceant, veneant.
Jamne abiit intro? abivit, operuit foris.
Dii me equidem omnes adjuvant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio
Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menaechme, fer pedem, confer gradum.
Demam coronam, atque abjiciam ad laevam manum;
Ut, si qui sequantur, hac me abiise censeant.
Ibo et conveniam servom, si potero, meum,
Ut haec, quae bona dant Dii mihi, ex me sciat.

ACTUS IV.

SCENA I.

MULIER. PENICULUS.

MULIER.

EGONE hic me patiar in matrimonio,
Ubi vir conpilet clanculum quidquid domi 'st,
Atque ad amicam deferat?

PENICULUS.

Quin tu taces?
Manifesto faxo jam opprimes: sequere hac modo.
Pallam ad phrygionem cum corona ebrius
Ferebat, hodie tibi quam subripuit domo.
Sed eccam coronam, quam habuit. num mentior?
Hem! hac abiit: si vis persequi vestigiis.
Atque edepol eccum optume revortitur:
Sed pallam non fert.

MULIER.

Quid ego nunc cum illoc agam?

PENICULUS.

Idem quod semper, male habeas.

MULIER.

Sic censeo.

PENICULUS.

Huc concedamus: ex insidiis aucupa.

SCENA II.

MENAECHMUS surreptus. MULIER. PENICULUS.

MENAECHMUS.

Ut hoc utimur maxume more moro
Molestoque multum! atque uti quique sunt
Optumi maxumi, morem habent hunc:
Clientis sibi omnes volunt esse multos:
Bonine an mali sint, id haud quaeritant.
Res magis quaeritur, quam clientium
Fides quoiusmodi clueat.
Si est pauper atque haud malus, nequam habetur:
Si dives malus est, is cliens frugi habetur.
Qui neque leges, neque aequom bonum usquam
Colunt, solicitos patronos habent.
Datum denegant, quod datum est; litium
Pleni, rapaces, viri fraudulenti:
Qui aut fenore, aut perjuriis habent rem
Partam. mens est in querelis.
Juris ubi dicitur dies, simul
Patronis dicitur: quippe qui pro illis
Loquantur, male quae fecerint: aut ad
Populum, aut in jure, aut ad judicem res est.
Sicut me hodie nimis solicitum cliens
Quidam habuit: neque quod volui agere, quidquam

Licitum est: ita me attinuit, ita me detinuit.
Apud aediles proeliis factis plurimis
Pessumisque dixi caussam. conditiones
Tetuli tortas, confragosas: aut plus
Aut minus, quam opus erat multo, dixeram
Controversiam, uti sponsio fieret.
Quid ille? quid? praedem dedit. nec magis
Manifestum ego hominem umquam ullum teneri vidi.
Omnibus malefactis testes tres aderant acerrumi.
Dii illum omnes perdant, (ita mihi hunc hodie conrupit diem)
Meque adeo, qui hodie forum umquam oculis inspexi meis,
Diem conrupi, optumum jussi apparari prandium.
Amica exspectat me, scio. ubi primum 'st licitum, illico
Properavi abire de foro. irata 'st, credo, nunc mihi.
Placabit palla, quam dedi, quam hodie uxori abstuli, atque huic
Detuli Erotio.

PENICULUS.

Quid ais?

MULIER.

Viro me malo male
Nuptam.

PENICULUS.

Satin' audis, quae illic loquitur?

MULIER.

Satis.

MENAECHMUS.

Si sapiam,
Hinc intro abeam, ubi mihi bene sit.

MULIER.

Mane: male potius erit.
Nae illam mecastor fenerato abstulisti.

PENICULUS.

Sic datur.

MULIER.

Clanculum te istaec flagitia facere censebas potesse?

MENAECHMUS.

Quid illuc est, uxor, negoti?

MULIER.

Men' rogas?

MENAECHMUS.

Vin' hunc rogem?

PENICULUS.

Aufer hinc palpationes. perge tu.

MENAECHMUS.

Quid tu mihi
Tristis es?

MULIER.

Te scire oportet.

PENICULUS.

Scit, sed dissimulat malus.

MENAECHMUS.

Quid negoti 'st.

MULIER.

Pallam.

MENAECHMUS.

Pallam? quid?

MULIER.

Pallam. quid paves?

MENAECHMUS.

Nihil equidem paveo.

PENICULUS.

Nisi unum; palla pallorem incutit.
At tu ne clam me comesses prandium! perge in virum.

MENAECHMUS.

Non taces?

PENICULUS.

Non hercle vero taceo. nutat, ne loquar.

MENAECHMUS.

Non hercle ego quidem usquam quidquam nuto neque nicto tibi.

MULIER.

Nae ego mecastor mulier misera!

MENAECHMUS.

Qui tu misera es? mihi expedi.

PENICULUS.

Nihil hoc confidentius, qui, quae vides, ea pernegat.

MENAECHMUS.

Per Jovem Deosque omnis adjuro, uxor, (satin' hoc est tibi?)
Me isti non nutasse.

PENICULUS.

Credit jam tibi de istis: illuc redi.

MENAECHMUS.

Quo ego redeam?

PENICULUS.

Equidem ad phrygionem, censeo. i, pallam refer.

MENAECHMUS.

Quae istaec palla est?

MULIER.

Taceo jam, quando hic rem non meminit suam.

MENAECHMUS.

Numquis servorum deliquit? num ancillae, aut servi tibi
Responsant? eloquere. inpune non erit.

PENICULUS.

Nugas agis.

MENAECHMUS.

Tristis admodum es: non mihi istuc satis placet.

PENICULUS.

Nugas agis.

MENAECHMUS.

Ceterum familiarium alicui irata es?

PENICULUS.

Nugas agis.

MENAECHMUS.

Num mihi es irata saltem?

PENICULUS.

Nunc tu non nugas agis.

MENAECHMUS.

Non edepol deliqui quidquam.

PENICULUS.

Hem rursum nunc nugas agis.

MENAECHMUS.

Dic, mea uxor, quid tibi aegre est?

PENICULUS.

Bellus blanditur tibi.

MENAECHMUS.

Potin' ut mihi molestus ne sis? num te appello?

MULIER.

Aufer manum.

PENICULUS.

Sic datur. properato absente me comesse prandium:
Post ante aedis cum corona me derideto ebrius.

MENAECHMUS.

Neque edepol ego prandi, neque hodie huc intro tetuli pedem.

PENICULUS.

Tun' negas?

MENAECHMUS.

Nego hercle vero.

PENICULUS.

Nihil hoc homine audacius.
Non ego te modo hic ante aedis cum corona florea

Vidi astare? quom negabas mihi esse sanum sinciput:
Et negabas me novisse: peregrinum aibas esse te.

MENAECHMUS.

Quin ut dudum divorti abs te, redeo nunc demum domum.

PENICULUS.

Novi ego te. non mihi censebas esse, qui te ulciscerer.
Omnia hercle uxori dixi.

MENAECHMUS.

Quid dixisti?

PENICULUS.

Nescio:
Eam ipsus roga.

MENAECHMUS.

Quid hoc est, uxor? quidnam hic narravit tibi?
Quid id est? quid taces? quin dicis, quid sit?

MULIER.

Quasi tu nescias.
Palla mi 'st domo subrepta.

MENAECHMUS.

Palla subrepta 'st tibi?

MULIER.

Me rogas?

MENAECHMUS.

Pol haud rogem te, si sciam.

PENICULUS.

O hominem malum!

Ut diſſimulat!

MULIER.

Non potes celare: rem novi probe.

PENICULUS.

Omnia hercle ego edictavi.

MENAECHMUS.

Quid id est?

MULIER.

Quando nil pudet,
Neque vis tua voluntate ipſe profiteri, audi atque ades:
Et quid triſtis, et quid hic mihi dixerit, faxo ſcias:
Palla 'ſt mihi domo ſubrepta.

MENAECHMUS.

Palla ſubrepta 'ſt mihi?

PENICULUS.

Viden' uti ſceleſtus captat! huic ſubrepta eſt, non tibi.
Nam profecto tibi ſubrepta ſi eſſet, ſalva nunc foret.

MENAECHMUS.

Nil mihi tecum 'ſt. ſed quid tu ais?

MULIER.

Palla, inquam, periit domo.

MENAECHMUS.

Quis eam ſubripuit?

MULIER.

Pol iſtuc ille ſcit, qui illam abſtulit.

MENAECHMUS.

Quis hic homo est?

MULIER.

Menaechmus quidam.

MENAECHMUS.

Edepol factum nequiter.

Quis is Menaechmus est?

MULIER.

Tu istic, inquam.

MENAECHMUS.

Egone?

MULIER.

Tu.

MENAECHMUS.

Quis arguit?

MULIER.

Egomet.

PENICULUS.

Et ego. atque huic amicae detulisti Erotio.

MENAECHMUS.

Egon' dedi?

PENICULUS.

Tu, tu istic, inquam. vin' afferri noctuam,
Quae, Tu, Tu, usque dicat tibi? nam nos jam nos defessi sumus.

MENAECHMUS.

Per Jovem Deosque omnis adjuro, uxor, satin' hoc est tibi?
Non dedisse.

PENICULUS.

Immo hercle vero, nos non falsum dicere.

MENAECHMUS.

Sed ego illam non condonavi, sed sic utendam dedi.

MULIER.

Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium
Quoiquam utendum. mulierem aequom 'st vestimentum muliebre—
Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?

MENAECHMUS.

Ego faxo referetur.

MULIER.

Ex re tua, ut opinor, feceris.
Nam domum numquam introibis, nisi feres pallam simul.

MENAECHMUS.

Ego domum!

PENICULUS.

Quid mihi futurum 'st, qui tibi hanc operam dedi?

MULIER.

Opera reddetur, quando quid tibi erit subreptum domo.

PENICULUS.

Id quidem edepol numquam erit. nam nihil est, quod perdam, domi.

Cum virum, cum uxorem, Dii vos perdant. properabo ad forum:
Nam ex hac familia me plane excidisse intellego.

MENAECHMUS.

Male mihi uxor sese fecisse censet, quom excludit foras;
Quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi displiceo, patiundum: at placuero huic Erotio,
Quae me non excludet ab se, sed apud se occludet domi.
Nunc ibo, orabo, ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. heus! ecquis hic est janitor?
Aperite, atque Erotium aliquis evocate ante ostium.

SCENA III.

EROTIUM, MENAECHMUS surreptus.

EROTIUM.

Quis hic me quaerit?

MENAECHMUS.

Sibi inimicus magis, quam aetati tuae.

EROTIUM.

Mi Menaechme, cur ante aedis astas? sequere intro.

MENAECHMUS.

Mane.

Scin' quid est, quod ego ad te venio?

EROTIUM.

Scio, ut tibi ex me sit volup.

MENAECHMUS.

Immo edepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
Mihi eam redde. uxor rescivit rem omnem, ut factum 'st ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.

EROTIUM.

Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem ut ferres, paulo prius:
Et illud spinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.

MENAECHMUS.

Mihi ut tu dederis pallam, et spinther? numquam factum. ne dixeris.
Nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum,
Nunc redeo, nunc te postilla video.

EROTIUM.

Video, quam rem agis.
Quia conmisi, ut me defrudes: ad eam rem affectas viam.

MENAECHMUS.

Neque edepol te defrudandi caussa posco: quin tibi

Dico, uxorem rescivisse.

EROTIUM.

Nec te ultro oravi ut dares.
Tute ultro ad me detulisti, dedisti eam dono mihi:
Eamdem nunc reposcis. patiar, tibi habe. aufer, utere,
Vel tu, vel tua uxor, vel etiam in oculos conpingite.
Tu huc, post hunc diem, pedem intro non feres, ne frustra sis;
Quando tu me bene merentem tibi habes despicatui.
Nisi feres argentum, frustra me ductare non potes.
Aliam posthac invenito, quam tu habeas frustratui.

MENAECHMUS.

Nimis iracunde hercle. tandem heus tu, tibi dico, mane:
Redi.

EROTIUM.

Etiamne astas? etiam audes mea revorti gratia?

MENAECHMUS.

Abiit intro, occlusit aedis. nunc ego sum exclusissumus:
Neque domi, neque apud amicam mihi jam quidquam creditur.
Ibo, et consulam hanc rem amicos, quid faciundum censeant.

ACTUS V.

SCENA I.

MENAECHMUS Sosicles, MULIER.

MENAECHMUS.

NIMIS stulte dudum feci, quom marsupium
Messenioni cum argento concredidi.
Inmersit aliquo sese credo in ganeum.

MULIER.

Provisam, quam mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video: salva sum, pallam refert.

MENAECHMUS.

Demiror, ubi nunc ambulet Messenio.

MULIER.

Adibo, atque hominem accipiam, quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conspectum meum,
Flagitium hominis, cum istoc ornatu?

MENAECHMUS.

Quid est?
Quae res agitat te, mulier?

MULIER.

Etiamne, inpudens,
Muttire unum verbum audes, aut mecum loqui?

MENAECHMUS.

Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?

MULIER.

Rogas me? o hominis inpudentem audaciam!

MENAECHMUS.

Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graii esse praedicabant?

MULIER.

Non equidem scio.

MENAECHMUS.

Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat.
Itaque adeo jure coepta appellari est canis.

MULIER.

Non istaec ego flagitia possum perpeti.
Nam med aetatem viduam esse mavelim,
Quam istaec flagitia tua pati, quae tu facis.

MENAECHMUS.

Quid id ad me, tu te nuptam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? an mos est ita hic,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?

MULIER.

Quas fabulas? non, inquam, patiar praeterhac,
Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.

MENAECHMUS.

Mea quidem hercle caussa vidua vivito,
Vel usque dum regnum obtinebit Juppiter.

MULIER.

At mihi negabas dudum subripuisse te,
Nunc eamdem ante oculos attines: non te pudet?

MENAECHMUS.

Heu hercle, mulier, multum et audax et mala es.
Tun' tibi hanc subreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem?

MULIER.

Nae istuc mecastor jam patrem arcessam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quae facis.
I, Decio, quaere meum patrem, tecum simul
Ut veniat ad me: ita rem esse dicito.
Jam ego aperiam istaec tua flagitia.

MENAECHMUS.

Sanan' es?
Quae mea flagitia?

MULIER.

Quom pallam atque aurum meum
Domo suppilas uxori tuae, et tuae
Degeris amicae. satin' haec recte fabulor?

MENAECHMUS.

Quaeso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam qui possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, nescio.
Ego te simitu novi cum Parthaone.

MULIER.

Si me derides, at pol illum non potes,
Patrem meum, qui huc advenit. quin respicis?
Novistin' tu illum?

MENAECHMUS.

Novi cum Calcha simul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.

MULIER.

Negas novisse me? negas patrem meum?

MENAECHMUS.

Idem hercle dicam, si avom vis adducere.

MULIER.

Ecastor pariter hoc, atque alias res soles.

SCENA II.

SENEX. MULIER. MENAECHMUS Sosicles.

SENEX.

Ut aetas mea est, atque ut hoc usus facto est,
Gradum proferam, progredi properabo.
Sed id quam facile sit mihi, haud sum falsus.
Nam pernicitas deserit: consitus sum
Senectute: onustum gero corpus; vires
Reliquere. ut aetas mala, merx mala est tergo!
Nam res plurimas pessumas, quom advenit, affert:
Quas si autumem omnis, nimis longus sermo sit.
Sed haec res mihi in pectore et corde dura est,
Quidnam hoc sit negoti, quod filia sic
Repente expetit me, ut ad sese irem.
Nec, quid id sit, mihi certius facit,
Quid velit, quid me arcessat.

Verum propemodum jam scio, quid siet rei.
Credo cum viro litigium natum esse aliquod.
Ita istaec solent, quae viros subservire
Sibi postulant, dote fretae, feroces.
Et illi quoque haud abstinent saepe culpa.
Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet.
Nec pol filia umquam patrem arcessit ad se,
Nisi aut quid conmissi, aut jurgi est caussa.
Sed quidquid id est, jam sciam. atque eccam eampse
Ante aedis, et ejus tristem virum video.
Id est, quod suspicabar.
Appellabo hanc.

MULIER.

Ibo advorsum. salve multum, mi pater.

SENEX.

Salva sis. salven' advenio? salven' arcessi jubes?
Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere, uter meruistis culpam, paucis: non longos logos.

MULIER.

Nusquam equidem quidquam deliqui: hoc primum te absolvo, pater.
Verum vivere hic non possum, neque durare ullo modo.
Proin tu me hinc abducas.

SENEX.

Quid istuc autem est?

MULIER.

Ludibrio, pater,
Habeor.

SENEX.

Unde?

MULIER.

Ab illo, quoi me mandavisti, meo viro.

SENEX.

Ecce autem litigium. quotiens edixi tandem tibi,
Ut caveres, neuter ad me iretis cum querimonia?

MULIER.

Qui ego istuc, mi pater, cavere possum?

SENEX.

Men' interrogas?

MULIER.

Nisi non vis.

SENEX.

Quotiens monstravi tibi, viro ut morem geras?
Quid ille faciat, ne id observes: quo eat: quid rerum gerat.

MULIER.

At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo.

SENEX.

Sane sapit,
Atque ob istanc industriam, etiam faxo amabit amplius.

MULIER.

Atque ibi potat.

SENEX.

Tua quidem ille caussa potabit minus,
Sive illic, sive alibi libebit? quae haec, malum, inpudentia 'st?
Una opera prohibere, ad coenam ne promittat, postules:
Neve quemquam accipiat alienum apud te. serviren' tibi
Postulas viros? dare una opera pensum postules,
Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere.

MULIER.

Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, sed viro.
Hinc stas, illinc caussam dicis.

SENEX.

Si ille quid deliquerit,
Multo tanto illum accusabo, quam te accusavi, amplius.
Quando te auratam et vestitam bene habet; ancillas, penum,
Recte praehibet: melius sanam est, mulier, mentem sumere.

MULIER.

At ille suppilat mihi aurum et pallam ex arcis modo:
Me despoliat, mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.

SENEX.

Male facit, si istuc facit: si non facit; tu male facis,
Quae insontem insimules.

MULIER.

Quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et spinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia rescivi, refert.

SENEX.

Jam ego ex hoc, ut factum 'st, scibo. ibo ad hominem, atque alloquar.
Dic mihi istuc, Menaechme, quod vos dissertatis, ut sciam.
Quid tu tristis es? quid illam autem iratam abs te destituis?

MENAECHMUS.

Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, summum Jovem
Deosque detestor.

SENEX.

Qua de re, aut quojus rei rerum omnium?

MENAECHMUS.

Me neque isti male fecisse mulieri, quae me arguit
Hanc domo ab se subripuisse, atque abstulisse dejerat.
Si ego intra aedis hujus umquam, ubi habitat, penetravi pedem,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorum miserrumus.

SENEX.

Sanun' es, qui istuc exoptes, aut neges te umquam pedem
In eas aedis intulisse, ubi habitas, insanissume?

MENAECHMUS.

Tun', senex, ais habitare med in illisce aedibus?

SENEX.

Tu negas?

MENAECHMUS.

Nego hercle vero.

MULIER.

Nimio haec inpudenter negas.
Nisi quo nocte hac emigrasti.

SENEX.

Concede hac, filia.
Quid tu ais? num hinc emigrasti?

MENAECHMUS.

Quem in locum, aut ob rem, obsecro?

SENEX.

Non edepol scio.

MULIER.

Profecto ludit te hic.

SENEX.

Non tu te tenes?
Jam vero, Menaechme, satis jocatus es. nunc hanc rem age.

MENAECHMUS.

Quaeso, quid mihi tecum est? unde, aut quis tu homo es? quid feci ego

Tibi, aut adeo isti, quae mihi molesta 'st quoquo modo?

MULIER.

Viden' tu illi oculos virere? ut viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant! vide.

MENAECHMUS.

Quid mihi meliu 'st, quam quando illi me insanire praedicant,
Ego me assimulem insanire, ut illos a me absterream?

MULIER.

Ut pandiculans oscitatur! quid nunc faciam, mi pater?

SENEX.

Concede huc, mea nata, ab istoc quam potes longissume.

MENAECHMUS.

Evoë, Evie, Bromie, quo me in silvam venatum vocas?
Audio: sed non abire possum ab his regionibus:
Ita illa me ab laeva rabiosa femina adservat canis.
Post autem illic hircus alius, qui saepe aetate in sua
Perdidit civem innocentem falso testimonio.

SENEX.

Vae capiti tuo!

MENAECHMUS.

Ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,

Ut ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.

MULIER.

Perii, mi pater! minatur mihi oculos exurere.

MENAECHMUS.

Hei mihi, insanire me ajunt, ultro quom ipsi insaniunt.

SENEX.

Filia, heus.

MULIER.

Quid est? quid agimus?

SENEX.

Quid si ego huc servos cito?
Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, et domi devinciant,
Priusquam turbarum quid faciat amplius.

MENAECHMUS.

Enimvero, nisi
Occupo aliquid mihi consilium, hi domum me ad se auferent.
Pugnis me vetas in hujus ore quidquam parcere,
Ni jam ex meis oculis abscedat in malam magnam crucem:
Faciam, quod jubes, Apollo.

SENEX.

Fuge domum, quantum pote'st:
Ne hic te obtundat.

MULIER.

Fugio. amabo, adserva istunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat. sumne ego mulier misera, quae illaec audio!

MENAECHMUS.

Haud male illanc amovi. nunc hunc inpurissumum,
Barbatum, tremulum, Titanum, Cygno prognatum patre.
Ita mihi imperas, ut ego hujus membra, atque ossa, atque artua
Conminuam illo scipione, quem ipse habet.

SENEX.

Dabitur malum,
Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris.

MENAECHMUS.

Faciam quod jubes; securim capiam ancipitem, atque hunc senem
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.

SENEX.

Enimvero illud praecavendum 'st, atque accurandum mihi:
Sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid malefaxit mihi.

MENAECHMUS.

Multa mihi imperas, Apollo: nunc equos junctos jubes
Capere me indomitos, feroces: atque in currum inscendere,
Ut ego hunc proteram leonem Getulum, olentem, edentulum.
Jam adstiti in cúrrum: jam lora teneo: jam stimulum in manu est.

Agite equi, facitote sonitus ungularum appareant
Cursu celeri: facite inflexa sit pedum pernicitas.

SENEX.

Mihin' equis junctis minare?

MENAECHMUS.

Ecce, Apollo, denuo
Me jubes facere inpetum in eum, qui stat, atque occidere.
Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripit?
Imperium tuum demutat, atque dictum Apollinis.

SENEX.

Heu hercle morbum acrem ac durum! Dii vostram fidem!
Vel hic qui insanit, quam valuit paulo prius!
Ei derepente tantus morbus incidit.
Ibo, atque arcessam medicum jam, quantum potest.

SCENA III.

MENAECHMUS Sosicles.

JAMNE isti abierunt, quaeso, ex conspectu meo,
Qui me vi cogunt, ut validus insaniam?
Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?
Vosque omnis quaeso, si senex revenerit,
Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim.

SCENA IV.

SENEX, MEDICUS.

SENEX.

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent,
Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.
Odiosus tandem vix ab aegrotis venit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito,
Utrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atque eccum incedit, movet formicinum gradum.

MEDICUS.

Quid esset illi morbi, dixeras? narra senex.
Num larvatus, aut cerritus? fac sciam.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?

SENEX.

Quin ea te caussa duco, ut id dicas mihi,
Atque illum ut sanum facias.

MEDICUS.

Perfacile id quidem est.
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.

SENEX.

Magna cum cura ego illum curari volo.

MEDICUS.

Quin suspirabo plus sexcenties in die:
Ita ego illum cum cura magna curabo tibi.

SENEX.

Atque eccum ipsum hominem.

MEDICUS.

Observemus, quam rem agat.

SCENA V.

MENAECHMUS surreptus, SENEX, MEDICUS.

MENAECHMUS.

EDEPOL nae hic dies pervorsus atque advorsus mihi obtigit:
Quae me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam
Parasitus, qui me conplevit flagiti et formidinis:
Meus Ulysses, suo qui regi tantum concivit mali.
Quem ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quae mea sit.
Meo cibo et sumtu educatu 'st: anima privabo virum.
Condigne autem haec meretrix fecit, ut mos est meretricius.
Quia rogo pallam, ut referatur rursum ad uxorem meam,
Mihi se ait dedisse. heu edepol, nae ego homo vivo miser!

SENEX.

Audin' quae loquitur?

MEDICUS.

Se miserum praedicat.

SENEX.

Adeas velim.

MEDICUS.

Salvos sis, Menaechme. quaeso, cur apertas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali.

MENAECHMUS.

Quin tu te suspendis?

SENEX.

Ecquid sentis?

MEDICUS.

Quid ni sentiam?
Non potest haec res ellebori jugere obtinerier.
Sed quid ais, Menaechme?

MENAECHMUS.

Quid vis?

MEDICUS.

Dic mihi hoc, quod te rogo:
Album, an atrum vinum potas?

MENAECHMUS.

Quin tu is in malam crucem?

SENEX.

Jam hercle occeptat insanire primulum.

MENAECHMUS.

Quin tu me interrogas,

Purpureum panem, an puniceum soleam ego esse, an luteum?

Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos?

SENEX.

Papae!

Audin' tu, ut deliramenta loquitur? quid cessas dare

Potionis aliquid, priusquam percipit insania?

MEDICUS.

Mane modo: etiam percontabor.

SENEX.

Alia occidis fabula.

MEDICUS.

Dic mihi hoc: solent tibi umquam oculi duri fieri?

MENAECHMUS.

Quid? tu me locustam censes esse, homo ignavissume?

MEDICUS.

Dic mihi: en umquam tibi intestina crepant, quod sentias?

MENAECHMUS.

Ubi satur sum, nulla crepitant: quando esurio, tum crepant.

MEDICUS.

Hoc quidem edepol haud pro insano verbum respondit mihi.

Perdormiscin' usque ad lucem? facilen' tu dormis cubans?

MENAECHMUS.

Perdormisco, si resolvi argentum, quoi debeo.
Qui te Juppiter Diique omnes, percontator, perduint!

MEDICUS.

Nunc homo insanire occeptat. de illis verbis cave tibi.

SENEX.

Immo modestior nunc quidem est de verbis, praeut dudum fuit.
Nam dudum uxorem suam esse ajebat rabiosam canem.

MENAECHMUS.

Quid ego dixi?

SENEX.

Insanis, inquam.

MENAECHMUS.

Egone?

SENEX.

Tu istic, qui mihi
Etiam me junctis quadrigis minitatu 's prosternere.
Egomet haec te vidi facere, egomet haec te arguo.

MENAECHMUS.

At ego te sacram coronam subripuisse scio Jovis.
Et ob eam rem in carcerem ted esse conpactum scio.
Et postquam es emissus, caesum virgis sub furca scio.

Tum patrem occidisse, et matrem vendidisse, etiam scio.

Satin' haec pro sano maledicta maledictis respondeo?

SENEX.

Obsecro hercle, medice, propere, quidquid facturus, face.

Non vides hominem insanire?

MEDICUS.

Scin' quid facias optumum?

Ad me face uti deferatur.

SENEX.

Itan' censes?

MEDICUS.

Quippini?

Ibi meo arbitratu potero curare hominem.

SENEX.

Age, ut lubet.

MEDICUS.

Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.

MENAECHMUS.

At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies.

MEDICUS.

I, arcesse homines, qui illunc ad me deferant.

SENEX.

Quot sunt satis?

MEDICUS.

Proinde, ut insanire video, quatuor: nihilo minus.

SENEX.

Jam hic erunt. asserva tu istunc, medice.

MEDICUS.

Immo ego ibo domum,
Ut parentur, quibus paratis opu' st. tu servos jube
Hunc ad me ferant.

SENEX.

Jam ego illic faxo erit.

MEDICUS.

Abeo.

SENEX.

Vale.

MENAECHMUS.

Abiit socerus: abiit medicus. nunc solus sum. pro Juppiter!
Quid illuc est, quod me hic homines insanire praedicant!
Nam equidem postquam gnatus sum, numquam aegrotavi unum diem.
Neque ego insanio, neque pugnas, neque ego lites coepio.
Salvus salvos alios video: novi homines, alloquor.
An qui perperam insanire me ajunt, ipsi insaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at uxor non sinit.
Huc autem nemo intromittit. nimis proventum est nequiter.

Hic ergo usque ad noctem: saltem, credo, intromittar domum.

SCENA VI.

MESSENIO.

Spectamen bono servo id est, qui rem herilem
Procurat, videt, conlocat, cogitatque,
Ut absente hero rem heri diligenter
Tutetur, quam si ipse assit, aut rectius.
Tergum quam gulam, crura quam ventrem oportet
Potiora esse, quoi cor modeste situm est.
Recordetur id, qui nihili sunt, quid iis preti
Detur ab suis heris, ignavis, improbis
Viris; verbera, conpedes, molae, magna
Lassitudo, fames, frigus durum.
Haec pretia sunt ignaviae.
Id ego male malum metuo; propterea bonum
Esse certum est, potius quam malum: nam magis multo
Patior facilius verba. verbera ego odi,
Nimioque edo libentius molitum, quam
Molitum praehibeo. propterea heri imperium
Exsequor bene, et sedate servio.
Atque id mihi prodest. alii, sese ita ut in rem
Esse ducunt, sint: ego ita ero, ut me esse oportet:
Metum ut mihi adhibeam, culpam abstineam:

Hero ut omnibus in locis sim praesto.
Servi, qui culpa carent, et metuunt; ii
Solent esse heris utibiles. nam illi, qui nihil
Metuunt, postquam malum promeritum est, metuunt.
Metuam haud multum. prope est, quando
Herus, quod strenue faciam, pretium exsolvet.
Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror.
Postquam in tabernam vasa et servos conlocavi, ut jusserat,
Ita venio advorsum. nunc foris pultabo, adesse ut me sciat,
Atque ut eum ex hoc saltu damni salvom ut educam foras.
Sed metuo, ne sero veniam, depugnato proelio.

SCENA VII.

SENEX. MENAECHMUS surreptus.
LORARII. MESSENIO.

SENEX.

PER ego vobis Deos atque homines dico, ut imperium meum
Sapienter habeatis curae, quae imperavi atque impero,
Facite illic homo jam in medicinam ablatus sublimis siet,
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.

Cave quisquam, quod illic minitetur, vostrum floccifecerit.
Quid statis? quid dubitatis? jam sublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad medicum: praesto ero illic, quom venietis.

MENAECHMUS.

Occidi!
Quid hoc est negoti? quid illic homines ad me currunt, obsecro?
Quid voltis vos? quid quaeritatis? quid me circumsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii! obsecro vostram fidem:
Epidamnienses subvenite cives. quin me mittitis?

MESSENIO.

Pro Dii inmortales, obsecro, quid ego oculis aspicio meis?
Herum meum indignissume nescio qui sublimem ferunt.

MENAECHMUS.

Ecquis suppetias mihi audet afferre?

MESSENIO.

Ego, here, audacissume.
O facinus indignum et malum, Epidamni cives, herum
Meum hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!

Mittite iſtunc.

MENAECHMUS.

Obſecro te, quisquis es, operam ut des mihi,
Neu ſinas in me inſignite fieri tantam injuriam.

MESSENIO.

Immo et operam dabo, et defendam, et ſubvenibo ſedulo.
Numquam te patiar perire: me perire eſt aequius.
Eripe oculum iſti, ab humero qui te tenet, here, te obſecro.
Hiſce ego jam ſementem in ore faciam, pugnosque obſeram.
Maxumo hodie malo, hercle, voſtro iſtunc fertis. mittite.

MENAECHMUS.

Teneo ego huic oculum.

MESSENIO.

Face, ut oculi locus in capite appareat.
Vos ſceleſti, vos rapaces, vos praedones.

LORARII.

Periimus!
Obſecro hercle.

MESSENIO.

Mittite ergo.

MENAECHMUS.

Quid me vobis tactio eſt?
Pecte pugnis.

MESSENIO.

Agite, abite, fugite hinc in malam crucem.

Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc praemi feres.
Nimis autem bene ora conmentavi, atque ex mea sententia.
Edepol, here, nae tibi suppetias tempore adveni modo!

MENAECHMUS.

At tibi Dii semper, adulescens, quisquis es, faciant bene.
Nam absque ted esset, hodie numquam ad solem occasum viverem.

MESSENIO.

Ergo edepol, si recte facias, here, me mittas manu.

MENAECHMUS.

Liberem ego te?

MESSENIO.

Verum, quandoquidem, here, te servavi.

MENAECHMUS.

Quid est?
Adulescens, erras.

MESSENIO.

Quid, erro?

MENAECHMUS.

Per Jovem adjuro patrem,
Me herum tuum non esse.

MESSENIO.

Non taces?

MENAECHMUS.

Non mentior.

Nec meus servos umquam tale fecit, quale tu mihi.

MESSENIO.

Sic sine igitur, si tuum negas me esse, abire liberum.

MENAECHMUS.

Mea quidem hercle caussa liber esto, atque ito quo voles.

MESSENIO.

Nempe jubes?

MENAECHMUS.

Jubeo hercle, si quid imperi est in te mihi.

MESSENIO.

Salve, mi patrone.

SERVUS *alius.*

Quom tu liber es, Messenio,
Gaudeo.

MESSENIO.

Credo hercle vobis. sed, patrone, te obsecro,
Ne minus imperes mihi, quam quom tuus servos fui.
Apud te habitabo, et quando ibis, una tecum ibo domum.

MENAECHMUS.

Minime.

MESSENIO.

Nunc ibo in tabernam: vasa et argentum tibi
Referam. recte est obsignatum in vidulo marsupium

Cum viatico: id tibi jam huc afferam.

MENAECHMUS.

Affer strenue.

MESSENIO.

Salvom tibi item ut mihi dedisti, redhibebo. hic me mane.

MENAECHMUS.

Nimia mira mihi quidem hodie exorta sunt miris modis.
Alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt foras.
Etiam hic servom esse se meum ajebat, quem ego emisi manu.
Is ait, se mihi allaturum cum argento marsupium.
Id si attulerit, dicam ut a me abeat liber quo volet:
Ne tum, quando sanus factus sit, a me argentum petat.
Socer et medicus me insanire dicebant. quid sit, mira sunt.
Haec nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem: quamquam succenset mihi,
Si possum exorare ut pallam reddat, quam referam domum.

SCENA VIII.

MENAECHMUS Sosicles. MESSENIO.

MENAECHMUS.

Men' hodie usquam convenisse te, audax, audes dicere,
Postquam advorsum mihi imperavi, ut huc venires?

MESSENIO.

Quin modo
Eripui, homines qui te ferebant sublimem quatuor,
Apud hasce aedis. tu clamabas Deum fidem atque hominum omnium.
Quom ego accurro, teque eripio, vi pugnando, ingratiis.
Ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
Quom argentum dixi me petere, et vasa: tu, quantum pote 'st,
Praecucurristi obviam, ut quae fecisti, infitias eas.

MENAECHMUS.

Liberum ego te jussi abire?

MESSENIO.

Certo.

MENAECHMUS.

Quoi certissumum 'st,

Mepte potius fieri servom, quam te umquam emittam manu.

SCENA IX.

MENAECHMUS surreptus. MESSENIO. MENAECHMUS Sosicles.

MENAECHMUS *surreptus.*

Si voltis per oculos jurare, nihilo hercle ea caussa magis
Facietis, ut ego hodie abstulerim pallam et spinther, pessumae.

MESSENIO.

Pro Dii inmortales! quid ego video?

MENAECHMUS *Sosicles.*

Quid vides?

MESSENIO.

Speculum tuum.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Quid negoti 'st?

MESSENIO.

Tua 'st imago: tam consimili 'st, quam potest.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Pol profecto haud est dissimilis, meam quom formam noscito.

MENAECHMUS *surreptus.*

O adulescens, salve, qui me servavisti, quisquis es.

MESSENIO.

Adulescens, quaeso hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.

MENAECHMUS *surreptus.*

Non edepol ita promeruisti de me, ut pigeat, quae velis.

Mihi est Menaechmus nomen.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Immo edepol mihi.

MENAECHMUS *surreptus.*

Siculus sum Syracusanus.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Ea domus et patria est mihi.

MENAECHMUS *surreptus.*

Quid ego ex te audio?

MENAECHMUS *Sosicles.*

Hoc quod res est.

MESSENIO.

Novi equidem hunc: herus est meus.

Ego quidem hujus servos sum, sed me esse hujus credidi.

Ego hunc censebam esse te, huic etiam exhibui negotium.

Quaeso ignoscas, si quid stulte dixi, atque inprudens, tibi.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Delirare mihi videre. non conmeministi simul
Te hodie mecum exire e navi?

MESSENIO.

Enimvero aequom postulas.

Tu herus es: tu servom quaere: salveto tu: tu vale.
Hunc ego esse ajo Menaechmum.

MENAECHMUS *surreptus.*

At ego me.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Quae haec fabula est?
Tu es Menaechmus?

MENAECHMUS *surreptus.*

Me esse dico, Moscho prognatum patre.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Tun' meo patre es prognatus?

MENAECHMUS *surreptus.*

Immo equidem, adulescens, meo.
Tuum tibi neque occupare, neque praeripere postulo.

MESSENIO.

Dii inmortales, spem insperatam date mihi, quam suspicor.
Nam nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo.
Nam et patrem et matrem conmemorant pariter, qui fuerint sibi.
Sevocabo herum. Menaechme.

MENAECHMEI *ambo.*

Quid vis?

MESSENIO.

Non ambos volo.

Sed uter vostrum est advectus mecum navi?

MENAECHMUS *surreptus.*

Non ego.

MENAECHMUS *Sosicles.*

At ego.

MESSENIO.

Te volo igitur: huc concede.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Concessi. quid est?

MESSENIO.

Illic homo aut sycophanta, aut geminus est frater tuus:
Nam ego hominem homini similiorem numquam vidi alterum.
Neque aqua aquae, neque lacte est lacti, crede mihi, usquam similius,
Quam hic tui est, tuque hujus. postea autem eamdem patriam ac patrem
Memorat. melius est nos adire, atque hunc percontarier.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Hercle quin tu me admonuisti recte; et habeo gratiam.
Perge operam dare obsecro hercle; liber esto, si invenis
Hunc meum fratrem esse.

MESSENIO.

Spero.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Et ego idem spero fore.

MESSENIO.

Quid ais tu? Menaechmum, opinor, te vocari dixeras.

MENAECHMUS *surreptus.*

Ita vero.

MESSENIO.

Huic item Menaechmo nomen est. in Sicilia,
Te Syracusis natum esse dixisti: hic natus est ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixti: huic itidem fuit.
Nunc operam potestis ambo mihi dare, et vobis simul.

MENAECHMUS *surreptus.*

Promeruisti, ut ne quid ores, quod velis, quin inpetres.
Tamquam si emeris me argento, liber servibo tibi.

MESSENIO.

Spes mihi est, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre gnatos, et patre uno, uno die.

MENAECHMUS *surreptus.*

Mira memoras. utinam efficere, quod pollicitus, possies!

MESSENIO.

Possum: sed nunc coite. uterque id, quod rogabo, dicite.

MENAECHMUS *surreptus.*

Ubi lubet, roga: respondebo. nihil reticebo, quod sciam.

MESSENIO.

Est tibi nomen Menaechmo?

MENAECHMUS *surreptus.*

Fateor.

MESSENIO.

Est itidem tibi.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Est.

MESSENIO.

Patrem fuisse Moschum tibi ais?

MENAECHMUS *surreptus.*

Ita vero.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Et mihi.

MESSENIO.

Esne tu Syracusanus?

MENAECHMUS *surreptus.*

Certo.

MESSENIO.

Quid tu?

MENAECHMUS *Sosicles.*

Quippini?

MESSENIO.

Optume usque adhuc conveniunt signa. porro operam date.

Quid longissume meministi, dic mihi, in patria tua?

MENAECHMUS *surreptus.*

Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, tum postea
Inter homines me deerrare a patre, atque inde avehi.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Juppiter supreme, serva me.

MESSENIO.

Quid clamas? quin taces?
Quot eras annos gnatus, cum te pater a patria avehit?

MENAECHMUS *surreptus.*

Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulum.
Neque patrem umquam postilla vidi.

MESSENIO.

Quid? vostrum patri
Filii quot eratis?

MENAECHMUS *surreptus.*

Ut nunc maxume memini, duo.

MESSENIO.

Uter eratis, tun' an ille major?

MENAECHMUS *surreptus.*

Aeque ambo pares.

MESSENIO.

Qui id potest?

MENAECHMUS *surreptus.*

Gemini ambo eramus.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Dii me servatum volunt.

MESSENIO.

Si interpellas, ego tacebo.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Potius taceo.

MESSENIO.

Dic mihi,

Uno nomine ambo eratis?

MENAECHMUS *surreptus.*

Minime. nam mihi hoc erat,

Quod nunc est, Menaechmus: illum tum vocabant Sosiclem.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Signa agnovi: contineri, quin conplectar, non queo.

Mi germane, gemine frater, salve: ego sum Sosicles.

MENAECHMUS *surreptus.*

Quomodo igitur post Menaechmo nomen est factum tibi?

MENAECHMUS *Sosicles.*

Postquam ad nos renuntiatum 'st, te et patrem esse mortuum,

Avos noster mutavit: quod tibi nomen est, fecit mihi.

MENAECHMUS *surreptus.*

Credo ita esse factum, ut dicis. sed mihi hoc responde.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Roga.

MENAECHMUS *surreptus.*

Quid erat nomen nostrae matri?

MENAECHMUS *Sosicles.*

Theusimarche.

MENAECHMUS *surreptus.*

Convenit.

O salve, insperate, multis annis post quem conspicor,

Frater!

MENAECHMUS *Sosicles.*

Et tu, quem ego multis miseris laboribus

Usque adhuc quaesivi, quemque ego esse inventum gaudeo.

MESSENIO.

Hoc erat, quod haec te meretrix hujus vocabat nomine.

Hunc censebat te esse, credo, quom vocat te ad prandium.

MENAECHMUS *surreptus.*

Namque edepol hic mihi hodie jussi prandium apparারier,

Clam meam uxorem, quoi pallam subripui dudum domo.

Eam dedi huic.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Hancne, dicis, frater, pallam, quam ego habeo?

MENAECHMUS *surreptus.*

Quomodo haec ad te pervenit?

MENAECHMUS *Sosicles.*

Meretrix huc ad prandium
Me abduxit: me sibi dedisse ajebat. prandi perbene,
Potavi, atque accubui scortum: pallam, et aurum hoc mihi dedit.

MENAECHMUS *surreptus.*

Gaudeo edepol, si quid propter me tibi evenit boni.
Nam illa quom te ad se vocabat, me esse credidit.

MESSENIO.

Numquid me morare, quin ego liber, ut jussisti, eam?

MENAECHMUS *surreptus.*

Optumum atque aequissumum orat, frater: fac caussa mea.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Liber esto.

SERVUS *alius.*

Quom tu liber es, gaudeo, Messenio.

MESSENIO.

Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Quoniam haec evenerunt, frater, nostra ex sententia,
In patriam redeamus ambo.

MENAECHMUS *surreptus.*

Frater, faciam, ut tu voles.

Auctionem hic faciam, et vendam quidquid est.
nunc interim
Eamus intro, frater.

MENAECHMUS *Sosicles.*

Fiat.

MESSENIO.

Scitin' quid ego vos rogo?

MENAECHMUS *surreptus.*

Quid?

MESSENIO.

Mihi ut praeconium detis.

MENAECHMUS *surreptus.*

Dabitur.

MESSENIO.

Ergo nunc ïam
Vis conclamari auctionem fore? quo die?

MENAECHMUS *surreptus.*

Die septimi.

MESSENIO.

Auctio fiet Menaechmi mane sane septimi.
Venibunt servi, supellex, fundi, aedes, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, praesenti pecunia.
Venibit uxor quoque etiam, si quis emtor venerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.
Nunc, spectatores, valete, et nobis clare applaudite.

M. ACCI PLAUTI
MERCATOR.

DRAMATIS PERSONAE.

CHARINUS, *adolescens.*

ACANTHIO, *servus.*

DEMIPHO, } *senes.*

LYSIMACHUS, } *senes.*

LORARII.

EUTYCHUS, *adolescens.*

PASICOMPSA, *meretrix.*

DORIPPA, *uxor.*

SYRA, *anus serva.*

COCUS.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

MISSUS mercator ab suo adolescens patre
Emit atque apportat scita forma mulierem.
Requirit, quae sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit servos emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
Tradit vicino. eum putat uxor illius
Obduxe sibi scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

ARGUMENTUM.

MERCATUM a se dum filium extrudit pater.
Is peregre unius redimit ancillam hospitis
Amore captus. ut venit, navi exsilit.
Pater advolat, visam ancillam deperit.
Quoius sit, percontatur. servos, pedisequam
Ab adolescente matri emtam ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Veniret, natum orabat: natus, ut suo.
Hic filium subdiderat vicini; pater
Vicinum. praemercatur ancillam senex.
Eam domi deprehensam conjunx illius
Vicini scortum insimulat: protelat virum.

Mercator exspes patria fugere destinat:
Prohibetur a sodale, qui patrem illius
Orat suo cum patre, nato ut cederet.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

ARGUMENTUM hujus fabulae futile et flagitiosum est. Quemadmodum autem prodest, venena nota esse, ut respuantur: ita talia dum legimus, exsecrari debemus. Sed neque venena nulli prorsus usui sunt; et haec ad turpitudinem fugiendam et convertendos animos ad timorem Dei, adsumi possunt. Producitur *senex immitis, et tamen dissolutus: itemque alter levis atque iners. Hic iniquior in filium juveniliter peccantem, saevis dictis illum in mercatum abigit. Qui reversus ancillulam adduxerat, quam animi caussa sibi paraverat. Hanc visam amare Senex coepit, et amatam praeripit astute filio, allegato sene amico, qui illam praemercaretur. Nam et suum sodalem adolescens subornarat, ut illam emeret. Postea adducta muliere in aedes senis vicini, et conductis cocis ad coenam coquendam, advenit illius Senis uxor, et turbas movet: et tandem res per adolescentes componitur.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PROLOGUS

CHARINUS.

DUAS res simul nunc agere decretum 'st mihi,
Et argumentum et meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in Comoediis
Vidi facere amatores, qui aut Nocti, aut Dii,
Aut Soli, aut Lunae miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Graece haec vocatur *Emporos* Philemonis,
Eadem Latine *Mercator* Marci Acci.
Pater ad mercatum hic me meus misit Rhodum.
Biennium jam factum 'st, postquam abii domo.
Ibi amare occepi forma eximia mulierem.
Sed, ea ut sim implicitus, dicam; si opera 'st auribus,
Atque ad advortendum huc animum adest benignitas.
Et hoc parum etiam more majorum instit:
Prius, ac percontatus sum vos, sumsi indicium illico.
Nam amorem haec cuncta vitia sectari solent,
Cura, aegritudo, nimiaque elegantia.

Haec non illum modo, qui amat, sed quemque attigit,
Magno atque solido multat infortunio.
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Praequam res patitur, studuit elegantiae.
Sed amori accedunt etiam haec, quae dixi minus,
Insomnia, aerumna, error, terror, et fuga,
Ineptia, stultitiaque adeo, et temeritas,
Incogitantia, excors inmodestia,
Petulantia, cupiditas, et malevolentia:
Inhaeret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, contumelia, et dispendium,
Multiloquium, pauciloquium. hoc ideo fit, quia,
Quae nihil attingunt ad rem; nec sunt usui, haec
Amator profert saepe advorso tempore.
Hoc pauciloquium rursum idcirco praedico,
Quia nullus umquam amator adeo 'st callide
Facundus, quae in rem sint suam, ut possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mihi hoc legavit die.
Illuc revorti certum, ut conata eloquar.
Principio atque animus ephebis aetate exiit,
Atque animus studio amotus puerili 'st meus,
Amare valide coepi hic meretricem: illico
Res exsulatum ad illam abibat clam patris.

Leno inportunus, dominus ejus mulieris,
Vi summa quidque, ut poterat, rapiebat domum.
Objurgare pater haec me noctes et dies,
Perfidiam, injustitiam lenonum expromere:
Lacerari valide suam rem, illius augerier.
Summo haec clamore: interdum mussans conloqui,
Abnuere: negitare adeo me natum suum:
Conclamitare tota urbe et praedicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, injurium,
Trahere, exhaurire me, quod quirem, ab se domo.
Rationem pessumam esse; ea, quae ipsus optuma
Omnis labores invenisset perferens,
Amoris vi diffunditari ac deteri.
Convicium tot me annos jam se pascere.
Quod nisi puderet, ne luberet vivere.
Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit,
Non, ut ego, amori, neque desidiae in otio
Operam dedisse, neque potestatem sibi
Fuisse; adeo arte cohibitum esse se a patre:
Multo opere inmundo rustico se exercitum:
Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere
Urbem, atque extemplo inde, ut spectavisset peplum,
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.
Ibi multo primum se familiarium

Laboravisse: quom haec pater sibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis:
Tibi denique iste pariet laetitiam labos.
Postquam recesset vita patrio corpore,
Agrum se vendidisse, atque ea pecunia
Navim, metretas quae trecentas tolleret,
Parasse, atque eapse merces vectatum undique,
Adeo dum, quae tum haberet, peperisset bona.
Me idem decere, si, ut deceret me, forem.
Ego me ubi invisum meo patri esse intellego,
Atque odio esse me, quoi placere aequom fuit,
Amens, amansque, utut animum offirmo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si velit:
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promissa non neglexit persequi.
Aedificat navim Cercurum, et merces emit:
Parata navi, inponit. praeterea mihi
Talentum argenti ipsus sua annumerat manu:
Servom una mittit, qui olim a puero parvolo
Mihi paedagogus fuerat; quasi uti mihi foret
Custos. iisce confectis navim solvimus:
Rhodum venimus. ubi, quas merces vexeram,
Omnis, ut volui, vendidi ex sententia,
Lucrum ingens facto; praeterquam mihi meus pater
Dedit aestimatas merces. ita peculium
Conficio grande. sed, dum in portu illi ambulo,
Hospes me quidam adgnovit, ad coenam vocat.

Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter.
Discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
Mulier, qua mulier alia nulla 'st pulchrior:
Ea nocte mecum illa hospitis jussu fuit.
Vosmet videte, quam mihi valde placuerit!
Postridie hospitem adeo, oro, ut vendat mihi.
Dico ejus pro meritis gratum me et munem fore.
Quid verbis opus est? emi, atque advexi heri.
Eam me advexisse nolo resciscat pater.
Modo eam reliqui ad portum in navi, et servolum.
Sed quid currentem servom a portu conspicor?
Quem navi abire vetui: timeo, quid siet.

SCENA II.

ACANTHIO. CHARINUS.

ACANTHIO.

Ex summis opibus viribusque usque experire, nitere,
Herus ut minor opera tua servetur: agedum, Acanthio,
Abige abs te lassitudinem. cave pigritiae praevorteris:
Simul autem plenissume eos, qui advorsum eunt, aspellito,
Detrude, deturba in viam. haec hic disciplina pessuma 'st,

Currenti, properanti, haud quisquam dignum habet decedere.
Ita tres simitu res agendae sunt, quando unam occeperis:
Et currendum, et pugnandum, et autem jurgandum 'st in via.

CHARINUS.

Quid illud est, quod ille tam expedite exquirit cursuram sibi?
Cura 'st, negoti quid sit, aut quid nuntiet.

ACANTHIO.

Nugas ago.
Quam maxume resisto, tam res in periculo vortitur.

CHARINUS.

Mali nescio quid nuntiat.

ACANTHIO.

Genua hunc cursorem deserunt.
Perii! seditionem facit lien, occupat praecordia.
Simul emicat suspiritus; vix suffero hercle anhelitum.
Perii! animam nequeo vortere. nimis nihili tibicen siem.

CHARINUS.

At tu edepol sume laciniam, atque absterge sudorem tibi.

ACANTHIO.

Numquam edepol omnes balineae mihi hanc lassitudinem eximent.

Domin' an foris dicam esse herum Charinum?

CHARINUS.

Ego animi pendeo,
Quid illud sit negoti: lubet scire ex hoc me, ut sim certior.

ACANTHIO.

At etiam asto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?
Aperite aliquis. ubi Charinus herus? domin' est an foris?
Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur?

CHARINUS.

Ecce me,
Acanthio, quem quaeris.

ACANTHIO.

Nusquam est disciplina ignavior.

CHARINUS.

Quae te res male agitant?

ACANTHIO.

Multae, here, te atque me.

CHARINUS.

Quid est negoti?

ACANTHIO.

Periimus.

CHARINUS.

Principium inimicis dato.

ACANTHIO.

At tibi sortito id obtigit.

CHARINUS.

Loquere id negoti, quidquid est.

ACANTHIO.

Placide: volo acquiescere.
Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.

CHARINUS.

Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom feceris.

ACANTHIO.

At tu edepol calidam picem bibito, aegritudo abscesserit.

CHARINUS.

Hominem ego iracundiorem, quam te, novi neminem.

ACANTHIO.

At ego maledicentiorem, quam te, novi neminem.

CHARINUS.

Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.

ACANTHIO.

Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quae advenit.

CHARINUS.

Dic mihi, an boni quid usquam 'st, quod quisquam uti possiet
Sine malo omni: aut, ne laborem capias, quom illo uti voles?

ACANTHIO.

Nescio ego istaec: philosophari numquam didici, neque scio.
Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud desidero.

CHARINUS.

Cedo tuam mihi dexteram, agedum, Acanthio.

ACANTHIO.

Hem, dabitur: tene.

CHARINUS.

Vin' tu te mihi ob esse sequentem, an nevis?

ACANTHIO.

Opera licet
Experiri, qui me rupi, caussa currendo tua,
Ut quae scirem, scire actutum tibi liceret.

CHARINUS.

Liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses.

ACANTHIO.

Palpo percutis.

CHARINUS.

Egon' ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?
Quin jam priusquam sim elocutus, scis, si mentiri volo.

ACANTHIO.

Ah,
Lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.

CHARINUS.

Siccine mihi obsequens es?

ACANTHIO.

Quid vis faciam?

CHARINUS.

Tun'? id quod volo.

ACANTHIO.

Quid est igitur, quod vis?

CHARINUS.

Dicam.

ACANTHIO.

Dice.

CHARINUS.

At enim placide volo.

ACANTHIO.

Dormientis spectatores metuis ne e somno excites.

CHARINUS.

Vae tibi!

ACANTHIO.

Tibi equidem a portu apporto hoc.

CHARINUS.

Quid fers? dic mihi.

ACANTHIO.

Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumque atque inopiam.

CHARINUS.

Perii! tu quidem thesaurum huc mihi apportavisti mali.

Nullus sum.

ACANTHIO.

Immo es.

CHARINUS.

Scio: jam miserum dices.

ACANTHIO.

Tu dixti, ego taceo.

CHARINUS.

Quid istuc est mali?

ACANTHIO.

Ne rogites: maxumum infortunium 'st.

CHARINUS.

Obsecro, dissolve jam me: nimis diu animi pendeo.

ACANTHIO.

Placide: multa exquirere etiam prius volo, quam vapulem.

CHARINUS.

Hercle vero vapulabis, nisi jam loquere, aut hinc abis.

ACANTHIO.

Hoc sis vide, ut palpatur! nullu 'st, quando occepit, blandior.

CHARINUS.

Obsecro hercle oroque, ut, istuc quid sit, actutum indices:
Quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.

ACANTHIO.

Tandem indignus videor!

CHARINUS.

Immo dignus.

ACANTHIO.

Equidem credidi.

CHARINUS.

Obsecro, num navis periit?

ACANTHIO.

Salva 'st navis, ne time.

CHARINUS.

Quid alia armamenta?

ACANTHIO.

Salva et sana sunt.

CHARINUS.

Quin tu expedis,
Quid siet, quod me per urbem currens quaerebas modo.

ACANTHIO.

Tu quidem ex ore orationem mihi eripis.

CHARINUS.

Taceo.

ACANTHIO.

Tace.
Credo, si boni quid ad te nuntiem, instes acriter:
Qui nunc, quom malum audiundum 'st, flagitas me, ut eloquar.

CHARINUS.

Obsecro hercle te, istuc uti tu mihi malum facias palam.

ACANTHIO.

Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater.

CHARINUS.

Quid meus pater?

ACANTHIO.

Tuam amicam.

CHARINUS.

Quid eam?

ACANTHIO.

Vidit.

CHARINUS.

Vidit? vae misero mihi!
Hoc, quod te interrogo, responde.

ACANTHIO.

Quin tu, si quid vis, roga.

CHARINUS.

Qui potuit videre?

ACANTHIO.

Oculis.

CHARINUS.

Quo pacto?

ACANTHIO.

Hiantibus.

CHARINUS.

I hinc dierectus: nugare in re capitali mea.

ACANTHIO.

Qui, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?

CHARINUS.

Certen' vidit?

A C A N T H I O.

Tam hercle certe, quam ego te, ac tu me vides.

C H A R I N U S.

Ubi eam vidit?

A C A N T H I O.

Intus intra navim, uti prope astitit,
Et cum ea confabulatu 'st.

C H A R I N U S.

Perdidisti me, pater!
Eho tu, eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero?
Quin, sceleste, abstrudebas, ne eam conspiceret pater?

A C A N T H I O.

Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis:
Armamentis conplicandis et conponendis studuimus.
Dum haec aguntur, lembo advehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conspicatu 'st, donec in navi super.

C H A R I N U S.

Nequidquam mare subterfugi saevis tempestatibus.
Equidem jam me censebam esse in terra atque in tuto loco:
Verum video me ad saxa ferri saevis fluctibus.
Loquere porro, quid sit actum.

ACANTHIO.

Postquam aspexit mulierem,
Rogitare occepit, quoja esset.

CHARINUS.

Quid respondit?

ACANTHIO.

Illico
Occucurri, atque interpello, matri te ancillam tuae
Emisse illam.

CHARINUS.

Visu 'st tibi credere id?

ACANTHIO.

Etiam rogas?
Sed scelestus subigitare occepit.

CHARINUS.

Illamne, obsecro?

ACANTHIO.

Mirum, quin me subigitaret.

CHARINUS.

Edepol cor miserum meum,
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.
Perii!

ACANTHIO.

Hem istuc unum verbum dixisti verissumum:
Stultitia istaec est.

CHARINUS.

Quid faciam? credo, non credet pater,

Si illam matri meae emisse dicam. post autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neque credibile 'st forma eximia mulierem,
Eam me emisse ancillam matri.

ACANTHIO.

Non taces, stultissume?
Credet hercle: nam credebat jam mihi.

CHARINUS.

Metuo miser,
Ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio.
Hoc quod te rogo responde, quaeso.

ACANTHIO.

Quid rogas?

CHARINUS.

Num esse amicam suspicari visus est?

ACANTHIO.

Non visus est.
Quin quidque, ut dicebam, mihi credebat.

CHARINUS.

Verum, ut tibi quidem
Visus est.

ACANTHIO.

Non; sed credebat.

CHARINUS.

Vae mihi misero! nullus sum.
Sed quid ego hic in lamentando pereo, ad navim non eo?
Sequere.

ACANTHIO.

Si istac ibis, commodum obviam venies patri.
Posteaquam aspiciet te timidum esse atque exanimatum, illico
Retinebit, rogitabit, unde illam emeris, quanti emeris;
Timidum tentabit te.

CHARINUS.

Quin hac ibo potius. jam censes patrem
Abiisse a portu?

ACANTHIO.

Quin ea ego huc praecucurri gratia,
Ne te opprimeret inprudentem, atque electaret.

CHARINUS.

Optume.

ACTUS II.

SCENA I.

DEMIPHO.

MIRIS modis Dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac, quae praeteriit, proxuma
In somnis egi satis, et fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram:
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco,
Posterius quam mercatus fueram, visus sum

In custodiam eam Simiae concredere.
Ea Simia adeo post haud multo ad me venit,
Male mihi precatur, et facit convicium:
Ait sese illius opera atque adventu caprae,
Flagitium et damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit, capram, quam dederam servandam sibi,
Suae uxoris dotem ambadedisse. oppido
Mihi illud videri mirum, ut una illaec capra
Uxoris Simiae dotem ambadederit.
Instare factum Simia: atque hoc denique
Respondet, ni properem illam ab sese abducere,
Ad me domum intro ad uxorem ducturum meam.
Atque oppido, hercle, bene velle illi visus sum:
Ast non habere quoi commendarem capram.
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miser.
Interea ad me haedus visu 'st aggredirier,
Infit mihi praedicare, sese ab Simia
Capram abduxisse, et coepit inridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Nequeo invenire. nisi capram illam suspicor
Jam me invenisse quae sit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luci simul.
Postquam hic id quod volui transegi, atque ego conspicor
Navem ex Rhodo, qua heri 'st advectus filius,
Conlibitum 'st illud mihi, nescio qui, visere:
Escendi in lembum, atque ad navim advehor: atque ego
Illam conspicio forma eximia mulierem,

Filius quam advexit meus matri ancillam suae.
Quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent
Homines: sed eodem pacto ut insani solent.
Amavi hercle equidem ego olim in adulescentia:
Verum ad hoc exemplum numquam, ut nunc insanio.
Unum quidem hercle jam scio, periisse me.
Vosmet videte ceterum, quanti siem.
Nunc hoc profecto sic est: haec illa 'st capra.
Sed simia illa atque haedus, timeo, quid velint.
Sed conticescam. vicinum eccum! exit foras.

SCENA II.

LYSIMACHUS. DEMIPHO. LORARII.

LYSIMACHUS.

PROFECTO ego illunc hircum castrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.

DEMIPHO.

Nec omen illud mihi, nec auspicium placet.
Quasi hircum, metuo, ne uxor me castret mea,
Atque illius haec nunc simiae partis ferat.

LYSIMACHUS.

I tu hinc ad villam, atque istos rastros villico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.
Uxori facito ut nunties, negotium
Mihi esse in urbe, ne me exspectet: nam mihi

Tris hodie lites judicandas dicito.
I, et hoc memento dicere.

LORARIUS.

Numquid amplius?

LYSIMACHUS.

Tantum 'st.

DEMIPHO.

Lysimache, salve.

LYSIMACHUS.

Euge! Demipho,
Salve. o quid agis? quid fit?

DEMIPHO.

Quod miserrumus.

LYSIMACHUS.

Dii melius faxint!

DEMIPHO.

Dii hoc quidem faciunt.

LYSIMACHUS.

Quid est?

DEMIPHO.

Dicam, si videam tibi esse operam aut otium.

LYSIMACHUS.

Quamquam negotium 'st, si quid vis, Demipho,
Non sum occupatus umquam amico operam dare.

DEMIPHO.

Benignitatem tuam mihi experto praedicas.
Qui tibi ego aetatis videor?

LYSIMACHUS.

Acheruntiucus,

Senex, vetus, decrepitus.

DEMIPHO.

Pervorse vides.

Puer sum, Lysimache, septuennis.

LYSIMACHUS.

Sanun 'es,

Qui puerum te esse dicas?

DEMIPHO.

Vera praedico.

LYSIMACHUS.

Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex quom extemplo 'st, jam nec sentit, nec sapit:
Ajunt solere eum rursum repuerascere.

DEMIPHO.

Immo bis tanto valeo, quam valui prius.

LYSIMACHUS.

Bene hercle factum, et gaudeo.

DEMIPHO.

Immo si scias,

Oculis quoque etiam plus jam video, quam prius.

LYSIMACHUS.

Bene est.

DEMIPHO.

Malam rem dico.

LYSIMACHUS.

Jam istuc non bonum 'st.

DEMIPHO.

Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim?

LYSIMACHUS.

Audacter.

DEMIPHO.

Animum advorte.

LYSIMACHUS.

Fiet sedulo.

DEMIPHO.

Hodie ire in ludum occepi literarium,
Lysimache. ternas scio jam.

LYSIMACHUS.

Quïd, ternas?

DEMIPHO.

Amo.

LYSIMACHUS.

Tun' capite cano amas, senex nequissume?

DEMIPHO.

Seu canum, seu istuc rutilum, sive atrum 'st, amo.

LYSIMACHUS.

Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.

DEMIPHO.

Decide collum, si falsum 'st, uti loquar:
Vel, ut scias me amare, cape cultrum, seca
Digitum vel aurem, vel tu nasum, vel labrum;
Si movero me, seu secari sensero,
Lysimache, auctor sum, uti me amando hic enices.

LYSIMACHUS.

Si umquam vidisti pictum amatorem, hem! illic est.

Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
Tantidem'st, quasi sit signum pictum in pariete.

DEMIPHO.

Nunc tu me, credo, castigare cogitas.

LYSIMACHUS.

Egon' te?

DEMIPHO.

Nihil est jam, quod tu mihi succenseas:
Fecere tale ante alii ſpectati viri.
Humanum amare 'st, humanum autem ignoscere 'st.
Ne sis me objurga. hoc non voluntas me inpulit.

LYSIMACHUS.

Quin non objurgo.

DEMIPHO.

At ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas.

LYSIMACHUS.

Egone te? ah, ne Dii siverint.

DEMIPHO.

Vide sis modo etiam.

LYSIMACHUS.

Visum 'st.

DEMIPHO.

Certen'?

LYSIMACHUS.

Perdis me.
Hic homo ex amore insanit. numquid vis?

DEMIPHO.

Vale.

LYSIMACHUS.

Ad portum propero: nam ibi mihi negotium'st.

DEMIPHO.

Bene ambulato.

LYSIMACHUS.

Bene valeto.

DEMIPHO.

Bene sit tibi.

Quin mihi quoque etiam 'st ad portum negotium.
Nunc adeo ibo illuc. sed optume gnatum meum
Video, eccum! opperiar hominem: hoc nunc mihi viso 'st opus,
Huic persuadere, quomodo potis siem,
Ut illam vendat, neve det matri suae:
Nam ei dono advexe audivi. sed praecauto 'st opus,
Ne ad illam me animum adjecisse aliqua sentiat.

SCENA III.

CHARINUS, DEMIPHO.

CHARINUS.

Homo me miserior nullus est aeque, opinor,
Neque advorsa quoi sint plura sempiterna.
Satin', quidquid est, ut quam rem agere occepi,
Proprium nequit mihi evenire, quod cupio?
Ita mihi mala res objicitur aliqua,

Bonum quae meum conprimit consilium:
Miser amicam mihi paravi, animi caussa, pretio,
Ratus clam patrem meum posse habere.
Is rescivit, et vidit, et perdidit me.
Neque, is quom roget, quid loquar, cogitatum 'st;
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec quid corde nunc consili capere possim
Scio, tantus cum cura meo est error animo.
Dum servi mei perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet: nec pater potis videtur
Induci, ut putet matri ancillam emtam esse illam.
Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me
Emisse indico, quemadmodum existimet me?
Atque illam abstrahat, trans mare hinc venum asportet.
Scio, saevos quam sit, domo doctus. igitur hoccine est
Amare? arare mavelim, quam sic amare.
Jam hinc olim invitum domo extrusit ab sese,
Mercatum jussit ire: ibi hoc malum inveni. ubi
Voluptatem aegritudo vincat, quid ibi inest amoeni?
Nequidquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam.
Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi.
Nec sacrum, nec tam profanum quidquam est, quin

Ibi illico adsit. nec, qui rebus meis
Confidam, mihi ulla spes in corde certa est.

DEMIPHO.

Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius?
Sollicitus mihi, nescio quare, videtur.

CHARINUS.

Attate!
Meus pater hic quidem est, quem video. ibo, alloquar. quid fit, pater?

DEMIPHO.

Unde incedis, quid festinas, gnate mi?

CHARINUS.

Recte, pater.

DEMIPHO.

Ita volo. sed istuc quid est, tibi quod conmutatu 'st color?
Numquid tibi dolet?

CHARINUS.

Nescio quid meo animo est aegre, pater.
Postea hac nocte non quievi satis mea ex sententia.

DEMIPHO.

Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.

CHARINUS.

Magis opinor.

DEMIPHO.

Id est profecto: verum actutum abscesserit.

Ergo edepol palles: si sapias, eas, ac decumbas domi.

CHARINUS.

Otium non est. mandatis rebus praevorti volo.

DEMIPHO.

Cras agito, perendie agito.

CHARINUS.

Saepe ex te audivi, pater:
Rei mandatae omnis sapientis primum praevorti decet.

DEMIPHO.

Age igitur, nolo advorsari tuam advorsus sententiam.

CHARINUS.

Salvos sum, si quidem isti dicto solida et perpetua 'st fides.

DEMIPHO.

Quid illuc est, quod ille solus se in consilium sevocat?
Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit resciscere.
Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amantes ut solent.

CHARINUS.

Res adhuc quidem hercle in tuto 'st: nam hunc nescire sat scio
De illa amica. quod si sciret, esset alia oratio.

DEMIPHO.

Quin ego hunc aggredior de illa?

CHARINUS.

Quin ego hinc me amolior?
Eo ego, ut, quae mandata, amicus amicis tradam.

DEMIPHO.

Immo mane.
Paucula etiam sciscitare prius volo.

CHARINUS.

Dic, quid velis.

DEMIPHO.

Usquene valuisti?

CHARINUS.

Perpetuo recte, dum quidem illic fui:
Verum, in portum huc ut sum advectus, nescio qui animus mihi dolet.

DEMIPHO.

Nausea edepol factum credo: verum actutum abscesserit.
Sed quid ais? ecquam tu advexti tuae matri ancillam Rhodo?

CHARINUS.

Advexi.

DEMIPHO.

Quid? ea ut videtur mulier?

CHARINUS.

Non edepol mala.

DEMIPHO.

Ut morata 'st?

CHARINUS.

Nullam vidi melius mea sententia.

DEMIPHO.

Mihi quidem edepol visa est, quom illam vidi.

CHARINUS.

Eho, an vidisti, pater?

DEMIPHO.

Vidi: verum non ex usu nostro 'st, neque adeo placet.

CHARINUS.

Qui vero?

DEMIPHO.

Quia non nostra formam habet dignam domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quae texat, quae molat,
Lignum caedat, pensum faciat, aedis verrat, vapulet;
Quaeque habeat cotidianum familiae coctum cibum.
Horunc illa nihilum quidquam facere poterit admodum.

CHARINUS.

Ea caussa equidem illam emi, dono quam darem matri meae.

DEMIPHO.

Ne duis, neu te advexisse dixeris.

CHARINUS.

Dii me adjuvant!

DEMIPHO.

Labefacto paulatim. verum quod praeterii dicere,

Neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,
Neque sinam.

CHARINUS.

Qui vero?

DEMIPHO.

Quia illa forma matrem familias,
Flagitium sit, si sequatur, quando incedat per vias:
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium.
Inpleantur meae fores elogiorum carbonibus.
Atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meae
Mihique objectent lenocinium facere. nam quid eo 'st opus?

CHARINUS.

Hercle quin tu recte dicis: et tibi assentior ego.
Sed quid illa nunc fiet?

DEMIPHO.

Recte. ego emero matri tuae
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
Ut matrem addecet familias, aut Syram, aut Aegyptiam:
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque
Propter eam quidquam eveniet nostris foribus flagiti.

CHARINUS.

Quid si igitur reddatur illi, unde emta est?

DEMIPHO.

Minime gentium.

CHARINUS.

Dixit se redhibere, si non placeat.

DEMIPHO.

Nihil istoc opu 'st:
Litigare nolo ego vos. quam tuam autem accusari fidem,
Multo edepol, si quid faciundum 'st, facere damni mavolo,
Quam opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi illam posse opinor luculente vendere.

CHARINUS.

Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi, pater.

DEMIPHO.

Tace modo: senex est quidam, qui illam mandavit mihi
Ut emerem ad istanc faciem.

CHARINUS.

At mihi quidam adulescens, pater,
Mandavit ad illam faciem, ita ut illa est, emerem sibi.

DEMIPHO.

Viginti minis, opinor, posse me illam vendere.

CHARINUS.

At ego, si velim, jam dantur septem et viginti minae.

DEMIPHO.

At ego.

CHARINUS.

Quin ego, inquam.

DEMIPHO.

At nescis, quid dicturus sum: tace.
Tris minas accudere etiam possum, ut triginta sient.

CHARINUS.

Quo vortisti?

DEMIPHO.

Ad illum, qui emit.

CHARINUS.

Ubinam 'st is homo gentium?

DEMIPHO.

Eccillum video. jubet quinque me addere etiam nunc minas.

CHARINUS.

Hercle illunc Dii infelicent, quisquis est.

DEMIPHO.

Ibidem mihi
Etiam nunc adnutat; addam sex minas.

CHARINUS.

Septem, mihi
(Numquam edepol me vincet hodie) commodis poscit, pater.

DEMIPHO.

Nequidquam poscit: ego habebo.

CHARINUS.

At illic pollicitu 'st prior.

DEMIPHO.

Nihili facio.

CHARINUS.

Quinquaginta poscit.

DEMIPHO.

Non centum datur.
Potine ut ne licitere advorsum animi mei sententiam?
Maxumam hercle habebis praedam: ita ille est, quoi emitur, senex.
Sanus non est ex amore illius. quod posces, feres.

CHARINUS.

Certo edepol adulescens ille, quoi ego emo, efflictim perit
Ejus amore.

DEMIPHO.

Multo hercle ille magis senex, si tu scias.

CHARINUS.

Numquam edepol fuit neque fiet ille senex insanior
Ex amore, quam ille adulescens, quoi ego do hanc operam, pater.

DEMIPHO.

Quiesce, inquam. istanc rem ego recte videro.

CHARINUS.

Quid agis?

DEMIPHO.

Quid est?

CHARINUS.

Non ego illam mancupio accepi.

DEMIPHO.

Sed ille illam accipit. sine.

CHARINUS.

Non potes tu lege vendere illam.

DEMIPHO.

Ego aliquid videro.

CHARINUS.

Post autem communis est illa mihi cum alio. qui scio
Quid sit ei animi; vaenirene eam velit, an non velit?

DEMIPHO.

Ego scio velle.

CHARINUS.

At pol ego esse credo aliquem, qui non velit.

DEMIPHO.

Quid id mea refert?

CHARINUS.

Quia illi suam rem esse aequom 'st in manu.

DEMIPHO.

Quid ais?

CHARINUS.

Communis mihi illa est cum alio; is nunc hic non adest.

DEMIPHO.

Prius respondes, quam rogo.

CHARINUS.

Prius tu emis, quam vendo, pater.
Nescio, inquam, velit ille illam, necne abalienarier.

DEMIPHO.

Quid illic quidam, qui mandavit, quom ille nolet? nihil agis.
Numquam edepol quisquam illam habebit potius, quam ille, quem ego volo.
Certum 'st.

CHARINUS.

Censen' certum esse?

DEMIPHO.

Quin ad navim jam hinc eo.
Ibi vaenibit.

CHARINUS.

Vin' me tecum illo ire?

DEMIPHO.

Nolo.

CHARINUS.

Non placet.

DEMIPHO.

Meliu 'st te, quae sunt mandatae res tibi, praevortier.

CHARINUS.

Tu prohibes.

DEMIPHO.

At tu excusato, te fecisse sedulo.

Ad portum ne bitas, dico jam tibi.

CHARINUS.

Auscultabitur.

DEMIPHO.

Ibo ad portum, et ne hic resciscat, cauto opu'st. non ipse emam,
Sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat
Ire dudum. me moror, quom hic asto.

CHARINUS.

Nullus sum, occidi.

SCENA IV.

CHARINUS. EUTYCHUS.

CHARINUS.

PENTHEUM diripuisse ajunt Bacchas. nugas maxumas
Fuisse credo, praeut quo pacto ego divorsus distrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi est in vita boni?
Certum 'st, ibo ad medicum, atque ibi me toxico morti dabo:
Quando id mihi adimitur, qua caussa vitam cupio vivere.

EUTYCHUS.

Mane, mane obsecro, Charine.

CHARINUS.

Qui me revocat?

EUTYCHUS.

Eutychus
Tuus amicus et sodalis, simul vicinus proxumus.

CHARINUS.

Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam.

EUTYCHUS.

Scio.
Omnia ego istaec auscultavi ab ostio: omnem rem scio.

CHARINUS.

Quid id est, quod scis?

EUTYCHUS.

Tuus pater volt vendere.

CHARINUS.

Omnem rem tenes.

EUTYCHUS.

Tuam amicam.

CHARINUS.

Nimium multum scis.

EUTYCHUS.

Tuis ingratiis.

CHARINUS.

Plurimum tu scis. sed qui scis esse amicam illam meam?

EUTYCHUS.

Tute heri ipsus mihi narrasti.

CHARINUS.

Satin' ut oblitus fui,
Tibi me narravisse?

EUTYCHUS.

Haud mirum factum 'st.

CHARINUS.

Te nunc consulo.
Responde, quo leto censes me ut peream potissumum?

EUTYCHUS.

Non taces? cave istuc dixis.

CHARINUS.

Quid vis me igitur dicere?

EUTYCHUS.

Vin' patri sublinere pulchre me os tuo?

CHARINUS.

Sane volo.

EUTYCHUS.

Visne eam ad portum?

CHARINUS.

Qui potius, quam voles?

EUTYCHUS.

Atque eximam
Mulierem pretio?

CHARINUS.

Qui potius, quam auro expendas?

EUTYCHUS.

Unde at erit id?

CHARINUS.

Achillem orabo, aurum mihi det, Hector qui expensus fuit.

EUTYCHUS.

Sanun' es?

CHARINUS.

Pol sanus si sim, non te medicum mihi expetam.

EUTYCHUS.

Tanti quanti poscit, vin' tanti illam emi?

CHARINUS.

Auctarium
Adjicito, vel mille nummum plus quam poscet.

EUTYCHUS.

Jam tace.
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, quom poscet pater?

CHARINUS.

Invenietur, exquiretur, aliquid fiet.

EUTYCHUS.

Enicas.
Jam istuc, aliquid fiet, metuo.

CHARINUS.

Quin taces?

EUTYCHUS.

Muto imperas.

CHARINUS.

Satin' istuc mandatum 'st?

EUTYCHUS.

Potin' ut aliud cures?

CHARINUS.

Non potest.

EUTYCHUS.

Bene vale.

CHARINUS.

Non edepol possum, priusquam tu ad me redieris.

EUTYCHUS.

Melius sanus sis.

CHARINUS.

Vale, et vince, et me serva.

EUTYCHUS.

Ego fecero.

Domi maneto me.

CHARINUS.

Ergo actutum face cum praeda recipias.

ACTUS III.

SCENA I.

LYSIMACHUS, PASICOMPSA.

LYSIMACHUS.

AMICE amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu: sequere sane:
Ne plora: nimis stulte facis, oculos conrumpis tales.
Quid? tibi quidem quod rideas magis est, quam ut lamentere.

PASICOMPSA.

Amabo ecastor, mi senex, eloquere.

LYSIMACHUS.

Exquire quid vis.

PASICOMPSA.

Cur emeris me?

LYSIMACHUS.

Tene ego? ut, quod imperetur, facias.
Item quod tu mihi imperes, ego faciam.

PASICOMPSA.

Facere certum 'st,
Pro copia et sapientia, quae te velle arbitrabor.

LYSIMACHUS.

Laboriosi nihil tibi quidquam operis imperabo.

PASICOMPSA.

Namque edepol quidem, mi senex, non didici bajulare,
Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare.

LYSIMACHUS.

Bona si esse vis, bene erit tibi.

PASICOMPSA.

Tum pol ego perii misera.

LYSIMACHUS.

Qui?

PASICOMPSA.

Quia illic unde advecta huc sum, malis bene esse solitum 'st:
Nec mos meu 'st, ut praedicem, quod ego omnis scire credam.

LYSIMACHUS.

Oratio edepol pluris est hujus, quam quanti haec emta est:

Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse.

PASICOMPSA.

Haud equidem dico.

LYSIMACHUS.

Rogare hoc unum te volo.

PASICOMPSA.

Roganti respondebo.

LYSIMACHUS.

Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse?

PASICOMPSA.

Pasicompsae.

LYSIMACHUS.

Ex forma nomen inditum 'st. sed quid ais, Pasicompsa?

Possin' tu, si usus venerit, subtemen tenue nere?

PASICOMPSA.

Possim.

LYSIMACHUS.

Si tenue scis, scio, te uberius posse nere.

PASICOMPSA.

De lanificio neminem metuo, una aetate quae sit.

LYSIMACHUS.

Bonam hercle te et frugi arbitror, matura jam inde aetate,

Quoniam scis facere officium tuum, mulier.

PASICOMPSA.

Pol docta didici.

Operam accusari non sinam meam.

LYSIMACHUS.

Hem, istaec hercle res est.

Ovem tibi ancillam dabo natam annos sexaginta
Peculiarem.

PASICOMPSA.

Mi senex, tam vetulam?

LYSIMACHUS.

Generis Graeci est.

Eam si curabis, perbona est, tondetur nimium scite.

PASICOMPSA.

Honoris caussa quidquid est, quod dabitur, gratum habebo.

LYSIMACHUS.

Nunc, mulier, ne tu frustra sis, mea non es, ne arbitrere.

PASICOMPSA.

Dic igitur, quaeso, quoja sum?

LYSIMACHUS.

Tuo hero redemta es rursum;

Ego redemi te: ille me oravit.

PASICOMPSA.

Animus rediit,

Si mecum servatur fides.

LYSIMACHUS.

Bono animo es, liberabit

Ille te homo: ita edepol deperit te, atque hodie primum vidit.

PASICOMPSA.

Ecastor jam biennium 'st, quom mecum rem coepit.
Nunc, quando amicum te scio esse illius, indicabo.

LYSIMACHUS.

Quid ais tu? jam biennium 'st, quom tecum habet rem?

PASICOMPSA.

Certo.
Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, et ille mecum,
Ego cum viro, et ille cum muliere: nisi cum illo, aut ille mecum,
Neuter stupri caussa caput limaret.

LYSIMACHUS.

Dii inmortales!
Etiam cum uxore non cubet?

PASICOMPSA.

Amabo, an maritus est?
Neque est, neque erit.

LYSIMACHUS.

Nolim quidem. homo hercle perjuravit.

PASICOMPSA.

Nullum adulescentem plus amo.

LYSIMACHUS.

Puer est ille quidem, stulta.
Nam illi quidem haud sane diu est, quom dentes exciderunt.

PASICOMPSA.

Quid, dentes?

LYSIMACHUS.

Nihil est: sequere sis huc me. diem unum oravit
Ut apud me praehiberem locum: ideo, quia uxor ruri est.

SCENA II.

DEMIPHO.

TANDEM inpetravi, ut egomet me conrumperem.
Emta est amica clam uxore mea et filio.
Certum 'st, antiqua recolam, et servibo mihi.
Decurso in spatio, breve quod vitae reliquom 'st,
Voluptate, vino et amore delectavero.
Nam hanc se bene habere aetatem nimio 'st aequius.
Adulescens quom sis, tum quom est sanguis integer,
Rei tuae quaerendae convenit operam dare:
Demum igitur quom senex sis, tunc in otium
Te conloces, dum potestur: id jam lucro 'st
Quod vivis. hoc ut dico, factis persequar.
Interea tamen huc intro ad me invisam domum.
Uxor me exspectat jamdudum esuriens domi.
Jam jurgio enicabit, si intro rediero.
Verum hercle postremo utut est, non ibo tamen,

Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum
Redeam. ut mihi aedis aliquas conducat volo,
Ubi habitet istaec mulier. atque eccum it foras.

SCENA III.

LYSIMACHUS. DEMIPHO.

LYSIMACHUS.

Adducam ego illum jam ad te, si convenero.

DEMIPHO.

Me dicit.

LYSIMACHUS.

Quid ais, Demipho?

DEMIPHO.

Est mulier domi?

LYSIMACHUS.

Quid censes?

DEMIPHO.

Quid si visam?

LYSIMACHUS.

Quid properas? mane.

DEMIPHO.

Quid faciam?

LYSIMACHUS.

Quod opu 'st facto, facito ut cogites.

DEMIPHO.

Quid cogitem? equidem hercle opus hoc facto existumo,

Ut illuc introeam.

LYSIMACHUS.

Itane vero, vervex, intro eas?

DEMIPHO.

Quid aliud faciam?

LYSIMACHUS.

Prius hoc auſculta, atque adeſ:
Prius etiam 'st, quod te facere ego aequom cenſeo.
Nam nunc ſi illo introieris, amplecti voles,
Confabulari, atque oſculari.

DEMIPHO.

Tu quidem
Meum animum geſtas: ſcis, quid acturus ſiem.

LYSIMACHUS.

Pervorſe facies.

DEMIPHO.

Quodne ames?

LYSIMACHUS.

Tanto minus.
Jejunitatis plenus, anima foetida,
Senex hircoſus, tu oſculere mulierem?
Utine adveniens vomitum excutias mulieri?
Scio pol te amare, quom iſtaec praemonſtras mihi.

DEMIPHO.

Quid ſi igitur (unum factum hoc ſi cenſes) coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat

Apud te hic usque ad vesperum?

LYSIMACHUS.

Hem istuc censeo.
Nunc tu sapienter loquere atque amatorie.

DEMIPHO.

Quid stamus? quin ergo imus, atque obsonium
Curamus, pulchre ut simus?

LYSIMACHUS.

Equidem te sequor.
Atque hercle invenies tu locum illi, si sapis.
Nullum hercle, praeter hunc, diem, illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic offendat.

DEMIPHO.

Res parata 'st, sequere me.

SCENA IV.

CHARINUS, EUTYCHUS.

CHARINUS.

SUMNE ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere?
Si domi sum, foris est animus: sin foris sum, animus domi 'st.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrumae defendant, jam ardeat, credo, caput.

Spem teneo, salutem amisi: redeat an non, nescio.
Si opprimit pater, quod dixit; exsulatum abiit salus:
Sin sodalis, quod promisit, fecit; non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Jam a portu rediisse potuit. id illi vitium maxumum 'st,
Quod nimis tardu 'st, advorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? ipsus est. ibo obviam.
Numquid restat? eheu disperii! voltus neutiquam hujus placet:
Tristis incedit, pectus ardet: haereo, quassat caput.
Eutyche.

E U T Y C H U S.

Heu! Charine.

C H A R I N U S.

Priusquam recipias anhelitum,
Uno verbo eloquere: ubi ego sum? hiccine an apud mortuos?

E U T Y C H U S.

Neque apud mortuos, neque hic es.

C H A R I N U S.

Salvos sum: inmortalitas
Mihi data 'st: hic emit illam: pulchre os sublevit patri.
Inpetrabilior qui vivat nullus est. dic, obsecro:

Si neque hic, neque Acherunti sum, ubi sum?

EUTYCHUS.

Nusquam gentium.

CHARINUS.

Disperii! illaec interemit me modo hic oratio.
Odiosa est oratio, quom rem agas, longinquom loqui.
Quidquid est, ad capita rerum perveni.

EUTYCHUS.

Primum omnium
Periimus.

CHARINUS.

Quin tu illud potius nuntias, quod nescio.

EUTYCHUS.

Mulier alienata 'st abs te.

CHARINUS.

Eutyche, capital facis.

EUTYCHUS.

Qui?

CHARINUS.

Quia aequalem et sodalem civem liberum enicas.

EUTYCHUS.

Ne Dii sirint.

CHARINUS.

Demisisti gladium in jugulum: jam cadam.

EUTYCHUS.

Quaeso hercle, animum ne desponde.

CHARINUS.

Nullu 'st, quem despondeam.

Loquere porro aliam malam rem. quoi est emta?

EUTYCHUS.

Nescio.

Jam addicta, atque abducta erat, quom ad portum venio.

CHARINUS.

Vae mihi.

Montis tu quidem mali in me ardentis jamdudum jacis.

Perge: excrucia, carnufex, quandoquidem occepisti semel.

EUTYCHUS.

Nec tibi istuc magis dividiae est, quam mihi hodie fuit.

CHARINUS.

Dic, quis emit?

EUTYCHUS.

Nescio hercle.

CHARINUS.

Hem! istuccine est operam dare

Bonum sodalem?

EUTYCHUS.

Quid me facere vis?

CHARINUS.

Idem, quod me vides,

Ut pereas. quin percontatu 's, hominis quae facies foret,

Qui illam emisset: eo si pacto posset indagarier

Mulier?

EUTYCHUS.

Heu me miserum!

CHARINUS.

Flere omitte, istuc quod nunc agis.

EUTYCHUS.

Quid ego feci?

CHARINUS.

Perdidisti me et fidem mecum tuam.

EUTYCHUS.

Dii sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.

CHARINUS.

Euge, papae!

Deos absentes testes memoras: qui ego istuc credam tibi?

EUTYCHUS.

Quin tibi in manu 'st, quod credas: ego quod dicam, id mi in manu 'st.

CHARINUS.

De istac re argutus es, ut par pari respondeas:

Ad mandata claudus, caecus, mutus, mancus, debilis.

Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidi

Homini docto rem mandare: is lapidi mando maxumo.

EUTYCHUS.

Quid ego facerem?

CHARINUS.

Quid tu faceres? men' rogas? requireres,

Rogitares, quis esset, aut unde esset, qua prosapia;
Civisne esset, an peregrinus.

EUTYCHUS.

Civem esse aibant Atticum.

CHARINUS.

Ubi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.

EUTYCHUS.

Nemo aibat scire.

CHARINUS.

At saltem hominis faciem exquireres.

EUTYCHUS.

Feci.

CHARINUS.

Qua forma esse aibant ergo?

EUTYCHUS.

Ego dicam tibi:
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.

CHARINUS.

Non hominem mihi, sed thesaurum, nescio quem, memoras mali.
Numquid est, quod dicas aliud de illo?

EUTYCHUS.

Tantum, quod sciam.

CHARINUS.

Edepol nae ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non possum durare, certum 'st exsulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito potissumum:
Megara, Eretriam; Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Boeotiam.

EUTYCHUS.

Cur istuc coeptas consilium?

CHARINUS.

Quia enim me afflictat amor.

EUTYCHUS.

Quid tu ais? quid, quom illuc, quo nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare forte occipias, atque item ejus sit inopia,
Jam inde porro aufugies? deinde item illinc, si item evenerit:
Quis modus tibi exsilio tandem eveniet? qui finis fugae?
Quae patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita sat animo acceptum 'st: id pro certo si habes:

Quanto te satiu 'st rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere:
Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?

CHARINUS.

Jam dixisti?

EUTYCHUS.

Dixi.

CHARINUS.

Frustra dixti. hoc mihi certissumum 'st.
Eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem: postea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam consili.

EUTYCHUS.

Ut conripuit se repente, atque abiit! heu misero mihi!
Si ille abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
Certum 'st praeconum jubere jam quantum 'st conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant. post ad Praetorem illico
Ibo, orabo, ut conquisitores det mihi in vicis omnibus:
Nam mihi nihil relicti quidquam aliud jam esse intellego.

ACTUS IV.

SCENA I.

DORIPPA, SYRA.

DORIPPA.

QUONIAM a viro ad me rus advenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum,
Reveni, ut illum persequar, qui me fugit.
Sed anum non video consequi nostram Syram.
Atque, eccam, incedit tandem. quin is ocius?

SYRA.

Nequeo mecastor, tantum hoc oneri 'st, quod fero.

DORIPPA.

Quid oneris?

SYRA.

Annos octoginta et quatuor:
Et eodem accedit servitus, sudor, sitis:
Simul haec, quae porto, deprimunt.

DORIPPA.

Aliquid cedo,
Qui hanc vicini nostri aram augeam, Syra.

SYRA.

Da sane hanc virgam lauri.

DORIPPA.

Abi jam tu intro.

SYRA.

Eo.

DORIPPA.

Apollo, quaeso te, ut des pacem propitius,
Salutem et sanitatem nostrae familiae,
Meoque ut parcas gnato pace propitius.

SYRA.

Disperii, perii misera, vae miserae mihi!

DORIPPA.

Satin' tu sana es, obsecro? quid ejulas?

SYRA.

Dorippa mea, Dorippa!

DORIPPA.

Quid clamas, obsecro?

SYRA.

Nescio quae est mulier intus hic in aedibus.

DORIPPA.

Quid? mulier?

SYRA.

Mulier meretrix.

DORIPPA.

Veron' serio?

SYRA.

Nimium scis sapere, ruri quae non manseris:
Quamvis insipiens poterat persentiscere
Illam esse amicam tui viri bellissumi.

DORIPPA.

Credo mecastor.

SYRA.

I hac mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.

DORIPPA.

Ecaſtor vero! iſtuc eo, quantum poteſt.

SCENA II.

LYSIMACHUS.

Parumne eſt malae rei, quod amat Demipho,
Ni ſumtuoſus inſuper etiam ſiet?
Decem vocaſſet ſi ad coenam ſummos viros,
Nimium obſonavit. ſed coquos, quaſi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur. egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non venire, ut juſſeram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? aperitur foris.

SCENA III.

DORIPPA, LYSIMACHUS.

DORIPPA.

Miſerior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quae nupſerim. heu miſerae mihi!
Hem! quoi te, et tu quae habeas, conmendes viro?
Hem! quoi decem talenta dotis detuli,
Haec ut viderem, ut ferrem has contumelias!

LYSIMACHUS.

Perii hercle! rure jam rediit uxor mea:

Vidiſſe eam credo mulierem in aedibus.
Sed quae loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius.

DORIPPA.

Vae miſerae mihi!

LYSIMACHUS.

Immo mihi.

DORIPPA.

Diſperii!

LYSIMACHUS.

Ego quidem hercle oppido perii miſer!
Vidit. ut omnes te, Demipho, Dii perduint!

DORIPPA.

Pol hoc eſt, ire quod rus meus vir noluit.

LYSIMACHUS.

Quid nunc ego faciam, niſi ut adeam, atque alloquar?
Jubet ſalvere ſuus vir uxorem ſuam.
Urbani fiunt ruſtici.

DORIPPA.

Pudicius
Faciunt illi, quam qui non fiunt ruſtici.

LYSIMACHUS.

Num quid delinquunt ruſtici?

DORIPPA.

Ecaſtor, minus
Quam urbani, et multo minus mali quaerunt ſibi.

LYSIMACHUS.

Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.

DORIPPA.

Quoja illa mulier intu 'st?

LYSIMACHUS.

Vidiſtin' eam?

DORIPPA.

Vidi.

LYSIMACHUS.

Quoja ea sit, rogitas?

DORIPPA.

Reſciſcam tamen:
Cupio hercle ſcire: ſed tu me tentas ſciens.

LYSIMACHUS.

Vin' dicam quoja eſt? illa, illa. edepol! vae mihi,
Neſcio quid dicam.

DORIPPA.

Haeres.

LYSIMACHUS.

Haud vidi magis.

DORIPPA.

Quin dicis?

LYSIMACHUS.

Quin, ſi liceat.

DORIPPA.

Dictum oportuit.

LYSIMACHUS.

Non poſſum, ita inſtas: urges quaſi pro noxio.

DORIPPA.

Scio, innoxius.

LYSIMACHUS.

Audacter quamvis dicito.

DORIPPA.

Dic igitur.

LYSIMACHUS.

Ego dicam.

DORIPPA.

Atqui dicundum 'st tamen.

LYSIMACHUS.

Illa est. num etiam vis nomen dicam?

DORIPPA.

Nihil agis.

Manifesto teneo; in noxia es.

LYSIMACHUS.

Qua noxia?

Ista quidem illa est.

DORIPPA.

Quae illa est?

LYSIMACHUS.

Illa.

DORIPPA.

Iohia!

LYSIMACHUS.

Jam si nihil usus esset, jam non dicerem.

DORIPPA.

Non tu scis, quae sit illa?

LYSIMACHUS.

Immo etiam scio:

De istac sum judex captus.

DORIPPA.

Judex? jam scio:
Huc tu in consilium istam advocavisti tibi.

LYSIMACHUS.

Immo sic sequestro mihi data est.

DORIPPA.

Intellego.

LYSIMACHUS.

Nihil hercle istius quidquam est.

DORIPPA.

Numero purgitas.

LYSIMACHUS.

Nimium negoti reperi. enimvero haereo.

SCENA IV.

COQUUS, LYSIMACHUS, DORIPPA, SYRA.

COQUUS.

AGITE: ite actutum. nam mihi amatori seni
Coquenda 'st coena. atque equidem quom recogito,
Nobis coquenda 'st, non quoi conducti sumus.
Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo:
Videre, amplecti, osculari, alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac. sed eccum, qui nos conduxit, senex.

LYSIMACHUS.

Ecce autem, perii! coquus adest.

COQUUS.

Advenimus.

LYSIMACHUS.

Abi.

COQUUS.

Quid? abeam?

LYSIMACHUS.

St, abi.

COQUUS.

Abeamne?

LYSIMACHUS.

Abi.

COQUUS.

Non estis coenaturi?

LYSIMACHUS.

Jam saturi sumus.
Sed interii!

DORIPPA.

Quid ais tu? etiamne haec illi tibi
Jusserunt ferri, quos inter judex datus?

COQUUS.

Haeccine tua 'st amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, quom obsonabas?

LYSIMACHUS.

Non taces?

COQUUS.

Satis scitum filum mulieris! virum hercle avet.

LYSIMACHUS.

Abin' dierectus?

COQUUS.

Haud mala 'st.

LYSIMACHUS.

At tu malus.

COQUUS.

Scitam hercle opinor satis concubinam hanc.

LYSIMACHUS.

Non abis?

Non ego sum, qui te dudum conduxi.

COQUUS.

Quid est?

Immo hercle tu istuc ipsus.

LYSIMACHUS.

Vae misero mihi!

COQUUS.

Nempe uxor ruri 'st tua, quam dudum dixeras
Te odisse aeque atque anguis.

LYSIMACHUS.

Egon' istuc dixi tibi?

COQUUS.

Mihi quidem hercle.

LYSIMACHUS.

Ita me amabit Juppiter,
Uxor, ut ego illud numquam dixi.

DORIPPA.

Etiam negas?

COQUUS.

Non te odisse aibat, uxorem verum suam.

DORIPPA.

Palam istaec fiunt, te me odisse.

LYSIMACHUS.

Quin nego.

COQUUS.

Et uxorem suam ruri esse aibat.

LYSIMACHUS.

Haec ea 'st.
Quid mihi molestus?

COQUUS.

Quia me non novisse ais.
Ni metuis tu istanc?

LYSIMACHUS.

Sapio: nam mihi unica 'st.

COQUUS.

Vin' me experiri?

LYSIMACHUS.

Nolo.

COQUUS.

Mercedem cedo.

LYSIMACHUS.

Cras petito; dabitur. nunc abi.

DORIPPA.

Heu miserae mihi!

LYSIMACHUS.

Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum.

COQUUS.

Cur hic astamus? quin abimus? incommodi

Si quid tibi evenit, id non est culpa mea.

LYSIMACHUS.

Quin me eradicas miserum.

COQUUS.

Scio jam, quid velis,
Nempe hinc me abire vis.

LYSIMACHUS.

Volo, inquam.

COQUUS.

Abibitur,
Drachmam dato.

LYSIMACHUS.

Dabitur.

COQUUS.

Dari ergo sis jube.
Dari potest, interea dum illi ponunt.

LYSIMACHUS.

Quin abis?
Potin' ut molestus ne sis?

COQUUS.

Agite, apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Haec vasa aut mox, aut cras jubebo abs te peti:
Sequimini.

LYSIMACHUS.

Fortasse te illum mirari coquom,
Quod venit, atque haec attulit. dicam quid est.

DORIPPA.

Non miror, si quid damni facis, aut flagiti.
Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male,

Measque in aedis sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me jam simul tecum huc.

SYRA.

Eo.

LYSIMACHUS.

Nescis, negoti quid sit, uxor. obsecro!
Conceptis verbis jam jusjurandum dabo,
Me numquam quidquam cum illa. jamne abiit Syra?
Perii hercle! ecce autem haec abiit. vae misero mihi!
At te, vicine, Dii Deaeque perduint,
Tua cum amica, cumque amationibus.
Suspicione inplevit me indignissume:
Concivit hostis: domi uxor est acerruma.
Ibo ad forum, atque Demiphoni haec eloquar;
Me istanc capillo protracturum esse in viam,
Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce aedibus.
Uxor! heus uxor! quamquam tu irata es mihi,
Jubeas, si sapias, haec intro hinc auferrier:
Eadem licebit mox coenare rectius.

SCENA V.

SYRA, EUTYCHUS.

SYRA.

HERA quo me misit ad patrem, non est domi:
Rus abiisse aibant. nunc domum renuntio.

EUTYCHUS.

Defessus sum urbem totam pervenarier,
Nihil investigo quidquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit; nam video Syram
Astare ante aedis. Syra.

SYRA.

Quis est, qui me vocat?

EUTYCHUS.

Herus atque alumnus tuus sum.

SYRA.

Salve, alumne mi.

EUTYCHUS.

Jam mater rure rediit? responde mihi.

SYRA.

Sua quidem salute ac familiae maxuma.

EUTYCHUS.

Quid istuc negoti 'st?

SYRA.

Tuus pater bellissumus
Amicam adduxit intro in aedis.

EUTYCHUS.

Quomodo?

SYRA.

Adveniens mater rure eam offendit domi.

EUTYCHUS.

Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu 'st?

SYRA.

Etiam.

EUTYCHUS.

Sequere me.

SCENA VI.

SYRA.

Ecastor lege dura vivont mulieres,
Multoque iniquiore miserae, quam viri.
Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
Id si rescivit uxor, inpune 'st viro.
Uxor viro si clam domo egressa 'st foras,
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quae uxori 'st, viro!
Nam uxor contenta 'st, quae bona 'st, uno viro.
Qui minus vir una uxore contentus siet?
Ecastor, faxim, si itidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
Ut illae exiguntur, quae in se culpam conmerent,
Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

ACTUS V.

SCENA I.

CHARINUS.

Limen superum inferumque, salve, simul autem vale.
Hunc hodie postremum extollo mea domo patria pedem.

Usus, fructus, victus, cultus jam mihi harunc aedium
Interemtu' st, interfectu 'st, alienatu 'st. occidi.
Dii penates meum parentum, familiaeque Lar pater,
Vobis mando, meum parentum rem bene ut tutemini.
Egò mihi alios Deos Penates persequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo:
Nam ubi mores deteriores increbrescunt in dies,
Ubi, qui amici, qui infideles sint, nequeas pernoscere,
Ubique id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume:
Ibi quidem si regnum detur, non est cupita civitas.

SCENA II.

EUTYCHUS, CHARINUS.

EUTYCHUS.

DIVOM atque hominum quae spectatrix atque hera eadem es hominibus,
Spem speratam quom obtulisti hanc mihi, tibi grates ago.
Ecquis nam Deus est, qui mea nunc laetus laetitia fuat?

Domi erat quod quaeritabam. ibi sex sodales reperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Laetitiam, Ludum, Jocum.
Eorum inventu res decem simitu pessumas pessumdedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Maerorem, Lacrimas, Exsilium, Inopiam, Solitudinem.
Date, Dii, quaeso, conveniendi mihi ejus celerem copiam.

CHARINUS.

Apparatus sum, ut videtis: abjicio superbiam.
Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger:
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod usu 'st. o Cupido, quantus es!
Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eumdem ex confidente actutum diffidentem denuo.

EUTYCHUS.

Cogito, quonam ego illum curram quaeritatum.

CHARINUS.

Certa re 'st:
Me usque quaerere illam, quoquo hinc abducta 'st gentium.

Neque mihi ulla obsistet amnis, neque mons, neque adeo mare;
Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem sufferam, solem, sitim.
Non concedam, neque quiescam usquam noctu, neque interdius,
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem investigavero.

EUTYCHUS.

Nescio, quoja vox ad aurem mihi advolavit.

CHARINUS.

Invoco
Vos, Lares viales, ut me bene juvetis.

EUTYCHUS.

Juppiter!
Estne illic Charinus?

CHARINUS.

Cives, bene valete.

EUTYCHUS.

Illico
Sta, Charine.

CHARINUS.

Qui me revocat?

EUTYCHUS.

Spes, Salus, Victoria.

CHARINUS.

Quid me voltis?

EUTYCHUS.

Ire tecum.

CHARINUS.

Alium comitem quaerite,
Non amittunt hi me comites, qui tenent.

EUTYCHUS.

Qui sunt ei?

CHARINUS.

Cura, Miseria, Aegritudo, Lacrimae, Lamentatio.

EUTYCHUS.

Repudia istos comites, atque hoc respice, et revortere.

CHARINUS.

Si quidem mecum fabulari vis, subsequere.

EUTYCHUS.

Sta illico.

CHARINUS.

Male facis, properantem qui me conmorare. sol abit.

EUTYCHUS.

Si huc item properes, ut istuc properas, facias rectius.
Huc secundus ventus nunc est; cape modo vorsoriam:
Hic Favonius serenu 'st, istic Auster imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iste omnis fluctus conciet.
Recipe te ad terram, Charine, huc. nonne ex advorso vides?

Nubis ater imberque instat. aspice nunc ad sinistram *
* Coelum ut est splendore plenum, ex advorso vides.

CHARINUS.

Religionem illic objecit: recipiam me illuc.

EUTYCHUS.

Sapis,
O Charine. contra pariter fer gradum, et confer pedem,
Porrige brachium, prehende. jam tenes?

CHARINUS.

Teneo.

EUTYCHUS.

Tene.
Quo nunc ibas?

CHARINUS.

Exsulatum.

EUTYCHUS.

Quid ibi facere vis?

CHARINUS.

Quod miser.

EUTYCHUS.

Ne pave, restituam jam ego te in gaudia, antequam is.

CHARINUS.

Eo.

EUTYCHUS.

Maxume quod vis audire, id audies quod gaudeas.

Sta illico. amicus advenio multum benevolens.

CHARINUS.

Quid est?

EUTYCHUS.

Tuam amicam.

CHARINUS.

Quid eam?

EUTYCHUS.

Ubi sit, ego scio.

CHARINUS.

— Tun' obsecro?

EUTYCHUS.

Sanam et salvam.

CHARINUS.

Ubi eam salvam?

EUTYCHUS.

Quo ego scio.

CHARINUS.

Ego me mavelim.

EUTYCHUS.

Potin' ut animo sis tranquillo?

CHARINUS.

Quid si animus fluctuat?

EUTYCHUS.

Ego istum in tranquillo et tuto sistam: ne time.

CHARINUS.

Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris. Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.

EUTYCHUS.

Non longe hinc abest a nobis.

CHARINUS.

Quin ergo conmonstras, si tu vides?

EUTYCHUS.

Non video hercle nunc, sed vidi modo.

CHARINUS.

Quin ego videam facis?

EUTYCHUS.

Faciam.

CHARINUS.

Longinquom istuc amanti 'st.

EUTYCHUS.

Etiam metuis? omnia
Conmonstrabo. amicior mihi nullus vivit, atque is est,
Qui illam habet: neque est, quoi magis me velle melius aequom siet.

CHARINUS.

Non curo istuc, illam quaero.

EUTYCHUS.

De illa ergo ego dico tibi.
Sane hoc non in mentem venit dudum, uti tibi.

CHARINUS.

Dic igitur, ubi illa est?

EUTYCHUS.

In nostris aedibus.

CHARINUS.

Aedis probas,

Si tu vera dicis, pulchreque aedificatas arbitror.
Sed quid ego istuc credam? vidistin'? an de audito nuntias?

EUTYCHUS.

Egomet vidi.

CHARINUS.

Quis eam adduxit ad vos?

EUTYCHUS.

Inique rogas.

CHARINUS.

Vera dicis.

EUTYCHUS.

Nihil, Charine, te quidem quidquam pudet.
Quid tua refert, quicum istac venerit?

CHARINUS.

Dum istuc siet.

EUTYCHUS.

Est profecto.

CHARINUS.

Opta ergo ob istunc nuntium, quid vis tibi.

EUTYCHUS.

Quid, si optabo?

CHARINUS.

Deos orato, ut ejus faciant copiam.

EUTYCHUS.

Derides.

CHARINUS.

Servata res est demum, si illam videro.
Sed quin ornatum hunc rejicio? heus aliquis, heus actutum huc foras

Exite, illinc pallium mihi huc ferte.

EUTYCHUS.

Hem, nunc tu mihi ut places!

CHARINUS.

Optume adveniens, puere, cape chlamydem atque haec. istinc sta illico;
Ut, si haec non sint vera, inceptum hoc itiner perficere exsequar.

EUTYCHUS.

Non mihi credis?

CHARINUS.

Omnia equidem credo, quae dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eam, ut videam?

EUTYCHUS.

Paulisper mane.

CHARINUS.

Quid manebo?

EUTYCHUS.

Tempus non est introeundi.

CHARINUS.

Enicas.

EUTYCHUS.

Non opu 'st, inquam, nunc intro te ire.

CHARINUS.

Responde mihi,
Qua caussa?

EUTYCHUS.

Operae non est.

CHARINUS.

Cur?

EUTYCHUS.

Quia non est illi commodum.

CHARINUS.

Itane commodum illi non est, quae me amat? quam ego contra amo?
Omnibus hic ludificatur me modis. ego stultior,
Qui isti credam. conmoratur: chlamydem sumam denuo.

EUTYCHUS.

Mane parumper, atque hoc audi.

CHARINUS.

Cape sis, puer, hoc pallium.

EUTYCHUS.

Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi
Ob oculos adduxerit in aedis, dum ruri ipsa abest:
Suspicatur illam amicam esse illi.

CHARINUS.

Zonam sustuli.

EUTYCHUS.

Eam rem nunc exquirit intus.

CHARINUS.

Jam machaera 'st in manu.

EUTYCHUS.

Nam si eo te nunc introducam.

CHARINUS.

Tollo ampullam, atque hinc eo.

EUTYCHUS.

Mane, mane, Charine.

CHARINUS.

Erras, me decipere haud potes.

EUTYCHUS.

Neque edepol volo.

CHARINUS.

Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis?

EUTYCHUS.

Non sino.

CHARINUS.

Ego me moror. tu puere, abi hinc intro ocius.
Jam in currum escendi, jam lora in manus cepi meas.

EUTYCHUS.

Sanus non es!

CHARINUS.

Quin, pedes, vos in curriculum conjicitis
In Cyprum recta? quandoquidem pater mihi exsilium parat.

EUTYCHUS.

Stultus es. noli istuc quaeso dicere.

CHARINUS.

Certum exsequi 'st,
Operam ut sumam ad pervestigandum, ubi sit illaec.

EUTYCHUS.

Quin domi 'st.

CHARINUS.

Nam hic quod dixit, id mentitu 'st.

EUTYCHUS.

Vera dixi equidem tibi.

CHARINUS.

Jam Cyprum veni.

EUTYCHUS.

Quin sequere, ut illam videas, quam expetis.

CHARINUS.

Percontatus non inveni.

EUTYCHUS.

Matris jam iram neglego.

CHARINUS.

Porro proficiscor quaesitum. nunc perveni Chalcidem:
Video ibi hospitem Zacyntho: dico, quid eo advenerim:
Rogito quis eam vexerit, quis habeat, si ibi inaudiverit.

EUTYCHUS.

Quin tu istas omittis nugas, ac mecum huc intro ambulas?

CHARINUS.

Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.

EUTYCHUS.

Nihil mentitu 'st.

CHARINUS.

Sed de amica sese inaudisse autumat,
Hic Athenis esse.

EUTYCHUS.

Calchas iste quidem Zacynthiu 'st.

CHARINUS.

Navem conscendo, proficiscor illico. jam sum domi.

Jam redii exsilio. salve mihi, sodalis Eutyche:
Ut valuisti? quid, parentes mei valent? coena dabitur.
Bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet; sic fieri oportet.

EUTYCHUS.

Eho! quae tu somnias!
Hic homo non sanu 'st.

CHARINUS.

Medicari amicus quin properas?

EUTYCHUS.

Sequere sis.

CHARINUS.

Sequor.

EUTYCHUS.

Clementer quaeso, calces deteris.
Audin' tu?

CHARINUS.

Jamdudum audivi.

EUTYCHUS.

Pacem conponi volo
Meo patri cum matre: nam nunc est irata.

CHARINUS.

I modo.

EUTYCHUS.

Propter istanc.

CHARINUS.

I modo.

EUTYCHUS.

Ergo cura.

CHARINUS.

Quin tu ergo i modo.

Tam propitiam reddam, quam quom propitia 'st Juno Jovi.

SCENA III.

DEMIPHO. LYSIMACHUS.

DEMIPHO.

QUASI tu numquam quidquam assimile hujus facti feceris.

LYSIMACHUS.

Edepol numquam: cavi ne quid facerem. vix vivos sum miser!

Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet.

DEMIPHO.

At ego expurgationem habebo, ut ne succenseat.

LYSIMACHUS.

Sequere me. sed exeuntem filium video meum.

SCENA IV.

EUTYCHUS, LYSIMACHUS, DEMIPHO.

EUTYCHUS.

Ad patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
Jam redeo.

LYSIMACHUS.

Placet principium. quid agis? quid fit, Eutyche?

EUTYCHUS.

Optuma opportunitate ambo advenistis.

LYSIMACHUS.

Quid rei 'st?

EUTYCHUS.

Uxor tibi placida et placata' st. cette dextras nunc jam.

LYSIMACHUS.

Dii me servant.

EUTYCHUS.

Tibi amicam nullam esse nuntio.

DEMIPHO.

Dii te perdant. quid negoti 'st nam quaeso istuc?

EUTYCHUS.

Eloquar.
Animum advortite igitur ambo.

LYSIMACHUS.

Quin tibi ambo operam damus.

EUTYCHUS.

Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,
Suopte culpam generi capiunt, genus ingenio inprobant.

DEMIPHO.

Verum dicit hic.

LYSIMACHUS.

Tibi ergo dicit.

EUTYCHUS.

Eo illud verum 'st magis.
Nam te istac aetate haud aequom fuerat filio tuo
Adulescenti amanti amicam emtam argento eripere suo.

DEMIPHO.

Quid tu ais? Charini amica 'st illa?

EUTYCHUS.

Ut dissimulat malus!

DEMIPHO.

Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.

EUTYCHUS.

Propterea igitur tu mercatus, novos amator, vetus puer?

LYSIMACHUS.

Optume hercle; perge! ego assistam jam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo.

DEMIPHO.

Nullus sum.

LYSIMACHUS.

Filio suo qui innocenti fecit tantam injuriam.

EUTYCHUS.

Quem quidem hercle ego, in exsilium quom iret, reduxi domum:
Nam ibat exsulatum.

DEMIPHO.

An abiit?

LYSIMACHUS.

Etiam loquere, larva?
Temperare istac aetate istis decebat artibus.

DEMIPHO.

Fateor: deliqui profecto.

EUTYCHUS.

Etiam loquere, larva?
Vacuom esse istac ted aetate iis decebat noxiis:
Itidem ut tempus anni, aetatem aliam aliud factum convenit.
Nam si istuc jus est, senecta aetate scortari senes,
Ubi loci res summa nostra 'st publica?

DEMIPHO.

Hei, perii miser!

EUTYCHUS.

Adulescentes rei agendae isti magis solent operam dare.

DEMIPHO.

Jam obsecro, vobis hercle habete cum porcis, cum fiscina.

EUTYCHUS.

Redde filio: sibi habeat.

DEMIPHO.

Jam ut volt, per me sibi habeat licet.

EUTYCHUS.

Temperi edepol! quoniam, ut aliter facias, non est copiae.

DEMIPHO.

Supplici sibi sumat, quid volt ipse, ob hanc injuriam;
Modo pacem faciatis, misero ut ne mihi iratus siet.
Si hercle scivissem, sive adeo joculo dixisset mihi,
Se illam amare, numquam facerem, ut illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, sodalis ejus es, serva, et subveni.
Hunc senem para me clientem: memorem dices benefici.

LYSIMACHUS.

Ora, ut ignoscat delictis tuis atque adulescentiae.

DEMIPHO.

Pergin' tu autem? eja! superbe invehere! spero ego mihi quoque
Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.

LYSIMACHUS.

Missas jam ego istas artes feci.

DEMIPHO.

Et quidem ego dehinc jam.

LYSIMACHUS.

Nihil.

Consuetudine animus rursus te huc inducet.

DEMIPHO.

Obsecro,
Satis jam ut habeatis. quin loris caedite etiam, si lubet.

LYSIMACHUS.

Recte dicis. sed istuc uxor faciet, quom hoc resciverit.

DEMIPHO.

Nihil opu' st resciscat.

EUTYCHUS.

Quid istuc? non resciscet, ne time.
Eamus intro, non utibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut sint, qui praetereant per vias.

DEMIPHO.

Hercle quin tu recte dicis: eadem brevior Fabula
Erit. eamus.

EUTYCHUS.

Hic est intus filius apud nos tuus.

DEMIPHO.

Optume 'st. illac per hortum nos domum transibimus.

LYSIMACHUS.

Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro refero pedem.

EUTYCHUS.

Quid istuc est?

LYSIMACHUS.

Suam quisque homo rem meminit. responde mihi:
Certon' scis non succensere mihi tuam matrem?

EUTYCHUS.

Scio.

LYSIMACHUS.

Vide!

EUTYCHUS.

Me vide.

LYSIMACHUS.

Satis habeo. at quaeso hercle, etiam vide!

EUTYCHUS.

Non mihi credis?

LYSIMACHUS.

Immo credo, sed tamen metuo miser.

DEMIPHO.

Eamus intro.

EUTYCHUS.

Immo dicamus senibus leges censeo;
Priusquam abeamus, quas leges teneant, contentique sint.
Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus,
Seu maritum, seu hercle adeo coelibem, scortarier,
Cum eo nos hic lege agemus: inscitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui suum prodegerit.

Neu quisquam posthac prohibeto adulescentem filium,
Quin amet, et scortum ducat; quod bono fiat modo.
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam si praehibuerit palam.
Haec adeo, ut ex hacce nocte primum lex teneat senes.
Bene valete, atque, adulescentes, haec si vobis lex placet,
Ob senum hercle industriam, vos aequom 'st clare plaudere.

M. ACCI PLAUTI
MILES GLORIOSUS.

DRAMATIS PERSONAE.

PYRGOPOLINICES, *miles.*

ARTOTROGUS, *parasitus.*

PALAESTRIO, *servus.*

PERIPLECTOMENES, *senex.*

SCELEDRUS, *servus.*

PHILOCOMASIUM, *meretrix.*

PLEUSIDES, *adolescens.*

LUCRIO, *puer.*

MILPHIDIPPA, *ancilla.*

ACROTELEUTIUM, *meretrix.*

PUER.

CARIO, *coquus.*

ARGUMENTUM.

Meretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis juvenis. Naupactum is domo
Legatus abiit: miles in eamdem incidit.
Deportat Ephesum invitam. servos Attici,
Ut nuntiaret domino factum, navigat,
Capitur, donatur illi captus militi.
Ad herum, ut veniret Ephesum, scribit. advolat
Adulescens, atque in proxumo divortitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit servos, commeatus clanculum
Qua foret amantum. geminam fingit: mulieris
Sororem ait esse. mox ei dominus aedium
Suam clientam sollicitandum ad militem
Subornat. capitur ille, sperat nuptias,
Dimittit concubinam, et moechus vapulat.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Meretricem Athenis Ephesum miles avehit.
Id hero dum amanti servos nuntiare volt
Legato peregre, capu'st ipsus in mari,
Et illi eidem militi dono datu'st.
Suum arcessit herum Athenis, et forat
Geminis communem clam parietem in aedibus,

Licere ut quiret convenire amantibus.
Obhaerentes custos hos vidit de tegulis.
Ridiculus autem, quasi sit alia, luditur.
Itemque impellit militem Palaestrio,
Omissam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat uxor nubere:
Ultro abeat, orat, donat multa. ipse in domo
Senis prehensus, poenas pro moecho luit.

ALIUD ARGUMENTUM
CAMERARII.

In hac Fabula hoc non solum ratione et arte factum esse a Poëta videri possit, quod respondet καταστροφὴ, *id est, finis ad principium: ut maximae gloriae et intolerabilis cujusdam fastus exitus sit turpis et pudendus. Est autem in hac Fabula praecipuum, pictura imperitae superbiae: quam Poëta omnibus suis coloribus deformatam expressit: ut liceat hic quasi in speculo contemplari ridiculam illam vanitatis imaginem, qua tument et efferuntur animi feroces hominum indoctorum, in aliqua praesertim Fortunae benignitate. Hoc vitium peculiare est adolescentiae: quod haec aetas in quodam quasi impetu decurrentis vitae et in fiducia virium exsultare soleat, et efferri, atque esse indomita. Ideoque negat prudentissimus vir Aristoteles, idoneos esse juvenes ad praecepta virtutis. nam de voluntate et intelligentia illorum haec quasi cautibus impacta resiliunt, neque possunt adhaerescere etc. Nomen fa-*

bulae est Miles Gloriosus, *de persona et re factum. nam* Gloriosus *gloriatorem significat: qui est ἀλαζὼν, ostentator et vanus. Tale autem est genus hoc militare hominum, qualis et Terentianus Thraso producitur, et alii a Plauto alibi.* Argumentum *Fabulae hoc est. Avexerat amicam adolescentis Attici Miles. hoc factum indicare hero absenti servus dum vult, capitur a piratis, et illi eidem forte Militi dono datur. statim agnoscit mulierem servus: negotium occultat: rem omnem hero suo Atheniensi literis exponit: quid fieri oporteat, demonstrat. Advenit ille adolescens Ephesum: ad senem hospitem vicinum Militis divertitur. Erat utriusque domus paries communis, quo perforato copia fit amantibus congrediendi. Sed militis alter servus forte mulierem in amatoris complexu viderat. Id ne vidisse crederet, dolis servi Attici perficitur, qui illi persuadet, adesse geminam herilis amicae sororem. Postea Militi persuadetur, amari ipsum mirifice ab uxore senis vicini: itaque dimittit concubinam: et mox deprehensus per insidias, pro moecho plectitur. Res geritur Ephesi.*

ACTUS PRIMUS.

PYRGOPOLINICES. ARTOTROGUS.

PYRGOPOLINICES.

CURATE, ut splendor meo sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse olim, cum sudum 'st, solent:
Ut, ubi usus veniat, contra conserta manu
Oculorum praestringat aciem in acie hostibus.
Nam ego hanc machaeram mihi consolari volo,
Ne lamentetur, neve animum despondeat,
Quia se jampridem feriatam gestitem,
Quae misera gestit fartum facere ex hostibus.
Sed ubi Artotrogus?

ARTOTROGUS.

Hic est. stat propter virum
Fortem, atque fortunatum, et forma regia;
Tum bellatorem. Mars haud ausit dicere,
Neque aequiparare suas virtutes ad tuas.

PYRGOPOLINICES.

Quemne ego servavi in campis Gurgustidoniis,
Ubi Bombomachides Cluninstaridysarchides
Erat imperator summus, Neptuni nepos?

ARTOTROGUS.

Memini. nempe illum dicis cum armis aureis,
Quojus tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia, aut paniculam tectoriam.

PYRGOPOLINICES.

Istuc quidem edepol nihil est.

ARTOTROGUS.

Nihil hercle quidem hoc,
Prae ut alia dicam, tu quae numquam feceris.
Perjuriorem hoc hominem si quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic est,
Me sibi habeto, et ego me mancupio dabo
Epityro, ut apud illum esuriem insane bene.

PYRGOPOLINICES.

Ubi tu es?

ARTOTROGUS.

Eccum. edepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium!

PYRGOPOLINICES.

Quid, brachium?

ARTOTROGUS.

Illud dicere volui, femur.

PYRGOPOLINICES.

At indiligenter hic eram.

ARTOTROGUS.

Pol si quidem
Connisus esses, per corium, per viscera,
Perque os elephanto brachium transmitteres.

PYRGOPOLINICES.

Nolo istaec hic nunc.

ARTOTROGUS.

Ne hercle operae pretium quidem
Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.
Venter creat omnis has aerumnas. auribus

Peraudienda sunt, ne dentes dentiant:
Et assentandum 'st, quidquid hic mentibitur.

PYRGOPOLINICES.

Quid illud, quod dico?

ARTOTROGUS.

Hem, scio jam, quid vis dicere.
Factum 'st hercle: memini fieri.

PYRGOPOLINICES.

Quid id est?

ARTOTROGUS.

Quidquid est.

PYRGOPOLINICES.

Habes tabellas?

ARTOTROGUS.

Vis rogare? habeo et stilum.

PYRGOPOLINICES.

Facete advortis animum tuum ad animum meum.

ARTOTROGUS.

Novisse mores me tuos meditate decet,
Curamque adhibere, ut praevolet mihi, quo tu velis.

PYRGOPOLINICES.

Ecquid meministi?

ARTOTROGUS.

Memini, centum in Cilicia
Et quinquaginta, centum Sycolatronidae,
Triginta Sardi, sexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos occidisti uno die.

PYRGOPOLINICES.

Quanta istaec hominum summa 'st?

ARTOTROGUS.

Septem millia.

PYRGOPOLINICES.

Tantum esse oportet: recte rationem tenes.

ARTOTROGUS.

At nullos habeo scribtos; sic memini tamen.

PYRGOPOLINICES.

Edepol memoria 'st optuma.

ARTOTROGUS.

Offa me monet.

PYRGOPOLINICES.

Dum talem facies, qualem adhuc, assiduo edis:
Communicabo te semper mensa mea.

ARTOTROGUS.

Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos simul,
Ni hebes machaera foret, uno ictu occideres.
At peditatus reliquiae erant, si viverent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,
Pyrgopolinicem te unum in terra vivere
Virtute, et forma, et factis invictissumis.
Amant te omnes mulieres, neque hercle injuria,
Qui sis tam pulcher: ut vel illae, quae here pallio
Me reprehenderunt.

PYRGOPOLINICES.

Quid here dixerunt tibi?

ARTOTROGUS.

Rogitabant: hiccine Achilles est, inquit, tibi?
Immo ejus frater, inquam. innuit illarum altera:

Ergo mecastor pulcher est, inquit, mihi
Et liberalis visus. caesaries quam decet!
Nae illae sunt fortunatae, quae cum isto cubant!

PYRGOPOLINICES.

Itane aibat tandem?

ARTOTROGUS.

Quae me ambae obsecraverint,
Ut te hodie quasi pompam illa praeterducerem.

PYRGOPOLINICES.

Nimia 'st miseria pulchrum esse hominem nimis.

ARTOTROGUS.

Molestae sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant,
Videre ut liceat: ad sese arcessi jubent:
Ut tuo non liceat operam dare negotio.

PYRGOPOLINICES.

Videtur tempus esse, ut eamus ad forum,
Ut in tabellis quos consignavi hic heri
Latrones, ibus dinumerem stipendium.
Nam rex Seleucus me opere oravit maxumo,
Ut sibi latrones cogerem et conscriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum 'st dare.

ARTOTROGUS.

Age eamus ergo.

PYRGOPOLINICES.

Sequimini, satellites.

ACTUS II.

SCENA I.

PALAESTRIO.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum 'st comitas,
Si ad auscultandum vostra erit benignitas.
Qui autem auscultare nolit, exsurgat foras,
Ut sit ubi sedeat ille, qui auscultare volt.
Nunc qua assedistis caussa in festivo loco,
Comoediai, quam modo acturi sumus,
Et argumentum, et nomen vobis eloquar.
ΑΛΑΖΩΝ Graece huic nomen est Comoediae,
Id nos Latine *Gloriosum* dicimus.
Hoc oppidum Ephesu 'st: inde est Miles meus herus
Qui hinc ad forum abiit, gloriosus, inpudens,
Stercoreus, plenus perjuri atque adulteri.
Ait sese ultro omnis mulieres sectarier.
Is deridiculu 'st, quaqua incedit, omnibus.
Itaque hic meretrices labiis dum ductant eum,
Majorem partem videas valgis saviis.
Nam ego haud diu apud hunc servitutem servio.
Id volo vos scire, quomodo ad hunc devenerim
In servitutem, ab eo quoi servivi prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adulescens optumus:
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,

Et illa illum contra, qui est amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnai reipublicai gratia.
Interibi ut hic Miles forte Athenas advenit,
Insinuat sese ad illam amicam heri mei,
Occepit ejus matri suppalparier
Vino, ornamentis, opiparisque obsoniis.
Itaque intimum ibi se Miles apud lenam facit.
Ubi primum evenit Militi huic occasio,
Sublinit os illi lenae, matri mulieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Conjicit in navem Miles, clam matrem suam,
Eamque invitam huc mulierem in Ephesum advehit.
Ego quantum vivus possum, mihi navem paro,
Ubi amicam herilem Athenis avectam scio.
Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nuntiem.
Ubi sumus provecti in altum, id quod volunt,
Capiunt praedones navem illam, ubi vectus fui.
Prius perii, quam ad herum veni, quo ire occeperam.
Ille, qui me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic postquam in aedis me ad se duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quae fuit.
Ubi contra aspexit me, oculis mihi signum dedit,
Ne se appellarem: deinde, postquam occasio 'st,
Conqueritur mecum mulier fortunas suas:
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu,
Sese illum amare meum herum, Athenis qui fuit:

Neque pejus quemquam odisse, quam istum Militem.
Ego, quoniam inspexi mulieris sententiam,
Cepi tabellas, consignavi clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,
Ut is huc veniret. is non sprevit nuntium;
Nam et venit, et is in proxumo hic devortitur,
Apud suum paternum hospitem, lepidum senem.
Itaque ille amanti suo hospiti morem gerit,
Nosque opera consilioque adhortatur, juvat.
Itaque ego paravi hic intus magnas machinas,
Qui amantis una inter se facerem convenas.
Nam unum conclave, concubinae quod dedit
Miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem,
In eo conclavi ego perfodi parietem,
Qua conmeatus esset hinc huc mulieri.
Et sene sciente hoc feci: is consilium dedit.
Nam meus conservos est homo haud magni preti,
Quem concubinae Miles custodem addidit.
Ei nos facetis fabricis, et doctis dolis
Glaucomam ob oculos objiciemus: eumque ita
Faciemus, ut, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, haec duarum hodie vicem
Et hic et illinc mulier feret imaginem;
Atque eadem erit, verum alia esse assimulabitur.
Ita sublinitum 'st os custodi mulieris.
Sed foris concrepuit hinc a vicino sene.
Ipse exit: hic ille est lepidus, quem dixi, senex.

SCENA II.

PERIPLECTOMENES, PALAESTRIO.

PERIPLECTOMENES.

NISI hercle defregeritis talos, posthac quemque in tegulis
Videritis alienum; ego vostra faciam latera lorea.
Mihi quidem jam arbitri vicini sunt, meae quid fiat domi.
Ita per inpluvium intro spectant. nunc adeo edico omnibus,
Quemque a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palaestrionem, huc deturbatote in viam.
Quod ille gallinam, aut columbam se sectari, aut simiam
Dicat, disperistis, ni usque ad mortem male mulcassitis.
Atque adeo, ut ne legi fraudem faciant Talariae,
Accuratote, ut sine talis domi agitent convivium.

PALAESTRIO.

Nescio quid malefactum a nostra huic familia'st, quantum audio:
Ita hic senex talos elidi jussit conservis meis.
Sed me excepit. nihili facio, quid illis faciat ceteris.

Aggrediar hominem: et en advorsum it quasi.
Quid agis, Periplectomene?

PERIPLECTOMENES.

Haud multos homines, si optandum fuerit,
Nunc videre et convenire, quam te, mavellem.

PALAESTRIO.

Quid est?
Quid negoti 'st?

PERIPLECTOMENES.

Res palam 'st.

PALAESTRIO.

Quae res palam 'st?

PERIPLECTOMENES.

De tegulis
Modo nescio quis inspectavit vostrorum familiarium
Per nostrum inpluvium intus apud nos Philocomasium atque hospitem
Osculantis.

PALAESTRIO.

Quis homo vidit?

PERIPLECTOMENES.

Tuus conservos est.

PALAESTRIO.

Quis is homo est?

PERIPLECTOMENES.

Nescio, ita abripuit repente sese subito.

PALAESTRIO.

Suspicor
Me periise.

PERIPLECTOMENES.

Ubi abiit, conclamo: heus quid agis tu, inquam, in tegulis?
Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.

PALAESTRIO.

Vae mihi misero, quoi pereundum est propter nihili bestiam.
Sed Philocomasium hiccine etiam nunc est?

PERIPLECTOMENES.

Quom exibam, hic erat.

PALAESTRIO.

Sis jube transire huc, quantum possit, se ut videant domi
Familiares: nisi quidem illa nos volt, qui servi sumus,
Propter amorem suum omnis crucibus contubernalis dari.

PERIPLECTOMENES.

Dixi egò istuc; nisi quid aliud vis.

PALAESTRIO.

Volo. hoc dicito,
Paret artem et disciplinam, obtineat colorem.

PERIPLECTOMENES.

Et quemadmodum?

PALAESTRIO.

Ut eum, qui hic se vidit, vero vincat, ut ne viderit:
Siquidem centies hic visa sit, tamen infitias eat.
Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,

Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:
Qui arguet se, eum contra vincat jurejurando suo.
Domi habet animum falsiloquom, falsificum, falsijurium:
Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori numquam supplicat, si qua 'st mala.
Domi habet hortum et condimenta ad omnis mores maleficos.

PERIPLECTOMENES.

Ego istaec, si erit hic, nuntiabo. sed quid est, Palaestrio,
Quod volutas tute tecum in corde?

PALAESTRIO.

Paulisper tace,
Dum ego mihi consilia in animum convoco, et dum consulo,
Quid agam; quem dolum doloso contra conservo parem,
Qui illam hic vidit osculantem: id visum ut ne visum siet.

PERIPLECTOMENES.

Quaere. ego hinc abscessero abs te huc interim. illuc sis vide,
Quemadmodum abstitit, severa fronte curas cogitans.
Pectus digitis pultat, cor credo evocaturus 'st foras.

Ecce autem avortit, nisus laeva, in femine habet laevam manum,
Dextera digitis rationem conputat, feriens femur
Dexterum ita vehementer, quod tactu aegre suppetit.
Concrepuit digitis, laborat, crebro conmutat status.
Eccere autem capite nutat: non placet quod reperit.
Quidquid est, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
Ecce autem aedificat: columnam mento suffulsit suo.
Apage, non placet profecto mihi illa inaedificatio.
Nam os columnatum Poëtae esse inaudivi barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.
Euge, euge, euscheme hercle astitit, et dulice, et comoedice.
Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficit.
Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude:
Nisi quidem hic agitari mavis varius virgis. vigila:
Tibi ego dico. au! feriatus ne sis. heus te alloquor, Palaestrio:
Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet hoc, inquam.

P A L A E S T R I O.

Audio.

PERIPLECTOMENES.

Viden' hostis tibi adesse, tuoque tergo obsidium? consule:
Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non placide decet.
Antevenito aliqua aliquos, aut tu circumduce exercitum:
Curre in obsidium perduellis, nostris praesidium para:
Intercludito inimicis conmeatum, tibi muni viam,
Qua cibatus conmeatusque ad te et legiones tuas
Tuto possit pervenire. hanc rem age. res subitaria 'st.
Reperi, conminiscere, cedo calidum consilium cito.
Quae hic sunt visa, ut visa ne sint: facta infecta uti sient.
Magnam illic, homo, rem incipissis: magna munis moenia.
Tute unus si recipere hoc ad te dicis, confidentia 'st
Nos inimicos profligare posse.

PALAESTRIO.

Dico et recipio
Ad me.

PERIPLECTOMENES.

Et ego inpetraturum dico id quod petis.

PALAESTRIO.

At te Juppiter

Bene amet.

PERIPLECTOMENES.

At inperti, amice, me, quod conmentu 's.

PALAESTRIO.

Tace:
Dum in regionem astutiarum mearum te induco, ut scias
Juxta mecum mea consilia.

PERIPLECTOMENES.

*Salva sumes indidem.

PALAESTRIO.

Herus meus elephanti corio circumtentu 'st, non suo:
Neque habet plus sapientiae, quam lapis.

PERIPLECTOMENES.

Egomet istuc scio.

PALAESTRIO.

Nunc sic rationem incipissam, ita hanc instituam astutiam,
Ut Philocomasio hanc sororem geminam germanam alteram
Dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo suo,
Tam similem, quam lacte lacti: et apud te eos hic devortier
Dicam hospitio.

PERIPLECTOMENES.

Euge, euge, lepide. laudo conmentum tuum.

PALAESTRIO.

Ut si illic concriminatus sit advorsum Militem

Meus conservos, eam vidisse cum alieno oscularier,
Eum arguam vidisse apud te contra conservom meum
Cum suo amatore amplexantem atque osculantem.

PERIPLECTOMENES.

Immo ut optume!
Idem ego dicam, si me exquiret Miles.

PALAESTRIO.

Sed simillumas
Dicito esse: et Philocomasio id praecipiendum 'st, ut sciat,
Ne titubet, si quaeret ex ea Miles.

PERIPLECTOMENES.

Nimis doctum dolum!
Sed si ambas videre in uno Miles concilio volet,
Quid agimus?

PALAESTRIO.

Facile est: trecentae possunt caussae conligi:
Non domi 'st, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,
Prandet, potat, occupata 'st: operae non est: non potest.
Quantum vis prolationum, dum modo nunc prima via
Inducamus, vera ut esse credat quae mentibitur.

PERIPLECTOMENES.

Placet, ut dicis.

PALAESTRIO.

Intro abi ergo, et si istic est mulier, eam jube
Cito domum transire, atque haec ei monstra: praecipe,
Ut teneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus
De gemina sorore.

PERIPLECTOMENES.

Docte tibi illam perdoctam dabo.
Numquid aliud?

PALAESTRIO.

Intro ut abeas.

PERIPLECTOMENES.

Abeo.

PALAESTRIO.

Et quidem ego ibo domum,
Atque hominem investigando sumam operam, hinc dissimulavero,
Qui fuerit conservos, qui hodie siet sectatus simiam.
Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem familiarium
Participaverit de amica heri, sese vidisse eam
Hic in proxumo osculantem cum alieno adulescentulo.
Novi morem ego: et tacere nostrorum solus scio.
Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam.
Res parata 'st, vi pugnandoque hominem capere certa re 'st.

Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus,
Usque donec persecutus volpem ero vestigiis.
Sed fores concrepuerunt nostrae: ego voci moderabo meae.
Nam illic est Philocomasio custos meus conservos, atque it foras.

SCENA III.

SCELEDRUS, PALAESTRIO.

SCELEDRUS.

Nisi quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
Certo edepol scio me vidisse hic proxumae viciniae
Philocomasium herilem amicam sibi alium quaerere.

PALAESTRIO.

Hic illam vidit osculantem, quantum hunc audivi loqui.

SCELEDRUS.

Quis hic est?

PALAESTRIO.

Tuus conservos. quid agis, Sceledre?

SCELEDRUS.

Te, Palaestrio,
Volupe 'st convenisse.

PALAESTRIO.

Quid jam? aut quid negoti, fac sciam.

SCELEDRUS.

Metuo.

PALAESTRIO.

Quid metuis?

SCELEDRUS.

Ne hercle hodie, quantum hic familiarium 'st,
Maxumum in malum cruciatum insiliamus.

PALAESTRIO.

Tu sali
Solus: nam ego istam insulturam et desulturam nihil hic moror.

SCELEDRUS.

Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum 'st novom.

PALAESTRIO.

Quod id est facinus?

SCELEDRUS.

Inpudicum.

PALAESTRIO.

Tute scis soli te tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo.

SCELEDRUS.

Non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.

PALAESTRIO.

Edepol, Sceledre, homo sectatu 's nihili nequam bestiam.

SCELEDRUS.

Dii te perdant!

PALAESTRIO.

Te istuc aequom; quoniam occepisti eloqui.

SCELEDRUS.

Forte fortuna per inpluvium huc despexi in proxumum:
Atque ego illa aspicio osculantem Philocomasium cum altero
Nescio quo adulescente.

PALAESTRIO.

Quod ego, Sceledre, scelus ex te audio?

SCELEDRUS.

Profecto vidi.

PALAESTRIO.

Tuten'?

SCELEDRUS.

Egomet duobus his oculis meis.

PALAESTRIO.

Abi, non verisimile dicis, neque vidisti.

SCELEDRUS.

Num tibi
Lippus videor?

PALAESTRIO.

Medicum istuc tibi melius percontarier.
Verum enim tu istam, si te Dii ament, temere haud tollas fabulam.
Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas.
Nam tibi jam, ut pereas, paratum 'st dupliciter: nisi supprimis
Tuum stultiloquium.

SCELEDRUS.

Qui vero dupliciter?

PALAESTRIO.

Id dicam tibi.
Primumdum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris:
Iterum, si id verum 'st, tu ei custos additus perieris.

SCELEDRUS.

Quid fuat me, nescio: haec me vidisse ego certo scio.

PALAESTRIO.

Pergin' infelix?

SCELEDRUS.

Quid tibi vis dicam, nisi quod viderim?
Quin etiam nunc intus hic in proxumo 'st.

PALAESTRIO.

Eho, an non domi 'st?

SCELEDRUS.

Vise, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.

PALAESTRIO.

Certum 'st facere id.

SCELEDRUS.

Hic te opperiar: eadem illi insidias dabo,
Quam mox horsum ad stabulum junix recipiat se e pabulo.
Quid ego nunc faciam? custodem me illi Miles tradidit.

Nunc si indicium facio, interii: si taceo, interii tamen,
Si hoc palam fuerit. quid pejus muliere atque audacius?
Dum ego in tegulis sum, illac haec se hospitio edit foras.
Edepol facinus fecit audax. hoccine si Miles sciat,
Credo hercle has sustollat aedis totas, atque hinc in crucem.
Hercle quidquid est, mussitabo potius, quam inteream male.
Non ego possum, quae ipsa sese venditat, tutarier.

PALAESTRIO.

Sceledre, Sceledre.

SCELEDRUS.

Quis homo interminat?

PALAESTRIO.

Est te alter audacior?
Quis magis Diis inimicis natus, quam tu, atque iratis?

SCELEDRUS.

Quid est?

PALAESTRIO.

Juben' tibi oculos effodiri, quibus id, quod nusquam est, vides?

SCELEDRUS.

Quid, nusquam?

PALAESTRIO.

Non ego nunc emam vitam tuam vitiosa nuce.

SCELEDRUS.

Quid negoti 'st?

PALAESTRIO.

Quid negoti sit, rogas?

SCELEDRUS.

Cur non rogem?

PALAESTRIO.

Nonne tibi istam praetruncari linguam largiloquam jubes?

SCELEDRUS.

Quamobrem jubeam?

PALAESTRIO.

Philocomasium eccam domi, quam in proxumo
Vidisse aibas te osculantem atque amplexantem cum altero.

SCELEDRUS.

Mirum 'st lolio victitare te, tam vili tritico.

PALAESTRIO.

Quid jam?

SCELEDRUS.

Quia luscitiosus.

PALAESTRIO.

Vae verbero! edepol tu quidem
Caecus, non luscitiosus. nam illam quidem eccam domi.

SCELEDRUS.

Quid? domi?

PALAESTRIO.

Domi hercle vero.

SCELEDRUS.

Abi; ludis me, Palaestrio.

PALAESTRIO.

Tum mihi sunt manus inquinatae.

SCELEDRUS.

Qui dum?

PALAESTRIO.

Quia ludo luto.

SCELEDRUS.

Vae capiti tuo!

PALAESTRIO.

Tuo istuc, Sceledre, promitto fore,
Nisi oculos orationemque aliam conmutas tibi.
Sed fores concrepuerunt nostrae.

SCELEDRUS.

At ego illas observo foris.
Nam nihil est, qua hinc huc transire ea possit, nisi recto ostio.

PALAESTRIO.

Quin domi eccam. nescio, quae te, Sceledre, scelera suscitant.

SCELEDRUS.

Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimum:
Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his aedibus.
Hic obsistam, ne inprudenti huc ea se subrepsit mihi.

PALAESTRIO.

Meus illic homo 'st: deturbabo jam ego illum de pugnaculis.
Vin' jam faciam, ut stultividum te fatearis?

SCELEDRUS.

Age, face.

PALAESTRIO.

Neque te quidquam sapere corde, neque oculis uti?

SCELEDRUS.

Volo.

PALAESTRIO.

Nempe tu istic ais esse herilem concubinam?

SCELEDRUS.

Atque arguo
Eam me vidisse osculantem hic intus cum alieno viro.

PALAESTRIO.

Scin' tu nullum conmeatum hinc esse a nobis?

SCELEDRUS.

Scio.

PALAESTRIO.

Neque solarium, neque hortum, nisi per inpluvium?

SCELEDRUS.

Scio.

PALAESTRIO.

Quid nunc, si ea domi 'st, si faciam, ut eam exire hinc videas domo,
Dignus es verberibus multis?

SCELEDRUS.

Dignus.

PALAESTRIO.

Serva istas foris:
Ne tibi clam se subterducat istinc, atque huc transeat.

SCELEDRUS.

Consilium 'st ita facere.

PALAESTRIO.

Pedes ego jam illam huc tibi sistam in viam.

SCELEDRUS.

Agedum ergo, face. volo scire, utrum ego id quod vidi, viderim:
An illic faciat, quod facturum dicit, ut ea sit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utendos foris.
Sed hic illi supparasitatur semper, hic ei proxumu 'st,
Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur:
Nam illic noster est fortasse circiter triennium.
Neque quoiquam, quam illi, in nostra melius famulo familia.
Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc observare ostium.
Hic obsistam hac quidem. pol certo verba mihi numquam dabunt.

SCENA IV.

PALAESTRIO. PHILOCOMASIUM. SCELEDRUS.

PALAESTRIO.

PRAECEPTA facito ut memineris.

PHILOCOMASIUM.

Totiens monere mirum 'st.

PALAESTRIO.

At metuo, ut satis sis subdola.

PHILOCOMASIUM.

Cedo vel doctas, docebo:
Memini malas, ut sint malae, mihi solae quo supersit.

PALAESTRIO.

Age, jam nunc insiste in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid astas, Sceledre?

SCELEDRUS.

Hanc rem gero: habeo auris, loquere quidvis.

PALAESTRIO.

Credo ego istoc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam,
Dispessis manibus patibulum quom habebis.

SCELEDRUS.

Quamnam ob rem?

PALAESTRIO.

Respice dum ad laevam: quis illaec est mulier?

SCELEDRUS.

Pro Dii inmortales!
Heri concubina 'st haec quidem.

PALAESTRIO.

Mihi quoque pol ita videtur.
Age nunc jam, quando lubet.

SCELEDRUS.

Quid agam?

PALAESTRIO.

Peri perpropere.

PHILOCOMASIUM.

Ubi iste bonus servos, qui propudi me maxume innocentem
Falso insimulavit?

PALAESTRIO.

Hem tibi. hic mihi id dixit.

PHILOCOMASIUM.

Tibi, quaeso? dixti
Tuten' vidisse in proxumo hic, sceleste, me osculantem?

PALAESTRIO.

Atque cum alieno adulescentulo, dixit.

SCELEDRUS.

Dixi hercle vero.

PHILOCOMASIUM.

Tun' me vidisti?

SCELEDRUS.

Atque his quidem oculis.

PHILOCOMASIUM.

Carebis, credo,
Qui plus vident, quam quod vident.

SCELEDRUS.

Numquam hercle deterrebor,
Quin viderim id quod viderim.

PHILOCOMASIUM.

Ego stulta et mora multum,
Quae cum hoc insano fabulem: quem pol ego capitis perdam.

SCELEDRUS.

Noli minitari: scio crucem futuram mihi sepulcrum:
Ibi mei majores sunt siti; pater, avos, proavos, abavos.
Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo, Palaestrio. obsecro, unde
Haec exit huc?

PALAESTRIO.

Unde, nisi domo?

SCELEDRUS.

Domo?

PALAESTRIO.

Me vidente.

SCELEDRUS.

Video.
Nimis mirum 'st facinus, quomodo haec hinc potuerit transire!

Nam certo neque solarium 'st apud nos, neque hortus ullus,
Neque fenestra, nisi clatrata: nam certo ego te hic intus vidi.

PALAESTRIO.

Pergin', sceleste, intendere, atque hanc arguere?

PHILOCOMASIUM.

Ecastor ergo
Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu hac somniavi.

PALAESTRIO.

Quid somniasti?

PHILOCOMASIUM.

Ego eloquar. sed, amabo, advortito animum.
Hac nocte in somnis mea soror gemina germana visa
Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam:
Hi ambo hospitio huc in proxumum mihi devorti sunt visi.

SCELEDRUS.

Palaestrionis somnium narratur.

PALAESTRIO.

Perge porro.

PHILOCOMASIUM.

Ego laeta visa, quia soror venisset, propter eamdem,
Suspicionem maxumam sum visa sustinere.
Nam arguere in somnis me familiaris meus mihi visu 'st

Me cum alieno adulescentulo, quasi nunc est, osculatam esse:
Quom illa osculata mea soror gemina esset suumpte amicum.
Ita me insimulatam perperam falsum esse somniavi.

PALAESTRIO.

Satin' eadem in vigilantes expetunt, quae in somnis visa memoras?
Heus hercle praesentia omnia! abi intro, et conprecare.
Narrandum ego istuc Militi censebo.

PHILOCOMASIUM.

Facere certum.
Neque me quidem patiar probri falso inpune insimulatam.

SCELEDRUS.

Timeo, quid rerum gesserim: ita dorsus totus prurit.

PALAESTRIO.

Scin' te periisse nunc quidem domi certo?

SCELEDRUS.

Certa res est
Nunc nostrum observare ostium, ubi ubi sit.

PALAESTRIO.

At, Sceledre, quaeso,
Ut ad id exemplum somnium quam simile somniavit,
Atque ut tu suspicatus es eam vidisse te osculantem!

SCELEDRUS.

Me eam non vidisse arbitraris?

PALAESTRIO.

Nae tu hercle, opinor! obsecro
Resipisce. si ad herum haec res pervenerit, peristi pulchre.

SCELEDRUS.

Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem obstitisse.

PALAESTRIO.

Dudum edepol hoc planum quidem: quae hic usque fuerit intus.

SCELEDRUS.

Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etsi vidi.

PALAESTRIO.

Nae tu edepol stultitia tua nos paene perdidisti.
Dum te fidelem facere hero voluisti, absumtus es paene.
Sed fores vicini proxumi crepuerunt. conticiscam.

SCENA V.

PHILOCOMASIUM, PALAESTRIO, SCELEDRUS.

PHILOCOMASIUM.

INDE ignem in aram, ut Ephesiae Dianae lauta laudes

Gratesque agam, eique ut Arabico fumificem odore amoene:
Quae me in locis Neptuniis templisque turbulentis
Servavit, saevis fluctibus ubi sum afflictata multum.

SCELEDRUS.

Palaestrio, o Palaestrio.

PALAESTRIO.

O Sceledre, Sceledre, quid vis?

SCELEDRUS.

Haec mulier, quae hinc exit modo, estne herilis concubina
Philocomasium? an non est ea?

PALAESTRIO.

Hercle opinor, ea videtur.
Sed facinus mirum 'st, quomodo haec hinc nunc potuerit transire:
Siquidem ea 'st.

SCELEDRUS.

An dubium tibi 'st eam esse hanc?

PALAESTRIO.

Ea videtur.
Adeamus, appellemus.

SCELEDRUS.

Heus, quid istuc est, Philocomasium?
Quid tibi istic hisce in aedibus debetur? quid negoti 'st?
Quid nunc taces? tecum loquor.

PALAESTRIO.

Immo edepol tute tecum:
Nam haec nihil respondet.

SCELEDRUS.

Te alloquor, viti probrique plena,
Quae circum vicinos vaga es.

PHILOCOMASIUM.

Quicum tu fabulare?

SCELEDRUS.

Quicum, nisi tecum?

PHILOCOMASIUM.

Quis tu homo es, aut mecum quid negoti 'st?

SCELEDRUS.

Men' rogas, hem, qui sim?

PHILOCOMASIUM.

Quin ego hoc rogem, quod nesciam?

PALAESTRIO.

Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras?

PHILOCOMASIUM.

Mihi odiosus, quisquis es,
Et tu, et hic.

SCELEDRUS.

Nos non novisti?

PHILOCOMASIUM.

Neutrum.

SCELEDRUS.

Metuo maxume.

PALAESTRIO.

Quid metuis?

SCELEDRUS.

Enim ne nosmet perdiderimus uspiam.
Nam neque te, neque me novisse ait haec.

PALAESTRIO.

Perscrutari hic volo;
Sceledre, nos nostri, an alieni simus: ne dum quispiam
Nos vicinorum inprudentis aliquis inmutaverit.

SCELEDRUS.

Certe equidem noster sum.

PALAESTRIO.

Et pol ego. quaeris tu, mulier, malum.
Tibi dico, heus Philocomasium.

PHILOCOMASIUM.

Quae te intemperiae tenent,
Qui me perperam perplexo nomine appelles?

PALAESTRIO.

Eho,
Quis igitur vocare?

PHILOCOMASIUM.

Glycere nomen est.

SCELEDRUS.

Injuria 'st.
Falsum nomen possidere, Philocomasium, postulas.
At istuc non decet, et meo adeo hero facis injuriam.

PHILOCOMASIUM.

Egone?

PALAESTRIO.

Tute.

PHILOCOMASIUM.

Quae heri Athenis Ephesum adveni vesperi
Cum meo amatore, adulescente Atheniensi.

PALAESTRIO.

Dic mihi,
Quid hic tibi in Epheso 'st negoti?

PHILOCOMASIUM.

Geminam germanam meam
Hic sororem esse inaudivi: eam veni quaesitum.

PALAESTRIO.

Mala es.

PHILOCOMASIUM.

Immo ecastor stulta multum, quae vobiscum fabuler.
Abeo.

SCELEDRUS.

Abire non sinam te.

PHILOCOMASIUM.

Mitte.

SCELEDRUS.

Manifestaria
Res est, non mitto.

PHILOCOMASIUM.

At mihi jam crepabunt mânus; malae tibi;
Nisi me omittis.

SCELEDRUS.

Quid, malum, astas? quin retines altrinsecus?

PALAESTRIO.

Nihil moror negotiosum mihi esse tergum. qui scio
An ista non sit Philocomasium, atque alia ejus similis sit?

PHILOCOMASIUM.

Mittis me, an non mittis?

SCELEDRUS.

Immo vi atque invitam, ingratiis,
Nisi voluntate ibis, rapiam te domum.

PHILOCOMASIUM.

Ostium hoc mihi
Domicilium 'st: Athenis domus ac herus. ego istam domum
Neque moror: neque vos, qui homines sitis, novi, neque scio.

SCELEDRUS.

Lege agito: te nusquam mittam, nisi das firmatam fidem,
Te huc, si omisero, intro ituram.

PHILOCOMASIUM.

Vi me cogis, quisquis es.
Do fidem, si omittis, istoc me intro ituram, quo jubes.

SCELEDRUS.

Ecce omitto.

PHILOCOMASIUM.

At ego abeo missa.

SCELEDRUS.

Muliebri fecisti fide.

P A L A E S T R I O.

Sceledre, manibus amisisti praedam. tam ea est, quam potis,
Nostra herilis concubina. vin' tu facere hoc strenue?

S C E L E D R U S.

Quid faciam?

P A L A E S T R I O.

Affer mihi machaeram huc intus.

S C E L E D R U S.

—Quid facies ea?

P A L A E S T R I O.

Intro rumpam recta in aedis, quemque hic intus videro
Cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo extempulo.

S C E L E D R U S.

Visane est ea esse?

P A L A E S T R I O.

Immo edepol plane ea est. sed quomodo
Dissimulabat! abi, machaeram huc effer.

S C E L E D R U S.

Jam faxo hic erit.

P A L A E S T R I O.

Neque eques, neque pedes profecto quisquam tanta audacia,
Qui aeque faciat confidenter quidquam, quam quae mulieres
Faciunt. ut utrobique orationem docte edidit!
Ut sublinitur os custodi cato, conservo meo!

Nimis beat, quod conmeatus transtinet trans parietem.

SCELEDRUS.

Heus, Palaestrio, machaera nihil opus.

PALAESTRIO.

Quid jam, aut quid opus est?

SCELEDRUS.

Domi eccam herilem concubinam.

PALAESTRIO.

Quid? domi?

SCELEDRUS.

In lecto cubat.

PALAESTRIO.

Edepol nae tu tibi malam rem reperisti, ut praedicas.

SCELEDRUS.

Quid jam?

PALAESTRIO.

Quia hanc attingere ausus mulierem hic in proxumo.

SCELEDRUS.

Magis hercle metuo. sed numquam quisquam faciet, quin soror
Ista sit germana hujus.

PALAESTRIO.

Eam pol tu osculantem hic videras.
Et quidem palam 'st eam esse, ut dicis.

SCELEDRUS.

Quid propius fuit,

Quam ut perirem, si locutus fuissem hero?

PALAESTRIO.

Ergo si sapis;
Mussitabis. plus oportet scire servom, quam loqui.
Ego abeo a te, ne quid tecum consili conmisceam:
Atque apud hunc vicinum. tuae mihi turbae non placent.
Herus si veniet, si me quaerit, hic ero: hinc me arcessito.

SCENA VI.

SCELEDRUS, PERIPLECTOMENES.

SCELEDRUS.

SATIN' abiit ille, neque herile negotium
Plus curat, quam si non servitute serviat?
Certo quidem illa haec nostra intu 'st in aedibus.
Nam ego et cubantem eam modo offendi domi.
Certum 'st nunc observationi operam dare.

PERIPLECTOMENES.

Non hercle hisce homines me marem, sed feminam,
Vicini rentur esse servi Militis:
Ita me ludificant. meamne hic in via hospitam,
Quae heri huc Athenis cum hospite advenit meo,

Tractatam et ludificatam, ingenuam et liberam?

SCELEDRUS.

Perii hercle! hic ad me recta habet rectam viam.
Metuo, illaec mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum senem.

PERIPLECTOMENES.

Accedam ad hominem. tun', Sceledre, hic, scelerum caput,
Meam ludificasti hospitam ante aedis modo?

SCELEDRUS.

Vicine, ausculta quaeso.

PERIPLECTOMENES.

Ego auscultem tibi?

SCELEDRUS.

Expurgare volo me.

PERIPLECTOMENES.

Tun' te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?
An quia latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?

SCELEDRUS.

Licetne?

PERIPLECTOMENES.

At ita me Dii Deaeque omnes ament,
Nisi mi supplicium virgeum de te datur
Longum diutinumque a mane ad vesperum,
Quod meas confregisti imbrices et tegulas,
Ibi dum condignam te sectatu's simiam,
Quodque inde inspectavisti meum apud me hospitem

Amplexum, amicam quom osculabatur suam;
Quodque concubinam herilem insimulare ausus es
Probri, pudicam, meque summi flagiti:
Tum quod tractavisti hospitam ante aedis meas:
Nisi mi supplicium stimuleum de te datur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum 'st undarum mare.

SCELEDRUS.

Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam
Utrumne postulare prius tecum aequom siet,
An me expurgare hic tibi videatur aequius;
Nisi istaec non est haec, neque ista sit mihi:
Sicut etiam nunc nescio quid viderim:
Ita est istaec hujus similis nostrae tua,
Siquidem non eadem 'st.

PERIPLECTOMENES.

Vise ad me intro, jam scies.

SCELEDRUS.

Licetne?

PERIPLECTOMENES.

Quin te jubeo. at placide noscita.

SCELEDRUS.

Ita facere certum 'st.

PERIPLECTOMENES.

Heus Philocomasium! cito
Transcurre curriculo ad nos, ita negotium 'st.
Post, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Transcurrito ad vos rursum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infuscaverit.

Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.

SCELEDRUS.

Pro Dii inmortales! similiorem mulierem,
Magisque eamdem, utpote quae non sit eadem, non reor
Deos facere posse.

PERIPLECTOMENES.

Quid nunc?

SCELEDRUS.

Conmerui malum.

PERIPLECTOMENES.

Quid igitur: ean' est?

SCELEDRUS.

Etsi ea 'st, non est ea.

PERIPLECTOMENES.

Vidistin' istam?

SCELEDRUS.

Vidi et illam, et hospitem
Conplexam atque osculantem.

PERIPLECTOMENES.

Ean' est?

SCELEDRUS.

Nescio.

PERIPLECTOMENES.

Vin' scire plane?

SCELEDRUS.

Cupio.

PERIPLECTOMENES.

Abi intro ad vos domum.

Continuo, vide sitne ista haec vostra intus domum.

SCELEDRUS.

Licet: pulchre admonuisti. jam ego ad te exibo foras.

PERIPLECTOMENES.

Numquam edepol hominem quemquam ludificarier
Magis facete vidi, et magis miris modis.
Sed eccum egreditur.

SCELEDRUS.

Periplectomene, te obsecro
Per Deos atque homines, perque stultitiam meam,
Perque tua genua.

PERIPLECTOMENES.

Quid obsecras me?

SCELEDRUS.

Inscitiae
Meae et stultitiae ignoscas. nunc demum scio
Me fuisse excordem, caecum, incogitabilem.
Nam Philocomasium eccam intus.

PERIPLECTOMENES.

Quid nunc, furcifer?
Vidistin' ambas?

SCELEDRUS.

Vidi.

PERIPLECTOMENES.

Herum exhibeas volo.

SCELEDRUS.

Meruisse equidem me maxumum fateor malum,
Et tuae fecisse me hospitae ajo injuriam:
Sed meam esse herilem concubinam censui,
Quoi me custodem herus addidit Miles meus.
Nam ex uno puteo similior numquam potest
Aqua aquae sumi, quam haec est, atque ista hospita.
Et me despexe ad te per inpluvium tuum
Fateor.

PERIPLECTOMENES.

Quid ni fateare, ego quod viderim?

SCELEDRUS.

Sed Philocomasium me vidisse censui.

PERIPLECTOMENES.

Ratusne me istic hominem esse omnium minimi preti,
Si ego, me sciente, paterer vicino meo
Eam fieri apud me tam insignite injuriam?

SCELEDRUS.

Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,
Quom rem cognosco: at non malitiose tamen
Feci.

PERIPLECTOMENES.

Immo indigne. namque hominem servom suos
Domitos habere oportet oculos, et manus,
Orationemque.

SCELEDRUS.

Egone? si post hunc diem

Muttivero, etiam quod egomet certo sciam,
Dato excruciatum me: egomet dedam me tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quaeso.

PERIPLECTOMENES.

Vincam animum meum,
Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer.
Ignoscam tibi istuc.

SCELEDRUS.

At Dii tibi faciant bene.

PERIPLECTOMENES.

Nae tu hercle, si te Dii amant, linguam conprimes
Posthac: etiam illud, quod scies, nesciveris:
Ne videris, quod videris.

SCELEDRUS.

Bene me mones.
Ita facere certum 'st. sed satine oratus abis?
Numquid nunc aliud me vis?

PERIPLECTOMENES.

Ne me noveris.

SCELEDRUS.

Dedit hic mihi verba. quam benigne gratiam
Fecit, ne iratus esset! scio, quam rem gerat:
Ut miles, quom extemplo a foro adveniat domum,
Domi conprehendat. una hic et Palaestrio
Me habent venalem: sensi, et jamdudum scio.
Numquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.

Nam jam aliquo aufugiam, et me occultabo aliquot dies,
Dum hae consilescunt turbae, atque irae leniunt.
Nam jam nunc satis et plus nimio merui mali.
Verumtamen de me quidquid est, ibo hinc domum.

PERIPLECTOMENES.

Illic hinc abscessit. sat edepol certo scio,
Occisam saepe sapere plus multo suem:
Quoine eximatur, ne id, quod vidit, viderit!
Nam illius oculi, atque aures, atque opinio
Transfugere ad nos. usque adhuc actum 'st probe.
Nimium festivam mulier operam praebuit.
Redeo in senatum rursus. nam Palaestrio
Domi nunc apud me: Sceledrus nunc autem foras.
Frequens senatus poterit nunc haberier.
Ibo intro: ne, dum absum, illis sortitio fuat.

ACTUS III.

SCENA I.

PALAESTRIO, PLEUSIDES. PERIPLECTOMENES.

PALAESTRIO.

COHIBETE intra limen etiam vos parumper, Pleusides.

Sinite me prius prospectare, ne uspiam insidiae sient,
Concilium quod habere volumus. nam opu 'st nunc tuto loco,
Unde inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis:
Nam bene consultum, inconsultum 'st, si inimicis sit usui:
Neque potest, quin, si id inimicis usui 'st, obsit mihi.
Nam bonum consilium subripitur saepissume,
Si minus cum cura aut cate locus loquendi lectus est.
Quippe si resciverint inimici consilium tuum,
Tuopte tibi consilio occludunt linguam, et constringunt manus:
Atque eadem, quae illis voluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor, ne quis aut hinc a laeva, aut a dextera
Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.
Sterilis hinc prospectus usque ad ultimam plateam est probe.
Evocabo: heus Periplectomene et Pleusides, progredimini.

PERIPLECTOMENES.

Ecce nos tibi obedientis.

PALAESTRIO.

Facile 'st imperium in bonis.

Sed volo scire, eodem consilio, quod intus meditati sumus,
Si gerimus rem.

PERIPLECTOMENES.

Magis ad rem esse non potest utibile.

PALAESTRIO.

Immo quid tibi, Pleusides?

PLEUSIDES.

Quodne vobis placeat, displiceat mihi?
Quis homo sit magis meus, quam tu es?

PERIPLECTOMENES.

Loquere lepide et commode.

PALAESTRIO.

Pol ita decet hunc facere.

PLEUSIDES.

At hoc me facinus miserum macerat,
Meumque cor, corpusque cruciat.

PERIPLECTOMENES.

Quid id est, quod cruciat? cedo.

PLEUSIDES.

Me tibi istuc aetatis homini facinora puerilia
Objicere, neque te decora, neque tuis virtutibus,
Ea te expetere: te ex opibus summis mei honoris gratia,
Mihique amanti ire opitulatum, atque ea te facere facinora,
Quae istaec aetas fugere facta magis, quam sectari solet.

Eam pudet me tibi in senecta objicere solicitudinem.

PERIPLECTOMENES.

Novo modo tu homo amas: siquidem te quidquam, quod faxis, pudet.
Nihil amas: umbra es amantum magis, quam amator, Pleusides.

PLEUSIDES.

Hanccine aetatem exercere me mei amoris gratia?

PERIPLECTOMENES.

Quid ais tu? itane tibi ego videor oppido Acheruntiсus,
Tam capularis, tamne tibi diu videor vitam vivere?
Nam equidem haud sum annos natus praeter quinquaginta et quatuor:
Clare oculis video, pernix sum manibus, sum pedes mobilis.

PALAESTRIO.

Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio 'st senex.
Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

PLEUSIDES.

Pol id quidem experior ita esse, ut praedicas, Palaestrio;
Nam benignitas quidem hujus oppido ut adulescentuli 'st.

PERIPLECTOMENES.

Immo, hospes, magis quom periculum facies, magis nosces meam

Comitatem erga te amantem.

PLEUSIDES.

Quid opus nota noscere?

PERIPLECTOMENES.

Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris:
Nam qui ipse haud amavit, aegre amantis ingenium inspicit.
Et ego amoris aliquantum habeo, humorisque meo etiam in corpore:
Neque dum exarui ex amoenis rebus et voluptariis.
Vel cavillator facetus, vel conviva commodus
Item ero: neque ego umquam oblocutor sum alteri in convivio.
Incommoditate abstinere me apud convivas commode
Conmemini, et meae orationis justam partem persequi:
Et meam partem itidem tacere, quom aliena 'st oratio.
Minime sputator, screator sum, itidem minime muccidus.
Post Ephesi sum natus; non in Apulis, non sum in Umbria.

PLEUSIDES.

O lepidum senicem, si, quas memorat, virtutes habet:
Atque equidem plane eductum in nutricatu Venerio!

PERIPLECTOMENES.

Plus dabo, quam praedicabo, ex me venustatis tibi.
Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque leges crepo:
Neque ego umquam alienum scortum subigito in convivio.
Neque praeripio pulpamentum, neque praevorto poculum,
Neque per vinum umquam ex me exoritur dissidium in convivio.
Si quis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem segrego.
Venerem, amorem, amoenitatemque accubans exerceo.

PLEUSIDES.

Tui quidem edepol omnes mores ad venustatem valent.
Cedo tris mihi homines aurichalco contra cum istis moribus.

PALAESTRIO.

At quidem illuc aetatis qui sit, non invenies alterum
Lepidiorem ad omnis res, nec qui amicus amico sit magis.

PERIPLECTOMENES.

Tute me ut fateare faciam, esse adulescentem moribus:
Ita apud omnis conparebo tibi res benefactis frequens.

Opusne erit tibi advocato tristi, iracundo? ecce me.
Opus leni? leniorem dices, quam mutum 'st mare:
Liquidiusculusque ero, quam ventus est Favonius.
Vel hilarissumum convivam hinc indidem expromam tibi,
Vel primarium parasitum, atque obsonatorem optumum:
Tum ad saltandum non cinaedus malacus aeque 'st atque ego.

PALAESTRIO.

Quid ad illas artes optassis, si optio eveniat tibi?

PLEUSIDES.

Hujus pro meritis ut referri pariter possit gratia:
Tibique, quibus nunc me esse experior summae solicitudini.
At tibi tanto sumtui esse mihi molestum 'st.

PERIPLECTOMENES.

Morus es.
Nam in mala uxore atque inimico si quid sumas, sumtus est:
In bono hospite atque amico, quaestus est, quod sumitur:
Et, quod in divinis rebus sumas, sapienti lucro 'st.
Deum virtute, ut transeuntem hospitio accipiam, apud me est comitas.
Es, bibe, animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine.

Liberae sunt aedes; liber sum autem ego: me uti volo libere.
Nam mihi, Deum virtute dicam, propter divitias meas
Licuit uxorem dotatam genere summo ducere:
Sed nolo mihi oblatratricem in aedis intromittere.

PLEUSIDES.

Cur non vis? nam procreare liberos lepidum 'st onus.

PERIPLECTOMENES.

Hercle vero, liberum esse, id multo est lepidius.

PALAESTRIO.

Tute homo et alteri sapienter potis es consulere, et tibi.

PERIPLECTOMENES.

Nam bona uxor, si ea deducta est usquam gentium,
Ubi eam possim invenire? verum egonè eam ducam domum?
Quae mihi numquam hoc dicat: eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium
Malacum et calidum conficiatur, tunicaeque hibernae bonae,
Ne algeas hac hieme. hoc numquam verbum ex uxore audias.
Verum priusquam galli cantent, quae me somno suscitet,
Dicat: da mihi, vir, Calendis meam quod matrem juverit:

Da qui farciat, da qui condiat: da quod dem Quinquatribus,
Praecantrici, conjectrici, hariolae atque aruspicae:
Flagitium 'st, si nihil mittetur, quo supercilio spicit!
Tum piatricem clementer, non potest, quin munerem.
Jampridem, quia nihil abstulerit, succenset ceraria.
Tum obstetrix expostulavit mecum, parum missum sibi.
Quid? nutrici non missurus quidquam, quae vernas alit?
Haec atque hujus similia alia damna multa mulierum,
Me uxore prohibent, mihi quae hujus similes sermones serat.

PALAESTRIO.

Dii tibi propitii sunt hercle: nam si istam semel amiseris
Libertatem, haud facile eumdem rursus restitues locum.

PLEUSIDES.

At illa laus est, magno in genere et in divitiis maxumis,
Liberos hominem educare, generi monumentum et sibi.

PERIPLECTOMENES.

Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis?

Nunc bene vivo, et fortunate, atque ut volo, atque animo ut lubet:
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, visunt quid agam, ecquid velim.
Priusquam lucet, assunt? rogitant, noctu ut somnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. quin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant inde partem mihi majorem, quam sibi:
Abducunt ad exta: me ad se ad prandium, ad coènam vocant.
Ille miserrumum se retur, minimum qui misit mihi.
Illi inter se certant donis. ego haec mecum mussito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt et munera.

PALAESTRIO.

Nimis bona ratione, nimiumque ad te et tua tu multum vides.
Et tibi sunt gemini, et trigemini, si te bene habes, filii.

PERIPLECTOMENES.

Pol, si habuissem, satis cepissem miseriarum liberis.
Censerem emori. cecidissetne ebrius, aut de equo uspiam:
Metuerem, ne ibi defregisset crura aut cervices sibi.

PALAESTRIO.

Huic homini dignum 'st divitias esse, et diu vitam dari,
Qui et rem servat, et qui bene habet, suisque amicis est volup.

PLEUSIDES.

O lepidum caput! ita me Dii Deaeque ament, aequom fuit
Deos paravisse, uno exemplo ne omnes vitam viverent:
Sicuti merci pretium statui, pro virtute ut veneat:
Quae inproba est, pro mercis vitio dominum pretio pauperet.
Itidem Divos dispertisse vitam humanam aequom fuit.
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui inprobi essent et scelesti, iis adimerent animam cito.
Si hoc paravissent, homines essent minus multi mali,
Et minus audacter scelesta facerent facta: et postea
Qui probi homines essent, esset his annona vilior.

PERIPLECTOMENES.

Qui Deorum consilia culpet, stultus inscitusque sit,
Quique eos vituperet. nunc jam istis rebus desisti decet.

Nunc volo obsonare, ut, hospes, tua te ex virtute, et mea
Meae domi accipiam benigne, lepide, et lepidis victibus.

PLEUSIDES.

Nihil me poenitet jam, quanto sumtui fuerim tibi.
Nam hospes nullus tam in amici hospitium devorti potest,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus siet.
Verum ubi dies decem continuos inmorabitur,
Tametsi dominus non invitus patitur, servi murmurant.

PERIPLECTOMENES.

Servientis servitute ego servos introduxi mihi,
Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem obnoxius:
Si illis aegre 'st, mihi quod volupe 'st, meo remigio rem gero.
Tamen id quod odio 'st, faciundum 'st cum malo atque ingratiis.
Nunc, quod occepi, obsonatum pergam.

PLEUSIDES.

Si certum 'st tibi,
Commodulum obsona, ne magno sumtu: mihi quidvis sat est.

PERIPLECTOMENES.

Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.

Nam proletario sermone nunc quidem, hospes, utere.

Nam hi solent, quando accubuere, ubi coena apposita 'st, dicere:

Quid opus fuit hoc, hospes, sumtu tanto nostra gratia?

Insanivisti hercle: nam idem hoc hominibus sat erat decem.

Quod eorum caussa obsonatum 'st, culpant; et comedunt tamen.

PALAESTRIO.

Fit pol illud ad illud exemplum. ut docte et perspecte sapit!

PERIPLECTOMENES.

Sed iidem homines numquam dicunt, quamquam appositum est ampliter:

Jube illud demi: tolle hanc patinam: remove pernam: nihil moror.

Aufer illam offam penitam: probus hic conger frigidus:

Remove, abi, aufer. neminem eorum haec asseverare audias:

Sed procellunt se, et procumbunt dimidiati, dum appetunt.

PALAESTRIO.

Bonus bene ut malos describsit mores!

PERIPLECTOMENES.

Haud centesimam

Partem dixi, atque, otium rei si sit, possim expromere.

PALAESTRIO.

Igitur id, quod agitur hinc, primum praevorti decet.
Nunc huc animum advortite ambo. mihi opus est opera tua,
Periplectomene: nam ego inveni lepidam sycophantiam,
Qui admutiletur Miles usque caesariatus: atque uti
Huic amanti ac Philocomasio hanc efficiamus copiam,
Ut hic eam abducat, abeatque. —

PERIPLECTOMENES.

Dari istanc rationem volo.

PALAESTRIO.

At ego mihi anulum dari istum tuum volo.

PERIPLECTOMENES.

Quam ad rem usui 'st?

PALAESTRIO.

Quando habebo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.

PERIPLECTOMENES.

Utere, accipe.

PALAESTRIO.

Accipe a me rursum rationem doli,
Quam institui.

PLEUSIDES.

Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.

PALAESTRIO.

Herus meus ita magnus moechus mulierum 'st, ut neminem

Fuisse adaeque, neque futurum credam.

PERIPLECTOMENES.

Credo ego istuc idem.

PALAESTRIO.

Itaque Alexandri praestare praedicat formam suam:

Itaque omnis se ultro sectari in Epheso memorat mulieres.

PERIPLECTOMENES.

Edepol quin te de isto multi cupiunt non mentirier:

Sed ego ita esse, ut dicis, teneo pulchre. proin, Palaestrio,

Quam potes, tam verba confer maxume ad compendium.

PALAESTRIO.

Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,

Quoi facetiarum cor corpusque sit plenum et doli?

PERIPLECTOMENES.

Ingenuamne, an libertinam?

PALAESTRIO.

Aeque istuc facio, dummodo

Eam des, quae sit quaestuosa, quae alat corpus corpore:

Quoique sapiat pectus: nam cor non potest, quod nulla habet.

PERIPLECTOMENES.

Lautam vis, an quae nondum sit lauta?

PALAESTRIO.

Siccam, succidam,
Quam lepidissumam potes, quamque adulescentem maxume.

PERIPLECTOMENES.

Habeo eccillam meam clientam, meretricem adulescentulam.
Sed quid ea usus est?

PALAESTRIO.

Ut ad te eam jam deducas domum,
Utique eam huc ornatam adducas matronarum modo:
Capite comto, crines vittasque habeat, assimuletque se
Tuam esse uxorem. ita praecipiendum 'st.

PLEUSIDES.

Erro, quam insistas viam.

PALAESTRIO.

At scietis. sed ecqua ancilla 'st illi?

PERIPLECTOMENES.

Est primaria.

PALAESTRIO.

Ea quoque opu 'st: ita praecipito mulieri, atque ancillulae,
Ut simulet se tuam esse uxorem, et deperire hunc Militem.
Quasique hunc anulum Faveae suae ancillae dederit: ea porro mihi,
Militi ut darem: quasique ego rei sim interpres.

PERIPLECTOMENES.

Audio:
Ne me surdum verbera.

PALAESTRIO.

Tu si audis, ego recte meis
Dabo: a tua mihi uxore dicam delatum et datum,
Ut sese ad eum conciliarem. ille eiusmodi est; cupiet miser.
Qui, nisi adulterio, studiosus rei nullae aliae est, inprobus.

PERIPLECTOMENES.

Non potuit reperire, si ipsi soli quaerendas dares,
Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego. age: habe animum bonum.

PALAESTRIO.

Ergo accurato et properato opu 'st. nunc tu ausculta, Pleusides.

PLEUSIDES.

Tibi sum obediens.

PALAESTRIO.

Hoc facito: Miles, domum ubi advenerit,
Memineris, ne Philocomasium nomines.

PLEUSIDES.

Quam nominem?

PALAESTRIO.

Glyceram.

PLEUSIDES.

Nempe eamdem, quae dudum constituta 'st.

PALAESTRIO.

Pax! abi.

PLEUSIDES.

Meminero. sed quid meminisse id refert? ego te tamen.

PALAESTRIO.

Ego enim dicam tum, quando usus poscet: interea tace.
Ut nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.

PLEUSIDES.

Ego eo intro igitur.

PALAESTRIO.

Et praecepta sobrie ut cures, face.

SCENA II.

PALAESTRIO, LUCRIO.

PALAESTRIO.

QUANTAS res turbo! quantas moveo machinas!
Eripiam ego hodie concubinam Militi,
Si centuriati bene sunt maniplares mei.
Sed illum vocabo. heus Sceledre: nisi negotium,
Progredere ante aedis: te vocat Palaestrio.

LUCRIO.

Non operae 'st Sceledro.

PALAESTRIO.

Quid jam?

LUCRIO.

Sorbet dormiens.

PALAESTRIO.

Quid sorbet?

LUCRIO.

Illud stertit volui dicere.
Sed quia consimile 'st, quod stertas, quasi sorbeas.

PALAESTRIO.

Eho an dormit Sceledrus intus?

LUCRIO.

Non naso quidem:
Nam eo magnum clamat. tetigit calicem clanculum,
Demsit nardini unam amphoram cellarius.

PALAESTRIO.

Eho tu sceleste, qui illi suppromus es, eho!

LUCRIO.

Quid vis?

PALAESTRIO.

Qui libitum 'st illi condormiscere?

LUCRIO.

Oculis opinor.

PALAESTRIO.

Non te istuc rogito, scelus.
Procede huc: periisti jam, nisi verum scio.
Promsisti tu illi vinum?

LUCRIO.

Non promsi.

PALAESTRIO.

Negas?

LUCRIO.

Nego hercle vero: nam ille me vetuit dicere.
Neque equidem heminas octo expromsi in urceum,
Neque ille hic calidum exbibit in prandium.

PALAESTRIO.

Neque tu bibisti?

LUCRIO.

Dii me perdant, si bibi,
Si bibere potui.

PALAESTRIO.

Qui jam?

LUCRIO.

Quia enim obsorbui:
Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

PALAESTRIO.

Alii ebrii sunt, alii poscam potitant.
Bono suppromo et promo cellam creditam!

LUCRIO.

Tu hercle idem faceres, si tibi esset credita:
Quoniam aemulari non licet, nunc invides.

PALAESTRIO.

Eho an numquam promsit antehac? responde, scelus.
Atque ut tu scire possis, edico tibi,
Si falsa dixis, cocio, excruciabere.

LUCRIO.

Ita vero, ut tu ipse me dixisse delices;
Postea sagina ego ejiciar cellaria,
Ut tibi qui promat, alium suppromum pares.

PALAESTRIO.

Non edepol faciam. age loquere audacter mihi.

LUCRIO.

Numquam edepol vidi promere. verum hoc erat:
Mihi imperabat, ego promebam postea.

PALAESTRIO.

Hui! illecebrose! capite sistebas cadum?

LUCRIO.

Non hercle tam istoc valide casabant cadi.
Sed in cella est paulum nimis loculi lubrici,
Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados.
Ea saepe decies conplebatur die.
Eam plenam atque inanem fieri maxumam
Vidi. bacchabatur hama, casabant cadi.

PALAESTRIO.

Abi, abi intro jam. vos in cella vinaria
Bacchanal facitis, jam hercle ego herum adducam a foro.

LUCRIO.

Perii! excruciabit me herus, domum si venerit,
Quom haec facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam malum.
Ne dixeritis, obsecro, huic, vostram fidem.

PALAESTRIO.

Quo tu agis?

LUCRIO.

Missus sum alio: jam huc revenero.

PALAESTRIO.

Quis misit?

LUCRIO.

Philocomasium.

PALAESTRIO.

Abi, actutum redi.

LUCRIO.

Quaeso tamen tu meam partem infortunii,
Si dividetur, me absente, accipito tamen.

PALAESTRIO.

Modo intellexi, quam rem mulier gesserit:
Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegavit, dum ab se huc transiret. placet.
Sed Periplectomenes, quam ei mandavi, mulierem
Nimis lepida forma ducit. Dii hercle hanc rem adjuvant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricie!
Lepide hoc succedit sub manus negotium.

SCENA III.

PERIPLECTOMENES. ACROTELEUTIUM. PALAESTRIO. MILPHIDIPPA.

PERIPLECTOMENES.

Rem omnem, Acroteleutium, tibi, tibique; mea Milphidippa,
Domi demonstravi ordine. hanc fabricam fallaciasque
Minus si tenetis, denuo volo percipiatis plane.
Satis si intellegitis, aliud est quod potius fabulemur.

ACROTELEUTIUM.

Stultitia atque insipientia insulsa atque maxuma haec sit,
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari,
Si ea in opificina nesciam aut mala esse aut fraudulenta.

PERIPLECTOMENES.

At melius est monerier.

ACROTELEUTIUM.

Meretricem conmoneri,
Quam sane magni referat, mihi clam est! quin ego me frustro,
Postquam adbibere aures meae tuam moram orationis.
Tibi dixi, Miles quemadmodum potis esset deasciari.

PERIPLECTOMENES.

At nemo solus satis sapit. nam ego multos saepe vidi
Regionem fugere consili, prius quam repertam habuere.

ACROTELEUTIUM.

Si quid faciundum 'st mulieri male atque malitiose,
Ea sibi inmortalis memoria est meminisse et sempiterna:
Sin bene quid aut fideliter faciundum 'st, eo deveniunt,

Obliviosae extemplo uti ſiant, meminisse nequeunt.

PERIPLECTOMENES.

Ergo istuc metuo, quo venit vobis faciundum utrumque:

Nam id proderit mihi, Militi male quod facietis ambae.

ACROTELEUTIUM.

Dum ne inscientes quid bonum faciamus, ne formida.

Mala nulla meretrix est, ne pave pejora ubi conveniunt.

PERIPLECTOMENES.

Ita vos decet. consequimini.

PALAESTRIO.

Cesso ego illis obviam ire.

Venire salvom gaudeo. lepido hercle ornatu incedit.

PERIPLECTOMENES.

Bene opportuneque obviam es, Palaestrio. hem! tibi assunt,

Quas me jussisti adducere, et quo ornatu.

PALAESTRIO.

Heus! noster esto.

Palaestrio Acroteleutium salutat.

ACROTELEUTIUM.

Quis hic amabo est,

Qui tam pro nota me nominat?

PERIPLECTOMENES.

Hic noster architectus est.

ACROTELEUTIUM.

Salve, architecte.

PALAESTRIO.

Salva sis. sed dic mihi, ecquid hic te
Oneravit praeceptis?

PERIPLECTOMENES.

Probe meditatam utramque duco.

PALAESTRIO.

Audire cupio, quemadmodum. ne quid peccetis, paveo.

PERIPLECTOMENES.

At tua praecepta: de meo nihil his novom apposivi.

ACROTELEUTIUM.

Nempe ludificari Militem tuum herum vis?

PALAESTRIO.

Elocuta es.

ACROTELEUTIUM.

Lepide et sapienter, commode et facete res parata est.

PALAESTRIO.

Atque hujus uxorem esse te volo assimulare.

ACROTELEUTIUM.

Fiet.

PALAESTRIO.

Quasi Militi animum adjeceris, simulare.

ACROTELEUTIUM.

Sic futurum 'st.

PALAESTRIO.

Quasique haec res per me interpretem, et tuam ancillam geratur.

ACROTELEUTIUM.

Bonus vates poteras esse: nam, quae sunt futura, dicis.

PALAESTRIO.

Quasique anulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,
Quem ego Militi darem tuis verbis.

ACROTELEUTIUM.

Vera dicis.

PERIPLECTOMENES.

Quid istis nunc memoratis opu 'st, quae conmeminere?

ACROTELEUTIUM.

Meliu 'st.

Nam, mi patrone, hoc cogitato: ubi probus est architectus,
Bene lineatam si semel carinam conlocavit,
Facile esse navem facere, ubi fundata et constituta est.
Nunc haec carina satis probe fundata et bene statuta est.
Assunt fabri architectique a me, a te, haud inperiti.
Si non nos materiarius remoratur, quod opu 'st, qui det,
Novi indolem nostri ingeni; cito erit parata navis.

PALAESTRIO.

Nempe tu novisti Militem meum herum?

ACROTELEUTIUM.

Rogare mirum 'st.

Populi odium quidni noverim? magnidicum, cincinnatum,

Moechum unguentatum.

PALAESTRIO.

Num ille etiam te novit?

ACROTELEUTIUM.

Numquam vidit.

Qui noverit me, quis ego sim?

PALAESTRIO.

Nimis lepide fabulare.

Eo potuerit lepidius pol fieri.

ACROTELEUTIUM.

Potine ut hominem

Mihi des? quiescas cetera. ni lepide ludificata

Ero, culpam omnem in me inponito.

PALAESTRIO.

Agite igitur, intro abite,

Insistite hoc negotium sapienter.

ACROTELEUTIUM.

Alia cura.

PALAESTRIO.

Age, Periplectomene, has nunc jam duc intro, ego ad forum illum

Conveniam, atque illi hunc anulum dabo; atque praedicabo

A tua uxore mihi datum esse, eamque illum deperire.
Hanc ad nos, quom extemplo a foro veniemus, mittito tu,
Quasi clanculum ad me missa sit.

PERIPLECTOMENES.

Faciemus. alia cura:

PALAESTRIO.

Vos modo curate. ego illum probe jam oneratum huc accibo.

PERIPLECTOMENES.

Bene ambula, bene rem gere. at egone hoc si efficiam plane,
Ut concubinam Militis meus hospes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat; si hodie hunc dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris?

ACROTELEUTIUM.

Datne ab se mulier operam?

PALAESTRIO.

Lepidissume et comissume.

ACROTELEUTIUM.

Confido confuturum.
Ubi facta erit collatio nostrarum malitiarum,
Haud vereor, ne nos subdola perfidia pervincamur.

PERIPLECTOMENES.

Abeamus ergo intro, haec uti meditemur cogitate:
Ne quid, ubi Miles venerit, titubetur.

ACROTELEUTIUM.

Tu morare,
Ut accurate et commode, hoc quod agendum 'st, exsequamur.

ACTUS IV.

SCENA I.

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

PYRGOPOLINICES.

Volup est quod agas, si id procedit lepide et ex sententia.
Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
Ut latrones, quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,
Qui ejus regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.

PALAESTRIO.

Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci: quae tibi
Conditio nova et luculenta fertur per me interpretem!

PYRGOPOLINICES.

Immo omnis res posteriores pono, atque operam do tibi.
Loquere: aures meas profecto dedo in ditionem tuam.

PALAESTRIO.

Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni siet.
Nam hoc negoti clandestino ut agerem, mandatum 'st mihi.

PYRGOPOLINICES.

Nemo adest.

PALAESTRIO.

Hunc arrhabonem amoris primum a me accipe.

PYRGOPOLINICES.

Quid hic? unde est?

PALAESTRIO.

A luculenta atque a festiva femina,
Quae te amat, tuamque expetissit pulchram pulchritudinem,
Ejus nunc mihi anulum ad te ancilla, porro ut deferrem, dedit.

PYRGOPOLINICES.

Quid? ean' ingenua, an festuca facta e serva libera 'st?

PALAESTRIO.

Vah! egone ut ad te ab libertina esse auderem internuntius,
Qui ingenuis satis respondere nequeas cupidis tui!

PYRGOPOLINICES.

Nuptan' ea'st, an vidua?

PALAESTRIO.

Et nupta et vidua.

PYRGOPOLINICES.

Quo pacto potis

Vidua et nupta esse eadem?

PALAESTRIO.

Quia adulescens nupta 'st cum sene.

PYRGOPOLINICES.

Euge!

PALAESTRIO.

Lepida et liberali forma est.

PYRGOPOLINICES.

Cave mendacium.

PALAESTRIO.

Ad tuam formam illa una digna est.

PYRGOPOLINICES.

Hercle pulchram praedicas.
Sed quis ea 'st?

PALAESTRIO.

Senis hujus uxor Periplectomeni in proxumo,
Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire: odit senem.
Nunc te orare atque obsecrare jussit, ut tui copiam
Sibi potestatemque facias.

PYRGOPOLINICES.

Cupio hercle equidem, si illa volt.

PALAESTRIO.

Quae cupit!

PYRGOPOLINICES.

Quid illa faciemus concubina, quae domi 'st?

PALAESTRIO.

Quin tu illam jube abs te abire, quo lubet; sicut soror

Ejus huc gemina venit Ephesum, et mater, arcessuntque eam.

PYRGOPOLINICES.

Ain' tu, advenit Ephesum mater ejus?

PALAESTRIO.

Ajunt, qui sciunt.

PYRGOPOLINICES.

Hercle occasionem lepidam, ut mulierem excludam foras.

PALAESTRIO.

Immo vin' tu lepide facere?

PYRGOPOLINICES.

Loquere, et consilium cedo.

PALAESTRIO.

Vin' tu illam actutum amovere, a te ut abeat per gratiam?

PYRGOPOLINICES.

Cupio.

PALAESTRIO.

Tum te hoc facere oportet: tibi divitiarum affatim est:
Jube sibi aurum atque ornamenta, quae illi instruxisti mulieri,
Dono habere, auferreque abs te quo lubeat sibi.

PYRGOPOLINICES.

Placet, uti dicis: sed ne istanc amittam, et haec mutet fidem,
Vide modo.

PALAESTRIO.

Vah delicatus, quae te tamquam oculos amet!

PYRGOPOLINICES.

Venus me amat.

PALAESTRIO.

St, tace! aperiuntur fores: concede huc clanculum.
Haec celox illius est, quae hic egreditur internuntia.

PYRGOPOLINICES.

Quae haec celox?

PALAESTRIO.

Ancillula illius est, quae hic egreditur foras,
Quae anulum istunc attulit, quem tibi dedi.

PYRGOPOLINICES.

Edepol haec quidem
Bellula 'st.

PALAESTRIO.

Pithecium haec est prae illa et spinturnicium.
Viden' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus?

SCENA II.

MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

MILPHIDIPPA.

JAM est ante aedis circus, ubi sunt ludi faciendi mihi?
Dissimulabo, hos quasi non videam, neque esse hic, etiam dum sciam.

PYRGOPOLINICES.

Tace: subauscultemus, ecquid de me fiat mentio.

MILPHIDIPPA.

Num quis nam hic prope adest, qui rem alienam potius curet quam suam?
Qui aucupet me, quid agam? qui de vesperi vivat suo?
Eos nunc homines metuo, mihi ne obsint, neve obstent uspiam,
Domo si ibit, ac dum huc transibit, quae hujus cupiens corporis est,
Quae amat hunc hominem nimium lepidum, et nimia pulchritudine
Militem Pyrgopolinicem.

PYRGOPOLINICES.

Satin' haec quoque me deperit?
Meam laudat speciem. edepol hujus sermones haud cinerem quaeritant.

PALAESTRIO.

Quo argumento?

PYRGOPOLINICES.

Quia enim loquitur laute et minime sordide:
Tum autem illa ipsa est nimium lepida, nimisque nitida femina.
Hercle vero jam allubescit primulum, Palaestrio.

PALAESTRIO.

Priusne, quam illam oculis tuis?

PYRGOPOLINICES.

Video id, quod credo tibi.

Quid illa autem absens, quom haec locuta subigit me, ut amem?

P A L A E S T R I O.

Hercle hanc quidem Nihil tu amassis. mihi haec desponsa est: tibi si illā hodie nupserit,
Ego hanc continuo uxorem ducam.

P Y R G O P O L I N I C E S.

Quid ergo hanc dubitas conloqui?

P A L A E S T R I O.

Sequere hac me ergo.

P Y R G O P O L I N I C E S.

Pedisequus tibi sum.

M I L P H I D I P P A.

Utinam, quojus caussa Foras sūm egressa, conveniendi mihi potestas eveniat!

P A L A E S T R I O.

Erit; et tibi exoptatum obtinget: bonum habe animum, ne formida:
Homo quidam 'st, qui scit, quod quaeris, ubi sit.

M I L P H I D I P P A.

Quem ego hic audivi?

P A L A E S T R I O.

Socium tuorum consiliorum, et participem consiliarium.

M I L P H I D I P P A.

Tum pol ego, id quod celo, haud celo.

P A L A E S T R I O.

Immo, etiamsi non celas.

MILPHIDIPPA.

Quo argumento?

PALAESTRIO.

Infidos celas: ego sum tibi firma fide.

MILPHIDIPPA.

Cedo signum, si harunc Baccharum es.

PALAESTRIO.

Amat mulier quaedam quemdam.

MILPHIDIPPA.

Pol istuc quidem multae.

PALAESTRIO.

At non multae de digito donum mittunt.

MILPHIDIPPA.

Enim cognovi nunc. fecisti modo mihi ex proclivo palam rem.
Sed hic numquis adest?

PALAESTRIO.

Vel adest: vel non.

MILPHIDIPPA.

Cedo te mihi solae solum.

PALAESTRIO.

Brevin' an longinquo sermone?

MILPHIDIPPA.

Tribus verbis.

PALAESTRIO.

Jam ad te redeo.

PYRGOPOLINICES.

Quid? ego hic astabo tantisper cum hac forma, et factis sic frustra?

PALAESTRIO.

Patere, atque asta. tibi ego hanc do operam.

PYRGOPOLINICES.

Properando excrucior.

PALAESTRIO.

Pedetentim. tu haec scis, tractari ita solere hasce hujusmodi merces.

PYRGOPOLINICES.

Age, age, ut tibi maxume concinnum 'st.

PALAESTRIO.

Nullum 'st hoc stolidius saxum.
Redeo ad te. quid me voluisti?

MILPHIDIPPA.

Quo pacto hoc dudum accepi,
Istuc fero ad te consilium.

PALAESTRIO.

Quasi hunc depereat.

MILPHIDIPPA.

Teneo istuc.

PALAESTRIO.

Conlaudato formam et faciem, et virtutes conmemorato.

MILPHIDIPPA.

Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi ut dudum demonstravi.

PALAESTRIO.

Tu cetera cura et contempla, et de meis venator verbis.

PYRGOPOLINICES.

Aliquam mihi partem hodie operae des denique: jam tandem ades illico.

PALAESTRIO.

Assum: impera, si quid vis.

PYRGOPOLINICES.

Quid illaec narrat tibi?

PALAESTRIO.

Lamentari

Ait illam miseram, cruciari, et lacrumantem se afflictare,

Quia tis egeat, quia te careat. ob eam rem huc ad te missa 'st.

PYRGOPOLINICES.

Jube adire.

PALAESTRIO.

At scin', quid tu facias? face te fastidi plenum,

Quasi non lubeat: me inclamato, quia sic te volgo volgem.

PYRGOPOLINICES.

Memini, et praeceptis parebo.

PALAESTRIO.

Voco ergo hanc, quae te quaerit?

PYRGOPOLINICES.

Adeat, si quid volt.

PALAESTRIO.

Si quid vis, adi, mulier.

MILPHIDIPPA.

Pulcher, salve.

PYRGOPOLINICES.

Meum cognomentum quis conmemoravit? Dii tibi dent quae optes.

MILPHIDIPPA.

Tecum aetatem exigere ut liceat.

PYRGOPOLINICES.

Nimium optas.

MILPHIDIPPA.

Non me dico,
Sed heram meam, quae te demoritur.

PYRGOPOLINICES.

Multae aliae idem istuc cupiunt,
Quibus non est copia.

MILPHIDIPPA.

Ecastor haud mirum, si te habeas carum,
Hominem tam pulchrum, et praeclara virtute, et forma, et factis.
Ecquis dignior fuit; homo qui esset?

PALAESTRIO.

Non hercle humanum 'st ergo:
Nam volturio plus humani credo est.

PYRGOPOLINICES.

Magnum me faciam
Nunc, quoniam illaec me conlaudat.

PALAESTRIO.

Viden' ignavum, ut sese inferat!
Quin tu huic responde? haec illaec est ab illa quam dudum.

PYRGOPOLINICES.

Quanam ab illarum? nam ita me occursant multae: meminisse haud possum.

MILPHIDIPPA.

Ab illa, quae digitos despoliat suos, et tuos digitos decorat.
Nam hunc anulum ab tui cupiente huc detuli huic, qui porro.

PYRGOPOLINICES.

Quid nunc tibi vis, mulier? memora.

MILPHIDIPPA.

Ut, quae te cupit, eam ne spernas.
Quae per tuam nunc vitam vivit. sit, necne sit, spes in te uno 'st.

PYRGOPOLINICES.

Quid nunc volt?

MILPHIDIPPA.

Te conpellare, et conplecti, et contrectare.
Nam nisi tu illi fers suppetias, jam illa animum despondebit.
Age, mi Achilles, fiat quod te oro: serva illam pulchram pulchre:
Exprome benignum ex tete ingenium, urbicape, occisor regum.

PYRGOPOLINICES.

Heu hercle odiosas res! quotiens hoc tibi, verbero, ego interdixi,
Meam ne sic volgo polliciteris operam?

PALAESTRIO.

Audin' tu, mulier?

Dixi hoc tibi dudum, et nunc dico: nisi huic verri affertur merces,
Non hic suo seminio quamquam porculam inpertituru 'st.

MILPHIDIPPA.

Dabitur, quantum ipsus preti poscet.

PALAESTRIO.

Talentum Philippum huic opus auri 'st.
Minus ab nemine accipiet.

MILPHIDIPPA.

Heu ecastor nimis vile est tandem.

PYRGOPOLINICES.

Non mihi avaritia umquam innata 'st: satis est divitiarum.
Plus mihi auri mille est modiorum Philippei.

PALAESTRIO.

Praeter thesaurum.
Tum argenti montes, non massas habet. Aetna mons non aeque altus.

MILPHIDIPPA.

Heu ecastor hominem perjurum!

PALAESTRIO.

Ut ludo!

MILPHIDIPPA.

Quid ego? ut sublecto os!

PALAESTRIO.

Scite.

MILPHIDIPPA.

Sed amabo, mitte me actutum.

PALAESTRIO.

Quin tu huic respondes aliquid,
Aut facturum, aut non facturum? quid illam miseram animi excrucias,
Quae numquam male de te merita 'st?

PYRGOPOLINICES.

At jube eampse exire huc ad nos.
Dic me omnia, quae volt, facturum.

MILPHIDIPPA.

Facis nunc, ut facere aequom;
Quod, quae te volt, eamdem tu vis.

PALAESTRIO.

Non hic insulsum habet ingenium.

MILPHIDIPPA.

Quomque me oratricem haud sprevisti, sivistique exorare ex te.
Quid est? ut ludo!

PALAESTRIO.

Nequeo hercle quidem risu me admoderarier.
Ob eam caussam huc abs te avorti.

PYRGOPOLINICES.

Non edepol tu scis, mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo.

MILPHIDIPPA.

Scio, et istuc illi dicam.

PALAESTRIO.

Contra auro alii hanc vendere potuit operam.

MILPHIDIPPA.

Istuc pol tibi credo.

PALAESTRIO.

Meri bellatores gignuntur, quas hic praegnates fecit.
Et pueri annos octingentos vivont.

MILPHIDIPPA.

Vae tibi, nugator!

PYRGOPOLINICES.

Quin mille annorum perpetuo vivont, ab saeculo ad saeclum.

PALAESTRIO.

Eo minus dixi, ne haec censeret me advorsum se mentiri.

MILPHIDIPPA.

Perii, quot hic ipse annos vivet, quojus filii tam diu vivont?

PYRGOPOLINICES.

Postriduo natus sum ego, mulier, quam Juppiter ex Ope natu 'st.

PALAESTRIO.

Si hic pridie natus foret, quam ille est, hic haberet regnum in coelo.

MILPHIDIPPA.

Jam jam sat, amabo, est. sinite abeam, si possum, viva a vobis.

PALAESTRIO.

Quin ergo abis, quando responsum 'st.

MILPHIDIPPA.

Ibo, atque illam huc adducam,
Quam propter opera 'st mihi. numquid vis?

PYRGOPOLINICES.

Ne magis sim pulcher, quam sum:
Ita me mea forma solicitum habet.

PALAESTRIO.

Quid hic nunc stas? quin abis?

MILPHIDIPPA.

Abeo.

PALAESTRIO.

Atque adeo, audin' tu? dicito docte et cordate.

MILPHIDIPPA.

Ut cor ei saliat.

PALAESTRIO.

Philocomasio dic, si est hic, domum ut transeat: hunc hic esse.

MILPHIDIPPA.

Hic cum mea hera 'st, clam nostrum hunc sermonem sublegerunt.

PALAESTRIO.

Lepide factum 'st: jam ex sermone hoc gubernabunt doctius porro
Rem.

MILPHIDIPPA.

Me morare.

PALAESTRIO.

Abeo; neque te moror, neque te tango, neque te. taceo.

PYRGOPOLINICES.

Jube maturate illam exire huc. jam isti rei praevortemur.

SCENA III.

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

PYRGOPOLINICES.

QUID mihi nunc es auctor, ut faciam, Palaestrio,
De concubina? nam nullo pacto potest
Prius haec in aedis recipi, quam illam omiserim.

PALAESTRIO.

Quid me consultas, quid agas? dixi equidem tibi,
Quo pacto id fieri possit clementissume.
Aurum atque vestem omnem muliebrem habeat sibi;
Quae illi instruxisti, sumat, habeat, auferat,
Dicasque tempus maxumum esse, ut eat domum:
Sororem geminam adesse et matrem, dicito,
Quibus concomitata recte deveniat domum.

PYRGOPOLINICES.

Qui tu scis eas adesse?

PALAESTRIO.

Quia oculis meis
Vidi hic sororem esse ejus.

PYRGOPOLINICES.

Conveniṫne eam?

PALAESTRIO.

Convenit.

PYRGOPOLINICES.
Ecquid fortis visa est?
PALAESTRIO.
Omnia
Vis obtinere.
PYRGOPOLINICES.
Ubi matrem esse aibat soror?
PALAESTRIO.
Cubare in navi lippam atque oculis turgidis,
Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hospitio divortitur.
PYRGOPOLINICES.
Quid is? ecquid fortis?
PALAESTRIO.
Abi sis hinc: nam tu quidem
Ad equas fuisti scitus admissarius,
Qui consectare qua mares, qua feminas.
PYRGOPOLINICES.
Hoc age nunc.
PALAESTRIO.
Istuc.
PYRGOPOLINICES.
Quod das consilium mihi?
Te cum illa verba facere de ista re volo;
Nam cum illa sane congruus sermo tibi.
PALAESTRIO.
Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agas.
Dicas uxorem tibi necessum esse ducere,
Cognatos persuadere, amicos cogere.

PYRGOPOLINICES.

Itane tu censes?

PALAESTRIO.

Quid ego ni ita censeam?

PYRGOPOLINICES.

Ibo igitur intro. tu hic ante aedis interim
Speculare, ut, ubi illaec prodeat, me provoces.

PALAESTRIO.

Tu modo istuc cura, quod agis.

PYRGOPOLINICES.

Curatum id quidem 'st.
Quin si voluntate nolet, vi extrudam foris.

PALAESTRIO.

Istuc cave faxis: quin potius per gratiam
Bonam abeat abs te: atque illaec, quae dixi, dato.
Aurum, ornamentaque, quae illi instruxisti, ferat.

PYRGOPOLINICES.

Cupio hercle.

PALAESTRIO.

Credo te facile inpetrassere.
Sed abi intro. noli stare.

PYRGOPOLINICES.

Tibi sum obediens.

PALAESTRIO.

Numquid videtur demutare, atque uti ego
Dixi esse vobis dudum hunc moechum Militem?
Nunc ad me ut veniat, usu' st, Acroteleutium,
Ancillula ejus, et Pleusides. proh Juppiter,
Satin' ut commoditas usquequaque me adjuvat!

Nam quos videre exoptabam me maxume,
Una exeuntis video hinc e proxumo.

SCENA IV.

ACROTELEUTIUM, MILPHIDIPPA, PALAESTRIO, PLEUSIDES.

ACROTELEUTIUM.

SEQUIMINI, simul circumspicite, ne quis adsit arbiter.

MILPHIDIPPA.

Neminem pol video, nisi hunc, quem volumus conventum.

PALAESTRIO.

Et ego vos.

MILPHIDIPPA.

Quid agis, noster architecte?

PALAESTRIO.

Egone architectus? vah!

MILPHIDIPPA.

Quid est?

PALAESTRIO.

Qui enim non sum dignus prae te, ut figam palum in parietem.

ACROTELEUTIUM.

Eia vero.

PALAESTRIO.

Nimis facete, nimisque facunde mala 'st.

Ut lepide deruncinavit Militem!

ACROTELEUTIUM.

At etiam parum.

PALAESTRIO.

Bono animo es, negotium omne jam succedit sub manus.
Vos modo porro, ut occepistis, date operam adjutabilem.
Nam ipse Miles concubinam intro abiit oratum suam,
Ab se ut abeat cum sorore et matre Athenas.

ACROTELEUTIUM.

Eu, probe!

PALAESTRIO.

Quin etiam aurum atque ornamenta, quae ipse instruxit, mulieri
Omnia dat dono, se ut abeat: ita ego consilium ei dedi.

PLEUSIDES.

Facile istuc quidem est, si et illa volt, et ille autem cupit.

PALAESTRIO.

Non tu scis: quom ex alto puteo sursum ad summum escenderis,
Maxumum periculum inde esse, a summo ne rursum cadas?
Nunc haec res apud summum puteum geritur: si prosenserit
Miles, nihil hinc ferri poterit hujus. nunc quam maxume

Opus est dolis.

PLEUSIDES.

Domi esse ad eam rem video silvae satis:
Mulieres tres: quartus tute es, quintus ego, sextus senex.

PALAESTRIO.

Quot apud nos fallaciarum est excisum! certo scio
Oppidum quodvis videtur posse expugnari dolis.
Date modo operam.

ACROTELEUTIUM.

Id nos ad te, si quid velles, venimus.

PALAESTRIO.

Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero provinciam.

ACROTELEUTIUM.

Inpetrabis, imperator, quod ego potero, quod voles.

PALAESTRIO.

Militem lepide, et facete, et laute ludificarier
Volo.

ACROTELEUTIUM.

Voluptatem mecastor mihi imperas.

PALAESTRIO.

Et scin' tu quemadmodum?

ACROTELEUTIUM.

Nempe ut assimulem me amore istius differri.

PALAESTRIO.

Rem tenes.

ACROTELEUTIUM.

Quasique istius caussa amoris ex hoc matrimonio

Abierim, cupiens istius summe nuptiarum.

PALAESTRIO.

Ordine is:

Nisi modo unum hoc: hasce esse aedis dicas dotalis tuas:

Hinc senem abs te abiisse, postquam feceris divortium:

Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.

ACROTELEUTIUM.

Bene mones.

PALAESTRIO.

Sed ubi ille exierit intus, istic te procul

Ita volo assimulare, prae illius forma quasi spernas tuam,

Quasique ejus opulentitatem reverearis, et simul

Formam amoenitatis illius, faciem, pulchritudinem

Conlaudato. satin' praeceptum 'st?

ACROTELEUTIUM.

Teneo. satin' est, si tibi

Meum opus ita dabo expolitum, ut inprobare non queas?

PALAESTRIO.

Sat habeo. nunc tibi vicissim quae imperabo.

PLEUSIDES.

Dicito.

PALAESTRIO.

Quam extemplo hoc erit factum, ubi intro haec abierit, tu illico

Facito ut venias ornatus huc ornatu nauclerico,

Causiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalassicu 'st)
Id connexum in humero laevo, expapillato brachio,
Praecinctus aliqui, assimulato quasi gubernator sies.
Atque apud hunc senem omnia haec sunt: nam is piscatores habet.

PLEUSIDES.

Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?

PALAESTRIO.

Huc venito, et matris verbis Philocomasium arcessito,
Ut, si itura jam est Athenas, eat tecum ad portum cito:
Atque ut jubeat ferri in navim, si quid inponi velit.
Nisi eat, te soluturum esse navim: ventum operam dare.

PLEUSIDES.

Satis placet pictura, perge.

PALAESTRIO.

Ille extemplo illam hortabitur
Ut eat, ut properet, ne morae sit matri.

PLEUSIDES.

Multimodis sapis.

PALAESTRIO.

Ego illi dicam, ut me adjutorem, qui onus feram ad portum, roget.
Ille jubebit me ire cum illa ad portum. ego adeo, ut tu scias,
Prorsum Athenas protinus abibo tecum.

PLEUSIDES.

Atque ubi illo veneris,
Triduum unum servire numquam te, quin liber sis, sinam.

PALAESTRIO.

Abi cito, atque orna te.

PLEUSIDES.

Numquid aliud?

PALAESTRIO.

Haec ut memineris.

PLEUSIDES.

Abeo.

PALAESTRIO.

Et vos abite hinc intro actutum; nam illum hinc sat scio
Jam exiturum esse intus.

ACROTELEUTIUM.

Celebre apud nos imperium tuum 'st.

PALAESTRIO.

Agite, abscedite ergo. ecce autem commodo aperitur foris:
Hilarus exit; inpetravit. inhiat, quod nusquam est, miser.

SCENA V.

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

PYRGOPOLINICES.

Quod volui, ut volo, inpetravi per amicitiam et gratiam
A Philocomasio.

PALAESTRIO.

Quidnam tam intus fuiſſe te dicam diu?

PYRGOPOLINICES.

Numquam ego me tam senſi amari, quam nunc, ab illa muliere.

PALAESTRIO.

Quid jam?

PYRGOPOLINICES.

Ut multa verba fecit! ut lenta materies fuit!
Verum poſtremo inpetravi, ut volui, donavique ei,
Quae voluit, quae poſtulavit. te quoque ei dono dedi.

PALAESTRIO.

Etiam me? quomodo ego vivam ſine te?

PYRGOPOLINICES.

Age, es animo bono,
Idem ego te liberabo. nam ſi poſſet ullo modo
Inpetrari, ut abiret, ne te abduceret, operam dedi:
Verum oppreſſit.

PALAESTRIO.

Deos sperabo, teque postremo. tamen
Etsi istuc mihi acerbum 'st, quia hero te carendum'st optumo,
Saltem id volupe 'st, quom ex virtute formae evenit tibi
Mea opera super hanc vicinam, quam ego nunc concilio tibi.

PYRGOPOLINICES.

Quid opu 'st verbis? libertatem tibi ego et divitias dabo,
Si inpetras.

PALAESTRIO.

Reddam inpetratum.

PYRGOPOLINICES.

At gestio.

PALAESTRIO.

At modice decet;
Moderare animo: ne sis cupidus. sed eccam ipsam, egreditur foras.

SCENA VI.

MILPHIDIPPA, ACROTELEUTIUM, PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

MILPHIDIPPA.

HERA, eccum praesto Militem.

ACROTELEUTIUM.

Ubi est?

MILPHIDIPPA.

Ad laevam, videto;
Aspicito limis oculis, ne ille nos se videre sentiat.

ACROTELEUTIUM.

Video. edepol nunc nos tempus est malas pejores fieri.

MILPHIDIPPA.

Tuum 'st principium.

ACROTELEUTIUM.

Obsecro, tute ipsum convenisti?
Ne parce voci, ut audiat.

MILPHIDIPPA.

Cum ipso pol sum secuta
Placide ipsa, dum libitum 'st mihi, otiose, meo arbitratu, ut volui.

PYRGOPOLINICES.

Audin' quae loquitur?

PALAESTRIO.

Audio. quam laeta 'st, quia adit ad te!

ACROTELEUTIUM.

O fortunata mulier!

PYRGOPOLINICES.

Ut amari videor!

PALAESTRIO.

Dignus es.

ACROTELEUTIUM.

Permirum ecastor praedicas, te adisse atque exorasse.
Per epistolam, aut per nuntium, quasi regem, adiri eum ajunt.

MILPHIDIPPA.

Namque edepol vix fuit copia adeundi atque inpetrandi.

PALAESTRIO.

Ut tu inclytus apud mulieres!

PYRGOPOLINICES.

Patiar, quando ita Venus volt.

ACROTELEUTIUM.

Veneri pol habeo gratiam. eamdemque et oro et quaeso,
Ut ejus mihi sit copia, quem amo, quemque expetesso;
Benignusque erga me ut siet; quod cupiam, ne gravetur.

MILPHIDIPPA.

Spero ita futurum, quamquam illum multae sibi expetessunt,
Ille illas spernit segregatque ab se omnis, extra te unam.

ACROTELEUTIUM.

Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosus est,
Ne oculi ejus sententiam mutent, ubi viderit me.
Atque ejus elegantia meam extemplo speciem spernat.

MILPHIDIPPA.

Non faciet, bonum animum habe.

PYRGOPOLINICES.

Ut ipsa se contemnit!

ACROTELEUTIUM.

Metuo, ne praedicatio tua nunc meam formam
exsuperet.

MILPHIDIPPA.

Istuc curavi, ut opinione illius pulchrior sis.

ACROTELEUTIUM.

Si pol me nolet ducere uxorem, genua amplectar,
Atque obsecrabo alio modo: si non quibo inpetrare,
Consciscam letum. vivere sine illo scio me non posse.

PYRGOPOLINICES.

Prohibendam mortem video mulieri. adibon'?

PALAESTRIO.

Minime.
Nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere.
Sine ultro veniat, quaeritet, desideret, exspectet.
Summovere istam vis gloriam, quam habes? cave sis, faxis.
Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus,
Tibi et Phaoni Lesbio, tam misere ut amarentur.

ACROTELEUTIUM.

Eo intro. abi tu: illum evocato foras, mea Milphidippa.

MILPHIDIPPA.

Immo opperiamur, dum exeat aliquis.

ACROTELEUTIUM.

Durare nequeo;
Quin eam intro.

MILPHIDIPPA.

Occlusae sunt fores.

ACROTELEUTIUM.

Effringam.

MILPHIDIPPA.

Sana non es.

ACROTELEUTIUM.

Si amavit umquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,
Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.

PALAESTRIO.

Ut, quaeso, amore perdita 'st haec misera!

PYRGOPOLINICES.

Mutuum fit.

PALAESTRIO.

Tace, ne audiat.

MILPHIDIPPA.

Quid astitisti obstupida? cur non pultas?

ACROTELEUTIUM.

Quia non est intus, quem ego volo.

PALAESTRIO.

Qui scis?

ACROTELEUTIUM.

Scio edepol, scio:
Nam odore nasum sentiat, si intus siet.

PYRGOPOLINICES.

Ariolatur.
Quia me amat, propterea Venus fecit eam, ut divinaret.

ACROTELEUTIUM.

Nescio, ubi hic prope adest, quem expeto videre: olet profecto.

PYRGOPOLINICES.

Naso pol jam haec quidem videt plus, quam oculis.

PALAESTRIO.

Caeca amore est.

ACROTELEUTIUM.

Tene me obsecro.

MILPHIDIPPA.

Cur?

ACROTELEUTIUM.

Ne cadam.

MILPHIDIPPA.

Quid ita?

ACROTELEUTIUM.

Quia astare
Nequeo, ita animus per oculos meos deſit.

MILPHIDIPPA.

Militem pol
Tu aspexisti!

ACROTELEUTIUM.

Ita.

MILPHIDIPPA.

Non video. ubi est?

ACROTELEUTIUM.

Videres pol, si amares.

MILPHIDIPPA.

Non edepol tu illum magis amas, quam egomet, si per te liceat.

PALAESTRIO.

Omnes profecto mulieres te amant, ut quaeque aspexit.

PYRGOPOLINICES.

Nescio, tun' ex me hoc audieris, an non: nepos sum Veneris.

ACROTELEUTIUM.

Mea Milphidippa, adi, obsecro, et congredere.

PYRGOPOLINICES.

Ut me veretur!

PALAESTRIO.

Illa ad nos pergit.

MILPHIDIPPA.

Vos volo.

PYRGOPOLINICES.

Et nos te.

MILPHIDIPPA.

Ut jussisti,
Heram meam eduxi foras.

PYRGOPOLINICES.

Video.

MILPHIDIPPA.

Jube ergo adire.

PYRGOPOLINICES.

Induxi animum, ne oderim, item ut alias, quando hoc orasti.

MILPHIDIPPA.

Verbum hercle facere non potis, si acceſserit prope ad te.

Dum te obtuetur, interim linguam oculi praeciderunt.

PYRGOPOLINICES.

Levandum morbum mulieri video.

MILPHIDIPPA.

Viden' ut tremit atque exTimuit, postquam te aspexit?

PYRGOPOLINICES.

Viri quoque armati idem istuc faciunt:
Ne tu mirere plus mulierem. sed quid volt med agere?

MILPHIDIPPA.

Ad sed eas: tecum vivere volt atque aetatem exigere.

PYRGOPOLINICES.

Egon' ad illam eam, quae nupta sit? vir ejus est metuendus.

MILPHIDIPPA.

Quin tua caussa exegit virum a se.

PYRGOPOLINICES.

Quid? qui id facere potuit?

MILPHIDIPPA.

Quia aedes dotales hujus sunt.

PYRGOPOLINICES.

Itane?

MILPHIDIPPA.

Ita pol.

PYRGOPOLINICES.

Jube eam domum ire.
Jam ego illic ero.

MILPHIDIPPA.

Vide ne sis in exspectatione;
Ne illam animi excrucies.

PYRGOPOLINICES.

Non ero profecto. abite.

MILPHIDIPPA.

Abimus.

PYRGOPOLINICES.

Sed quid ego video?

PALAESTRIO.

Quid vides?

PYRGOPOLINICES.

Nescio quis, eccum, incedit
Ornatu quidem thalassico.

PALAESTRIO.

Jam nos volt hic profecto:
Nauclerus est hic quidem.

PYRGOPOLINICES.

Videlicet arcessit hanc hinc.

PALAESTRIO.

Credo.

SCENA VII.

PLEUSIDES, PALAESTRIO, PYRGOPOLINICES.

PLEUSIDES.

ALIUM alio pacto propter amorem ni sciam
Fecisse multa nequiter, verear magis

Me amoris caussa hoc ornatu incedere.
Verum quom multos multa admisse acceperim
Inhonesta, propter amorem, atque aliena a bonis:
(Mitto jam, ut occidi Achilles civis passus est.)
Sed eccum Palaestrionem, stat cum milite:
Oratio alio mihi demutanda 'st mea.
Mulier profecto nata 'st ex ipsa mora.
Nam quaevis alia, quae mora 'st aeque, mora
Minor ea videtur, quam quae propter mulierem 'st.
Hoc adeo fieri credo consuetudine.
Nam ego hanc arcesso Philocomasium. sed fores
Pultabo. heus! ecquis hic est?

PALAESTRIO.

Adulescens, quid est?
Quid tu ais? quid pultas?

PLEUSIDES.

Philocomasium quaerito;
A matre illius venio: si itura 'st, eat:
Omnis moratur: navim cupimus solvere.

PYRGOPOLINICES.

Jamdudum res parata 'st. heus! Palaestrio,
Aurum, ornamenta, vestem, pretiosum omne ut ferat.
Duc adjutores tecum ad navim qui ferant.
Omnia conposita sunt, quae donavi, ut ferat.

PALAESTRIO.

Eo.

PLEUSIDES.

Quaeso, hercle, propera.

PYRGOPOLINICES.

Non morabitur.
Quid istuc, quaeso, quid oculo factum 'st tuo?

PLEUSIDES.

Habeo equidem hercle oculum.

PYRGOPOLINICES.

At laevum dico.

PLEUSIDES.

Eloquar.
Maris caussa hercle istoc ego oculo utor minus.
Nam si abstinuissem amare, tanquam hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu.

PYRGOPOLINICES.

Eccos, exeunt.

SCENA VIII.

PALAESTRIO. PHILOCOMASIUM. PYRGOPOLINICES. PLEUSIDES.

PALAESTRIO.

Quid modi flendo, quaeso, hodie facies?

PHILOCOMASIUM.

Quid ego ni fleam?
Ubi pulcherrume egi aetatem, inde abeo.

PALAESTRIO.

Viden' hominem tibi,
Qui a matre et sorore venit?

PHILOCOMASIUM.

Video.

PYRGOPOLINICES.

Audistin', Palaestrio ?

PALAESTRIO.

Quid vis?

PYRGOPOLINICES.

Quin tu intus jubes efferri omnia, quae isti dedi?

PLEUSIDES.

Philocomasium, salve.

PHILOCOMASIUM.

Et tu salve.

PLEUSIDES.

Materque et soror
Tibi salutem me jusserunt dicere.

PHILOCOMASIUM.

Salvae sient.

PLEUSIDES.

Orant te, ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent.
Nam matri oculi si valerent, mecum venisset simul.

PHILOCOMASIUM.

Ibo, quamquam invita facio omnia: pietas sic cohibet.

PLEUSIDES.

Sapis.

PYRGOPOLINICES.

Si non mecum aetatem egisset, hodie stulta viveret.

PHILOCOMASIUM.

Istuc crucior, a viro me tali abalienarier.
Nam tu quamvis potis es facere uti fluat facetiis:
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior:
Eam nobilitatem amittendam video.

PYRGOPOLINICES.

Nimium haec flet.

PHILOCOMASIUM.

Nequeo,
Quom te video.

PALAESTRIO.

Habe bonum animum. scio ego, et quid doleat mihi.
Nam nihil miror, si libenter, Philocomasium, hic eras.
Forma hujus, mores, virtus, animum attinuere hic tuum.
Quin ego servos, quando aspicio hunc, fleo, quia dijungimur.

PHILOCOMASIUM.

Obsecro licet conplecti, priusquam proficisco?

PYRGOPOLINICES.

Licet.

PHILOCOMASIUM.

O mei oculi, o mi anime!

PALAESTRIO.

Obsecro, tene mulierem,
Ne affligatur.

PYRGOPOLINICES.

Quid istuc?

PALAESTRIO.

Postquam abs te abit, animo male
Factum 'st huic repente miserae.

PYRGOPOLINICES.

Accurrite intro, atque afferte aquam;

PALAESTRIO.

Nihil aquam moror.

PYRGOPOLINICES.

Cur?

PALAESTRIO.

Malo ne interveneris;
Quaeso, dum resipiscit.

PYRGOPOLINICES.

Capita inter se nimis nexa hice habent.
Non placet: labra labellis ferruminant.

PLEUSIDES.

Acre malum!
Tentabam, spiraret an non.

PYRGOPOLINICES.

Aurem admotam oportuit.

PLEUSIDES.

Sin' magis vis, ambos mittam.

PYRGOPOLINICES.

Nolo: retineas.

PALAESTRIO.

Fleo miser.

PYRGOPOLINICES.

Exite, atque afferte huc intus omnia, isti quae dedi.

PALAESTRIO.

Etiam nunc saluto te, Familiaris, priusquam eo.
Conservi conservaeque omnes, bene valete et vivite.
Bene, quaeso, inter vos dicatis et mihi absenti tamen.

PYRGOPOLINICES.

Age, Palaestrio, bono animo es.

PALAESTRIO.

Eheu! nequeo, quin fleam,
Quom abs te abeam.

PYRGOPOLINICES.

Fer aequo animo.

PALAESTRIO.

Scio ego, quid doleat mihi.

PHILOCOMASIUM.

Sed quid hoc? quae res? quid video? lux, salve.

PLEUSIDES.

Jam resipisti?

PHILOCOMASIUM.

Obsecro, quem amplexa sum
Hominem? perii! sumne ego apud me?

PLEUSIDES.

Ne time, voluptas mea.

PYRGOPOLINICES.

Quid istuc est negoti?

PALAESTRIO.

Animus hanc modo hic reliquerat.
Metuoque et timeo, ne hoc tandem propalam fiat nimis.

PYRGOPOLINICES.

Quid id est?

PALAESTRIO.

Nos secundum ferre nunc per urbem haec omnia,
Ne quis tibi hoc vitio vortat.

PYRGOPOLINICES.

Mea, non illorum dedi.
Parvi ego illos facio: agite, ite cum Diis benevolentibus.

PALAESTRIO.

Tua ego hoc caussa dico.

PYRGOPOLINICES.

Credo.

PALAESTRIO.

Jam vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALAESTRIO.

Ite cito. jam ego assequar vos: cum hero pauca etiam loquar.
Quamquam alios fideliores semper habuisti tibi,
Quam me, tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium:
Et, si ita sententia esset, tibi servire mavelim
Multo, quam alii libertus esse.

PYRGOPOLINICES.

Habe bonum animum.

PALAESTRIO.

Hau mihi!

Quom venit mihi in mentem, ut mores mutandi sient,
Muliebres mores discendi, obliviscendi stratiotici.

PYRGOPOLINICES.

Fac sis frugi.

PALAESTRIO.

Jam non possum, amisi omnem lubidinem.

PYRGOPOLINICES.

I, sequere illos, ne morere.

PALAESTRIO.

Bene vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALAESTRIO.

Quaeso, ut memineris, si forte liber fieri occeperim,
Mittam nuntium ad te, ne me deseras.

PYRGOPOLINICES.

Non est meum.

PALAESTRIO.

Cogitato identidem, tibi quam fidelis fuerim.
Si id facies, tum demum scibis, tibi qui bonus sit, qui malus.

PYRGOPOLINICES.

Scio et perspexi saepe: verum cum antehac, tum hodie maxume.

PALAESTRIO.

Scies: immo hodie verum factum faxo post dices magis.

PYRGOPOLINICES.

Vix reprimor, quin te manere jubeam.

PALAESTRIO.

Cave istuc feceris.
Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nulla esse te.
Dicant servorum praeter med esse fidelem neminem.
Nam si honeste censeam te facere posse, suadeam:
Verum non potest: cave faxis.

PYRGOPOLINICES.

Abi, jam patiar quidquid est.

PALAESTRIO.

Bene vale igitur.

PYRGOPOLINICES.

Ire melius est strenue.

PALAESTRIO.

Etiam nunc vale.

PYRGOPOLINICES.

Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servom pessumum:
Eum fidelem mihi esse invenio. quom egomet mecum cogito,
Stulte feci, qui hunc amisi. ibo hinc intro nunc jam
Ad amores meos. et sensi, hinc sonitum fecerunt fores.

SCENA IX.

PUER, PYRGOPOLINICES.

PUER.

NE me moneatis: memini ego officium meum.
Ego jam conveniam illunc: ubi ubi est gentium,
Investigabo: operae non parco meae.

PYRGOPOLINICES.

Me quaerit illic. ibo huic puero obviam.

PUER.

Ehem te quaero. salve, vir lepidissume,
Cumulate commoditate: praeter ceteros
Duo Dii quem curant.

PYRGOPOLINICES.

Qui duo?

PUER.

Mars et Venus.

PYRGOPOLINICES.

Facetum puerum!

PUER.

Intro te ut eas obsecrat.
Te volt, te quaerit, teque exspectans deperit:
Amanti fer opem: quid stas? quin intro is?

PYRGOPOLINICES.

Eo.

PUER.

Ipsus illic sese jam inpedivit in plagas.
Paratae insidiae sunt. in statu stat senex,
Ut adoriatur moechum, qui forma 'st ferox:

Qui omnis se amare credit, quaeque aspexerit
Mulier: eum odere qua viri, qua mulieres.
Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

ACTUS V.

PERIPLECTOMENES, PYRGOPOLINICES, CARIO, SCELEDRUS.

PERIPLECTOMENES.

DUCITE istum: si non sequitur, rapite sublimem foras!
Facite inter terram atque coelum ut medius sit: discindite.

PYRGOPOLINICES.

Obsecro hercle, Periplectomene, te.

PERIPLECTOMENES.

Nequidquam hercle obsecras.
Vide, ut istic tibi sit acutus, Cario, culter probe.

CARIO.

Quin jamdudum gestit moecho hoc abdomen adimere,
Ut faciam, quasi puero in collo pendeant crepundia.

PYRGOPOLINICES.

Perii!

CARIO.

Haud etiam, numero hoc dicis. jamne in hominem involo?

PERIPLECTOMENES.

Immo etiam prius verberetur fustibus.

CARIO.

Multum quidem.

PERIPLECTOMENES.

Cur es ausus subagitare alienam uxorem, inpudens?

PYRGOPOLINICES.

Ita me Dii ament, ultro ventum est ad me.

PERIPLECTOMENES.

Mentitur: feri.

PYRGOPOLINICES.

Mane, dum narro.

PERIPLECTOMENES.

Quid cessatis?

PYRGOPOLINICES.

Non licet mihi dicere?

PERIPLECTOMENES.

Dic.

PYRGOPOLINICES.

Oratus sum ad te venire huc.

PERIPLECTOMENES.

Quare ausus? hem tibi.

PYRGOPOLINICES.

Oi ei! satis sum verberatus, obsecro.

CARIO.

Quam mox seco?

PERIPLECTOMENES.

Ubi lubet: distendite hominem divorsum, et dispennite.

PYRGOPOLINICES.

Obsecro hercle te, ut mea verba audias, priusquam secat.

PERIPLECTOMENES.

Loquere, nondum nihili factus.

PYRGOPOLINICES.

Viduam esse censui:
Itaque ancilla, conciliatrix quae erat, dicebat mihi.

PERIPLECTOMENES.

Jura, te nociturum esse homini nunc hac de re nemini,
Quod tu hodie hic verberatus, aut quod verberabere,
Si te salvom hinc mittimus Venereum nepotulum.

PYRGOPOLINICES.

Juro per Dianam et Martem, me nociturum nemini,
Quod ego hic hodie vapulo: sed mihi id aeque factum arbitror.
Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.

PERIPLECTOMENES.

Quid si id non faxis?

PYRGOPOLINICES.

Ut vivam semper intestabilis.

CARIO.

Verberetur etiam, post tibi amittendum censeo.

PYRGOPOLINICES.

Dii tibi benefaciant semper, quom advocatus mihi bene es.

CARIO.

Ergo des minam auri nobis.

PYRGOPOLINICES.

Quamobrem?

CARIO.

Salvis testibus
Ut te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum:
Aliter hinc a nobis: ne sis frustra.

PYRGOPOLINICES.

Dabitur.

CARIO.

Magis sapis.
De tunica, et chlamyde, et machaera, ne quid speres, non feres.
Verberone etiam, antequam amittis?

PYRGOPOLINICES.

Mitis sum equidem fustibus.
Obsecro vos.

PERIPLECTOMENES.

Solvite istum.

PYRGOPOLINICES.

Gratiam habeo tibi.

PERIPLECTOMENES.

Si posthac prehendero ego te hic, arcebo testibus.

PYRGOPOLINICES.

Cauſſam haud dico.

PERIPLECTOMENES.

Eamus intro, Cario.

PYRGOPOLINICES.

Servos meos
Eccos video. Philocomaſium jam profecta eſt? dic mihi.

SCELEDRUS.

Jamdudum.

PYRGOPOLINICES.

Hei mihi!

SCELEDRUS.

Magis id dicas, ſi ſcias, quod ego ſcio:
Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.

PYRGOPOLINICES.

Quis erat igitur?

SCELEDRUS.

Philocomaſio amator.

PYRGOPOLINICES.

Qui tu ſcis?

SCELEDRUS.

Scio.
Nam poſtquam exierunt porta, nihil ceſſarunt illico
Oſculari atque amplexari inter ſe.

PYRGOPOLINICES.

Vae miſero mihi!

Verba mihi data esse video. scelus viri Palaestrio,
Is me in hanc inlexit fraudem. jure factum judico.
Si sic aliis moechis fiat, minus hic moechorum siet:
Magis metuant, minus has res studeant. eamus ad me. Plaudite.

M. ACCI PLAUTI

MOSTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

TRANIO, } *servi.*
GRUMIO, }

PHILOLACHES, *adoleſcens.*

PHILEMATIUM, *meretrix.*

SCAPHA, *ancilla.*

CALLIDAMATES, *adoleſcens.*

DELPHIUM, *meretrix.*

THEUROPIDES, } *ſenes.*
SIMO, }

DANISTA.

PHANISCUS, *advorſitor.*

SERVUS *alius.*

PUER.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Manumisit emtos suos amores Philolaches,
Omnemque absente rem suo absumit patre.
Senem, ut revenit, ludificatur Tranio:
Terrifica monstra ait videri in aedibus,
Et inde primum emigratum. intervenit
Lucripeta fenus fenerator postulans.
Ludusque rursum fit senex. nam mutuum
Acceptum dicit pignus emtis aedibus:
Requirit quae sint: ait vicini proxumi.
Inspectat illas. post se derisum dolet:
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

Haec fabula hilaritatis et festivitatis plena est, etiam multis bonis sententiis insignis. Et proponitur exemplum in hac consiliorum malorum et fraudulentorum; quae quia firma esse non possunt, requirunt novas semper machinas, quibus fulciantur: donec tandem ruunt omnia deprehensis dolis. Nomen fabulae inditum est a monstris. *Nam senex a servo quasi manium monstris exterretur. Mentio fit*

Φάσματος Menandri: sed et Plauti Phasma *memoratur: quod nomen et ipsum monstri talis habet significationem. Est autem* monstrum, mostellum: *sicut*, castrum, castellum; *in pronuntiando* n *litera liquescente. Inque hac sene quodam mercatore absente, filius illius implicatur libidinoso et sumtuoso sodalitio: et amicam redimit triginta minis: quam pecuniam, et insuper in sumtum decem minas, fenore sumserat a Danista, mina una in decem. Redit tandem senex post triennium, cum forte potatio esset in aedibus ipsius: servus autem, qui hoc resciverat, cum in Piraeum abiisset piscium caussa, statim herili filio indicium facit. Sed erat unus in sodalitate ebrius, qui discedere non volebat. Ne igitur inter turbas senex superveniret, capit hoc consilium servulus: occludit foris aedes, et obviam procedit seni, et persuadet ei, aedes esse infestas monstris mortuorum. Et cum Danista debitam pecuniam peteret, ait illam arrhaboni datam vicino, cujus domum filius emerit. Sed mox de servis adversitoribus et vicinis rem omnem senex cognoscit, et iratus ac inprimis dolens se ad illum modum ludibrio a servo fuisse habitum: tandem a superveniente sodali filii exoratur, ut et filio veniam det, et ignoscat servo. Haec fabula non solum mendose edita est plurimis in locis, quemadmodum et aliae omnes: sed dissipatis etiam versibus, et distractis Scenis, ut saltem in reponendis quibusque in suum locum operam navasse videri debeamus.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

GRUMIO, TRANIO.

GRUMIO.

Exi e culina, sis, foras, mastigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere, herilis pernicies, ex aedibus.
Ego pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.
Exi, inquam, nidor, e culina. quid lates?

TRANIO.

Quid tibi, malum, hic ante aedis clamitatio 'st?
An ruri censes te esse? abscede ab aedibus.
Abi rus; abi dierecte; abscede ab janua.
Hem, hoccine volebas?

GRUMIO.

Perii! cur me verberas?

TRANIO.

Quia tu vis.

GRUMIO.

Patiar. sine modo adveniat senex.
Sine modo venire salvom, quem absentem comes.

TRANIO.

Nec verisimile loquere, nec verum, frutex,
Comesse quemquam ut quisquam absentem possiet.

GRUMIO.

Tu urbanus vero scurra, deliciae popli,
Rus mihi tu objectas? sane credo, Tranio,
Quod te in pistrinum scis actutum tradier.
Cis, hercle, paucas tempestates, Tranio,
Augebis ruri numerum, genus ferratile.
Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
Conrumpe herilem filium, adulescentem optumum:
Dies noctesque bibite, pergraecamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.
Haeccine mandavit tibi, quom peregre hinc iit, senex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?
Hoccine boni esse officium servi existumas,
Ut heri sui conrumpat et rem et filium?
Nam ego illum conruptum duco, quom his factis studet,
Quo nemo adaeque juventute ex omni Attica
Antehac est habitus parcus, nec magis continens:
Is nunc in aliam partem palmam possidet.
Virtute id factum tua et magisterio tuo.

TRANIO.

Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio 'st?
An ruri quaeso non sunt, quos cures, boves?
Lubet potare, amare, scorta ducere.
Mei tergi facio haec, non tui, fiducia.

GRUMIO.

Quam confidenter loquitur! fue.

TRANIO.

At te Juppiter
Diique omnes perdant, oboluisti allium,
Germana inluvies, rusticus, hircus, hara suis,
Canes capro conmista.

GRUMIO.

Quid tu vis fieri?
Non omnes possunt olere unguenta exotica,
Si tu oles: neque superior accumbere,
Neque tam facetis, quam tu vivis, victibus:
Tu tibi istos habeas turtures, piscis, avis.
Sine alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus, ego miser: patiunda sunt.
Meum bonum me, te tuum maneat malum.

TRANIO.

Quasi invidere mihi hoc videre, Grumio,
Quia mihi bene est, et tibi male est; dignissumum 'st.
Decet me amare, et te bubulcitarier:
Me victitare pulchre, te miseris modis.

GRUMIO.

O carnificum cribrum, quod credo fore:
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, si huc reveniat senex.

TRANIO.

Qui scis, an tibi istuc prius eveniat, quam mihi?

GRUMIO.

Quia numquam merui: tu meruisti, et nunc
meres.

TRANIO.

Orationis operam conpendiface,
Nisi te mala re magna mactari cupis.

GRUMIO.

Ervom daturin' estis, bubus quod feram?
Date aes, si non estis. agite porro, pergite
Quomodo occepistis: bibite, pergraecamini,
Este, effercite vos, saginam caedite.

TRANIO.

Tace, atque rus abi: ego ire in Piraeum volo,
In vesperum parare piscatum mihi.
Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
Quid est? quid tu me nunc obtuere, furcifer?

GRUMIO.

Pol tibi istuc credo nomen actutum fore.

TRANIO.

Dum interea sic sit, istuc actutum sino.

GRUMIO.

Ita est. sed unum hoc scito, nimio celerius
Venire quod molestum 'st, quam id, quod cupide petas.

TRANIO.

Molestus ne sis: nunc jam i rus, teque amove.
Ne tu erres, hercle praeterhac mihi non facies
moram.

GRUMIO.

Satin' abiit, neque quod dixi, flocci existumat!

Pro Dii inmortales, obsecro vostram fidem,
Facite, huc ut redeat noster quamprimum senex,
Triennium qui jam hinc abest; priusquam omnia
Periere, et aedis, et ager: qui nisi huc redit,
Paucorum mensium sunt relictae reliquiae.
Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium
Video conruptum hic ex adulescente optumo.

S C E N A I I.

P H I L O L A C H E S.

RECORDATUS multum et diu cogitavi,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego: atque in meo corde, si est quod mihi cor,
Eam rem volutavi, et diu disputavi,
Hominem quojus rei, quando natus est,
Similem esse arbitrarer, simulacrumque habere.
Id reperi jam exemplum.
Novarum aedium esse arbitror similem ego hominem,
Quando hic natus est. ei rei argumenta dicam.
Atque hoc haud videtur verisimile vobis:
At ego id faciam esse ita ut credatis.
Profecto ita esse, ut praedico, vero vincam.
Atque hoc vosmetipsi scio,
Proinde uti nunc ego esse autumo, quando
Dicta audietis mea, haud aliter id dicetis.
Auscultate, argumenta dum dico ad han rem:
Simul gnarures vos volo esse hanc rem mecum.
Aedes quom extemplo sunt paratae, expolitae,

Factae probe, examussim,
Laudant fabrum, atque aedis probant.
Inde exemplum expetunt sibi quisque simile,
Suo usque sumtu: operae ne parcunt suae.
Atque ubi illo inmigrat nequam homo indiligensque
Cum pigra familia, inmundus, instrenuus,
Hic jam aedibus vitium additur,
Bonae quom curantur male.
Atque illud saepe fit, tempestas venit,
Confringit tegulas, imbricesque: ibi
Dominus indiligens reddere alias nevolt.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri:
Nequior factus jam est usus aedium:
Atque haud est fabri culpa. sed magna pars
Moram hanc induxerunt, si quid nummo sarciri potest,
Usque mantant: neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt. aedificantur aedes totae denuo.
Haec argumenta ego aedificiis dixi. nunc etiam volo
Dicere, ut homines aedium esse similes arbitremini.
Primum dum parentes fabri liberum sunt,
Et fundamentum liberorum substruunt,
Extollunt, parant sedulo in firmitatem,
Ut et in usum boni, et in speciem populo
Sint: sibique aut materiae ne parcunt.
Nec sumtus sibi sumtui esse ducunt:

Expoliunt, docent literas, jura, leges;
Sumtu suo et labore nituntur, ut
Alii sibi esse illorum similes expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis danunt
Tum jam aliquem cognatum suum.
Eatenus abeunt a fabris.
Unum ubi emeritum 'st stipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quo eveniat aedificatio.
Nam ego ad illud frugi usque et probus fui,
In fabrorum potestate dum fui.
Posteaquam inmigravi in ingenium meum,
Perdidi operam fabrorum illico oppido.
Venit ignavia; ea mihi tempestas fuit,
Ea mihi adventu suo grandinem, imbremque attulit;
Haec verecundiam mihi et virtutis modum
Deturbavit, texit detexitque a me illico.
Postilla obtigere eam neglegens fui:
Continuo pro imbre amor advenit in cor meum.
Is usque in pectus permanavit, permadefecit
Cor meum. nunc simul res, fides, fama, virtus,
Decusque deseruerunt: ego sum in usu
Factus nimio nequior. atque edepol ita
Haec tigna humide putent: non videor mihi
Sarcire posse aedis meas, quin totae
Perpetuae ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quisquam esse auxilio queat.
Cor dolet, quom scio, ut nunc sum, atque ut fui:
Quo neque industrior de juventute erat

Arte gymnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo. victitabam volupe:
Pàrsimonia et duritia disciplinae aliis eram:
Optumi quique expetebant a me doctrinam sibi.
Nunc postquam nihili sum, id vero meopte ingenio reperi.

SCENA III.

PHILEMATIUM, SCAPHA, PHILOLACHES.

PHILEMATIUM.

JAMPRIDEM ecastor frigida non lavi magis lubenter,
Nec quom me melius, mea Scapha, rear esse defaecatam.

SCAPHA.

Eventus rebus omnibus, velut horno messis magna
Fuit.

PHILEMATIUM.

Quid ea messis attinet ad meam lavationem?

SCAPHA.

Nihilo plus, quam lavatio tua ad messim.

PHILOLACHES.

Oh, Venus venusta!
Haec illa est tempestas mea, mihi quae modestiam omnem

Detexit, tectus qua fui: quam mihi Amor et Cupido
In pectus perpluit meum: neque jam umquam obtigere possum.
Madent jam in corde parietes. periere hae oppido aedes.

PHILEMATIUM.

Contempla, amabo, mea Scapha, satin' haec me vestis deceat?
Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.

SCAPHA.

Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tota es?
Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.

PHILOLACHES.

Ita me Dii ament, lepida est Scapha! sapit scelesta multum!
Ut lepide res omnis tenet, sententiasque amantum!

PHILEMATIUM.

Quid nunc?

SCAPHA.

Quid est?

PHILEMATIUM.

Quin me aspice et contempla, ut haec me decet.

SCAPHA.

Virtute formae id evenit, te ut deceat, quidquid habeas.

PHILOLACHES.

Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profecto hodie aliqui;
Neque patiar te istanc gratiis laudasse, quae placet mihi.

PHILEMATIUM.

Nolo ego te assentari mihi.

SCAPHA.

Nimis tu quidem stulta es mulier.
Eho, mavis vituperari falso, quam vero extolli?
Equidem pol vel falso, tamen laudari multo malo,
Quam vero culpari, aut alios meam speciem inridere.

PHILEMATIUM.

Ego verum amo: verum volo dici mihi: mendacem odi.

SCAPHA.

Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, ut venusta es!

PHILOLACHES.

Quid ais, scelesta? quomodo adjurasti? ita ego istam amarem?
Quid? istaec me; id cur non additum 'st? infecta dona facio.
Periisti! quod promiseram tibi donum, perdidisti.

SCAPHA.

Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, et bene eductam,
Non stultam stulte facere.

PHILEMATIUM.

Quin mone quaeso, si quid erro.

SCAPHA.

Tu ecastor erras, quae quidem illum exspectes unum, atque illi
Morem praecipue sic geras, atque alios asperneris.
Matronae, non meretricium 'st, unum inservire amantem.

PHILOLACHES.

Pro Juppiter! nam quod malum vorsatur meae domi illud?
Dii Deaeque omnes me pessumis exemplis interficiant,
Nisi ego illam anum interfecero siti, fameque, atque algu.

PHILEMATIUM.

Nolo ego mihi male te, Scapha, praecipere.

SCAPHA.

Stulta es plane, quae
Illum tibi aeternum putes fore amicum et benevolentem.
Moneo ego te: te deseret ille aetate et satietate.

PHILEMATIUM.

Non spero.

SCAPHA.

Insperata accidunt magis saepe quam quae speres.
Postremo, si dictis nequis perduci, ut vera haec credas,

Mea dicta ex factis nosce: rem vides, quae sim, et quae fui ante.
Nihilo ego, quam nunc tu, amata sum, atque uni modo gessi morem,
Qui pol me, ubi aetate hoc caput colorem conmutavit,
Reliquit, deseruitque me. tibi idem futurum crede.

PHILOLACHES.

Vix conprimor, quin involem illi in oculos stimulatrici.

PHILEMATIUM.

Solam illi me soli censeo esse oportere obsequentem.
Solam ille me soli sibi suo liberavit.

PHILOLACHES.

Pro Dii inmortales, mulierem lepidam, et pudico ingenio!
Bene hercle factum, et gaudeo mihi nihil esse hujus caussa.

SCAPHA.

Inscita ecastor tu quidem es.

PHILEMATIUM.

Quapropter?

SCAPHA.

Quae istuc cures,
Ut te ille amet.

PHILEMATIUM.

Cur obsecro non curem?

SCAPHA.

Libera es jam.
Tu jam, quod quaerebas, habes: ille, te nisi amabit ultro,
Id, pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.

PHILOLACHES.

Perii hercle, ni ego illam pessumis exemplis enicasso.
Illa hanc conrumpit mulierem malesuada vitilena.

PHILEMATIUM.

Numquam ego illi possum gratiam referre, ut meritu 'st de me.
Scapha, id tu mihi ne suadeas, ut illum minoris pendam.

SCAPHA.

At hoc unum facito cogites, si illum inservibis solum,
Dum tibi nunc haec aetatula 'st, in senecta male querere.

PHILOLACHES.

In anginam ego nunc me velim vorti, ut veneficae illi
Fauces prehendam, atque enicem scelestam stimulatricem.

PHILEMATIUM.

Eumdem animum oportet nunc mihi esse gratum, ut inpetravi,
Atque olim, priusquam id extudi, quom illi subblandiebar.

PHILOLACHES.

Dii me faciant, quod volunt, ni ob istam orationem
Te liberasso denuo, et nisi Scapham enicasso.

SCAPHA.

Si tibi sat acceptum 'st, fore victum tibi sempiternum,
Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,
Soli gerendum censeo morem, et capiundos crinis.

PHILEMATIUM.

Ut fama est homini, exin solet pecuniam invenire.
Ego si bonam famam mihi servasso, sat ero dives.

PHILOLACHES.

Siquidem hercle vendundum 'st, pater vaenibit multo potius,
Quam te, me vivo, umquam sinam egere, aut mendicare.

SCAPHA.

Quid illis futurum 'st ceteris, qui te amant?

PHILEMATIUM.

Magis amabunt,
Quom videbunt gratiam referri.

PHILOLACHES.

Utinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!
Ut ego exheredem meis bonis me faciam, atque haec sit heres.

SCAPHA.

Jam iſta quidem abſumta res erit: dieſque noctesque eſtur,
Bibitur, neque quiſquam parſimoniam adhibet: ſagina plane eſt.

PHILOLACHES.

In te hercle certum 'ſt principium, ut ſim parcus, experiri.
Nam neque edes quidquam, neque bibes apud me hiſce diebus.

PHILEMATIUM.

Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit:
Nec recte ſi illi dixeris, jam ecaſtor vapulabis.

PHILOLACHES.

Edepol ſi ſummo Jovi vivo argento ſacruficasſem,
Pro illius capite quod dedi, numquam aeque id bene conlocaſſem.
Ut videas eam medullitus me amare! oh! probus homo ſum:
Quae pro me cauſſam diceret, patronum liberavi.

SCAPHA.

Video te nihili pendere prae Philolache omnis homines.
Nunc, ne ejus cauſſa vapulem, tibi potius aſſentabor,
Si acceptum ſat habes, tibi fore illum amicum ſempiternum.

PHILEMATIUM.

Cedo mihi speculum, et cum ornamentis arculam actutum, Scapha:
Ornata ut sim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.

SCAPHA.

Mulier quae se suamque aetatem spernit, speculo ei usu 'st.
Quid opu 'st speculo tibi, quae tute speculo speculum es maxumum?

PHILOLACHES.

Ob istuc verbum, ne nequidquam, Scapha, tam lepide dixeris,
Dabo aliquid hodie tibi peculi, Philematium mea.

PHILEMATIUM.

Suo quique loco viden' capillus satis conpositu 'st commode?

SCAPHA.

Ubi tu commoda es, capillum commodum esse credito.

PHILOLACHES.

Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?
Nunc assentatrix scelesta est, dudum advorsatrix erat.

PHILEMATIUM.

Cedo cerussam.

SCAPHA.

Quid cerussa opus nam?

PHILEMATIUM.

Qui malas oblinam.

SCAPHA.

Una opera ebur atramento candefacere postules.

PHILOLACHES.

Lepide dictum de atramento atque ebore. euge plaudo Scaphae.

PHILEMATIUM.

Tum tu igitur cedo purpurissum.

SCAPHA.

Non do: scita es tu quidem.
Nova pictura interpolare vis opus lepidissumum.
Non istanc aetatem oportet pigmentum ullum attingere,
Neque cerussam, neque melinum, neque ullam aliam offuciam.
Cape igitur speculum.

PHILOLACHES.

Hei mihi misero, savium speculo dedit.
Nimis velim lapidem, qui ego illi speculo diminuam caput.

SCAPHA.

Linteum cape, atque exterge tibi manus.

PHILEMATIUM.

Quid ita, obsecro?

SCAPHA.

Ut speculum tenuisti, metuo, ne oleant argentum manus:
Ne usquam argentum te accepisse suspicetur Philolaches.

PHILOLACHES.

Non videor vidisse lenam callidiorem ullam alteram.
Ut lepide atque astute in mentem venit de speculo malae!

PHILEMATIUM.

Etiamne unguentis unguendam censes?

SCAPHA.

Minime feceris.

PHILEMATIUM.

Quapropter?

SCAPHA.

Quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet.
Nam istaec veteres, quae se unguentis unctitant, interpoles,
Vetulae, edentulae, quae vitia corporis fuco occulunt,
Ubi sese sudor cum unguentis consociavit, illico
Itidem olent, quasi quom una multa jura confundit cocus.
Quid oleant nescias, nisi id unum, ut male olere intellegas.

PHILOLACHES.

Ut perdocte cuncta callet! nihil hac docta doctius.
Verum illud est, maxumaque adeo pars vostrorum intellegit,
Quibus anus domi sunt uxores, quae vos dote meruerunt.

PHILEMATIUM.

Agedum contempla aurum et pallam, satin' haec me deceat, Scapha?

SCAPHA.

Non me curare istuc oportet.

PHILEMATIUM.

Quem obsecro igitur?

SCAPHA.

Eloquar:
Philolachem, is ne quid emat, nisi quod tibi placere censeat.
Nam amator meretricis mores sibi emit auro et purpura.
Quid opu 'st, quod suum esse nolit, ei ultro ostentarier?
Purpura aetas occultanda 'st: aurum turpe mulieri.
Pulchra mulier nuda erit, quam purpurata, pulchrior:
Postea nequidquam exornata 'st bene, si morata 'st male.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus coeno conlinunt.
Nam si pulchra 'st, nimis ornata 'st.

PHILOLACHES.

Nimis diu abstineo manum.
Quid hic vos duae agitis?

PHILEMATIUM.

Tibi me exorno ut placeam.

PHILOLACHES.

Ornata es satis.

Abi hinc tu intro, atque ornamenta haec aufer. sed, voluptas mea,
Mea Philematium, potare tecum conlibitum 'st mihi.

PHILEMATIUM.

Libet et edepol mihi tecum. nam quod tibi libet, idem mihi libet,
Mea voluptas.

PHILOLACHES.

Hem, istuc verbum vile est viginti minis.

PHILEMATIUM.

Cedo, amabo, decem: bene emtum tibi dare hoc verbum volo.

PHILOLACHES.

Etiam nunc decem minae apud te sunt: vel rationem puta.
Triginta minas pro capite tuo dedi.

PHILEMATIUM.

Cur exprobras?

PHILOLACHES.

Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id opprobrarier?
Nec quidquam argenti locavi jam diu usquam aeque bene.

PHILEMATIUM.

Certe ego, quod te amo, operam nusquam melius potui ponere.

PHILOLACHES.

Bene igitur ratio accepti atque expensi inter nos convenit.
Tu me amas, ego te amo: merito id fieri uterque existumat.
Haec qui gaudent, gaudeant perpetuo suo semper bono:
Qui invident, ne umquam eorum quisquam invideat prorsus commodis.

PHILEMATIUM.

Age, accumbe igitur. cedo aquam manibus: puer, appone hic mensulam.
Vide, tali ubi sint. vin' unguenta?

PHILOLACHES.

Quid opu 'st? cum stacta accubo.
Sed estne hic meus sodalis, qui huc incedit cum amica sua?
Is est. Callidamates cum amica, eccum, incedit. euge, oculus meus:
Conveniunt maniplares. eccos! praedam participes petunt.

SCENA IV.

CALLIDAMATES, DELPHIUM, PHILOLACHES, PHILEMATIUM.

CALLIDAMATES.

ADVORSUM venire mihi ad Philolachem
Volo tempori. audi: hem, tibi imperatum est.

Nam illic ubi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi male convivi sermoniſque
Taesum est. nunc comissatum ibo ad Philolachetem,
Ubi nos hilari ingenio et lepide accipiet.
Ecquid tibi videor, mamma, madere?

DELPHIUM.

Semper
Istoc modo moratus vivere debebas.

CALLIDAMATES.

Visne ego te, ac tute me amplectare?

DELPHIUM.

Si tibi cordi est facere, licet.

CALLIDAMATES.

Lepida es.
Duce me amabo.

DELPHIUM.

Cave ne cadas, asta.

CALLIDAMATES.

Oh! ocellus es meus, tuus sum alumnus, mel meum.

DELPHIUM.

Cave modo, ne prius in via accumbas,
Quam illic, ubi lectus est stratus, coimus.

CALLIDAMATES.

Sine, sine cadere me.

DELPHIUM.

Sino: sed et hoc, quod mihi in manu est:
Si cades, non cades quin cadam tecum.
Jacentis tollet postea nos ambos aliquis.

Madet homo.

CALLIDAMATES.

Tun' me ais, mamma, madere?

DELPHIUM.

Cedo manum, nolo equidem te affligi.

CALLIDAMATES.

Hem tene, age, i simul. quo'd ego eam, an scis?

DELPHIUM.

Scio.

CALLIDAMATES.

In mentem venit modo; nempe domum eo
Comissatum.

DELPHIUM.

Immo.

CALLIDAMATES.

Istuc quidem jam memini.

PHILOLACHES.

Num non vis obviam me hisce ire, anime mi?
Illi ego ex omnibus optume volo: jam
Revortar.

PHILEMATIUM.

Diu est jam id mihi.

CALLIDAMATES.

Ecquis hic est?

PHILOLACHES.

Adest.

CALLIDAMATES.

Eu, Philolaches, salve, amicissume
Mihi hominum omnium.

PHILOLACHES.

Dii te ament. accuba,
Callidamates. unde agis te?

CALLIDAMATES.

Unde homo ebrius.

PHILOLACHES.

Probe. quin amabo accubas, Delphium mea.

CALLIDAMATES.

Date illi, quod bibat: dormiam ego jam.

PHILOLACHES.

Num mirum aut novom quidpiam facit? quid ego
Hoc faciam postea, mea?

DELPHIUM.

Sic sine eumpse.

PHILOLACHES.

Age tu,
Interim da ab Delphio cito cantharum circum.

ACTUS II.

SCENA I.

TRANIO, PHILOLACHES, CALLIDAMATES, DELPHIUM, PHILEMATIUM, PUER.

TRANIO.

JUPPITER supremus summis opibus atque industriis

Me periſſe et Philolachetem cupit herilem filium.
Occidit ſpes noſtra, nuſquam ſtabulum 'ſt confidentiae,
Nec Salus nobis ſaluti jam eſſe, ſi cupiat, poteſt:
Ita mali maeroris montem maxumum ad portum modo
Conſpicatus ſum. herus advenit peregre. periit Tranio.
Ecquis homo eſt, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
Qui hodie ſeſe excruciari meam vicem poſſit pati?
Ubi ſunt iſti plagipatidae, ferritribaces viri?
Vel iſti, qui haſtis trium nummorum cauſſa ſubeunt ſub falas?
Ubi aliqui quindenis haſtis corpus transfigi ſolent.
Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.
Sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.
Ubi id erit factum, a me argentum petito praeſentarium.
Sed ego ſumne ille infelix, qui non curro curriculo domum?

PHILOLACHES.

Adeſt obſonium. eccum Tranio a portu redit.

TRANIO.

Philolaches.

PHILOLACHES.

Quid eſt?

TRANIO.

Et ego et tu.

PHILOLACHES.

Quid et ego et tu?

TRANIO.

Periimus.

PHILOLACHES.

Quid ita?

TRANIO.

Pater adest.

PHILOLACHES.

Quid ego ex te audio?

TRANIO.

Absumti sumus.

Pater, inquam, tuus venit.

PHILOLACHES.

Ubi est is, obsecro te?

TRANIO.

Adest.

PHILOLACHES.

Quis id ait? quis vidit?

TRANIO.

Egomet, inquam, vidi.

PHILOLACHES.

Vae mihi.

Quid ego ago?

TRANIO.

Nam quid tu, malum, me rogitas, quid agas? accubas.

PHILOLACHES.

Tun' vidisti?

TRANIO.

Egomet, inquam.

PHILOLACHES.

Certe?

TRANIO.

Certe, inquam.

PHILOLACHES.

Occidi!

Si tu vera memoras.

TRANIO.

Quid mihi sit boni, si mentiar?

PHILOLACHES.

Quid ego nunc faciam?

TRANIO.

Jube haec hinc omnia amolirier.

Quis istic dormit?

PHILOLACHES.

Callidamates.

TRANIO.

Suscita istum, Delphium.

DELPHIUM.

Callidamates, Callidamates, vigila.

CALLIDAMATES.

Vigilo: cedo ut bibam.

DELPHIUM.

Vigila: pater advenit peregre Philolachae.

CALLIDAMATES.

Valeat pater.

PHILOLACHES.

Valet ille quidem, atque ego disperii.

CALLIDAMATES.

Disperisti? qui pote 'st?

PHILOLACHES.

Quaeso edepol, exsurge: pater advenit.

CALLIDAMATES.

Tuus venit pater?

Jube abire rursum. quid illi reditio etiam huc fuit?

PHILOLACHES.

Quid ego agam? pater jam hic me offendet miserum adveniens ebrium,

Aedis plenas convivarum, et mulierum. miserum 'st opus,

Igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet.

Sicut ego adventu patris nunc quaero, quid faciam miser.

TRANIO.

Ecce autem hic deposivit caput, et dormit. suscita.

PHILOLACHES.

Etiam vigilas? pater, inquam, aderit jam hic meus.

CALLIDAMATES.

Ain' tu, pater?

Cedo soleas mihi, ut arma capiam. jam pol ego occidam patrem.

PHILOLACHES.

Perdis rem: tace, amabo. abripite hunc intro actutum inter manus.

CALLIDAMATES.

Jam, hercle, ego vos pro matula habebo, nisi mihi matulam datis.

PHILOLACHES.

Perii!

TRANIO.

Habe bonum animum: ego istum lepide medicabor metum.

PHILOLACHES.

Nullus sum.

TRANIO.

Taceas: ego, qui istaec sedem, meditabor tibi.
Satin' habes, si ego advenientem ita patrem faciam tuum,
Non modo ne introeat, verum etiam ut fugiat longe ab aedibus?
Vos modo hinc abite intro, atque haec hinc propere amolimini.

PHILOLACHES.

Ubi ego ero?

TRANIO.

Ubi maxume esse vis, cum hac, cum istac eris.

DELPHIUM.

Quid est igitur? abeamus hinc nos.

TRANIO.

Non hoc longe, Delphium.
Namque intus potate haud tantillo hac quidem caussa minus.

PHILOLACHES.

Hei mihi, quam, istaec blanda dicta quo eveniant, madeo metu!

TRANIO.

Potin' animo ut sies quieto, et facias quod jubeo?

PHILOLACHES.

Pote 'st.

TRANIO.

Omnium primum, Philematium, intro abi, et tu Delphium.

DELPHIUM.

Morigerae tibi erimus ambae.

TRANIO.

Ita ille faxit Juppiter.
Animum advorte nunc tu jam, quae volo accurarier.
Omnium primumdum aedes jam fac occlusae sient:
Intus cave muttire quemquam siveris.

PHILOLACHES.

Curabitur.

TRANIO.

Tamquam si intus natus nemo in aedibus habitet.

PHILOLACHES.

Licet.

TRANIO.

Neu quisquam responset, quando hasce aedis pultabit senex.

PHILOLACHES.

Numquid aliud?

TRANIO.

Clavem mihi harunce aedium Laconicam
Jam jube efferri intus: hasce ego aedis occludam hinc foris.

PHILOLACHES.

In tuam custodiam meque et meas spes trado, Tranio.

TRANIO.

Pluma haud interest, patronus, an cliens propior siet
Homini, quoi nulla in pectore 'st audacia.
Nam quoivis homini, vel optumo, vel pessumo,
Quamvis desubito facile 'st facere nequiter:
Verum id videndum 'st, id viri docti 'st opus,
Quae designata sint et facta nequiter,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat vivere:
Tranquille cuncta, et ut proveniant sine malo.
Sicut ego efficiam, quae facta hic turbavimus,
Profecto ut liqueant omnia et tranquilla sint,
Neque quidquam nobis pariant ex se incommodi.
Sed quid tu egrederis? perii! oh jam jam optume
Praeceptis paruisti!

PUER.

Herus jussit maxumo
Opere orare, ut patrem aliquo absterreres modo,
Ne introiret. adest.

TRANIO.

Quin etiam illi hoc dicito,
Facturum me, ut ne etiam aspicere aedis audeat;
Capite obvoluto ut fugiat cum summo metu.
Clavim cedo, atque abi hinc intro, atque occlude ostium:
Et ego hinc occludam. jube venire nunc ïam.
Ludos ego hodie vivo praesenti hic seni

Faciam, quod credo mortuo numquam fore.
Concedam a foribus huc, hinc speculabor procul,
Unde advenienti sarcinam inponam seni.

SCENA II.

THEUROPIDES. TRANIO.

THEUROPIDES.

HABEO, Neptune, gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti a te vix vivom modo.
Verum si posthac me pedem latum modo
Scies inposisse in undam, haud caussa illico 'st,
Quod nunc voluisti facere, quin facias mihi.
Apage, apage te a me. nunc jam post hunc diem,
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.

TRANIO.

Edepol, Neptune, peccavisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.

THEUROPIDES.

Triennio post Aegypto advenio domum,
Credo, exspectatus veniam familiaribus.

TRANIO.

Nimio edepol ille potuit exspectatior
Venire, qui te nuntiaret mortuum.

THEUROPIDES.

Sed quid hoc? occlusa janua 'st interdius?
Pultabo. heus, ecquis istas aperit mi foris?

TRANIO.

Quis homo 'st, qui nostras aedis accessit prope?

THEUROPIDES.

Meus servos hic quidem 'st Tranio.

TRANIO.

O Theuropides
Here, salve: salvom te advenisse gaudeo.
Usquene valuisti?

THEUROPIDES.

Usque, ut vides.

TRANIO.

Factum optume.

THEUROPIDES.

Quid vos? insanine estis?

TRANIO.

Quidum?

THEUROPIDES.

Sic quia
Foris ambulatis. natus nemo in aedibus
Servat, neque qui recludat, neque qui respondeat.
Pultando pedibus paene confregi hasce ambas.

TRANIO.

Eho;
An tu tetigisti has aedis?

THEUROPIDES.

Cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, paene confregi foris.

TRANIO.

Tetigistin'?

THEUROPIDES.

Tetigi, inquam, et pultavi.

TRANIO.

Vah!

THEUROPIDES.

Quid est?

TRANIO.

Male hercle factum.

THEUROPIDES.

Quid est negoti?

TRANIO.

Non potest

Dici, quam indignum facinus fecisti et malum.

THEUROPIDES.

Quid jam?

TRANIO.

Fuge, obsecro, atque abscede ab aedibus.

Fuge huc, fuge ad me propius. tetigistin' foris?

THEUROPIDES.

Quomodo pultare potui, si non tangerem?

TRANIO.

Occidisti, hercle.

THEUROPIDES.

Quem mortalem?

TRANIO.

Omnis tuos.

THEUROPIDES.

Dii te Deaeque omnes faxint cum isto omine!

TRANIO.

Metuo, te atque istos expiare ut possies.

THEUROPIDES.

Quamobrem? aut quam subito rem mihi apportas novam?

TRANIO.

Et heus, jube illos illinc, amabo, abscedere.

THEUROPIDES.

Abscedite.

TRANIO.

Aedis ne attingite. tangite
Vos quoque terram.

THEUROPIDES.

Obsecro, hercle, quin eloquere jam.

TRANIO.

Quia septem menses sunt, quom in hasce aedis pedem
Nemo intro tetulit, semel ut emigravimus.

THEUROPIDES.

Eloquere, quid ita?

TRANIO.

Circumspicedum, numquis est
Sermonem nostrum qui aucupet.

THEUROPIDES.

Tutum probe 'st.

TRANIO.

Circumspice etiam.

THEUROPIDES.

Nemo 'st: loquere nunc ïam.

TRANIO.

Capitalis caedis facta 'st.

THEUROPIDES.

Quid est? non intellego.

TRANIO.

Scelus, inquam, factum 'st jamdiu antiquom et vetus.
Antiquom id adeo nos nunc factum invenimus.

THEUROPIDES.

Quid istuc est, sceleste? aut quis id fecit? cedo.

TRANIO.

Hospes necavit hospitem captum manu;
Iste, ut ego opinor, qui has tibi aedis vendidit.

THEUROPIDES.

Necavit?

TRANIO.

Aurum eii ademit hospiti,
Eumque hic defodit hospitem ibidem in aedibus.

THEUROPIDES.

Quapropter id vos factum suspicamini?

TRANIO.

Ego dicam, ausculta. ut foris coenaverat
Tuus gnatus, postquam rediit a coena domum,
Abimus omnes cubitum, condormivimus:
Lucernam forte oblitus fueram exstinguere;
Atque ille exclamat derepente maxumum.

THEUROPIDES.

Quis homo? an gnatus meus?

TRANIO.

St, tace: ausculta modo.
Ait venisse illum in somnis ad se mortuum.

THEUROPIDES.

Nempe ergo in somnis?

TRANIO.

Ita. sed ausculta modo.
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.

THEUROPIDES.

In somnis?

TRANIO.

Mirum quin vigilanti diceret,
Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum inepte stultus es.

THEUROPIDES.

Taceo.

TRANIO.

Sed ecce quae ille inquit:
Ego transmarinus hospes sum Diapontius.
Hic habito. haec mihi dedita 'st habitatio.
Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,
Quia praemature vita careo. per fidem
Deceptus sum, hospes hic me necavit, isque me
Defodit insepultum clam ibidem in hisce aedibus,
Scelestus auri caussa. nunc tu hinc emigra.
Scelestae hae sunt aedes, inpia 'st habitatio.
Quae hic monstra fiunt, anno vix possum eloqui.
St, st!

THEUROPIDES.

Quid, obsecro, hercle factum 'st?

TRANIO.

Concrepuit foris.
Hiccine percussit?

THEUROPIDES.

Guttam haud habeo sanguinis,

Vivom me arcessunt ad Acheruntem mortui.

TRANIO.

Perii! illisce hodie hanc conturbabunt fabulam.
Nimis quam formido, ne manifesto hic me opprimat.

THEUROPIDES.

Quid tute tecum loquere?

TRANIO.

Abscede ab janua.
Fuge, obsecro hercle!

THEUROPIDES.

Quo fugiam? etiam tu fugis?

TRANIO.

Nil ego formido: pax mihi est cum mortuis.

THEUROPIDES.

Heus, Tranio!

TRANIO.

Non me appellabis, si sapis.
Nil ego conmerui, neque istas percussi foris.

THEUROPIDES.

Quaeso quid aegre'st? quae res te agitat, Tranio?
Quicum istaec loquere?

TRANIO.

An quaeso tu appellaveras?
Ita me Dii amabunt, mortuum illum credidi
Expostulare, quia percussisses foris.
Sed tu etiamne astas, nec, quae dico, obtemperas?

THEUROPIDES.

Quid faciam?

TRANIO.

Cave respexis: fuge, atque operi caput.

THEUROPIDES.

Cur non fugis tu?

TRANIO.

Pax mihi est cum mortuis.

THEUROPIDES.

Scio. quid modo igitur? cur tantopere extimueras?

TRANIO.

Nil me curassis, inquam: ego mi providero,
Tu, ut occepisti, tantum quantum quis, fugies;
Atque Herculem invocabis.

THEUROPIDES.

Hercules, te invoco.

TRANIO.

Et ego, tibi hodie ut det, senex, magnum malum.
Pro Dii inmortales, obsecro vostram fidem,
Quid ego hodie negoti confeci? malum!

ACTUS III.

SCENA I.

DANISTA, THEUROPIDES,
TRANIO.

DANISTA.

SCELESTIOREM ego annum argento fenori

Numquam ullum vidi, quam hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem usque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.

TRANIO.

Nunc pol ego perii plane in perpetuum modum.
Danista adest, qui dedit argentum fenori,
Qui amica est emta, quoque opus in sumtus fuit.
Manifesta res est, nisi quod occurro prius,
Ne hoc senex resciscat. ibo huic obviam.
Sed quidnam hic sese tam cito recipit domum?
Metuo ne de hac re quidpiam inaudiverit.
Accedam, atque appellabo. hei quam timeo miser!
Nihil est miserius, quam animus hominis conscius,
Sicut me habet. verum utut res haec sese habet,
Pergam turbare porro. ita haec res postulat.
Unde is?

THEUROPIDES.

Conveni illum, unde hasce aedis emeram.

TRANIO.

Numquid dixisti de illo, quod dixi tibi?

THEUROPIDES.

Dixi hercule vero omnia.

TRANIO.

Vae misero mihi!
Etiam fatetur de hospite?

THEUROPIDES.

Immo pernegat.

TRANIO.

Metuo, ne technae meae perpetuo perierint.

THEUROPIDES.

Quid tute tecum?

TRANIO.

Nihil enim. sed dic mihi
Dixtin' quaeso?

THEUROPIDES.

Dixi, inquam, ordine omnia.

TRANIO.

Etiam fatetur de hospite?

THEUROPIDES.

Immo pernegat.

TRANIO.

Negat?

THEUROPIDES.

Negat, inquam.

TRANIO.

Perii oppido, quom cogito!
Non confitetur?

THEUROPIDES.

Dicam, si confessus sit.
Quid nunc faciundum censes?

TRANIO.

Egon', quid censeam?
Cape, obsecro hercule, cum eo una judicem:
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comest.

DANISTA.

Sed Philolachetis eccum servom Tranium,
Qui mihi neque fenus, neque sortem argenti danunt.

THEUROPIDES.

Quo te agis?

TRANIO.

Nec quoquam abeo. nae ego sum miser,
Scelestus, natus Diis inimicis omnibus!
Jam illo praesente adibit. nae ego homo sum miser!
Ita et hinc et illinc mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire.

DANISTA.

Hic ad me it, salvos sum,
Spes est de argento.

TRANIO.

Hilarus est frustra istic homo.
Salvere jubeo te, Misargyrides, bene.

DANISTA.

Salve et tu. quid de argento?

TRANIO.

Abi sis, belua.
Continuo adveniens pilum injecisti mihi.

DANISTA.

Hic homo 'st inanis.

TRANIO.

Hic homo 'st certe ariolus.

DANISTA.

Quin tu istas mittis tricas?

TRANIO.

Quin quid vis cedo.

DANISTA.

Ubi Philolaches est?

TRANIO.

Numquam potuisti mihi
Magis opportunus advenire, quam advenis.

DANISTA.

Quid est?

TRANIO.

Concede huc.

DANISTA.

Quin mihi argentum redditur?

TRANIO.

Scio te bona esse voce, ne clama nimis.

DANISTA.

Ego hercle vero clamo.

TRANIO.

Ah, gere morem mihi.

DANISTA.

Quid tibi ego morem vis geram?

TRANIO.

Abi quaeso hinc domum.

DANISTA.

Abeam?

TRANIO.

Redito huc circiter meridie.

DANISTA.

Reddeturne igitur fenus?

TRANIO.

Reddetur: nunc abi.

DANISTA.

Quid ego huc recursem, aut operam sumam, aut conteram?

Quid, si hic manebo potius ad meridiem?

TRANIO.

Immo abi domum. verum hercle dico: abi modo.

DANISTA.

Quin vos mihi fenus date. quid nugamini?

TRANIO.

Eu, hercle, nae tu abi modo. auſculta mihi.

DANISTA.

Jam, hercle, ego illunc nominabo.

TRANIO.

Euge ſtrenue!

Beatus vero es nunc, quom clamas.

DANISTA.

Meum peto.

Multos me hoc pacto jam dies fruſtramini.
Moleſtus ſi ſum, reddite argentum, abiero.
Reſponſiones omnis hoc verbo eripite.

TRANIO.

Sortem accipe.

DANISTA.

Immo fenus, id primum volo.

TRANIO.

Quid tu, homo hominum omnium teterrime,
Veniſti huc extentatum? agas, quod in manu eſt.
Non dat, non debet.

DANISTA.

Non debet?

TRANIO.

Nec erit quidem.

Ferre hoc potes? an mavis, ut aliquo abeat foras?

Urbem exſul linquat factus hic cauſſa tui,
Quoi ſortem vix dare licebit?

DANISTA.

Quin non peto.

THEUROPIDES.

Eia, maſtigia, ad me redi.

TRANIO.

Jam iſtic ero.
Moleſtus ne ſis, nemo dat, age quid lubet.
Tu ſolus, credo, fenore argentum datas.

DANISTA.

Cedo fenus. redde fenus. fenus reddite.
Daturin' eſtis fenus actutum mihi?
Date mihi fenus.

TRANIO.

Fenus illic, fenus hic.
Neſcit quidem niſi fenus fabularier
Veterator. neque ego tetriorem beluam
Vidiſſe me umquam, quemquam quam te, cenſeo.

DANISTA.

Non edepol nunc me tu iſtis verbis territas.
Calidum hoc eſt, etſi procul abeſt, urit male.

THEUROPIDES.

Quod illud eſt fenus, obſecro, quod illic petit?

TRANIO.

Pater, eccum, advenit peregre non multo prius
Illius, is tibi et fenus et ſortem dabit:
Ne inconciliare quid nos porro poſtules.
Vide num moratur?

DANISTA.

Quin feram, si quid datur.

THEUROPIDES.

Quid ais tu?

TRANIO.

Quid vis?

THEUROPIDES.

Quis illic est? quid illic petit?
Quid Philolachetem gnatum conpellat meum
Sic, et praesenti tibi facit convicium?
Quid illi debetur?

TRANIO.

Obsecro hercle, jube
Obici argentum huic ob os inpurae beluae.

THEUROPIDES.

Jubeam?

TRANIO.

Jube homini argento os verberarier.

DANISTA.

Perfacile ego ictus perpetior argenteos.

THEUROPIDES.

Quod illud argentum est?

TRANIO.

Huic debet Philolaches
Paullum.

THEUROPIDES.

Quantillum?

TRANIO.

Quasi quadraginta minas.

DANISTA.

Ne sane id multum censeas, paullum id quidem est.

TRANIO.

Audin'? videturne obsecro hercle idoneus,
Danista qui sit? genus quod inprobissumum est.

THEUROPIDES.

Non ego istuc curo, qui sit, unde sit:
Id volo mihi dici, id me scire expeto.
Adeo etiam argenti fenus creditum audio.

TRANIO.

Quatuor quadraginta illi debentur minae.
Dic te daturum, ut abeat.

THEUROPIDES.

Egon' dicam dare?

TRANIO.

Dic.

THEUROPIDES.

Egone?

TRANIO.

Tu ipsus dic modo, ausculta mihi.
Promitte: age, inquam: ego jubeo.

THEUROPIDES.

Responde mihi,
Quid eo 'st argento factum?

TRANIO.

Salvom 'st.

THEUROPIDES.

Solvite
Vosmet igitur, si salvom 'st.

TRANIO.

Aedis filius
Tuus emit.

THEUROPIDES.

Aedis?

TRANIO.

Aedis.

THEUROPIDES.

Euge, Philolaches
Patriſsat. jam homo in mercatura vortitur.
Ain' tu, aedis?

TRANIO.

Aedis, inquam: sed scin' quojusmodi?

THEUROPIDES.

Qui scire possim?

TRANIO.

Vah!

THEUROPIDES.

Quid est?

TRANIO.

Ne me roga.

THEUROPIDES.

Nam quid ita?

TRANIO.

Speculo claras, clarorem merum.

THEUROPIDES.

Bene hercle factum. quid? eas quanti destinat?

TRANIO.

Talentis magnis totidem, quot ego et tu sumus.
Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas.

Hinc sumsit, quas ei dedimus. satin' intellegis?
Nam postquam haece aedes ita erant, ut dixi tibi;
Continuo est alias aedis mercatus sibi.

THEUROPIDES.

Bene hercle factum.

DANISTA.

Heus, jam appetit meridies.

TRANIO.

Absolve hunc quaeso vomitum, ne hic nos enicet.
Quatuor quadraginta illi debentur minae,
Et sors et fenus.

DANISTA.

Tantum 'st: nihilo plus peto.

TRANIO.

Velim quidem hercle, ut uno nummo plus petas.

THEUROPIDES.

Adulescens, mecum rem habe.

DANISTA.

Nempe abs te petam.

THEUROPIDES.

Petito cras.

DANISTA.

Abeo: sat habèo, si cras fero.

TRANIO.

Malum quod isti Dii Deaeque omnes duint.
Ita mea consilia perturbat paenissume.
Nullum edepol hodie genus est hominum tetrius,
Nec minus bono cum jure, quam danisticum.

THEUROPIDES.

Qua in regione istas aedis emit filius?

TRANIO.

Ecce autem perii!

THEUROPIDES.

Dicisne hoc, quod te rogo?

TRANIO.

Dicam: sed nomen domini quaero quid siet.

THEUROPIDES.

Age, conminiscere ergo.

TRANIO.

Quid ego nunc agam?
Nisi, ut in vicinum hunc proxumum mendacium,
Eas emisse aedis hujus dicam filium.
Calidum hercle audivi esse optumum mendacium.
Quidquid Dei dicunt, id rectum 'st dicere.

THEUROPIDES.

Quid igitur? jam conmentu 's?

TRANIO.

Dii istum perduint!
Immo istunc potius. de vicino hoc proxumo
Tuus emit aedis filius.

THEUROPIDES.

Bonan' fide?

TRANIO.

Siquidem es argentum redditurus, tum bona:
Si redditurus non es, non emit bona.

THEUROPIDES.

Non in loco emit perbono has.

TRANIO.

Immo optumo.

THEUROPIDES.

Cupio hercle inspicere has aedis. pultadum foris:
Atque evocato aliquem intus ad te, Tranio.

TRANIO.

Ecce autem iterum nunc quid ego dicam nescio,
Iterum jam ad unum saxum me fluctus ferunt.
Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam, reperio:
Manifesto teneor.

THEUROPIDES.

Evocadum aliquem foras:
Roga, circumducat.

TRANIO.

Heus tu. at hic sunt mulieres:
Videndum 'st primum, utrum eae velintne, an non velint.

THEUROPIDES.

Bonum aequomque oras. percontare et roga.
Ego hic tantisper, dum exis, te opperiar foris.

TRANIO.

Dii te Deaeque omnes funditus perdant, senex:
Ita mea consilia undique oppugnas mala.
Euge, optume. eccum dominus aedium foras
Simo progreditur ipsus. huc concessero,
Dum mihi senatum consili in cor convoco.
Igitur tum accedam hunc, quando quid agam invenero.

SCENA II.

SIMO, THEUROPIDES, TRANIO.

SIMO.

MELIUS anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando esca una me juverit magis.
Prandium uxor mihi perbonum dedit.
Nunc dormitum jubet me ire. minime.
Non mihi forte visum illico fuit,
Melius quom prandium, quam solitum, dedit.
Voluit in cubiculum abducere me anus.
Non bonus somnus est de prandio: apage:
Clanculum ex aedibus me edidi foras.
Tota turget mihi uxor nunc, scio, domi.

TRANIO.

Res parata est mala in vesperum huic seni.
Nam et coenandum et cubandum est intus male.

SIMO.

Quo magis cogito ego cum meo animo,
Si quis dotatam uxorem habet,
Neminem solicitat sopor.
Ire dormitum odio est. nunc vero mihi
Exsequi certa res est, ut abeam
Potius hinc ad forum, quam domi cubem.
Atque pol nescio, ut moribus sient
Vostrae: haec sat scio, quam me habeat male:
Pejusque posthac fore, quam fuit mihi.

TRANIO.

Si abitus tuus tibi, senex, fecerit male,
Nihil erit, quod Deorum ullum accusites:
Te ipse jure optumo merito incuses licet.
Tempus nunc est senem hunc alloqui mihi.
Hoc habet: reperi, qui senem ducerem:
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.
Accedam. Dii te ament plurimum, Simo.

SIMO.

Salvos sis, Tranio.

TRANIO.

Ut vales?

SIMO.

Non male.
Quid agis?

TRANIO.

Hominem optumum teneo.

SIMO.

Amice facis,
Quom me laudas.

TRANIO.

Decet certe.

SIMO.

Hercle at te ego
Haud bonum teneo servom.

TRANIO.

Quid ita vero, Simo?

SIMO.

Quid nunc, quam mox?

TRANIO.

Quid est?

SIMO.

Quod solet fieri.

TRANIO.

Dic igitur, quod solet fieri, quid id est?

SIMO.

Quod facitis vos. sed, ut verum, Tranio, loquar,
Sic decet. ut homines sunt, ita morem geras.
Vita quam sit brevis, simul cogita.

TRANIO.

Quid? ehem, vix tandem
Percepi super his rebus nostris te loqui.

SIMO.

Musice, hercle, agitis aetatem, ita ut vos decet:
Vino et victu, piscatu probo, electili,
Vitam colitis.

TRANIO.

Immo vita antehac erat:
Nunc nobis omnia haec exciderunt.

SIMO.

Quidum?

TRANIO.

Ita oppido occidimus omnes, Simo.

SIMO.

Non taces? prospere vobis cuncta usque adhuc
Processerunt.

TRANIO.

Ita, ut dicis, facta haud nego.
Nos profecto probe, ut voluimus, viximus.
Sed, Simo, ita nunc ventus navem
Deseruit.

SIMO.

Quid est? quomodo, pessume?
Quaene subducta erat tuto in terra?

TRANIO.

Hei!

SIMO.

Quid est?

TRANIO.

Me miserum, occidi!

SIMO.

Qui?

TRANIO.

Quia
Venit navis, nostrae navi quae frangat ratem.

SIMO.

Velim ut velles, Tranio. sed quid est negoti?
Eloquere.

TRANIO.

Herus peregre venit.

SIMO.

Tunc tibi
Chorda tenditur: inde in ferriterium:
Postea in crucem recta.

TRANIO.

Nunc te ego per genua
Obsecro, ne indicium hero facias meo.

SIMO.

E me,
Ne quid metuas, nihil sciet.

TRANIO.

Patrone, salve.

SIMO.

Nihil moror mihi istiusmodi clientis.

TRANIO.

Nunc hoc quod ad te noster me misit senex.

SIMO.

Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo:
Jam de istis rebus voster quid sensit senex?

TRANIO.

Nihil quidquam.

SIMO.

Numquid increpavit filium?

TRANIO.

Tam liquidu 'st, quam liquida esse tempestas solet.
Nunc te hoc orare jussit opere maxumo,
Ut sibi liceret inspicere has aedis tuas.

SIMO.

Non sunt venales.

TRANIO.

Scio equidem istuc. sed senex
Gynaeceum aedificare volt hic in suis,
Et balineas et ambulacrum et porticum.

SIMO.

Quid consomniavit?

TRANIO.

Ego dicam tibi:
Dare volt uxorem filio, quantum potest:
Ad eam rem facere volt novom gynaeceum.
Nam sibi laudasse hasce ait architectonem
Nescio quem, esse aedificatas has sane bene.

Nunc hinc exemplum capere volt, nisi tu nevis.

SIMO.

Nae ille malo quidem ab opere exemplum petit.

TRANIO.

Quia hic audivit esse aestatem perbonam:
Subdiu coli absque Sole perpetuum diem.

SIMO.

Immo edepol vero, quom usquequaque umbra 'st, tamen
Sol semper hic est usque a mani ad vesperum,
Quasi flagitator astat usque ad ostium.
Nec mihi umbra usquam 'st, nisi si in puteo quaepiam 'st.

TRANIO.

Quid, Sarsinatis ecqua 'st? si Umbram non habes.

SIMO.

Molestus ne sis: haec sunt sicut praedico.

TRANIO.

Attamen inspicere volt.

SIMO.

Inspiciat, si lubet.
Si quid erit quod illi placeat, de exemplo meo
Ipse aedificato.

TRANIO.

Eon'? voco huc hominem?

SIMO.

I, voca.

TRANIO.

Alexandrum magnum, atque Agathoclem ajunt maxumas

Duo res gessisse. quid mihi fiet tertio,
Qui solus facio facinora inmortalia?
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.
Novitium mihi quaestum institui non malum:
Nam muliones mulos clitellarios
Habent: ego habeo homines clitellarios.
Magni sunt oneris: quidquid inponas, vehunt.
Nunc hunc haud scio an conloquar. congrediar.
Heus Theuropides.

THEUROPIDES.

Quis nominat me?

TRANIO.

Hero servos multum suo fidelis.
Quo me miseras, affero omne inpetratum.

THEUROPIDES.

Quid illic obsecro tam diu restitisti?

TRANIO.

Seni non otium erat, id sum opperitus.

THEUROPIDES.

Antiquom hoc obtines tuum, tardus ut sis.

TRANIO.

Heus tu, si voles verbum hoc cogitare,
Simul flare sorbereque haud facile
Est: ego hic esse et illic simul haud potui.

THEUROPIDES.

Quid nunc?

TRANIO.

Vise, specta tuo arbitratu.

THEUROPIDES.

Age, duc me.

TRANIO.

Num moror?

THEUROPIDES.

Subsequor te.

TRANIO.

Senex ipse te ante ostium eccum opperitur.
Sed maestus est se hasce vendidisse.

THEUROPIDES.

Quid tandem?

TRANIO.

Orat, ut suadeam Philolacheti,
Ut istas remittat sibi.

THEUROPIDES.

Haud opinor.
Sibi quisque ruri metit. si male emtae
Forent, nobis istas redhibere haud liceret.
Lucri quidquid est, id domum trahere oportet.
Misericordias jam habere haud hominem oportet.

TRANIO.

Morare hercle, quom verba facis. subsequere.

THEUROPIDES.

Fiat,
Do tibi ego operam.

TRANIO.

Senex illic est. hem! adduxi tibi hominem.

SIMO.

Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theuropides.

THEUROPIDES.

Dii te ament.

SIMO.

Inspicere te aedis has velle aibat mihi.

THEUROPIDES.

Nisi tibi incommodum est.

SIMO.

Immo commodum. i intro, atque inspice.

TRANIO.

At enim mulieres.

SIMO.

Cave tu ullam floccifaxis mulierem.
Qualibet perambula aedis oppido tamquam tuas.

THEUROPIDES.

Tamquam?

TRANIO.

Ah! cave tu illi objectes nunc in aegritudine,
Te has emisse. non tu vides hunc, voltu ut tristi est senex?

THEUROPIDES.

Video.

TRANIO.

Ergo inridere ne videare et gestire admodum,
Noli facere mentionem te emisse.

THEUROPIDES.

Intellego,
Et bene monitum duco, atque te existumo humano ingenio.
Quid nunc?

SIMO.

Quin tu is intro, atque otiose perspectas, ut lubet?

THEUROPIDES.

Bene benigneque arbitror te facere.

SIMO.

Factum edepol volo.

TRANIO.

Viden' vestibulum ante aedis hoc? et ambulacrum quojusmodi?

THEUROPIDES.

Luculentum edepol profecto.

TRANIO.

Age, specta, postes quojusmodi!
Quanta firmitate facti, et quanta crassitudine!

THEUROPIDES.

Non videor vidisse postes pulchriores.

SIMO.

Pol mihi
Eo pretio emti fuerant olim.

TRANIO.

Audin', fuerant, dicere?
Vix videtur continere lacrumas.

THEUROPIDES.

Quanti hosce emeras?

SIMO.

Tres minas pro istis duobus, praeter vecturam, dedi.

THEUROPIDES.

Hercle quin multum inprobiores sunt, quam a primo credidi.

TRANIO.

Quapropter?

THEUROPIDES.

Quia edepol ambo ab infimo tarmes secat.

TRANIO.

Intempestivos excisos credo, id eis vitium nocet.
Atque etiam nunc satis boni sunt, si sint inducti pice.
Non enim haec pultiphagus opifex opera fecit barbarus.
Viden' coagmenta in foribus?

THEUROPIDES.

Video.

TRANIO.

Specta, quam arte dormiunt.

THEUROPIDES.

Dormiunt?

TRANIO.

Illud quidem, ut connivent, volui dicere.
Satin' habes?

THEUROPIDES.

Ut quidque magis contemplor, tanto magis placet.

TRANIO.

Viden' pictum, ubi ludificatur cornix una volturios duo?
Cornix astat, ea volturios duo vicissim vellicat.
Quaeso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possies.
Jam vides?

THEUROPIDES.

Profecto nullam equidem illic cornicem intuor.

TRANIO.

At tu isto ad vos obtuere, quoniam cornicem nequis
Conspicari, si volturios forte possis contui.

THEUROPIDES.

Omnino, ut te absolvam, nullam pictam conspicio hic avem.

TRANIO.

Age, jam mitto, ignosco: aetate non quis obtuerier.

THEUROPIDES.

Haec, quae possum, ea mihi profecto cuncta vehementer placent.

SIMO.

Latius demum est operae pretium ivisse.

THEUROPIDES.

Recte edepol mones.

SIMO.

Eho istum, puer, circumduce hasce aedis, et conclavia.
Nam egomet ductarem, nisi mihi esset ad forum negotium.

THEUROPIDES.

Apage istum a me perductorem: nil moror ductarier.

SIMO.

Quid, quid est?

THEUROPIDES.

Errabo potius, quam perductet quispiam.

SIMO.

Aedis dico.

THEUROPIDES.

Ergo intro eo sine perductore.

SIMO.

I, licet.

THEUROPIDES.

Ibo intro igitur.

TRANIO.

Mane sis: videam ne canis.

THEUROPIDES.

Agedum vide.

TRANIO.

Est.

THEUROPIDES.

Ubi canis est?

TRANIO.

Abi dierecta. st! abin' hinc in malam crucem?
At etiam restas? st! abi istinc.

SIMO.

Nihil pericli est, age.
Tam placida est, quam est aqua: vise. ire intro audacter licet.
Eo ego hinc ad forum.

THEUROPIDES.

Fecisti commode, bene ambula.
Tranio age, canem istam a foribus abducas face.
Etsi non metuenda est.

TRANIO.

Quin tu illam aspice, ut placide accubat!

Nisi molestum vis videri te, atque ignavom.

THEUROPIDES.

Jam ut lubet,
Sequere hac igitur.

TRANIO.

Equidem haud usquam a pedibus abscedam tuis.

SCENA III.

TRANIO, THEUROPIDES.

TRANIO.

QUID tibi visum est hoc mercimoni?

THEUROPIDES.

Totus gaudeo.

TRANIO.

Num nimio emtae tibi videntur?

THEUROPIDES.

Numquam edepol me scio
Vidisse usquam abjectas aedis, nisi modo hasce.

TRANIO.

Ecquid placent?

THEUROPIDES.

Ecquid placeant, me rogas? immo hercle vero perplacent.

TRANIO.

Quojusmodi gynaeceum? quid porticum?

THEUROPIDES.

Insanum bonam.

Non equidem ullam in publico esse majorem hac existumo.

TRANIO.

Quin ego ipse et Philolaches in publico omnis porticus
Sumus conmensi.

THEUROPIDES.

Quid igitur?

TRANIO.

Longe omnium longissuma 'st.

THEUROPIDES.

Dii inmortales mercimoni lepidi! si hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro istis praesentaria,
Numquam accipiam.

TRANIO.

Si, here, te accipere cupias, ego numquam sinam.

THEUROPIDES.

Bene res nostra conlocata est istoc mercimonio.

TRANIO.

Me suasore atque inpulsore id factum audacter dicito:
Qui subegi, fenore argentum ab Danista ut sumeret,
Quod isti dedimus arrhaboni.

THEUROPIDES.

Servavisti omnem ratem.
Nempe octoginta debentur huic minae.

TRANIO.

Haud nummo amplius.

THEUROPIDES.

Hodie accipiat.

TRANIO.

Ita enim vero: ne qua caussa subsiet,
Vel mihi denumerato: ego illi porro denumeravero.

THEUROPIDES.

At enim, ne quid captioni mihi sit, si dederim tibi.

TRANIO.

Egone te joculo modo ausim, dicto aut facto fallere?

THEUROPIDES.

Egon' abs te ausim non cavere, ne quid committam tibi?

TRANIO.

Qui tibi numquam quidquam, postquam tuus sum, verborum dedi?

THEUROPIDES.

Ego enim cavi recte. eam mihi debeo gratiam atque animo meo.
Sat sapio, si abs te modo uno caveo.

TRANIO.

Tecum sentio.

THEUROPIDES.

Nunc abi; i rus. dic me advenisse filio.

TRANIO.

Faciam, ut voles.

THEUROPIDES.

Curriculo abi, jube in urbem veniat jam simul tecum.

TRANIO.

Licet.

Nunc ego me illa per posticum ad congerrones conferam.
Dicam, ut hic res sint quietae, atque ut hunc hinc amoverim.

ACTUS IV.

SCENA I.

PHANISCUS.

SERVI, qui cum culpa carint, tamen malum
Metuunt, hi solent esse heris utibiles.
Nam illi, qui nihil metuunt, postquam sunt malum
Meriti, stulta sibi expetunt consilia.
Exercent sese ad cursuram, fugiunt. sed
Hi, si reprehensi sunt, faciunt a malo
Peculium, quod nequeunt facere de suo:
Augent ex pauxillo, thesaurum inde parant.
Mihi, in pectore consili quod est,
Lubet cavere malam rem prius,
Quam ut meum tergum exsinceratum fiat.
Ut adhuc fuit, mihi corium esse oportet
Sincerum, atque uti vetem verberari.
Si huic imperabo, probe tectum habebo:

Malum quom inpluit ceteros, non inpluat mihi.
Nam ut servi volunt esse herum, ita solet esse.
Bonis boni sunt: inprobi, qui malus fuit.
Nam nunc domi nostrae tot pessumi vivont,
Peculi sui prodigi, plagigeruli: ubi advorsum ut
Eant vocantur hero: Non eo, molestus ne sis.
Scio, quo properas: gestis aliquo jam hercle,
Ire vis, mula, foras pastum. bene merens
Hoc pretium inde abstuli. ita abii foras. solus
Nunc eo advorsum hero ex plurimis servis.
Hoc die crastini quom herus resciverit,
Mane castigabit eos bubulis exuviis.
Postremo minoris pendo tergum illorum, quam
meum.
Illi erunt bucaedae multo potius, quam ego
Sim restio.

SCENA II.

SERVUS alius. PHANISCUS. THEUROPIDES.

SERVUS.

MANE tu, atque assiste illico:
Phanisce, etiam respice.

PHANISCUS.

Mihi molestus ne sis.

SERVUS.

Vide ut fastidit simia!

PHANISCUS.

Mihi sum. libet esse. quid id curas?

SERVUS.

Manesne illico, inpure parasite?

PHANISCUS.

Qui parasitus sum?

SERVUS.

Ego enim
Dicam: cibo perduci poteris quovis.
Ferocem facis, quia te herus tam amat.

PHANISCUS.

Vah!
Oculi dolent.

SERVUS.

Cur?

PHANISCUS.

Quia fumus molestus.

SERVUS.

Tace sis, faber, qui cudere soles plumbeos
Nummos.

PHANISCUS.

Non potes tu cogere me, ut tibi
Maledicam. novit herus me.

SERVUS.

Suam
Quidem pol culcitellam oportet.

PHANISCUS.

Si sobrius sis,
Male non dicas.

SERVUS.

Tibi obtemperem, quom tu mihi

Nequeas?

PHANISCUS.

At tu mecum, pessume, i advorsus.

SERVUS.

Quaeso hercle, Phanisce, abstine jam sermonem
De istis rebus.

PHANISCUS.

Faciam, et pultabo fores.
Heus, ecquis hic est, maxumam qui his injuriam
Foribus defendat? ecquis, ecquis huc exit, atque aperit?
Nemo hinc quidem foras exit: ut esse addecet
Nequam homines, ita sunt: sed eo magis cauto est
Opus, ne huc exeat, qui male me mulcet.
Hic quidem neque convivarum sonitus, itidem ut antehac fuit,
Neque tibicinam cantantem, neque alium quemquam audio.

THEUROPIDES.

Quae illaec res est? quid illi homines quaerunt apud aedis meas?
Quid volunt? quid introspectant?

PHANISCUS.

Pergam pultare ostium.
Heus, reclude: heus, Tranio, etiam aperis?

THEUROPIDES.

Quae haec est fabula?

PHANISCUS.

Etiamne aperis? Callidamati nostro advorsum venimus.

THEUROPIDES.

Heus, vos pueri, quid istic agitis? quid istas aedis frangitis?

PHANISCUS.

Herus hic noster potat.

THEUROPIDES.

Herus hic voster potat?

PHANISCUS.

Ita loquor.

THEUROPIDES.

Puer nimium es delicatus.

PHANISCUS.

Ei advorsum venimus.

THEUROPIDES.

Quoi homini?

PHANISCUS.

Hero nostro. quaeso, quotiens dicendum 'st tibi?

THEUROPIDES.

Puer, hic nemo habitat. nam te esse arbitror puerum probum.

PHANISCUS.

Non hic Philolaches adulescens habitat hisce aedibus?

SERVUS.

Senex hic cerebrosus est certe.

PHANISCUS.

Erras perverse, pater.
Nam nisi hinc hodie emigravit, aut heri, certo scio

Hic habitare.

THEUROPIDES.

Quin sex menses jam hic nemo habitat.

SERVUS.

Somnias.

THEUROPIDES.

Egone?

SERVUS.

Tu.

THEUROPIDES.

Tu ne molestus: sine me cum puero loqui.

PHANISCUS.

Nemo habitat? hem!

THEUROPIDES.

Ita profecto.

PHANISCUS.

Nam heri et nudius tertius,
Quartus, quintus, sextus usque, postquam hinc peregre ejus pater
Abiit, numquam hic triduum in unum desitum est esse et bibi.

THEUROPIDES.

Quid ais?

PHANISCUS.

Triduum in unum est haud intermissum hic esse et bibi,
Scorta duci, pergraecari, fidicinas, tibicinas
Ducere.

THEUROPIDES.

Quis istaec faciebat?

PHANISCUS.

Philolaches.

THEUROPIDES.

Qui Philolaches?

PHANISCUS.

Quoi patrem Theuropidem esse opinor.

THEUROPIDES.

Hei! hei! occidi,

Si haec hic vera memorat. pergam porro percontarier.

Ain' tu istic potare solitum Philolachem istum, quisquis est,

Cum hero vostro?

PHANISCUS.

Hic, inquam.

THEUROPIDES.

Puere, praeter speciem stultus es.

Vide sis, ne forte ad merendam quopiam devorteris,

Atque ibi meliuscule, quam satis fuerit, biberis.

PHANISCUS.

Quid est?

THEUROPIDES.

Ita dico, ne ad alias aedis perperam deveneris.

PHANISCUS.

Scio, qua me ire oportet: et quo venerim, novi, loci.

Philolaches hic habitat, quojus est pater Theuropides.

Qui, postquam pater ad mercatum abivit hinc, tibicinam
Liberavit.

THEUROPIDES.

Philolaches ergo?

PHANISCUS.

Ita, Philematium quidem.

THEUROPIDES.

Quanti?

SERVUS.

Triginta talentis.

PHANISCUS.

Μὰ τὸν Ἀπόλλω! sed minis.

THEUROPIDES.

Ain', minis triginta amicam destinatam Philolachi?

PHANISCUS.

Ajo.

THEUROPIDES.

Atque eam manu emisisse?

PHANISCUS.

Ajo.

THEUROPIDES.

Et, postquam ejus hinc pater
Sit profectus peregre, perpotasse assiduo
Tuo cum domino?

PHANISCUS.

Ajo.

THEUROPIDES.

Quid, is aedis emit hic proxumas?

PHANISCUS.

Non ajo.

THEUROPIDES.

Quadraginta etiam dedit huic quae essent pignori?

PHANISCUS.

Neque illud ajo.

THEUROPIDES.

Hei! perdis.

PHANISCUS.

Immo suum patrem illic perdidit.

THEUROPIDES.

Vera cantas: vana vellem!

PHANISCUS.

Patris amicus videlicet.

THEUROPIDES.

Heu, edepol patrem eum miserum praedicas!

PHANISCUS.

Nihil hoc quidem est,
Triginta minae, prae quam alios dapsiles sumtus facit.
Perdidit patrem. unus istic servos est sacerrumus
Tranio: is vel Herculi conterere quaestum possiet.
Edepol me ejus patris miseret: qui quom istaec sciet
Facta ita, amburet misero ei corculum carbunculus.

THEUROPIDES.

Siquidem istaec vera sunt.

PHANISCUS.

Quid merear, quamobrem mentiar?
Heus vos, ecquis hasce aperit?

THEUROPIDES.

Quid istac pultas, ubi nemo intus?

PHANISCUS.

Alio credo comissatum abisse. abeamus nunc jam.

THEUROPIDES.

Puere, jamne abis? libertas paenula est tergo tuo.

PHANISCUS.

Mihi, nisi herum metuam et curem, nihil est, qui tergum tegam.

SCENA III.

THEUROPIDES, SIMO.

THEUROPIDES.

PERII hercle, quid opus est verbis? ut verba audio,
Non equidem in Aegyptum hinc modo vectus fui;
Sed etiam in terras solas, orasque ultimas
Sum circumvectus, ita ubi nunc sim nescio.
Verum jam scibo: nam eccum, unde aedis filius
Meus emit. quid ais tu?

SIMO.

A foro incedo domum.

THEUROPIDES.

Numquid processit ad forum hodie novi?

SIMO.

Etiam.

THEUROPIDES.

Quid tandem?

SIMO.

Vidi efferri mortuum.

THEUROPIDES.

Hem,

Novom!

SIMO.

Unum vidi mortuum efferri foras:
Modo eum vixiſſe aibant.

THEUROPIDES.

Vae capiti tuo.

SIMO.

Quid tu ut otioſus res novas requiritas?

THEUROPIDES.

Quia hodie adveni peregre.

SIMO.

Promiſi foras,
Ad coenam ne me tu te vocare cenſeas.

THEUROPIDES.

Haud poſtulo edepol.

SIMO.

Verum cras, niſi quis prius
Vocaverit me, vel apud te coenavero.

THEUROPIDES.

Ne iſtuc quidem edepol poſtulo. niſi quid magis
Es occupatus, operam mihi da.

SIMO.

Maxume.

THEUROPIDES.

Minas quadraginta accepisti, quas sciam,
A Philolachete.

SIMO.

Numquam nummum, quod sciam.

THEUROPIDES.

Quid, a Tranione servo?

SIMO.

Multo id minus.

THEUROPIDES.

Quas arrhaboni tibi dedit?

SIMO.

Quid somnias?

THEUROPIDES.

Egone? at quidem tu, qui istoc te speras modo
Potesse dissimulando infectum hoc reddere.

SIMO.

Quid autem?

THEUROPIDES.

Quod me absente tecum hic filius
Negoti gessit.

SIMO.

Mecum ut ille hic gesserit,
Dum tu hinc abes, negoti quidquam? at quo die?

THEUROPIDES.

Minas tibi octoginta argenti debeo.

SIMO.

Non memini quidem hercle. verum, si debes, cedo.
Fides servanda 'st, ne ire infitias postules.

THEUROPIDES.

Profecto non negabo debere, et dabo.
Tu cave quadraginta accepisse hinc ne neges.

SIMO.

Quaeso edepol huc me aspecta, et responde mihi.
Te velle uxorem aibat tuo nato dare,
Ideo aedificare hinc velle aibat in tuis.

THEUROPIDES.

Hinc aedificare volui?

SIMO.

Sic dixit mihi.

THEUROPIDES.

Hei mihi, disperii! vocis non habeo satis.
Vicini, interii, perii!

SIMO.

Numquid Tranio
Turbavit?

THEUROPIDES.

Immo exturbavit omnia.
Te ludificatus est et me hodie indignis modis.

SIMO.

Quid tu ais?

THEUROPIDES.

Haec res sic est, ut narro tibi.
Te ludificatus et me hodie in perpetuum modum.

Nunc te obsecro, ut me bene juves, operamque des.

SIMO.

Quid vis?

THEUROPIDES.

I mecum, obsecro, una simul.

SIMO.

Fiat.

THEUROPIDES.

Servorumque operam et lora mihi cedo.

SIMO.

Sume.

THEUROPIDES.

Eademque opera haec tibi narravero,
Quis me exemplis hodie ille ludificatus est.

ACTUS V.

SCENA I.

TRANIO, THEUROPIDES.

TRANIO.

Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atque equidem quid id esse dicam verbum nauci, nescio.
Nam herus me postquam rus misit, ut filium suum arcesserem,

Abii illa per angiportum ad hortum nostrum clanculum:
Ostium quod in angiportu est horti patefeci fores,
Eaque eduxi omnem legionem, et mares et feminas.
Postquam ex obsidione in tutum eduxi manipulares meos,
Capio consilium, ut senatum congerronum convocem.
Quem quom convocavi, atque illi me e senatu segregant.
Ubi ego video rem vorti in meo foro, quantum potest,
Facio idem, quod plurimi alii, quibus res timida aut turbida est:
Pergunt turbare usque, ut ne quid possit conquiescere.
Nam scio equidem nullo pacto jam esse posse clam senem.
Sed quid hoc est, quod foris concrepuit proxuma vicinia?
Herus meus hic quidem est. gustare ego ejus sermonem volo.

THEUROPIDES.

Illico intra limen astate illic: ut, quom extemplo vocem,
Continuo exsiliatis: manicas celeriter connectite.
Ego illum ante aedis praestolabor ludificatorem meum:
Quojus ego hic ludificabo corium, si vivo, probe.

TRANIO.

Res palam 'st. nunc te videre meliu 'st, quid agas, Tranio.

THEUROPIDES.

Docte atque astute mihi captandum est cum illoc, ubi huc advenerit.
Non ego illi extemplo ita meum ostendam sensum: mittam lineam.
Dissimulabo me horum quidquam scire.

TRANIO.

O mortalem malum!
Alter hoc Athenis nemo doctior dici potest.
Verba dare illi non magis hodie quisquam, quam lapidi, potest.
Aggrediar hominem: appellabo.

THEUROPIDES.

Nunc ego ille huc veniat velim.

TRANIO.

Siquidem pol me quaeris, assum praesens praesenti tibi.

THEUROPIDES.

Euge Tranio, quid agitur?

TRANIO.

Veniunt ruri rustici.
Philolaches jam hic aderit.

THEUROPIDES.

Edepol mihi opportune advenit.
Nostrum ego hunc vicinum opinor esse hominem audacem et malum.

TRANIO.

Quidum?

THEUROPIDES.

Qui negat novisse vos.

TRANIO.

Negat?

THEUROPIDES.

Nec vos sibi
Nummum umquam argenti dedisse.

TRANIO.

Abi, ludis me, credo: haud negat.

THEUROPIDES.

Quid jam?

TRANIO.

Scio, jocaris nunc tu: nam ille quidem haud negat.

THEUROPIDES.

Immo edepol negat profecto: neque se has aedis Philolachi
Vendidisse.

TRANIO.

Eho, an negavit sibi datum argentum, obsecro?

THEUROPIDES.

Quin jusjurandum pollicitus est dare, si vellem, mihi,
Neque se hasce aedis vendidisse, neque sibi argentum datum.
Dixi ego istuc idem illi.

TRANIO.

Quid ait?

THEUROPIDES.

Servos pollicitu'st dare
Suos mihi omnes quaestioni.

TRANIO.

Nugas. numquam edepol dabit.

THEUROPIDES.

Dat profecto.

TRANIO.

Quin et illum in jus jube ire.

THEUROPIDES.

Jam mane.
Experiar, ut opinor: certum est.

TRANIO.

Mihi hominem cedo.

THEUROPIDES.

Quid si igitur ego arcessam homines?

TRANIO.

Factum jam esse oportuit:
Vel hominem jube aedis mancipio poscere.

THEUROPIDES.

Immo hoc primum volo,
Quaestioni accipere servos.

TRANIO.

Faciundum edepol censeo. ego
Interim hanc aram occupabo.

THEUROPIDES.

Quid ita?

TRANIO.

Nullam rem sapis.

Ne enim illi huc confugere possint, quaestioni quos dabit.
Hic ego tibi praesidebo, ne interbitat quaestio.

THEUROPIDES.

Surge.

TRANIO.

Minime.

THEUROPIDES.

Ne occupassis, obsecro, aram.

TRANIO.

Cur?

THEUROPIDES.

Scies.
Quia id enim maxume volo, ut illi istoc confugiant: sine.
Tanto apud judicem hunc argenti condemnabo facilius.

TRANIO.

Quod agis, id agas. quid tu porro vis serere negotium?
Nescis tu quam meticulosa res sit ire ad judicem.

THEUROPIDES.

Surgedum huc. est consulere igitur quiddam quod tecum volo.

TRANIO.

Sic tamen hinc consilium dedero. nimio plus sapio sedens.
Tum consilia firmiora sunt de divinis locis.

THEUROPIDES.

Surge, ne nugare: aspicedum contra me.

TRANIO.

Aspexi.

THEUROPIDES.

Vides?

TRANIO.

Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.

THEUROPIDES.

Quidum?

TRANIO.

Quia nihil quaesti siet. mali hercle ambo sumus.

THEUROPIDES.

Perii!

TRANIO.

Quid tibi est?

THEUROPIDES.

Dedisti verba.

TRANIO.

Qui tandem?

THEUROPIDES.

Probe
Me emunxti.

TRANIO.

Vide sis, sati' ne recte? num mucci fluunt?

THEUROPIDES.

Immo etiam cerebrum quoque omnem e capite emunxti meum?
Nam omnia malefacta vostra reperi radicitus.
Non radicitus quidem hercle, verum etiam eradicitus.
Numquam edepol id hodie inultus designaveris; tibi

Jam jubebo ignem et sarmenta, carnufex, circumdari.

TRANIO.

Ne faxis: nam elixus esse, quam assus, soleo suavior.

THEUROPIDES.

Exempla edepol faciam ego in te.

TRANIO.

Quia placeo, exemplum expetis.

THEUROPIDES.

Loquere? quojusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium?

TRANIO.

Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.

THEUROPIDES.

Aliud te rogo.

TRANIO.

Aliud ergo nunc tibi respondeo.
Sed eccum tui gnati sodalem video huc incedere
Callidamatem: illo praesente mecum agito, si quid voles.

SCENA II.

CALLIDAMATES. THEUROPIDES. TRANIO.

CALLIDAMATES.

UBI somnum sepelivi omnem, atque obdormivi crapulam,

Philolaches veniſſe mihi ſuum peregre huc patrem,
Quoque modo hominem advenientem ſervos ludificatus ſiet,
Ait: ſeſe metuere in conſpectum illius occedere.
Nunc ego de ſodalitate ſolus ſum orator datus,
Qui a patre ejus conciliarem pacem. atque eccum optume.
Jubeo te ſalvere: et ſalvos quom advenis, Theuropides,
Peregre, gaudeo. hic apud nos hodie coenes.

THEUROPIDES.

Sic talem,
Callidamate, Dii te ament, de coena facio gratiam.

CALLIDAMATES.

Quin venis?

TRANIO.

Promitte: ego ibo pro te, ſi tibi non libet.

THEUROPIDES.

Verbero, etiam inrides?

TRANIO.

Quian' me pro te ire ad coenam autumo?

THEUROPIDES.

Non enim ibis. ego ferare faxo, ut meruiſti, in crucem.

CALLIDAMATES.

Age, mitte iſta, et ito ad me ad coenam.

TRANIO.

Dic venturum. quid taces?

CALLIDAMATES.

Sed tu istuc quid confugisti in aram inscitissumus?

TRANIO.

Adveniens perterruit me. loquere nunc, quid fecerim:
Nunc utriusque disceptator, eccum, adest: age, disputa.

THEUROPIDES.

Filium conrupisse ajo te meum.

TRANIO.

Ausculta modo.
Fateor peccavisse, amicam liberasse, absente te:
Fenori argentum sumsisse, id esse absumtum praedico.
Numquid aliud fecit, nisi quod faciunt summis gnati generibus?

THEUROPIDES.

Hercle mihi tecum cavendum 'st: nimis quam es orator catus.

CALLIDAMATES.

Sine me dum istuc judicare: surge, ego istic assedero.

THEUROPIDES.

Maxume, accipito hanc ad te litem.

TRANIO.

Enim istic captio est.
Fac, ego ne metuam igitur, et ut tu meam timeas vicem.

THEUROPIDES.

Jam minoris omnia facio, prae quam quibus modis
Me ludificatus est.

TRANIO.

Bene hercle factum, et factum gaudeo.
Sapere istac aetate oportet, qui sunt capite candido.

THEUROPIDES.

Quid ego nunc faciam, si amicus Demipho, aut Philonides?

TRANIO.

Dicito iis, quo pacto tuus te servos ludificaverit:
Optumas frustrationes dederis in Comoediis.

CALLIDAMATES.

Tace parumper: sine vicissim me loqui: ausculta.

THEUROPIDES.

Licet.

CALLIDAMATES.

Omnium primum sodalem me esse scis gnato tuo.
Is adiit me: nam illum prodire pudet in conspectum tuum,
Propterea, quae fecit quia te scire scit. nunc te obsecro,
Stultitiae adulescentiaeque ejus ignoscas: tuus est.
Scis solere illanc aetatem tali ludo ludere.
Quidquid fecit, nobiscum una fecit: nos deliquimus.
Fenus, sortem, sumtumque omnem, qui amica est, omnia

Nos dabimus, nos conferemus, nostro sumtu, non tuo.

THEUROPIDES.

Non potuit venire orator magis ad me inpetrabilis,
Quam tu; neque illi sum iratus, neque quidquam succenseo.
Immo me praesente amato, bibito, facito quod lubet:
Si hoc pudet, fecisse sumtum; supplici habeo satis.

CALLIDAMATES.

Dispudet.

TRANIO.

Dat istam veniam. quid me fiet nunc jam?

THEUROPIDES.

Verberibus caedere, lutum, pendens.

TRANIO.

Tamen etsi pudet?

THEUROPIDES.

Interimam hercle ego, si vivo.

CALLIDAMATES.

Fac istam cunctam gratiam:
Tranioni remitte quaeso hanc noxiam caussa mea.

THEUROPIDES.

Aliud quidvis inpetrari a me facilius perferam,
Quam ut non ego istum pro suis factis pessumis pessum premam.

CALLIDAMATES.

Mitte quaeso istunc.

THEUROPIDES.

Hem, viden' ut restat furcifer?

CALLIDAMATES.

Tranio, quiesce, si sapis.

THEUROPIDES.

Tu quiesce hanc rem modo
Petere: ego illum verberibus, ut sit quietus, subegero.

CALLIDAMATES.

Nihil opus est profecto: age jam, sine te exorarier.

THEUROPIDES.

Nolo ores.

CALLIDAMATES.

Quaeso hercle.

THEUROPIDES.

Nolo, inquam, ores.

CALLIDAMATES.

Nequidquam nevis.
Hanc modo unam noxiam; unam, quaeso, fac caussa mea.

TRANIO.

Quid gravaris? quasi non cras jam conmeream aliam noxiam:
Ibi utrumque, et hoc et illud, poteris ulcisci probe.

CALLIDAMATES.

Sine te exorem.

THEUROPIDES.

Age abi, abi inpune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores, Fabula haec est acta: vos plausum date.

M. ACCI PLAUTI

P E R S A.

DRAMATIS PERSONAE.

TOXILUS, } *servi.*
SAGARISTIO, }

SATURIO, *parasitus.*

SOPHOCLIDISCA, *ancilla.*

LEMNISELENE, *meretrix.*

PAEGNIUM, *puer.*

VIRGO.

DORDALUS, *leno.*

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

PROFECTO domino suos amores Toxilus
Emit, atque curat, leno ut emittat manu.
Raptamque ut emeret de praedone virginem,
Subornata suadet sui parasiti filia:
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

ARGUMENTUM fabulae est exile, amationis servilis: et jocosum ac plausibile in Lenonis circumventione. Etiam parasiticae levitatis exagitationem continet, dum Saturio filiam suam, cibi caussa, non dubitat vendere. Josephus Justus Scaliger *Animadvers. in Eusebium, p.* 130. *Constat hominem ex Perside* Πέρσην *dici, et Latine* Persam. *sic Poëta Graecus, quisque is fuit, unde Plautus* Persam *fabulam suam vertit, sine ullo dubio* Πέρσην *illam inscripserat, et recte Plautus vertit* Persam. *Ibi enim Parasitus pro homine Persa inducitur. At omnes editiones prae se ferunt* Persam virginem *filiam Parasiti vocatam fuisse. Tollatur ergo delirium. Nam* Persa *est nomen gentilitium virile, non femininum.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

TOXILUS, SAGARISTIO.

TOXILUS.

Qui amans egens ingressus est princeps in amoris vias,
Superavit aerumnis is suis aerumnas Herculis:
Nam cum leone, et cum excetra, cum cervo, cum apro Aetolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antaeo deluctari mavelim,
Quam cum amore ita fio miser quaerendo argento mutuó;
Nec quidquam, nisi, Non est, sciunt mihi respondere, quos rogo.

SAGARISTIO.

Qui hero suo servire volt bene servos servitutem,
Nae edepol illum multa in pectore suo conlocare oportet,
Quae hero placere censeat praesenti atque absenti suo.
Ego neque libenter servio, neque satis sum hero ex sententia:
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere haud quit tamen,

Quin mi imperet, quin me suis negotiis praefulciat.
Quis illic est, qui contra me astat?

TOXILUS.

Quis hic est, qui contra me astat?
Similis est Sagaristionis.

SAGARISTIO.

Toxilus hic quidem meus amicus est.

TOXILUS.

Is est profecto.

SAGARISTIO.

Eum esse opinor.

TOXILUS.

Congrediar.

SAGARISTIO.

Contra aggrediar.

TOXILUS.

O Sagaristio, Dii ament te!

SAGARISTIO.

O Toxile, dabunt Dii quae exoptes.
Ut vales?

TOXILUS.

Ut queo.

SAGARISTIO.

Quid agitur?

TOXILUS.

Vivitur.

SAGARISTIO.

Satin' ergo ex sententia?

TOXILUS.

Si eveniunt quae exopto, satis.

SAGARISTIO.

Nimis stulte amicis utere.

TOXILUS.

Quid jam?

SAGARISTIO.

Quia jam imperare oportet.

TOXILUS.

Mihi quidem tu jam eras mortuus, quia te non visitavi.

SAGARISTIO.

Negotium edepol fuit.

TOXILUS.

Ferreum fortasse.

SAGARISTIO.

Plusculum annum
Fui praeferratus apud molas tribunus vapularis.

TOXILUS.

Vetus jam istaec militia 'st tua.

SAGARISTIO.

Satin' tu usque valuisti?

TOXILUS.

Haud probe.

SAGARISTIO.

Ergo edepol palles.

TOXILUS.

Saucius factus sum: in Veneris proelio
Sagitta Cupido cor meum transfixit.

SAGARISTIO.

Jam servi hic amant?

TOXILUS.

Quid ergo faciam? Diisne advorser? quasi Titani cum Diis belligerem,
Quibus sat esse non queam?

SAGARISTIO.

Vide modo, ulmeae catapultae tuum ne transfigant latus.

TOXILUS.

Basilice agito eleutheria.

SAGARISTIO.

Quid jam?

TOXILUS.

Quia herus peregre 'st.

SAGARISTIO.

Ain' tu, peregre 'st?

TOXILUS.

Si tute tibi bene esse potes pati, veni; vives mecum,
Basilico accipiere victu.

SAGARISTIO.

Vah! jam scapulae pruriunt,
Quia te istaec audivi loqui.

TOXILUS.

Sed hoc me unum excruciat.

SAGARISTIO.

Quidnam id est?

TOXILUS.

Haec dies summa hodie est, mea amica sitne libera,
An sempiternam servitutem serviat.

SAGARISTIO.

Quid nunc vis ergo?

TOXILUS.

Facere amicum tibi me potis es sempiternum.

SAGARISTIO.

Quemadmodum?

TOXILUS.

Ut mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,
Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age! ſi benignus, subveni.

SAGARISTIO.

Qua confidentia rogare tu a me argentum tantum audes,
Inpudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potessit
Quod tu me rogas. nam tu aquam a pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat.

TOXILUS.

Siccine hoc te mihi facere?

SAGARISTIO.

Quid faciam?

TOXILUS.

Rogasne?

Alicunde exora mutuom.

S A G A R I S T I O.

Tu fac idem, quod rogas me.

T O X I L U S.

Quaesivi, nusquam reperi.

S A G A R I S T I O.

Quaeram equidem, si quis credat.

T O X I L U S.

Nempe habeo in mundo.

S A G A R I S T I O.

Si id domi esset mihi, jam pollicerer:
Hoc meum 'st, ut faciam sedulo.

T O X I L U S.

Quidquid erit, recipe te ad me.

S A G A R I S T I O.

Quaere tamen. ego item sedulo, si quid erit, faciam, ut scias.

T O X I L U S.

Obsecro te, resecro; operam da hanc mihi fidelem.

S A G A R I S T I O.

Ah! odio me enicas.

T O X I L U S.

Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.

S A G A R I S T I O.

At pol ego abs te concessero.

T O X I L U S.

Jamne abis? bene ambulato.
Sed recipe te quam primum potes: cave fuas mihi in quaestione:
Usque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

SCENA II.

SATURIO.

VETEREM atque antiquom quaestum meum alimoniae
Servo atque obtineo, et magna cum cura colo.
Nam numquam quisquam meorum majorum fuit,
Quin parasitando paverint ventres suos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quasi mures semper edere alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere.
His cognomentum erat duris Capitonibus.
Unde hunc ego quaestum obtineo et majorum locum.
Neque quadruplari me volo: neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placent: plane loquor.
Nam publicae rei caussa quicumque id facit
Magis, quam sui quaesti, animus induci potest,
Eum esse civem et fidelem et bonum.
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium: atque etiam mea lege adscribitor;
Ubi quadruplator quempiam injexit manum,
Tantidem ille illi rursus injiciat manum,
Ut aequa parti prodeant ad Tresviros:
Si id fiat, ne isti faxim usquam appareant;
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
Sed sumne ego stultus, qui rem curo publicam,

Ubi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, visam hesternas reliquias,
Quieverint recte, necne: num infuerit febris,
Opertaene fuerint, ne quis obreptaverit.
Sed aperiuntur aedes, remorandu 'st gradus.

SCENA III.

TOXILUS, SATURIO.

TOXILUS.

OMNEM rem inveni, ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum, quojus mihi auxilio 'st opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos, atque approperate ocius.
Ne mihi morae sit quidquam, ubi ego intro advenero.
Conmisce mulsum; struthea colutheaque appara,
Bene ut in scutris concaleant, et calamum injice.
Jam pol ille hic aderit, credo, congerro meus.

SATURIO.

Me dicit, euge!

TOXILUS.

Lautum credo a balneis
Jam hic affuturum.

SATURIO.

Ut ordine omnem rem tenet!

TOXILUS.

Collyrae facite ut madeant et colliphia:

Ne mihi incocta detis.

SATURIO.

Rem loquitur meram.
Nihil sunt crudae, nisi quas madidas glutias.
Tum nisi cremore crasso est jus collyricum;
Nihil est macrum illud, epicrocum, pellucidum:
Quasi juream esse jus decet collyricum.
Nolo, in vesicam quod eat, in ventrem volo.

TOXILUS.

Prope me hic nescio quis loquitur.

SATURIO.

O mi Juppiter
Terrestris, te coëpulonus conpellat tuus.

TOXILUS.

O Saturio, opportune advenisti mihi.

SATURIO.

Mendacium edepol dicis, atque haud te decet:
Nam Esurio venio, non advenio Saturio.

TOXILUS.

At edes. nam jam intus ventris fumant focula.
Calefieri jussi reliquias.

SATURIO.

Pernam quidem
Jus est apponi frigidam postridie.

TOXILUS.

Ita fieri jussi.

SATURIO.

Ecquid alecis?

TOXILUS.

Vah! rogas?

SATURIO.

Sapis multum ad Genium.

TOXILUS.

Sed ecquid meministi, here
Qua de re ego tecum mentionem feceram?

SATURIO.

Memini: ut muraena et conger ne calefierent.
Nam nimio melius oppectuntur frigida.
Sed quid cessamus proelium conmittere?
Dum mane 'st, omnis esse mortalis decet.

TOXILUS.

Nimis paene mane 'st.

SATURIO.

Mane quod tu occeperis
Negotium agere, id totum procedit diem.

TOXILUS.

Quaeso animum advorte: hoc enim jam here narravi tibi,
Tecumque oravi, ut nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos.

SATURIO.

Memini et scio,
Et te me orare, et mihi non esse quod darem.
Nihili parasitus est, quoi argentum domi 'st.
Lubido extemplo coepere 'st convivium,
Tuburcinari de suo, si quid domi 'st.
Cynica esse e gente oportet parasitum probe:
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,
Marsupium habeat; inibi paullum praesidi,
Qui familiarem suam vitam oblectet modo.

TOXILUS.

Jam nolo argentum; filiam utendam tuam
Mihi da.

SATURIO.

Numquam edepol quoiquam etiam utendam dedi.

TOXILUS.

Non ad istoc, quod tu insimulas.

SATURIO.

Quid eam vis?

TOXILUS.

Scies.
Quia forma lepida et liberali 'st.

SATURIO.

Res ita 'st.

TOXILUS.

Hic leno neque te novit, neque gnatam tuam.

SATURIO.

Me ut quisquam norit, nisi ille, qui praebet cibum?

TOXILUS.

Ita 'st. hoc tu mihi reperire argentum potes.

SATURIO.

Cupio hercle.

TOXILUS.

Tum tu me sine illam vendere.

SATURIO.

Tun' illam vendas?

TOXILUS.

Immo alium allegavero
Qui vendat, qui esse se peregrinum praedicet.

Siquidem hic leno nondum sex menses Megaribus
Huc est quom conmigravit.

SATURIO.

Pereunt reliquiae.
Posterius istuc tamen potest.

TOXILUS.

Scin' quam potest?
Numquam hercle hodie hic prius edis (ne frustra sis)
Quam te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi.
Atque nisi gnatam tecum huc jam, quantum potest,
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
Quid nunc? quid est? quin dicis, quid facturus sis?

SATURIO.

Quaeso, hercle, me quoque etiam vendas, si lubet,
Dum saturum vendas.

TOXILUS.

Hoc si facturus, face.

SATURIO.

Faciam equidem, quae vis.

TOXILUS.

Bene facis, propera, abi domum:
Praemonstra docte, praecipe astu filiae,
Quid fabuletur, ubi se gnatam praedicet,
Qui sibi parentes fuerint, unde subrepta sit.
Sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet:
Et ut affleat, quom ea memoret.

SATURIO.

Etiam tu taces?
Ter tanto pejor ipsa 'st, quam illam tu esse vis.

TOXILUS.

Lepide hercle dicis. sed scin', quid facias? cape
Tunicam atque zonam, et chlamydem afferto et causiam,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat.

SATURIO.

Heu, probe.

TOXILUS.

Quasi sit peregrinus.

SATURIO.

Laudo.

TOXILUS.

Et tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.

SATURIO.

Πόθεν ornamenta?

TOXILUS.

Abs chorago sumito.
Dare debet: praebenda Aediles locaverunt.

SATURIO.

Jam faxo hic aderunt. sed ego horum nihil scio.

TOXILUS.

Nihil hercle vero. nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam a lenone asserito manu.

SATURIO.

Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.

TOXILUS.

Abi, et istuc cura. interibi ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTUS II.

SCENA I.

SOPHOCLIDISCA, LEMNISELENE.

SOPHOCLIDISCA.

SATIS fuit indoctae, inmemori, insipienti dicere totiens.
Nimis tandem me quidem pro barda et pro rustica reor habitam
Esse abs te. quamquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere
Una. me quidem jam satis tibi spectatam censueram esse, et meos mores:
Nam equidem te jam sector quintum hunc annum: quom interim, credo,
Cuculus si in ludum iret, potuisset jam fieri, ut probe literas sciret,
Quom interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans.
Potin' ut taceas? potin' ne moneas? memini et scio, et calleo, et conmemini.
Amas pol misera: id tuus scatet animus. ego istuc placidum tibi

Ut sit, faciam.

LEMNISELENE.

Miser est, qui amat.

SOPHOCLIDISCA.

Certo is quidem nihili est, qui nihil amat: quid ei homini opus vita est?

Ire decet me, ut herae obsequens fiam, libera mea opera ocius ut sit.

Conveniam hunc Toxilum: ejus aures, quae mandata sunt, onerabo.

SCENA II.

TOXILUS, PAEGNIUM.

SOPHOCLIDISCA.

TOXILUS.

SATIN' haec tibi sunt plana et certa? satin' haec meministi et tenes?

PAEGNIUM.

Melius, quam qui docuisti.

TOXILUS.

Ain' vero, verbereum caput?

PAEGNIUM.

Ajo enimvero.

TOXILUS.

Quid ergo dixi?

PAEGNIUM.

Ego recte apud illam dixero.

TOXILUS.

Non edepol scis.

PAEGNIUM.

Da hercle pignus, ni omnia memini et scio.

TOXILUS.

Equidem si scis tute, quot habeas hodie digitos in manu:
Eo dem pignus tecum.

PAEGNIUM.

Audacter, si lubido est perdere.

TOXILUS.

Bona pax sit potius.

PAEGNIUM.

Tum tu igitur sine me ire.

TOXILUS.

Et jubeo et sino.
Sed ita volo te curare, ut domi sis, quom ego te esse illi censeam.

PAEGNIUM.

Faciam.

TOXILUS.

Quo ergo is nunc?

PAEGNIUM.

Domum: uti domi sim, quom illi censeas.

TOXILUS.

Scelus tu pueri es: atque ob istam rem ego aliquid te peculiabo.

PAEGNIUM.

Scio fidei hercle herili ut soleat inpudicitia opprobrari.

Nec subigi queantur umquam, ut pro ea fide habeant judicem.

TOXILUS.

Abi modo.

PAEGNIUM.

Ego laudabis faxo.

TOXILUS.

Sed has tabellas, Paegnium,
Ipsi Lemniselenae fac des, et quae jussi, nuntiato.

SOPHOCLIDISCA.

Cesso ire ego, quo missa sum?

PAEGNIUM.

Eo ego.

TOXILUS.

I sane: ego domum ibo: face rem hanc cum cura geras.
Vola curriculo.

PAEGNIUM.

Istuc marinus passer per Circum solet.
Illic abiit hinc intro huc. sed quis haec, quae me advorsum incedit?

SOPHOCLIDISCA.

Paegnium hic quidem est.

PAEGNIUM.

Sophoclidisca haec peculiaris est ejus,
Quo ego sum missus.

SOPHOCLIDISCA.

Nullus esse hodie hoc puero pejor perhibetur.
Conpellabo.

PAEGNIUM.

Conmorandum 'st mihi apud hanc obicem.

SOPHOCLIDISCA.

Paegnium, deliciae pueri, salve! quid agis? ut vales?

PAEGNIUM.

Sophoclidisca, Dii me amabunt.

SOPHOCLIDISCA.

Quid me? utrum?

PAEGNIUM.

Hercle nescio.
Sed si, ut digna es, faciant, odio hercle habeant, et faciant male.

SOPHOCLIDISCA.

Mitte male loqui.

PAEGNIUM.

Quom, ut digna es, dico, bene, non male loquor.

SOPHOCLIDISCA.

Quid agis?

PAEGNIUM.

Feminam scelestam te astans contra contuor.

SOPHOCLIDISCA.

Certe equidem puerum pejorem, quam te, novi neminem.

PAEGNIUM.

Quid mali facio? aut quoi male dico?

SOPHOCLIDISCA.

Quoi pol cumque occasio est.

PAEGNIUM.

Nemo homo umquam ita arbitratus est.

SOPHOCLIDISCA.

At pol multi esse ita sciunt.

PAEGNIUM.

Heia!

SOPHOCLIDISCA.

Heia!

PAEGNIUM.

Tuo ex ingenio mores alienos probas.

SOPHOCLIDISCA.

Fateor ego profecto me esse, ut decet lenonis familiae.

PAEGNIUM.

Satis jam dictum habeo.

SOPHOCLIDISCA.

Sed quid tu? confitere, ut te autumo?

PAEGNIUM.

Fatear, si ita sim.

SOPHOCLIDISCA.

Jam abi, vicisti.

PAEGNIUM.

Abi nunc jam.

SOPHOCLIDISCA.

Ergo hoc mihi expedi,

Quo agis?

PAEGNIUM.

Quo tu?

SOPHOCLIDISCA.

Dic tu: prior rogavi.

PAEGNIUM.

At poſt scies.

SOPHOCLIDISCA.

Eo ego hinc haud longe.

PAEGNIUM.

Et quidem ego haud longe.

SOPHOCLIDISCA.

Quo ergo, scelus?

PAEGNIUM.

Nisi sciero prius ex te, tu ex me numquam hoc, quod rogitas, scies.

SOPHOCLIDISCA.

Numquam ecastor hodie scibis, priusquam ex te audivero.

PAEGNIUM.

Itane est?

SOPHOCLIDISCA.

Itane est?

PAEGNIUM.

Mala es.

SOPHOCLIDISCA.

Scelestus.

PAEGNIUM.

Decet me.

SOPHOCLIDISCA.

Me quidem haud decet.

PAEGNIUM.

Quid ais? certumne 'st celare, quo iter facias, pessuma?

SOPHOCLIDISCA.

Offirmastin' occultare, quo te inmittas, pessume?

PAEGNIUM.

Par pari respondes dicto: abi jam, quando ita certa res est.
Nihili facio scire. valeas.

SOPHOCLIDISCA.

Asta.

PAEGNIUM.

At propero.

SOPHOCLIDISCA.

Et pol ego item.

PAEGNIUM.

Ecquid habes?

SOPHOCLIDISCA.

Ecquid tu?

PAEGNIUM.

Nihil equidem.

SOPHOCLIDISCA.

Cedo manum ergo.

PAEGNIUM.

Estne haec manus?

SOPHOCLIDISCA.

Ubi illa altera est furtifica laeva?

PAEGNIUM.

Domi. eccam, huc nullam attuli.

SOPHOCLIDISCA.

Habes nescio quid.

PAEGNIUM.

Ne me attrecta, subagitatrix.

SOPHOCLIDISCA.

Sin te amo?

PAEGNIUM.

Male operam locas.

SOPHOCLIDISCA.

Qui?

PAEGNIUM.

Quia enim nihil amas, quom ingratum amas.

SOPHOCLIDISCA.

Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque aetatulam:
Ne, ubi capillus versipellis fiat, foede semper servias:
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo.

PAEGNIUM.

At confidentia
Illa militia militatur multo magis, quam pondere.
Atque ego hanc nunc operam perdo.

SOPHOCLIDISCA.

Quid jam?

PAEGNIUM.

Quia peritae praedico.
Sed ego cesso.

SOPHOCLIDISCA.

Mane.

PAEGNIUM.

Molesta es.

SOPHOCLIDISCA.

Ero quoque, nisi scio,
Quo agas te.

PAEGNIUM.

Ad vos.

SOPHOCLIDISCA.

Et pol ego ad vos.

PAEGNIUM.

Quid eo?

SOPHOCLIDISCA.

Quid id ad te attinet?

PAEGNIUM.

Enim non ibis nunc vicissim, nisi scio.

SOPHOCLIDISCA.

Odiosus es.

PAEGNIUM.

Lubet.

Numquam hercle istuc exterebrabis tu, ut sis pejor, quam ego siem.

SOPHOCLIDISCA.

Malitia certare tecum, miseria 'st.

PAEGNIUM.

Merx tu mala es.

SOPHOCLIDISCA.

Quid est, quod metuas?

PAEGNIUM.

Idem istuc, quod tu.

SOPHOCLIDISCA.

Dic ergo, quid est?

PAEGNIUM.

Ne hoc quoiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius.

SOPHOCLIDISCA.

Et edictum 'st magnopere mihi, ne quoiquam homini crederem,

Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quam ego. at tu hoc face:
Fide data credamus.

PAEGNIUM.

Novi. omnes sunt lenae levifidae:
Neque tippulae levius pondus est, quam fides lenonia.

SOPHOCLIDISCA.

Dic, amabo.

PAEGNIUM.

Dic, amabo.

SOPHOCLIDISCA.

Nolo ames.

PAEGNIUM.

Facile inpetras.

SOPHOCLIDISCA.

Tecum habeto.

PAEGNIUM.

Et tu hoc taceto.

SOPHOCLIDISCA.

Tacitum erit.

PAEGNIUM.

Celabitur.

SOPHOCLIDISCA.

Toxilo has fero tabellas tuo hero.

PAEGNIUM.

Abi: eccillum domi.
At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abietem.

SOPHOCLIDISCA.

Quid istic scribtum?

PAEGNIUM.

Juxta tecum, si tu nescis, nescio.
Nisi fortasse blanda verba.

SOPHOCLIDISCA.

Abeo.

PAEGNIUM.

At ego abiero.

SOPHOCLIDISCA.

Ambula.

SCENA III.

SAGARISTIO.

Jovi opulento, inclyto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti,
Opes, spes, bonas copias commodanti lubens meritoque vitulor:
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam:
Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam,
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de coelo:
Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boves uti sibi mercarer,
Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit esse die septimi.

Stultus, qui hoc mihi daret argentum, quojus ingenium noverat.
Nam hoc argentum alibi abutar. boves, quos ememrem, non erant.
Nunc et amico meo prosperabo, et Genio meo multa bona faciam.
Diu quod bene erit, die uno absolvam. tax, tax, tergo meo erit! non curo.
Nunc amico homini bobus domitis mea ex crumina largiar.
Nam id demum lepidum 'st, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos
Bene admordere, qui salinum servo obsignant cum sale.
Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. quid faciet mihi?
Verberibus caedi jusserit; conpedes inponi. vapulet!
Ne sibi me credat supplicem fore. vae illi! mihi jam nil novi
Offerri potest, quin sim peritus. sed Toxili puerum Paegnium eccum.

SCENA IV.

PAEGNIUM. SAGARISTIO.

PAEGNIUM.

PENSUM meum, quod datum 'st, confeci. nunc propero domum.

SAGARISTIO.

Mane, etsi
Properas, Paegnium, auſculta.

PAEGNIUM.

Emere oportet, quem tibi obedire velis.

SAGARISTIO.

At ſta.

PAEGNIUM.

Exhibeas moleſtiam, ut opinor, ſi quid debeam,
Qui nunc ſic tam es moleſtus.

SAGARISTIO.

Scelerate, etiam reſpicis?

PAEGNIUM.

Scio ego, quid ſim aetatis, eo iſtuc maledictum inpune auferes.

SAGARISTIO.

Ubi Toxilus eſt tuus herus?

PAEGNIUM.

Ubi illi libet: neque te conſulit.

SAGARISTIO.

Etiamne dicis, ubi ſit, venefice?

PAEGNIUM.

Neſcio, inquam, ulmitriba tu.

SAGARISTIO.

Maledicis majori.

PAEGNIUM.

Prior promeritus, perpetiare.
Servam operam, linguam liberam herus me juſſit habere.

SAGARISTIO.

Dicisne mihi, ubi sit Toxilus?

PAEGNIUM.

Dico, ut perpetuo pereas.

SAGARISTIO.

Caedere hodie tu restibus.

PAEGNIUM.

Tua quidem, cucule, caussa:
Non hercle, si os perciderim tibi, metuam, morticine.

SAGARISTIO.

Video ego te: jam incubitatus es.

PAEGNIUM.

Ita sum. quid id attinet ad te?
At non sum ita, ut tu, gratiis.

SAGARISTIO.

Confidens!

PAEGNIUM.

Sum hercle vero.
Nam ego me confido liberum fore, tu te numquam speras.

SAGARISTIO.

Potin', ut molestus ne sies?

PAEGNIUM.

Quod dicis, facere non quis.

SAGARISTIO.

Abi in malam rem.

PAEGNIUM.

At tu domum: nam ibi tibi parata praes est.

SAGARISTIO.

Vadatur hic me.

PAEGNIUM.

Utinam vades desint; in carcere ut sis!

SAGARISTIO.

Quid hoc?

PAEGNIUM.

Quid est?

SAGARISTIO.

Etiam, scelus, male loquere?

PAEGNIUM.

Tandem ut liceat;
Quom servos sis, servom tibi maledicere.

SAGARISTIO.

Itane? specta,
Quid dedero.

PAEGNIUM.

Nihil: nam nihil habes.

SAGARISTIO.

Dii Deaeque me omnes perdant,
Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.

PAEGNIUM.

Amicus sum, eveniant volo tibi quae optas, atque id fiat:
Tu me defigas; te cruci ipsum propediem affigent alii.

SAGARISTIO.

Quin te Dii Deaeque! scis quid hinc porro dicturus fuerim,

Ni linguae moderari queam. potin' abeas?

PAEGNIUM.

Abigis facile.

Nam umbra mea intus vapulat.

SAGARISTIO.

Ut istunc Dii Deaeque perdant!

Tamquam proserpens bestia, est bilinguis et scelestus.

Hercle illum abiisse gaudeo. foris aperite. eccere autem,

Quem convenire maxume cupiebam, egreditur intus.

SCENA V.

TOXILUS, SAGARISTIO, SOPHOCLIDISCA.

TOXILUS.

PARATUM jam esse dicito, unde argentum sit futurum:

Jubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum:

Ubi se allevat, ibi me allevat. quae dixi ut nuntiares,

Satin' ea tenes?

SOPHOCLIDISCA.

Magis calleo, quam aprugnum callum callet.

TOXILUS.

Propera, abi domum.

SAGARISTIO.

Nunc ego huic graphice facetus fiam.
Subnixis alis me inferam, atque amicibor gloriose.

TOXILUS.

Sed quis hic anſatus ambulat?

SAGARISTIO.

Magnifice conscreabor.

TOXILUS.

Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?
Ecquid, quod mandavi tibi? estne quid in te speculae?

SAGARISTIO.

Àdito.
Videbitur, factum volo: venito: praemoneto.

TOXILUS.

Quid hoc hic in collo tibi tumet?

SAGARISTIO.

Vomica 'st, pressare parce.
Nam ubi qùi mala tetigit manu, dolores cooriuntur.

TOXILUS.

Quando istaec innata 'st nam tibi?

SAGARISTIO.

Hodie.

TOXILUS.

Secari jubeas.

SAGARISTIO.

Metuo, ne inmaturam secem, ne exhibeat plus negoti.

TOXILUS.

Inspicere morbum tuum lubet.

SAGARISTIO.

Abi, atque cave sis
A cornu.

TOXILUS.

Quid jam?

SAGARISTIO.

Quia boves bini hic sunt in crumina.

TOXILUS.

Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum.

SAGARISTIO.

Enim metuo, ut possim in bubilem rejicere, ne vagentur.

TOXILUS.

Ego rejiciam. habe animum bonum.

SAGARISTIO.

Creditur, commodabo.
Sequere hac sis. argentum hic est, quod me dudum rogasti.

TOXILUS.

Quid tu ais?

SAGARISTIO.

Dominus me boves mercatum Eretriam misit.
Nunc mihi Eretria erit haec tua domus.

TOXILUS.

Nimis tu facete loquere.
Atque ego omne argentum tibi actutum incolume redigam:

Nam jam omnes sycophantias instruxi et conparavi,
Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum.

SAGARISTIO.

Tanto melior.

TOXILUS.

Et mulier ut sit libera, atque ipse ultro det argentum.
Sed sequere me: ad eam rem usus est tua mihi opera.

SAGARISTIO.

Utere, ut vis.

ACTUS III.

SCENA I.

SATURIO, VIRGO.

SATURIO.

QUAE res bene vortat mihi et tibi et ventri meo,
Perennitatisque adeo huic perpetuo cibo,
Ut mihi supersit, suppetat, superstitet:
Sequere hac, mea gnata, me, cum Diis volentibus.
Quoi rei opera detur, scis, tenes, intellegis:
Conmunicavi tecum consilia omnia.
Ea caussa ad hoc exemplum te exornavi ego.
Venibis tu hodie, virgo.

VIRGO.

Amabo, mi pater,
Quamquam libenter escis alienis studes,
Tuin' ventris caussa filiam vendis tuam?

SATURIO.

Mirum, quin regis Philippi caussa, aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quae sis mea.

VIRGO.

Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?

SATURIO.

Utrum hercle magis in ventris rem videbitur:
Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi 'st.

VIRGO.

Tua istaec potestas est, pater. verumtamen,
Quamquam res nostrae sunt, pater, pauperculae,
Modice et modeste meliu 'st vitam vivere:
Nam si ad paupertatem admigrant infamiae,
Gravior paupertas fit, fides sublestior.

SATURIO.

Enimvero odiosa es.

VIRGO.

Non sum, neque me esse arbitror,
Quom parva natu recte praecipio patri.
Nam inimici famam non ita, ut nata est, ferunt.

SATURIO.

Ferant, eantque in maxumam malam crucem.
Non ego inimicitias omnis pluris aestimo,
Quam mensa inanis nunc si adponatur mihi.

VIRGO.

Pater, hominum inmortalis est infamia,
Etiam tum vivit, quom esse credas mortuam.

SATURIO.

Quid? metuis, ne te vendam?

VIRGO.

Non metuo, pater.
Verum insimulari nolo.

SATURIO.

At nequidquam nevis.
Meo modo istud potius fiet, quam tuo
Fiat. quae hae res sunt?

VIRGO.

Cogita hoc verbum, pater:
Herus si minatus est malum servo suo,
Tamenetsi id futurum non est, ubi captum 'st flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miseria!
Ego nunc, quod non futurum 'st, formido tamen.

SATURIO.

Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quae praeter sapiet, quam placet parentibus.

VIRGO.

Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quae reticet, si quid fieri pervorse videt.

SATURIO.

Malo cavere meliu 'st te.

VIRGO.

At si non licet
Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.

SATURIO.

Malusne ego sum?

VIRGO.

Non es: neque me dignum 'st dicere:
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.

SATURIO.

Dicat, quod quisque volt: ego de hac sententia
Non demovebor.

VIRGO.

At, meo si liceat modo,
Sapienter potius facias, quam stulte.

SATURIO.

Lubet.

VIRGO.

Lubere per me tibi licere intellego:
Verum lubere haud lubeat, si liceat mihi.

SATURIO.

Futura es dicto obediens, an non, patri?

VIRGO.

Futura.

SATURIO.

Scis nam, tibi quae praecepi?

VIRGO.

Omnia.

SATURIO.

Et id, ut subrepta fueris?

VIRGO.

Docte calleo.

SATURIO.

Et qui parentes fuerint?

VIRGO.

Habeo in memoria.
Necessitate me, mala ut fiam, facis.
Verum videto, ubi me voles nuptum dare,
Ne haec fama faciat repudiosas nuptias.

SATURIO.

Tace, stulta. non tu nunc-hominum mores vides?
Quojusmodi hic cum fama facile nubitur.
Dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur.

VIRGO.

Ergo istuc facito, ut veniat in mentem tibi,
Me esse indotatam.

SATURIO.

Cave sis tu istuc dixeris.
Pol Deûm virtute dicam, et majorum meûm,
Ne te indotatam dicas, quoi dos sit domi.
Librorum eccillum habeo plenum soracum.
Si hoc accurassis lepide, quoi rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siculum acceperis:
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

VIRGO.

Quin tu me ducis, si quo ducturus, pater.
Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.

SATURIO.

Bonum aequomque oras. sequere hac.

VIRGO.

Dicto sum audiens.

SCENA II.

DORDALUS.

QUIDNAM esse acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi juratu 'st sese hodie argentum dare?
Quod si non dederit, atque hic dies praeterierit,
Ego argentum, ille jusjurandum amiserit.
Sed ibi concrepuit foris. quisnam egreditur foras?

SCENA III.

TOXILUS, DORDALUS.

TOXILUS.

CURATE istuc intus: jam ego domum me recipiam.

DORDALUS.

Toxile, quid agitur?

TOXILUS.

Eho! lutum lenonium,
Conmictum coenum, sterquilinium publicum:
Inpure, inhoneste, injure, inlex, labes popli,
Pecuniae accipiter, avide atque invide,
Procax, rapax, trahax! trecentis versibus
Tuas inpuritias traloqui nemo potest.
Accipin' argentum? accipe sis argentum, inpudens,

Tene sis argentum: etiam tu argentum tenes?
Possum te facere, ut argentum accipias, lutum?
Qui nisi jurato mihi nihil ausus credere.

DORDALUS.

Sine respirare me, tibi ut respondeam.
Vir summe populi, stabulum servitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Conpedium tritor, pistrinorum civitas,
Perenniserve, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo sis mihi argentum: da mihi argentum, inpudens:
Possum a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.
Quin tu mi argentum reddis, nilne te pudet?
Leno te argentum poscit, solida servitus,
Pro liberanda amica, ut omnes audiant.

TOXILUS.

Tace obsecro hercle: nae tua vox valide valet!

DORDALUS.

Referundae ego habeo linguam natam gratiae.
Eodem mihi pretio sal praehibetur, quo tibi.
Nisi me haec defendet, numquam delinget salem.

TOXILUS.

Jam omitto iratus esse. id tibi succensui,
Quia te negabas credere argentum mihi.

DORDALUS.

Mirum, quin tibi ego crederem, ut idem mihi
Faceres, quod partim faciunt argentarii:
Ubi quid credideris, citius extemplo a foro

Fugiunt, quam ex porta ludis cum emissu 'st lepus.

TOXILUS.

Cape hoc sis.

DORDALUS.

Quin das?

TOXILUS.

Nummi sexcenti hic erunt
Probi, numerati: fac sit mulier libera,
Atque huc continuo adduce.

DORDALUS.

Jam faxo hic erit.
Non hercle, quoi nunc hoc dem spectandum, scio.

TOXILUS.

Fortasse metuis in manum concredere.

DORDALUS.

Mirum. quin citius jam a foro argèntarii
Abeunt, quam in cursu rotula circumvortitur.

TOXILUS.

Abi istac avorsis angiportis ad forum,
Eadem istaec facito mulier ad me transeat
Per hortum.

DORDALUS.

Jam hic faxo aderit.

TOXILUS.

At ne propalam.

DORDALUS.

Sapienter sane.

TOXILUS.

Supplicatum cras eat.

DORDALUS.

Ita hercle vero.

TOXILUS.

Dum stas, reditum oportuit.

ACTUS IV.

SCENA I.

TOXILUS.

Si quam rem accures sobrie aut frugaliter,
Solet illa recte sub manus succedere.
Atque edepol, ferme ut quisque rem accurat suam,
Sic ei procedunt post principia denique.
Si malus aut nequam 'st, male res vortunt, quas agit:
Sin autem frugi 'st, eveniunt frugaliter.
Hanc ego rem exorsus sum facete et callide:
Igitur proventuram bene confido mihi.
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
Ut ipsus sese, qua se expediat, nesciat.
Sagaristio, heus! exi, atque educe virginem,
Et istas tabellas, quas consignavi tibi,
Quas tu attulisti ab hero meo usque e Persia.

SCENA II.

SAGARISTIO, TOXILUS.

SAGARISTIO.

NUMQUID moror?

TOXILUS.

Euge! euge! ornatus basilice!
Tiara ornatum lepide condecorat tuum.
Tum hanc hospitam autem crepidula ut graphice decet!
Sed satin' estis meditati?

SAGARISTIO.

Tragici et Comici
Numquam aeque sunt meditati.

TOXILUS.

Lepide hercle adjuvas.

SAGARISTIO.

Age, illuc abscede procul e conspectu, et tace.
Ubi cum lenone me videbis conloqui,
Id erit adeundi tempus: nunc agite, ite vos.

SCENA III.

DORDALUS, TOXILUS.

DORDALUS.

QUOI homini Dii propitii sunt, aliquid objiciunt lucri.
Nam ego hodie conpendi feci binos panes in dies,

Ita ancilla mea quae fuit hodie, sua nunc est: argento vicit:
Jam hodie alienum coenabit, nihil gustabit de meo.
Sumne probus? sum lepidus civis, qui Atticam hodie civitatem
Maxumam majorem feci, atque auxi civi femina?
Sed ut et ego hodie fui benignus! ut ego multis credidi!
Nec satis a quiquam homine accepi: ita prorsum credebam omnibus.
Nec metuo quibus credidi hodie, ne quis mihi in jure abjurassit.
Bonus volo jam ex hoc die esse: quod neque fiet, neque fuit.

TOXILUS.

Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis,
Itaque huic insidiae paratae sunt probe. aggrediar virum.
Quid agis?

DORDALUS.

Credo.

TOXILUS.

Unde agis te, Dordale?

DORDALUS.

Credo tibi.

TOXILUS.

Dii dent, quae velis. eho, an jam manu emisisti mulierem?

DORDALUS.

Credo pol, credo, inquam, tibi.

TOXILUS.

Jam liberta auctus es?

DORDALUS.

Enicas.
Quin tibi me dico credere.

TOXILUS.

Dic bona fide: jam libera 'st?

DORDALUS.

I, i ad forum, ad Praetorem, exquire; siquidem credere mihi non vis:
Libera, inquam, est: ecquid audis?

TOXILUS.

At tibi Dii benefaciant omnes.
Numquam enim posthac tibi, nec tuorum, quod nolis, volam.

DORDALUS.

Abi, ne jura: satis credo.

TOXILUS.

Ubi nunc tua liberta 'st?

DORDALUS.

Apud te.

TOXILUS.

Ain',
Apud me est?

DORDALUS.

Ajo, inquam: apud te est, inquam.

TOXILUS.

Ita me Dii ament, ut ob istam rem

Tibi multa bona instant a me: nam est res quaedam, quam occultabam
Tibi dicere: nunc eam narrabo, unde tu pergrande lucrum facias:
Faciam, ut mei memineris, dum vitam vivas.

DORDALUS.

Benedictis
Tuis benefacta aures meae auxilium expostulant.

TOXILUS.

Tuum promeritum 'st, merito ut faciam. et ut me scias esse facturum,
Tabellas tene has, pellege.

DORDALUS.

Hae quid ad me?

TOXILUS.

Immo ad te attinent,
Et tua refert. nam e Persia ad me allatae modo sunt istae a meo domino.

DORDALUS.

Quando?

TOXILUS.

Haud dudum.

DORDALUS.

Quid istaec narrant?

TOXILUS.

Percontare ex ipsis.
Ipsae tibi narrabunt.

DORDALUS.

Cedo sane mihi.

TOXILUS.

At clare recitato.

DORDALUS.

Tace, dum pellego.

TOXILUS.

Haud verbum faciam.

DORDALUS.

Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiae omni. si valetis, gaudeo.
Ego valeo recte, et rem gero, et facio lucrum.
Neque isto redire his octo possum mensibus:
Itaque hic est, quod me detinet, negotium.
Eleusipolim Persae cepere urbem in Arabia,
Plenam bonarum rerum, atque antiquom oppidum:
Ea conparatur praeda, ut fiat auctio
Publicitus. ea res me domo expertem facit.
Operam atque hospitium ego isti praehiberi volo,
Qui tibi tabellas affert. cura, quae is volet:
Nam is mihi honores suae domi habuit maxumos.

DORDALUS.

Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persae quid rerum gerant,
Aut quid herus tuus?

TOXILUS.

Tace, stultiloque: nescis, quid instet boni.
Nequidquam tibi fortuna faculam lucrificam adlucere volt.

DORDALUS.

Quae istaec fortuna lucrifica 'st?

TOXILUS.

Istas, quae norunt, roga.
Ego tantumdem scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed, ut occepisti, ex tabellis nosce rem.

DORDALUS.

Bene me mones;
Fac silentium.

TOXILUS.

Nunc ad illud venies, quod refert tua.

DORDALUS.

Iste, qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda liberalem mulierem,
Furtivam, advectam ex Arabia penitissuma;
Eam te volo accurare, ut istic veneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur:
Mancupio neque promittet, neque quisquam dabit.
Probum et numeratum argentum ut accipiat, face.
Haec cura, et hospes cura ut curetur. vale.

TOXILUS.

Quid igitur, postquam recitasti, quod erat cerae creditum,
Jam mihi credis?

DORDALUS.

Ubi nunc ille 'st hospes, qui hasce adtulit?

TOXILUS.

Jam hic credo aderit: arcessit illam a navi.

DORDALUS.

Nihil mihi opu 'st

Litibus, neque tricis. quam ob rem ego argentum numerem foras?
Nisi mancupio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?

T O X I L U S.

Tacen', an non taces? numquam ego te tam esse matulam credidi.
Quid metuis?

D O R D A L U S.

Metuo hercle vero: sensi ego jam conpluries:
Neque mihi haud inperito eveniet, tali ut in luto haeream.

T O X I L U S.

Nihil periculi videtur.

D O R D A L U S.

Scio istuc, sed metuo mihi.

T O X I L U S.

Mea quidem istuc nihil refert; tua ego refero gratia,
Ut tibi recte conciliandi primo facerem copiam.

D O R D A L U S.

Gratiam habeo. sed te de aliis, quam alios de te suaviu 'st
Fieri doctos.

T O X I L U S.

Ne quis vero ex Barbaria penitissuma
Persequatur. etiam tu illam destinas?

D O R D A L U S.

Videam modo
Mercimonium.

TOXILUS.

Aequa dicis. sed optume eccum ipse advenit
Hospes ille, qui has tabellas adtulit.

DORDALUS.

Hiccine 'st?

TOXILUS.

Hic est.

DORDALUS.

Haeccine illa 'st furtiva virgo?

TOXILUS.

Juxta tecum aeque scio;
Nisi quia aspexi. equidem edepol liberali 'st, quisquis est.

DORDALUS.

Sat edepol concinna 'st facie.

TOXILUS.

Ut contemtim carnufex!
Taciti contemplemur formam.

DORDALUS.

Laudo consilium tuum.

SCENA IV.

SAGARISTIO, VIRGO, TOXILUS, DORDALUS.

SAGARISTIO.

SATIN' Athenae tibi visae fortunatae atque opiparae?

VIRGO.

Urbis speciem vidi, hominum mores perspexi parum.

TOXILUS.

Numquid in principio cessavit verbum docte dicere?

DORDALUS.

Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.

SAGARISTIO.

Quid id, quod vidisti: ut munitum muro tibi visum 'st oppidum?

VIRGO.

Si incolae bene sunt morati, pulchre munitum arbitror.
Perfidia et Peculatus ex urbe et Avaritia si exsulant,
Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obtrectatio,
Septimum Perjurium.

TOXILUS.

Euge!

VIRGO.

Octava Indiligentia:
Nona Injuria: decimum, quod pessumum aggressu, Scelus:
Haec nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum 'st.

TOXILUS.

Quid ais tu?

DORDALUS.

Quid vis?

TOXILUS.

Tu in illis es decem sodalibus:
Te in exsilium ire hinc oportet.

DORDALUS.

Quid jam?

TOXILUS.

Quia perjurus es.

DORDALUS.

Verba quidem haud indocte fecit.

TOXILUS.

Ex tuo, inquam, usu est: eme hanc.

DORDALUS.

Edepol qui quom hanc magis contemplo, magis placet.

TOXILUS.

Si hanc emeris,
Dii inmortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis.
Cum optumis viris rem habebis: gratiam cupient tuam:
Venient ad te comissatum.

DORDALUS.

At ego intromitti non sinam.

TOXILUS.

At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores:

Proinde tu tibi jubeas concludi aedis foribus ferreis:
Ferreas aedis conmutes, limina indas ferrea:
Ferream seram atque anulum: ne si ferro parseris,
Ferreas tute tibi inpingi jubeas crassas conpedis.

DORDALUS.

I in malum cruciatum.

TOXILUS.

I sane, hanc eme atque ausculta mihi.

DORDALUS.

Modo ut sciam, quanti indicet.

TOXILUS.

Vin' huc vocem?

DORDALUS.

Ego illo accessero.

TOXILUS.

Quid ais, hospes?

SAGARISTIO.

Venio, adduco hanc, uti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu navis venit: venire hanc volo,
Si potest: si non potest, ire hinc volo, quantum potest.

DORDALUS.

Salvos sis, adulescens.

SAGARISTIO.

Siquidem hanc vendidero pretio suo.

TOXILUS.

Atqui aut hoc emtore vendes pulchre, aut alio non potes.

SAGARISTIO.

Esne tu huic amicus?

TOXILUS.

Tamquam Dii omnes, qui coelum colunt.

DORDALUS.

Tum tu mihi es inimicus certus. nam generi lenonio
Numquam ullus Deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.

SAGARISTIO.

Hoc age, opusne 'st hac tibi emta?

DORDALUS.

Si tibi venisse 'st opus,
Mihi quoque emta est: si tibi subiti nihil est, tantumdem 'st mihi.

SAGARISTIO.

Indica, fac pretium.

DORDALUS.

Tua merx est, tua indicatio 'st.

TOXILUS.

Aequom hic orat.

SAGARISTIO.

Vin' bene emere?

DORDALUS.

Vin' tu pulchre vendere?

TOXILUS.

Ego scio hercle utrumque velle.

DORDALUS.

Age, indica prognariter.

SAGARISTIO.

Prius dico: hanc mancupio nemo tibi dabit. jam scis?

DORDALUS.

Scio.
Indica, minimo daturus qui sis, qui duci queat.

TOXILUS.

Tace, tace, nimis tu quidem hercle homo stultus es pueriliter.

DORDALUS.

Quid ita?

TOXILUS.

Quia enim te ex puella prius percontari volo,
Quae ad rem referunt.

DORDALUS.

Et quidem hercle tu me monuisti haud male.
Vide sis, ego ille doctus leno paene in foveam decidi,
Ni hic adesses. quantum 'st adhibere hominem amicum, ubi quid geras!

TOXILUS.

Quo genere, aut qua in patria sit nata, aut quibus parentibus;
Ne temere hanc te emisse dicas suasu atque inpulsu meo.
Nisi molestum 'st, percontari hanc paucis hic volt.

SAGARISTIO.

Maxume,

Suo arbitratu.

TOXILUS.

Quid stas? abi tute, atque ipse itidem roga.
Ut tibi percontari liceat, quae velis, etsi mihi
Dixit dare potestatem ejus: sed ego te malo tamen,
Eum ipsum adire, ut ne contemnat te ille.

DORDALUS.

Satis recte mones.
Hospes, volo ego hanc percontari.

SAGARISTIO.

A terra ad coelum, quid lubet
Percontare, exquire quidvis.

TOXILUS.

Age, age nunc tu, i prae: vide,
Ut ingrediare auspicato.

DORDALUS.

Liquidum 'st auspicium.

TOXILUS.

Tace.
Concede sis, jam ego illam adducam.

DORDALUS.

Age, ut rem esse in nostram putas.

TOXILUS.

Sequere me. adduco hanc, si quid vis ex hac percontarier.

DORDALUS.

Enim volo te adesse.

TOXILUS.

Haud possum, quin huic operam dem hospiti,

Quoi herus jussit. quid si hic non volt me adesse una?

SAGARISTIO.

Immo i modo.

TOXILUS.

Do ego tibi operam.

DORDALUS.

Tibi ibidem das, ubi tu tuum amicum adjuvas.

TOXILUS.

Exquire. heus tu, advigila.

VIRGO.

Satis est dictum: quamquam ego serva sum,
Scio ego officium meum, ut quae rogitet, vera, ut accepi, eloquar.

TOXILUS.

Virgo, hic homo probu 'st.

VIRGO.

Credo.

TOXILUS.

Non diu apud hunc servies.

VIRGO.

Ita pol spero, si parentes facient officium suum.

DORDALUS.

Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes.

VIRGO.

Cur ego id mirer, mi homo?
Servitus mea mihi interdixit, ne quid mirer meum
Malum.

TOXILUS.

Dii istam perdant! ita cata est et callida.
Habet cor! quam dicit, quod opu'st!

DORDALUS.

Quid nomen tibi est?

TOXILUS.

Nunc metuo, ne peccet.

VIRGO.

Lucridi nomen in patria fuit.

TOXILUS.

Nomen atque omen quantivis est preti. quin tu hanc emis?
Nimis pavebam, ne peccaret. expedivit.

DORDALUS.

Si te emam,
Mihi quoque Lucridem confido fore te.

TOXILUS.

Tu si hanc emeris,
Numquam hercle hunc mensem vortentem, credo, servibit tibi.

DORDALUS.

Ita velim quidem hercle.

TOXILUS.

Optata ut eveniant, operam addito.
Nihil adhuc peccavit etiam.

DORDALUS.

Ubi tu nata es?

VIRGO.

Ut mihi

Mater dixit, in culina, in angulo ad laevam manum.

TOXILUS.

Haec erit tibi fausta meretrix: nata 'st in calido loco,
Ubi rerum omnium bonarum copia 'st saepissume.
Tactus est leno, qui rogarat, ubi nata esset, diceret.
Lepide lusit.

DORDALUS.

At ego patriam te rogo, quae sit tua.

VIRGO.

Quae mihi sit, nisi haec, ubi nunc sum?

DORDALUS.

At ego illam quaero, quae fuit.

VIRGO.

Omne ego pro nihilo esse ducto, quod fuit, quando fuit:
Tamquam hominem, quando animam efflavit, quid eum quaeras, qui fuit?

TOXILUS.

Ita me Dii bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.

DORDALUS.

Sed tamen, Virgo, quae patria 'st tua? age mihi actutum expedi. quid taces?

VIRGO.

Dico equidem patriam. quandoquidem hic servio, haec patria 'st mea.

TOXILUS.

Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriam inducat?

DORDALUS.

Quid est?
Captusne 'st pater?

VIRGO.

Non captus, sed quod habuit, id perdidit.

TOXILUS.

Haec erit bono genere nata, nihil scit, nisi verum loqui.

DORDALUS.

Quis fuit? dic nomen.

VIRGO.

Quid illum miserum memorem, qui fuit?
Nunc et illum Miserum et me Miseram aequom 'st nominarier.

DORDALUS.

Quojusmodi is in populo habitu 'st?

VIRGO.

Nemo quisquam acceptior:
Servi liberique amabant.

TOXILUS.

Hominem miserum praedicas,
Quom ipsus prope perditu 'st, et benevolentis perdidit.

DORDALUS.

Emam, opinor.

TOXILUS.

Etiam, opinor?

DORDALUS.

Summo genere esse arbitror.

TOXILUS.

Divitias tu ex istac facies.

DORDALUS.

Ita Dii faxint.

TOXILUS.

Eme modo.

VIRGO.

Jam hoc tibi dico: jam actutum ecastor meus pater, ubi me sciet
Venisse huc, aderit hic, et me absentem redimet.

TOXILUS.

Quid nunc?

DORDALUS.

Quid est?

TOXILUS.

Audin' quid ait?

VIRGO.

Nam, etsi res sunt fractae, amici sunt tamen.

DORDALUS.

Ne sis plora, libera eris actutum, si crebro cades.
Vin' mea esse?

VIRGO.

Dum quidem ne nimis diu tua sim, volo.

TOXILUS.

Satin' ut meminit libertatis! dabit haec tibi grandes bolos.

Age, si quid agis: ego ad hunc redeo, sequere, reduco hanc tibi.

DORDALUS.

Adulescens, vin' vendere istanc?

SAGARISTIO.

Magis lubet, quam perdere.

DORDALUS.

Tum tu pauca in verba confer: qui datur, tanti indica.

SAGARISTIO.

Faciam ita, ut te velle video. ut emas, habe tibi centum minis.

DORDALUS.

Nimium 'st.

SAGARISTIO.

Octoginta.

DORDALUS.

Nimium 'st.

SAGARISTIO.

Nummus abesse hinc non potest,
Quod nunc dicam.

DORDALUS.

Quid id est ergo? eloquere actutum, atque indica.

SAGARISTIO.

Tuo periculo sexaginta haec datur argenti minis.

DORDALUS.

Toxile, quid ago?

TOXILUS.

Dii Deaeque te agitant irati, scelus,

Qui hanc non properes destinare.

DORDALUS.

Habeto.

TOXILUS.

Heu, praedatus probe!

Abi, argentum effer huc.

Non edepol minis trecentis cara 'st: feciſti lucri.

SAGARISTIO.

Heus tu! etiam pro veſtimentis huc decem accedent minae.

DORDALUS.

Abſcedent enim, non accedent.

TOXILUS.

Tace ſis, non tu illum vides

Quaerere anſam, infectum ut faciat? abiſne, atque argentum petis?

DORDALUS.

Heus tu ſerva iſtum.

TOXILUS.

Quin tu is intro?

DORDALUS.

Abeo, atque argentum affero.

SCENA V.

TOXILUS, SAGARISTIO, VIRGO.

TOXILUS.

Edepol dediſti, Virgo, operam allaudabilem,

Probam et sapientem et sobriam.

VIRGO.

Si quid bonis
Boni fit, esse idem et grave et gratum solet.

TOXILUS.

Audin' tu, Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato, quasi eas prorsum in navem.

SAGARISTIO.

Ne doce.

TOXILUS.

Per angiportum rursum te ad me recipito
Illac per hortum.

SAGARISTIO.

Quod futurum 'st, praedicas.

TOXILUS.

At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te.

SAGARISTIO.

Quod te dignum 'st, me dignum esse vis.

TOXILUS.

Tace! parce voci! praeda progreditur foras.

SCENA VI.

DORDALUS, SAGARISTIO, TOXILUS, VIRGO.

DORDALUS.

PROBATI hic argenti sunt sexaginta minae,

Duobus nummis minus est.

SAGARISTIO.

Quid ei nummi sciunt?

DORDALUS.

Cruminam hanc emere, aut facere, ut remigret domum.

SAGARISTIO.

Ne non sat esses leno, id metuebas, miser,
Inpure, avare, ne cruminam amitteres.

TOXILUS.

Sine, quaeso. quando leno 'st, nil mirum facit.

DORDALUS.

Lucro faciundo ego auspicavi in hunc diem:
Nil mi tam parvi 'st, quin me id pigeat perdere.
Age, accipe hoc sis.

SAGARISTIO.

Hunc in collum, nisi piget,
Inpone.

DORDALUS.

Vero fiat.

SAGARISTIO.

Numquid ceterum
Me voltis?

TOXILUS.

Quid tam properas?

SAGARISTIO.

Ita negotium 'st,
Mandatae quae sunt, volo deferre epistolas.
Geminum autem fratrem servire audivi hic meum,
Eum ego, ut requiram atque ut redimam, volo.

TOXILUS.

Atque edepol tu me conmonuisti haud male.
Videor vidisse hic forma persimilem tui,
Eadem statura.

SAGARISTIO.

Quippe qui frater siet.

DORDALUS.

Sed scire velimus, quod tibi nomen siet.

TOXILUS.

Quid attinet nos scire?

SAGARISTIO.

Ausculta ergo, ut scias:
Vaniloquidorus, Virginisvendonides,
Nugipolyloquides, Argentiexterebronides,
Tedigniloquides, Nummorumexpalponides:
Quodsemelarripides, Numquamposteaëripides.

DORDALUS.

Heu hercle nomen multis modis scribtum 'st tuum!

SAGARISTIO.

Ita sunt Persarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus. numquid ceterum
Voltis?

DORDALUS.

Vale.

SAGARISTIO.

Et vos: nam animus in navi 'st meus.

DORDALUS.

Cras ires potius, hodie hic coenares. vale.

SCENA VII.

TOXILUS, DORDALUS, SATURIO, VIRGO.

TOXILUS.

POSTQUAM illic abiit, dicere hic quidvis licet.
Nae hic tibi dies inluxit lucrificabilis!
Nam non emisti hanc, verum fecisti lucri.

DORDALUS.

Ille quidem jam scit, quid negoti gesserit,
Qui mihi furtivam meo periclo vendidit.
Argentum accepit, abiit. quid ego nunc scio,
An jam asseratur haec manu? quo illum sequar?
In Persas? nugas.

TOXILUS.

Credidi gratum fore
Beneficium meum apud te.

DORDALUS.

Immo equidem gratiam
Tibi, Toxile, habeo: nam sensi te sedulo
Mihi dare bonam operam.

TOXILUS.

Tibin' ego? immo servii.

DORDALUS.

Atat! oblitus sum intus dudum edicere,
Quae volui edicta. asserva hanc.

TOXILUS.

Salva 'st haec quidem.

VIRGO.

Pater nunc cessat.

TOXILUS.

Quid si admoneam?

VIRGO.

Tempus est.

TOXILUS.

Heus, Saturio, exi. nunc est illa occasio
Inimicum ulcisci.

SATURIO.

Ecce me. numquid moror?

TOXILUS.

Age, illuc abscede procul e conspectu.

SATURIO.

Tace!

TOXILUS.

Ubi cum lenone me videbis conloqui,
Tum turbam facito.

SAGARISTIO.

Dictum sapienti sat est.

SCENA VIII.

DORDALUS, TOXILUS.

DORDALUS.

TRANSCIDI loris omnis adveniens domi,
Ita mi supellex squalet, atque aedes meae.

TOXILUS.

Redis tu tandem?

DORDALUS.

Redeo.

TOXILUS.

Nae ego hodie tibi
Bonam vitam feci.

DORDALUS.

Fateor habere gratiam.

TOXILUS.

Num quidpiam aliud me vis?

DORDALUS.

Ut bene sit tibi.

TOXILUS.

Pol istuc quidem jam ego omne usurpabo domi:
Nam jam inclinabo me cum liberta tua.

SCENA IX.

SATURIO, DORDALUS, VIRGO.

SATURIO.

NISI ego illunc hominem perdo!

DORDALUS.

Perii!

SATURIO.

Atque optume
Eccum ipsum ante aedis.

VIRGO.

Salve multum, mi pater.

SATURIO.

Salve, mea gnata.

DORDALUS.

Hei! Persa me pessumdedit.

VIRGO.

Pater hic meus est.

DORDALUS.

Hem! quid? pater? perii oppido!
Quid ego igitur cesso infelix lamentarier
Minas sexaginta?

SATURIO.

Ego pol te faciam, scelus,
Te quoque etiam ipsum ut lamenteris.

DORDALUS.

Occidi!

SATURIO.

Age, ambula in jus, leno.

DORDALUS.

Quid me in jus vocas?

SATURIO.

Illi apud Praetorem dicam: sed ego in jus voco.

DORDALUS.

Nonne antestaris?

SATURIO.

Tuan' ego caussa, carnufex,
Quoiquom mortali libero auris adteram?
Qui hic conmercaris civis homines liberos.

DORDALUS.

Sine dicam.

SATURIO.

Nolo.

DORDALUS.

Audi.

SATURIO.

Sum surdus, ambula.
Sequere hac, scelesta feles virginaria.
Sequere hac, mea nata, me usque ad Praetorem.

VIRGO.

Sequor.

ACTUS V.

SCENA I.

TOXILUS, SAGARISTIO, LEMNISELENE.

TOXILUS.

Hostibus victis, civibus salvis, re placida, pacibus perfectis,
Bello exstincto, re bene gesta, integro exercitu et praesidiis,
Quom bene nos, Juppiter, juvisti, Diique alii omnes coelipotentes,
Ea vobis grates habeo, atque ago: quia probe sum ultus meum inimicum.
Nunc ob eam rem inter participes dividam praedam et participabo.
Ite foras: hic volo ante ostium et januam meos participes bene accipere.
Statuite hic lectulos, ponite hic quae assolent. hic statui volo primum

Aquilam mihi: unde ego omnis hilaros, lubentes, laetificantes faciam ut fiant,
Quorum opera haec mihi facilia factu facta sunt, quae volui effieri.
Nam inprobu 'st homo, qui beneficium scit sumere, et reddere nescit.

LEMNISELENE.

Toxile mi, cur ego sine te sum, cur autem tu sine me es?

TOXILUS.

Agedum ergo,
Accede, mea, ad me, atque amplectere sis.

LEMNISELENE.

Ego vero. oh, nihil magis dulce 'st!
Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum conmendamus?

TOXILUS.

Omnia quae tu vis, ea cupio.

LEMNISELENE.

Mutua fiunt a me. age, age, age ergo,
Tu Sagaristio, accumbe in summo.

SAGARISTIO.

Ego nihil moror: cedo parem, quem pepegi.

TOXILUS.

Temperi.

SAGARISTIO.

Mihi istuc Temperi, sero 'st.

TOXILUS.

Hoc age, accumbe. hunc diem suavem

Meum natalem agitemus amoenum. date aquam manibus: adponite mensam.
Do hanc tibi florentem florenti: tu hic eris dictatrix nobis. age, puere,
A summo septenis cyathis conmitte hos ludos. move manus; propera.
Paegnium! tarde cyathos mihi das: cedo sane. Bene mihi, bene vobis, bene amicae meae.
Optatus hic mihi dies datus hodie 'st ab Diis, quia te licet liberam me amplecti.

LEMNISELENE.

Tua factum opera. Bene omnibus nobis! hoc mea manus tuae poculum donat,
Ut amantem amanti decet.

TOXILUS.

Cedo.

LEMNISELENE.

Accipe.

TOXILUS.

Bene ei qui invidet mihi,
Et ei qui hoc gaudio gaudet.

SCENA II.

DORDALUS, TOXILUS, SAGARISTIO, LEMNISELENE, PAEGNIUM.

DORDALUS.

Qui sunt, qui erunt, quique fuerunt, quique futuri sunt posthac,

Solus ego omnibus antideo facile, miserrumus hominum ut vivam.
Perii! interii! pessumus hic mihi dies hodie inluxit! conruptor
Ita me Toxilus perfabricavit, itaque meam rem divexavit.
Vehiculum argenti miser ejeci, amisi: neque quamobrem ejeci, habeo.
Qui illum Persam, atque omnis Persas, atque etiam omnis personas
Male Dii omnes perdant! ita miser! Toxilus haec mihi concivit.
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molitu 'st:
Quem pol ego ut non in cruciatum atque in conpedis cogam, si vivam,
Siquidem huc umquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio?
Hoc vide! quae haec fabula 'st? pol hic quidem potant: aggrediar. o bone vir,
Salveto, et tu bona liberta!

TOXILUS.

Dordalus hic quidem est.

SAGARISTIO.

Quin jube adire.

TOXILUS.

Adi, si libet. agite, applaudamus. Dordale, homo lepidissume, salve.
Locus hic tuus est, huc accumbe. ferte aquam pedibus. praeben' tu puere?

DORDALUS.

Ne sis me uno digito attigeris, ne te ad terram, scelus, affligam.

PAEGNIUM.

At tibi ego hoc continuo cyatho oculum excutiam tuum.

DORDALUS.

Quid ais, crux, stimulorum tritor? quomodo me hodie vorsavisti!
Ut me in tricas conjecisti! quomodo de Persa manus mihi adita 'st!

TOXILUS.

Jurgium hinc auferas, si sapias.

DORDALUS.

At, bona liberta, haec scivisti,
Et me celavisti?

LEMNISELENE.

Stultitia 'st, quoi bene esse licet, eum praevorti
Litibus. posterius istaec te magis par agere 'st.

DORDALUS.

Uritur cor mihi.

TOXILUS.

Da illi cantharum: exstingue ignem, si cor uritur, caput ne ardescat.

DORDALUS.

Ludos me facitis, intellego.

TOXILUS.

Vin' cinaedum novom tibi dari, Paegnium?
Quin elude, ut soles, quando liber locu' st hic.
Hui! babae! basilice te intulisti et facete.

PAEGNIUM.

Decet me facetum esse: et hunc inridere
Lenonem lubido 'st, quando dignu 'st.

TOXILUS.

Perge, ut coeperas.

PAEGNIUM.

Hoc, leno, tibi.

DORDALUS.

Perii! perculit me prope.

PAEGNIUM.

Hem, serva rursum.

DORDALUS.

Delude, ut lubet, herus dum hinc abest.

PAEGNIUM.

Viden', ut tuis dictis pareo?
Sed quin tu meis contra item dictis servis,
Atque hoc, quod tibi suadeo, facis?

DORDALUS.

Quid est id?

PAEGNIUM.

Restim tu tibi cape crassam, ac suspende te.

DORDALUS.

Cave sis me attingas: ne tibi hoc scipione
Malum magnum dem.

PAEGNIUM.

Utere, te condono.

TOXILUS.

Jamjam, Paegnium, da pausam * * *

DORDALUS.

Ego pol vos eradicabo.

PAEGNIUM.

At te ille, qui supra nos habitat,
Qui tibi male volt, maleque faciet. non hi dicunt, verum ego.

TOXILUS.

Age, circumfer mulsum: bibere da usque plenis cantharis.
Jamdiu factum 'st, postquam bibimus: nimis diu sicci sumus.

DORDALUS.

Dii faciant, ut id bibatis, quod vos numquam transeat.

PAEGNIUM.

Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum dem, olim quem Hegea
Faciebat. vide vero, si tibi satis placet.

SAGARISTIO.

Me quoque volo
Reddere; Diodorus quem olim faciebat in Ionia.

DORDALUS.

Malum ego vobis dabo, nisi abitis.

SAGARISTIO.

Etiam mutis, inpudens?
Jam ego tibi, si me irritassis, Persam adducam denuo.

DORDALUS.

Jam taceo hercle. atque tu Persa es, qui me usque admutilavisti ad cutem.

TOXILUS.

Tace, stulte: hic ejus geminus est frater.

DORDALUS.

Hiccine 'st?

TOXILUS.

Ac geminissumus.

DORDALUS.

Dii Deaeque et te, et geminum fratrem excrucient.

SAGARISTIO.

Qui te perdidit:
Nam ego nihil merui.

DORDALUS.

At enim, quod ille meruit, tibi id obsit volo.

TOXILUS.

Agite, sultis, hunc ludificemus, nisi non dignu 'st.

SAGARISTIO.

Non opu 'st.

LEMNISELENE.

At me haud par est.

TOXILUS.

Eo credo, quia non inconciliavit, quom te emo.

LEMNISELENE.

Attamen.

TOXILUS.

Non tamen: cave ergo sis malo, et sequere me.
Te mihi dicto audientem esse addecet: nam hercle absque me
Foret et meo praesidio, hic faceret te prostibilem propediem.
Sed ita pars libertinorum 'st, nisi patrono qui advorsatus est,

Nec satis liber sibi videtur, nec satis frugi, nec satis honestus:
Ni id efficit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertus est.

LEMNISELENE.

Pol benefacta tua me hortantur, tuo ut imperio paream.

TOXILUS.

Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.
Pro hisce hunc volo ludificari.—

LEMNISELENE.

Meo ego in loco sedulo curabo.

DORDALUS.

Certo illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant.

SAGARISTIO.

Heus vos!

TOXILUS.

Quid ais?

SAGARISTIO.

Hiccine Dordalus est leno, qui hic liberas virgines?
Hiccine est, qui fuit quondam fortis?

DORDALUS.

Quae haec res est? hei! colaphum icit.
Malum vobis dabo.

TOXILUS.

At tibi nos dedimus dabimusque etiam.

DORDALUS.

Hei! nates pervellit.

PAEGNIUM.

Licet: jamdiu saepe sunt expunctae.

DORDALUS.

Loquere tu etiam, frustum pueri?

LEMNISELENE.

Patrone, i intro, amabo, ad coenam.

DORDALUS.

Mea ignavia, tu nunc me inrides?

LEMNISELENE.

Quiane te voco, bene ut tibi sit?

DORDALUS.

Nolo mihi bene esse.

LEMNISELENE.

Ne sit.

TOXILUS.

Quid igitur, sexcenti nummi quid agunt? quas turbas danunt!

DORDALUS.

Male disperii! sciunt referre probe inimico gratiam.

TOXILUS.

Satis sumsimus supplici jam.

DORDALUS.

Fateor, manus vobis do.

TOXILUS.

Et post dabis
Sub furcis. abi intro.

SAGARISTIO.

In crucem.

DORDALUS.

An ne hic parum exercitum
Hisce me habent?

TOXILUS.

Convenisse te Toxilum memineris.
Spectatores, bene valete: leno periit. Plaudite.

LL
P7217Bru
Plautus, Titus Maccius
Comoediae superstites viginti; [ed. by
Brunck].
Vol. 2
3529

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED